13242/1

EZER KORTÁRS

AZ 1936-OS ÉV LEXIKONA

ÖSSZEÁLLITOTTA ÉS KIADJA
A

MAGYAR HIRLAP

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

EZER KORTÁRS

AZ 1936-OS ÉV LEXIKONA

ELSŐ KÖTET

ÖSSZEÁLLITOTTA ÉS KIADJA
A
MAGYAR HIRLAP

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ
EZER KORTÁRS
CIKKEIT IRTÁK:

GARTNER PÁL dr.
KEMÉNY ISTVÁN dr.
LOVIK KÁROLY
PÉTERFFY ISTVÁN dr.
RÓNAY MÁRIA
SUPKA GÉZA dr.
TOLNAI GÁBOR dr.
TOTIS BÉLA dr.
FELEKY GÉZA dr.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A

Aaltonen Vainő, finn szobrász (1894). Festőnek készült és csak mellesleg, kedvtelésből foglalkozott szobrászattal, rendszeres tanulmányok nélkül. Művészi egyénisége azonban a szobrokon bontakozott ki és ma a skandináv észak legnagyobb, legnépszerűbb szobrászának számít, noha hajlik a kubista irány felé. De azért az éles karakterizálás mellett tiszta kiegyensulyozottságot tud adni műveinek, amelyeket többnyire gránitból farag ki. De vannak igen érdekes fa-szobrai is. Világszerte ismertté váltak alkotásai közül: Alexis Kivi költő emlékszobra és az a szobor, amely futás közben mintázza meg Nurmit, a finn világbajnokot, a mozgás lendületének erőteljes megszólaltatásával.

Aba-Novák Vilmos, festő és grafikus (1894). Az új nemzedék egyik legtehetségesebb képviselője. Először rézkarcaival tünt fel, de azután áttért a nagy festői kompozíciókra és ezeknél következetesen érvényesíti egyéni felfogását. A római tartózkodás évei sem térítették le útjáról és nem tesz engedményeket a konvencióknak templomi falképein sem. A szegedi Csonkatorony keresztelőkápolnájában egész freskósorozatot festett. Nagy feltűnést keltett képeivel külföldi kiállításokon is és a páduai nemzetközi egyházművészeti kiállításon (1932) megkapta a nagy aranyérmet.

Abbot, Charles Greely, csillagászati fizikus (1872), a washingtoni obszervatórium igazgatója, rendkívül jelentős tevékenységet fejtett ki. Főleg napsugárzási és színképelemzési tanulmányai vezettek új eredményekre.

Abd el Krim, a marokkói rif-kabil felkelés vezére (1885). Néhány éven át nagy befolyást gyakorolt az egész spanyol politika menetére. Eredetileg a spanyol koloniális csapatoknál szolgált és itt szerezte katonai képzettségét. A világháború alatt kezdte meg a rif-törzsek szervezését, a francia, de főleg a spanyol uralom ellen. 1921 júliusában az Arrhuit hegynél bekerített 20.000 spanyol katonát. Ezeknek egy része elesett, másik részük pedig fogságba került. A csapatok parancsnoka, a híres Sylvestre tábornok, öngyilkosságot követett el. Még más sikereket is ért el és európai módon organizálta meg a benszülött katonákat, míg azután sorsát megpecsételte azzal, hogy 1924-ben támadásba ment át a franciák ellen is. Ekkor maga Pétain tábornagy ment le a marokkói frontra. A teljes katonai együttműködés a franciák és spanyolok között elvágta a rif-kabilokat a tengertől és ezzel csaknem lehetetlenné vált a hadianyagok utánpótlása. Igy a fellázadt törzsek egy része letette a fegyvert és Abd el Krim is kénytelen volt 1926-ban megadni magát, miután régebbi sikerei segítették Madridban a diktátor polcához Primo de Rivera tábornokot. 1927-ben kiadta emlékiratait.

Abel Othenio paleontológus (1875). Fiatalon lett a bécsi egyetem tanára és átalakította a paleontológiát paleobiológiává: az őslénytant ős-élettanná. Míg előtte többékevésbé elhanyagolták az őskor biológiai törvényeinek felkutatását. Főleg az emlősállatokkal foglalkozott, de feldolgozta az őskor általános zoológiáját is és több fontos könyvet írt a paleobiológia módszereiről. Tudományágában fontos fordulatot hozott tevékenysége.

Abercrombie Lascelles, angol író (1881). Az irodalomtörténet egyetemi tanára, írt fontos esztétikai tanulmányokat és érdekes verseket, de elsősorban színpadi sikerei fordították feléje az érdeklődést. Irt történeti és népies drámákat. A naturalista iskola híve és erős érzéke van a szatira iránt. Anglia határain kívül kevésbé méltányolják, mint odahaza.

Aberdeen Ishbel márkiné, az angol női mozgalmak egyik vezére (1857). Mikor férje Irország alkirálya lett, erőteljesen tette szóvá a háztartási alkalmazottak helyzetét és eredményes akciót szervezett meg a javukra. Jelentékeny szerepe volt a tüdővész elleni küzdelemben is. Ugyanígy fontos szociális eredményeket ért el, mikor Kanada főkormányzója volt férje. Hetvennégy éves korában mint elnök vezette a nemzetközi női tanács által összehívott bécsi béke-gyűlést. Férje Gladstone legszorosabb baráti köréhez tartozott és a divatossá vált skót anekdóták nagy része tőle származik. Aberdeen márki már évtizedek előtt kezdte meg mint skót nagybirtokos az ilyen történetek terjesztését honfitársairól, de sokáig kellett várnia, amíg a történetek nemzetközi sikert értek el.

Ábrahám (Pattantyus) **Dezső** politikus (1875), a második ellenforradalmi kormány miniszterelnöke debreceni, majd budapesti ügyvéd. 1905 óta karcagi képviselő. A függetlenségi párt balszárnyához tartozott és 1918-ban a Károlyi-kormány belügyi államtitkára lett. 1919 januárban lemondott, a bolsevizmus uralomra kerülése után Szegeden bekapcsolódott az ellenforradalmi mozgalomba. A gróf Károlyi Gyula elnökletével alakult ellenforradalmi kormány lemondása után (1919 július 12) Á. alakította a második ellenforradalmi kormányt, amely öt héttel utóbb mondott le. Á. újból belügyi államtitkár lett a Huszár-kormányban, de azóta nem játszik aktív szerepet a politikában.

Ábrányi Emil zeneszerző (1882), Ábrányi Emil költő fia, alig húszéves volt, mikor a budapesti filharmonikusok bemutatták egy nagy zenekarra írt szimfóniáját és egy esz-

tendővel később már az Operában került színre az egyfelvonásos Köd király. Apja írt számára operaszöveget Maeterlinck híres drámájából, a Monna Vannából. Ezt az operát követte a Paolo és Francesca, majd Don Quijote. Egy ideig a hannoveri udvari opera karmestere volt és 1919 rövid időre az Opera igazgatója lett. Később a Városi Színházat vezette, mint igazgató. A Zeneművészeti Főiskolán a karmesteri tanfolyamot vezeti.

Achard Marcel francia drámaíró (1899). Párizs legfinomabb irodalmi színházában volt évekig súgó és itt szerzett benyomásai alapján lett maga is színpadi íróvá. Sok könnyű vígjátékának és színművének volt azóta sikere. A „Figaro" munkatársa.

Acharonian Avedik örmény író (1866). Az örmények üldözésének örök, fájdalmas témáját vitte a Nyugat elé érdekes és finom írásaival. Az örmény békedelegáció elnöke volt és kivételes szónoki sikereket ért el. Erősen befolyásolta Werfel nagy regényét az örmények tragédiájáról.

Achmatova Anna orosz írónő (1889), polgári nevén Anna Andrejevna Gorenko. A zenei elemet és az intonációt tartja a vers lényegének, de azért nagy szerep jut verseiben a tartalmi elemeknek is. Elsősorban a szociális kérdésnek. Oroszországban még a háború előtt érvényesült és nagy feltűnést keltett 1912-ben megjelent kötetével. A háborús események, majd a forradalom erősen befolyásolták fejlődését. Az orosz határokon túl, főleg az 1922-ben megjelent Anno Domini MCMXXI keltett nagy feltűnést. Első férje, Nikolaj Csumiltov író a bolsevista forradalom áldozatai közé tartozik.

Aczél Ilona színésznő (1888), Kolozsvárról került a Nemzeti Színházhoz (1909), ahol nagy szerepek sorát játszotta el egészen 1935-ig, mikor kivált a Nemzeti Színház kötelékéből. Azóta több jelentékeny sikere volt a magánszínházakban és a filmen is. Csathó Kálmán író felesége.

Ádám Lajos sebész (1879), egyetemi tanársegédből lett egyetemi magántanár (1916), és székesfővárosi közkórházi főorvos (1919). 1930 óta a sebészet nyilvános rendes tanára a budapesti egyetemen. Kinevezése körül emlékezetes konfliktus támadt, pedig Ádám professzor ellenfelei szerint is a legkiválóbb sebészek közé tartozik. Sebész-főorvosa a Fasor-szanatóriumnak is. Több fontos műtéti újítást vezetett be a háborús sebesülések kezelésénél és nagy érdemei vannak a helyi érzéstelenítés módszereinek továbbépítése körül.

Addison Christopher angol politikus (1889). Mint hírneves orvos került a háború előtt az alsóházba. Előbb közoktatásügyi államtitkár lett, majd Lloyd George kormányában átvette a muníciós minisztérium vezetését és az angol hadiipar megszervezése körül fejtett ki nagy erélyt. A háború után népjóléti miniszter lett, de ellentétbe került Lloyd George-zsal és a liberális pártból is kilépett, nem csupán a kormányból. A munkáspárt programjával lett újból képviselővé és mint földművelésügyi miniszter kapott helyett MacDonald kormányában. Jelenleg nem tagja az alsóháznak, de értékes tevékenységet fejt ki több népegészségügyi és mezőgazdasági bizottság élén.

Adler Adelina operaénekesnő (1892), a Népopera, majd a M. Kir. Operaház tagja. Sok éven át külföldön énekelt. Jelentékeny szerepei: Margaréta, Mimi, a Hoffmann meséi hármas női alakja.

Adler Alfréd, bécsi pszichoanalitikus (1870). Az általa alapított Nemzetközi Individuálpszichológiai Egyesület vezére. Sokáig Freud meghitt és megbecsült munkatársai között dolgozott. 1907-ben jelent meg híres tanulmánya: a szervrendszerek kisebbértékűségéről. Ez — úgy látszott — a pszichoanalitikai lélektant fogja közel hozni a biológiához, végeredményben azonban A.-t szakította el a pszichoanalizistől. A tanulmány szerint bizonyos szervrendszerek megbetegedésének előfeltétele azok veleszületetten fogyatékosabb volta. A szervek fogyatékos voltát a szervezet egésze, az egyén, élettani, vagy lélektani uton kísérli meg kiegyenlíteni és a veleszületett funkcionális fogyatékosságot tulkompenzálva, bizonyos többértékűség keletkezik a csökkentértékűség helyén. A. ezt a szervi—lelki kölcsönhatással lejátszódó folyamatot az egyes ember és az emberi közösség viszonylatában is fennállni látja. A gyermek függő és alárendelt helyzetében érzett fogyatékossági érzést (Mindenwertigkeitsgefühl") a hatalmi törekvés túlkompenzáló működésével igyekszik kiküszöbölni. Adott esetben úgy sikerülhet a hatalmi túlkompenzáció, hogy abból az egyénnek is és a közösségnek is haszna van. Igen gyakran azonban, akár a szervi fogyatékosság, akár a szociális helyzet, akár a helytelen nevelés által létrejött fogyatékossági érzés kiegyenlítésére kísérli meg az egyén a túlkompenzálást, az emberi karaktert meghatározó közösségi érzés helytelen működése következtében vagy neurotikus betegséget kell vállalnia, vagy például, mint bűnöző szembe kerül a közösséggel. A. a hatalmi törekvés megnyilatkozásait látja az egyes egyén lelkisége és a közösségi élet legfőbb mozgató rugóinak. A hatalmi törekvés sokszor az úgynevezett férfias tiltakozás („männlicher Protest") formájában mutatkozik, A. a lelki—hatalmi törekvések ősi megnyilatkozásának tartja a férfias tiltakozást, szerinte minden tapasztalásunk, észrevételünk és akarati elhatározásunk a jelenség köré csoportosul. A. nevezetesebb munkái: „Az individuálpszichológia elmélete és gyakorlata"; „Az ideges karakterről"; „Emberismeret"; A. rendkívüli tehetsége ellenére is teljes érzék-

telenséggel haladt el a pszichoanalitikai lélektan olyan megállapításai mellett, amelyeket ma már az iskolapszichológia is mint kétségtelen tudományos tényeket fogad el. Úgy látszik azonban, kellett ez a meg nem értő közöny, hogy az individuálpszichológia mai rendkívüli tudományos fejlettségét elérje. Kétségtelen, hogy A. a legkorábban kutan csak az utolsó években foglalkozik s tatta azt, amivel a pszichoanalitikai lélekez az egyes egyén és az emberi közösség kölcsönviszonya. Az általa képviselt elvek elsősorban a pedagógiában jutnak megérdemelt szerephez, a helyes nevelés principiumait, ha nem is kimerítően, de nagy biztonsággal ismerik. Az a mód, ahogy az individuálpszichológiától áthatott új pedagógia ügyel arra, hogy a közösségi érzést fenntartsa és ápolja, küzdjön a fogyatékossági érzés ellen, megelőzze, ellensúlyozza az elbátortalanodást, A. nagy érdeme. Az orvosi lélektan, talán mert A. tana nem sérti az érzékenységet és a szemérmet, sokat vett át a megismerésekből. Az individuálpszichológiai tanítások kitünően felhasználhatók a szocializmus pszichológiai alátámasztására és így az újabb szocialista irodalomban gyakran történik hivatkozás reá.

Adler Frigyes osztrák szocialista vezér (1879), fia A. Viktor orvosnak, az osztrák szocialista párt megalapítójának. Vegyészmérnöknek készült és tudományos munkásságot is fejtett ki, mint a zürichi egyetem magántanára, de azután a politika foglalta le érdeklődését. Sokkal radikálisabb nézeteket vallott, mint édesapja. 1916 október 21-én agyonlőtte az egyik bécsi szálloda éttermében, ebéd közben gróf Stürgkh osztrák miniszterelnököt, akinek személye ellen nem volt semmi panasza, de így akart óvást emelni a háború hosszúra nyúlása ellen. A törvényszéki tárgyaláson nagy feltűnést keltett beszéde, amelyben elmondotta, hogy milyen okoknál fogva szánta el magát a gyilkosságra. A halálos ítéletet 18 éves börtönre változtatták át, majd az összeomlás után A. kegyelmet kapott és az osztrák parlament tagja lett. Egyben pedig a bécsi egyetemen megkapta a szociológia és szocializmus történetének tanszékét. Politikai tevékenysége alatt tovább is erősen radikális nézeteket képviselt, és a harmadfeles internacionálé megszervezésén fáradozott. 1923 óta a szocialista munkásinternacionale titkára: ekkor Londonba költözött, hogy onnan töltse be hivatalát és így kikapcsolódott az osztrák politikából. Erősen baloldali nézetei mellett is fontos, hatásos agitációt fejtett ki a bolsevizmus nemzetközi terjedése ellen. Irt több szociológiai és természettudományi könyvet. Ezek közül a legjelentősebb Ernst Mach szerepével és eredményeivel foglalkozik.

Adler Guidó, osztrák zenehistórikus (1855). A bécsi egyetemen a zenetörténet magántanára, majd rendes tanára 1927-ig, mikor nyugalomba vonult. Hat kötetes zenetörténete 1929. új kiadást ért meg.

Adorján Andor, író és ujságíró (1883). A háború végéig Az Est egyik vezető munkatársa volt és főleg nagy külföldi riportjai keltettek feltűnést. Az 1920-as évek eleje óta Párizsban él és ott fejt ki ujságírói tevékenységet. Molnár Ferenc, Lengyel Menyhért több színművét fordította franciára. Irt néhány népszerű történeti könyvet is.

Ady Lajos tankerületi főigazgató (1881). A. Endre öccse. Eleinte Zilahon, majd Budapesten volt középiskolai tanár, 1919-ben debreceni tankerületi főigazgató, 1935-ben Budapestre helyezték, mint a budapesti tankerületi főigazgató helyettesét. A különböző szaklapokban igen sok nyelvészeti és irodalomtörténeti tanulmánya jelent meg és régebben Nagy János álnév alatt szépirodalmi munkásságot is fejtett ki. Szerkesztette az Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlönyt és elnöke volt a debreceni Ady-társaságnak. Bátyja életéről könyvet irt, amelyben a költő útját és családi életét közvetlen megfigyelés alapján rajzolta meg.

Aga Khan, az indiai mohamedánok vezére, a világ egyik leggazdagabb embere (1877). Vagyonánál és előkelő származásánál fogva nagy szerepet játszik az angol társasági életben és főleg a ló-sport területén. Népszerű versenyistállója egy sor híres győzelmet aratott a turfon. Ennek ellenére megtartotta népszerűségét, befolyását odahaza is és az indiai mohamedánok jelentékeny része szavához igazodik. Jelentékeny szerepet játszott az új indiai alkotmány kiépítésénél és az évek sora óta népszövetségi delegátus, sőt időnként intenzivebb részt is vett a genfi tárgyalásokon. 1929 a Rivierán nőül vett egy francia elárusítókisasszonyt.

Ágai Béla szerkesztő (1870). Orvosi diplomájának megszerzése után két évet töltött Tauffer tanár nőgyógyászati klinikáján, de már egyetemi hallgató korában kezdett irni. Két regénye és egy novelláskötete jelent meg, de azután a politikai ujságírás felé fordult. Mikor gróf Tisza István támogatásával Gajári Ödön megindította „Az Ujság"-ot 1903-ban, Á. lett felelős szerkesztő és Gajári Ödön halála óta Kóbor Tamás társaságában vezeti ezt a lapot. Egy ideig cikkírója volt a „Neue Freie Presse'-nek és a „Frankfurter Zeitung"-nak.

Ágost Vilmos porosz királyi herceg (1887). II. Vilmos negyedik fia. Feleségétől a háborús összeomlás után (1919) elvált. 1930-tól fogva élénk részt vett a nemzeti szocialista mozgalmakban és akkor nagy népszerűségre tett szert. Sokat emlegették, mint Au-Wi herceget (August Wil-

helm rövidítése). A nemzeti szocialista forradalom győzelme után háttérbe szorult.

Ajtay József publicista (1876). Jogi tanulmányainak elvégzése után a pénzügyminisztérium szolgálatába lépett, majd közigazgatási bíró lett. A háború előtt sokat foglalkozott a nemzetiségi kérdéssel, később pedig általános publicisztikai tevékenységet fejtett ki. Nyugatomba vonulása óta (1929) a „Magyarság" szerkesztőségében dolgozik, 1934 óta mint főmunkatárs jegyzi a lapot. A Magyar Nemzeti Szövetség ügyvezető elnöke.

Akihoto Tsuyu No Miya japán trónörökös (1933), Hirohito császár ötödik gyermeke és elsőszülött fia. Születését nagy nemzeti szerencse gyanánt fogadta Japán.

Akimento Sztjepanovics Fjodor orosz zeneszerző (1876). A szentpétervári udvari énekkarban kezdte pályáját, később Rimsky-Korzakov tanítványa lett és mint zeneszerző érvényesült, 1915 óta a pétervári konzervatóriumon a zeneszerzés tanára. Mintegy hatvan kompozíciója jelent meg.

Alain Émile Chartier francia író (1868). Mint tanár is nagy befolyásra tett szert és az új francia írói generáció egyik nevelőjének tartja őt. Érdekes, sokoldalú humorista, egyéni nézetekkel a legkülönfélébb kérdésekről. Cikkeit „Propos d'Alain" címmel közli a „Nouvelle Revue Française", az új francia irodalom legelőkelőbb folyóirata. Már a cím is mutatja: milyen tekintélyre tett szert A. a francia irodalmi körökben. A külföld kevésbé méltányolja specifikusan francia gondolkodását és írásmódját.

Alapy Henrik orvos (1859). 1897 óta tölti be a Bródy Adél gyermekkórház sebészfőorvosi állását, 1925 óta a Pesti Izr. Hitközség kórházának igazgató főorvosa. 1899-ben magántanárrá képesítették, 1915-ben pedig egyetemi rendkívüli tanár lett. Később megkapta az egészségügyi főtanácsosi címet. Elméletileg és gyakorlatilag igen sokat foglalkozott az epebajokkal, rákbetegségekkel és a hugyszervek sebészetével; ezirányú értekezései a legelőkelőbb magyar és külföldi lapokban jelentek meg.

Albers Hans, német színész (1888), előbb operett-szerepekben voltak sikerei és csak később tért át a prózai színpadra. Bruckner első nagy drámájában a Verbrecher-ben és a Rivalen c. háborus drámában aratott nyers, de megrázóan őszinte naturalizmusával olyan sikereket, amelyek Berlin egyik első színészévé tették és nemzetközi érdeklődés központjává lett. Még néhány más nagy siker után átpártolt a filmhez, ahol szintén kivételes népszerűségre tett szert nem éppen fejlődésképes és változatokban sem nagyon gazdag, de rendkívül markáns egyéniségével. A Liliom német filmváltozatát is neki kellett volna játszania, miután a színpadon már nagy sikert aratott Liliom szerepében. Ez a terv a német politikai helyzet megváltozása miatt nem valósult meg többé. A. legutóbb egy párizsi filmvállalathoz szerződött.

Albertini Luigi olasz hirlapíró és politikus (1871). 1914-ben beválasztották a szenátusba és hosszú éveken keresztül irányította fivére társaságában mint laptulajdonos és főszerkesztő a „Corriere della Sera"-t, amely vezetése alatt az olasz és az európai sajtó egyik legelőkelőbb organumává lett. A. főleg a művelt polgári réteghez fordult és kivételes tekintélyt szerzett a nagy milánói estilap külpolitikai, színházi, művészeti rovatainak. Az olasz rendszerváltozás után lemondott szenátori állásáról és később eladta a „Corriere della Sera" részvényeit is, megválva az ujságírástól (1925).

Albrecht kir. herceg, Frigyes főherceg fia (1897). A magyaróvári gazdasági akadémiát végezte, de foglalkozott jogi tanulmányokkal is. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített és a háború óta állandóan Magyarországon él. Értékes tevékenységet fejtett ki mint a Gyermekvédő Liga elnöke, de alaposan foglalkozott az agrárkérdéssel is és előadásokon ismertette eredményeit. 1931-ben Délamerikában tanulmányozta a kivándorolt magyarok helyzetét. Nőül vette Rudnay Irént, Rudnay Lajos magyar követ volt feleségét, akitől 1934-ben elvált. Ismételten felszólalt a felsőházban is és élénk érdeklődést tanusit a politikai kérdések iránt, kapcsolatot találva a magyar társadalom minden rétegével.

Aldington Richard angol író (1892). A háború után feltünt angol írói generáció egyik legérdekesebb tagja, aki eleinte költeményekkel tünt fel és ezek a költemények szines képekben tükrözték vissza az író gondolat- és érzésvilágát. Később a regényirásra tért át és igazi sikereit ezen a területen aratta. Regényeinek tárgyát a háborus és a háborut követő időkből meriti, kisemberek életét és mindennapos sorsát eleveníti bennük meg. A problémákra éppen csak hogy rámutat és lelki analizisre ritkábban törekszik. Magyarul megjelent regényeinek címe: Minden ember ellenség, Egy leány dolgozni akar.

Aldanov Mark Alexandrovics író (1889). A bolsevista forradalom kitörésekor elhagyta Oroszországot és az emigrációban tűnt fel irásaival. Egyrészt a modern orosz irodalom nagyságairól irt érdekes és jellemző tanulmányokat, másrészt Tolsztoj hatása alatt, de modern felfogásban regényeket, amelyek közül a legismertebb A gondolkodó ördög címmel magyar nyelven is megjelent. Családi neve eredetileg Landau.

Aleramo Sibilla olasz írónő (1884). Verseket és regényeket irt, amelyeknek legna-

gyobb része a női léleknek és a női gondolkodásnak problémáit tükrözi vissza. Egyik regénye Szeretek, tehát vagyok címmel magyarul is megjelent. Családi neve Faccio Grina.

Alessandri Arthur chilei államférfi (1868). Olasz szülőktől származott, ügyvéd lett és mint belügyminiszter 1920-ban köztársasági elnökké választották. A radikális szabadelvű párt programját követte. 1924-ben a katonai puccs elől kénytelen volt Európába menekülni, de már 1925-ben visszatért. Alig néhány hónap mulva újból ellenfelei kerekedtek felül és A. Párizsban töltött néhány évet, mint emigráns. 1931-ben tért haza újból és részt vett az elnökválasztásokon, mint a demokraták jelöltje. De kisebbségben maradt és nemsokára harmadszor is elmenekült hazájából. 1932 novemberében újból visszatért, mint köztársasági elnök és az a várakozás fogadta, hogy stabilis kormányzati rendszert tud majd kiépíteni, miután öt év alatt hat köztársasági elnök váltotta fel egymást Chile élén. De A. is nehéz problémák elé került egyrészt, mert a német légi nitrogén-gyártás következtében nagyon szükké lett Chile legfőbb kiviteli cikkének, a salétromnak exportpiaca és ezáltal állandóan válságos a gazdasági helyzet, másrészt, mert a különféle külföldi érdekeltségek harca a chilei petróleummezőkért erősen befolyásolja a politika menetét. A. erősen baloldali politikát folytat, de azért van érzéke a kompromisszumok iránt.

Alexander Albert Victor angol politikus (1885). Szakszervezeti titkárból lett munkáspárti képviselő. 1924 kereskedelmi alállamtitkár. 1929—1931 az admiralitás első lordja. Feladatait jól látta el és jobbfelé is tekintélyre tett szert.

Alfonz (XIII.) volt spanyol király (1886). Hat hónappal apjának halála után született. 1902-ig anyja, Mária Krisztina özvegy királyné uralkodott helyette. Ezalatt játszódott le a spanyol-amerikai háború, amely a Filippina-szigetek, Kuba és Portorikó elvesztésével járt Spanyolországra nézve és meghozta a spanyol flotta pusztulását. Később a Karolina-szigetek csoportját Németország vásárolta meg a spanyol államtól. 1906-ban nőül vette Battenberg Ena hercegnőt, Viktoria angol királynő unokáját. Az esküvő napján virágcsokorba rejtett bombával merényletet kíséreltek meg az anarchisták ellenük. A királyi pár sértetlen maradt, de a merénylet több áldozatot követelt. Tekintélyét alázta, hogy a marokkói rif-kabilok felkelését éveken át nem sikerült legyőzni. Ezért nem fejtett ki ellenállást Primo de Rivera tábornoknak, a barcelonai főkapitánynak katonai felkelése ellen és szinte diktátori hatalommal miniszterelnökké nevezte ki. 1923-tól 1930 januárjáig állott a spanyol kormány élén Primo de Rivera, aki mérséklettel, kímélettel gyakorolta a hatalmat és főleg a vérontást igyekezett mindenáron kikerülni, amellett egy sor hasznos gazdasági reformot valósított meg. De a politika és a szellemi élet vezéreivel nem sikerült kibékülnie, mivel azok a parlamentáris alkotmány és a gondolatszabadság teljes visszaállítását követelték. Több forradalmi kísérlettel került szembe Primo de Rivera és súlyosra fordultak a pénzügyi nehézségek. Végül maga a tábornok szavaztatta meg a hadsereg és a haditengerészet tisztjeit arra nézve: vajjon van-e még bizalmuk kormányzása iránt? A szavazatok többsége. A. királyra hárította át a döntést. Ekkor Primo de Rivera lemondott és távozott Spanyolországból, a király pedig Berenguer tábornokot bízta meg új kormány alakításával és a parlamentáris rendszer fokozatos visszaállításával. Berenguer nem tudta feladatát megoldani és 1931 februárjában Aznar tengernagynak adta át a miniszterelnökséget. Aznar admirális a képviselőházi választások megejtése előtt a községi választásokat írta ki. Amikor ezek a köztársasági pártoknak és a szocialistáknak hoztak többséget, a tengernagy alig kéthónapos kormányzás után lemondott és a választások másnapján A. is elhagyta országát, miután kiáltványában a spanyol népre bízta a döntést az ország jövőjéről, de fenntartotta jogait a trónra. Még közel egy félév mult el, amig 1931 augusztus végén A. lemondott a trónról, harmadszülött fiának Juan hercegnek javára. A lemondást ilyen formában nem fogadta el a spanyol cortez, amelynek nagy többsége a köztársaság híveiből került ki. Igy az uralkodóház trónvesztésén kívül kimondották A. bűnösségét a hazaárulásban és elrendelték minden Spanyolországban maradt vagyonának elkobzását. A. legidősebb fia lemondott jogairól és nőül vett egy polgári származású, de gazdag kubai lányt. Másik fia, a tizenkilencéves don Gonzalo 1934-ben Ausztria területén áldozata lett egy automobilbalesetnek. A. javarészt Angliában él, ahol demokratikus viselkedéséért, egyéni szeretetreméltóságáért és kétségtelen szellemi képességeiért népszerűségre tett szert. Ezeket a kvalitásait elismerték Spanyolországban is, de ellenfelei szemére vetették határozatlanságát és főleg megbízhatatlanságát. Állandóan csak félig megcáfolt hírek vannak forgalomban válásáról Ena királynőtől. Spanyolországban az utóbbi időben újból megerősödött a legitimista párt, de hangsúlyozza, hogy a királykérdés megoldását jelenleg nem tartja aktuálisnak. A mérsékelt jobboldal legbefolyásosabb vezére, Gil Robles elvileg szintén a királyság visszaállítása felé hajlik, de idáig kitért minden határozott állásfoglalás elől. Mivel A. még csak az ötvenedik év határán áll, lehetséges, hogy politikai pályáján újabb fordulatok fognak következni.

Alföldi András történelemtudós (1895). A debreceni tudományegyetemen ókori történelmet ad elő. Eredetileg a Nemzeti Múzeum éremtárában működött. Az ókori magyar történelemre vonatkozó kisebb-nagyobb tanulmányai sűrűn jelennek meg magyarországi és külföldi szakfolyóiratokban. Önálló művei: Pannóniai agyagmunkák és vonatkozásaik a császárokra. Hogyan omlott össze a római védőrendszer Pannóniában.

Alföldy Béla orvos (1877). Bácsbodrog vármegyében volt községi orvos. 1922-ben a bácsalmási kerület képviselőjévé választotta, 1928 óta pedig az Országos Társadalombiztosító Intézet alelnöke. Néhány évvel ezelőtt egészségügyi főtanácsosi címet kapott.

Ali Mohammed indiai politikus (1887). Gandhi mozgalmának egyik alvezére 1915—1919 internálva volt, 1921—23 pedig börtönben ült. Később újból nagy szerephez jutott.

Aljechin Alexander sakkbajnok (1892). Orosz származású, de élete nagy részét Kanadában töltötte. 1928-ban megszerezte a francia honosságot. Már gyermekkora óta kitünt sakktehetségével és tizenhatéves korában mesteri címet szerzett. Először 1912-ben Stockholmban nyert dijat és attól kezdve csaknem állandóan a legelső sakkozó helyét töltötte be. Sok éven át, egészen 1935-ig őrizte a sakk világbajnokának címét, ekkor azonban Max Euwe azt hosszas küzdelem után elhódította tőle. Vereségét sokfelé annak tulajdonították, hogy A. még a világbajnoki címért vivott hosszú, nehéz küzdelem alatt sem tudta korlátozni mértéktelen alkoholfogyasztását.

Allenby Edmund Harry angol tábornagy (1861). Az évek során át Délafrikában, majd Egyiptomban szolgált, a nyugati fronton (1914) az angol lovasság parancsnoka volt, Kisázsiába helyezték át (1917); onnan elfoglalta Jeruzsálemet és Palesztina nagy részét. A háború után Egyiptom főbiztosa lett, tábornaggyá léptették elő, megkapta a viscount címét és 50.000 font nemzeti ajándékkal jutalmazták szolgálatait. Ma is nagy katonai tekintélynek számit Angliában.

Almásy László politikus (1866). Jászberényi tiszti ügyész, majd 1910-ben a nemzeti munkapárt programjával képviselő. A kommün alatt hat hétig fogságban volt. 1920 óta újból képviselő, a képviselőház alelnöke, majd 1929 és 1931-ben a képviselőház elnökévé választották és ezt a méltóságot töltötte be 1935-ig.

Almásy László Ede földrajzi kutató (1895). A háború után egy külföldi autógyár megbizásából bejárta Egyiptomot és ennek az útnak során eljutott Lybia olyan területeire, amelyeken kulturember még nem járt és itt tizezer évekkel ezelőtti őskulturák nyomait fedezte fel. A lybiai sivatag felkutatására repülőgépeket is igénybe vett. Egymásután több felderítő repülést vezetett, hézagpótló térképező munkát végzett és útjairól könyvekben is beszámolt. Ezek a könyvek „Autón Szudánba" és „Az ismeretlen Szahara" címmel jelentek meg. tek meg.

Aloisi Pompeo báró, olasz diplomata, (Róma, 1875). Eredetileg tengerésztiszt volt, még a háború előtt Párizsba osztották be, mint tengerészeti attasét és így lépett át a diplomáciai szolgálatba. A világháborúban korvettkapitány, majd az olasz király szárnysegédje. A háború után Bukarestben, Tokióban, Ankarában olasz követ, majd Mussolini kabinetfőnke és Olaszország népszövetségi fődelegátusa. 1934 mint a Saar-bizottság elnöke ért el nagy eredményt. Az olasz álláspont genfi képviselete az abesszinkérdésben tette világszerte ismert emberré.

Alpár Gitta operaénekesnő (1903). Tanulmányait a zeneakadémián végezte, majd az Operától kapott szerződést, ahol a Rigolettoban mutatkozott be a közönségnek. Hosszabb ideig volt a Városi Színház primadonnája és vendégszerepelt egy sor külföldi operában; 1926 a berlini városi Opera szerződtette és a német főváros legünnepeltebb énekesnői közé emelkedett. Később operettszerepeket vállalt, amelyet a berlini Rotter-színpadokon játszott el nemzetközi sikerrel. Időről időre vendégszerepelt a budapesti Operaházban és 1934 idehaza is eljátszotta nagy berlini operettsikerét, a Madame Dubarry-t. A színpadtól egyre inkább elvonja a film, ahol több világsiker fűződik nevéhez. Jelenleg egy angol filmvállalatnál dolgozik. Nagy énekkulturája mellett jó színésznő és rendkívül hatásos színpadi megjelenés. Felesége volt Fröhlich Gusztáv filmszínésznek, akitől azonban 1935-ben elvált.

Alszeghy Zsolt irodalomtörténetíró (1888). Gyöngyösön, majd Budapesten volt középiskolai tanár. Szerkeszti az „Élet" című szépirodalmi lapot. Számos irodalomtörténeti és esztétikai tanulmánya jelent meg a különböző szakfolyóiratokban. Pályája elején leginkább a régi magyar irodalommal foglalkozott és annak emlékeit ki is adta a Kisfaludy Társaság kiadványai között. Ujabban a modern irodalom fejlődését vizsgálja. A Magyar Tudományos Akadémia és a Szent István Akadémia tagja. „Magyar lirikusok" címmel Vörösmarty, Komjáthy, Ady és Harsányi Kálmán méltatását adja, Vörösmartybreviáriuma pedig a költő legjellemzőbb sorait foglalja össze. Sajtó alá rendezte Kazinczy Ferenc fogságának naplóját. A legutóbb jelent meg több kötetre tervezett katolikus magyar irodalomtörténetének első része.

Alverdes Friedrich, német zoológus (1889). Az állattan tanára a hallei egyetemen. Vagy két évtizede igen buzgó és sokoldalú munkásságot fejt ki, elsősorban állatpszichológiával és örökléstannal foglalkozik. Főleg az állatok társadalmának szociológiai felépítésére nézve jutott el érdekes eredményekig. Néhány munkája a fajok eredetének problémáját kutatja.

Ambrosi Gustinus szobrász és költő (1893). Kismartonban született, de toscánai családból származik és anyja magyar. Zenei csodagyerek volt, amíg hétéves korában megsüketült. Ekkor lett szobrász és már tizenötéves korában feltűnt erőteljes, de elnagyolt munkáival. 1922 megkapja a nagy osztrák állami díjat. Michelangelo és Rodin művészetét írja át, sok kiegyensúlyozatlansággal, mégis érdekesen. Írt szonetteket is.

Amery Leopold angol politikus (1873). Indiában született és anyja a magyar dr Leitner Ármin orvos leánya volt. Mint a „Times" munkatársa és délafrikai tudósítója tette ismertté nevét. 1911 óta képviselő. Az európai háborúban 1917-ig vett részt, amikor is hadügyi államtitkár lett. 1919—1922 az admiralitás államtitkára, 1924—1929 pedig az admiralitás első lordja, majd gyarmatügyi miniszter. Jelenleg a konzervatív párt jobbszárnyának egyik vezére és így ellentétbe került Baldwin kormányával.

Andaházy-Kasnya Béla politikus (1888). Mint festőművész keltett feltűnést hangulatos tájképeivel. 1920-ban a mindszenti kerület nemzeti földmunkáspárti programmal képviselővé választotta. Az első nemzetgyűlésen éles ellenzéki magatartást tanusított. 1922-ben nem tudott mandátumot szerezni, de 1926 óta ismét tagja a parlamentnek. Jelenleg a független kisgazdapárt tagja.

Andai Ernő író (1900). Eredetileg színészi pályára készült és a Városi Színházban szerepelt mint rendező és színész. Első regényével (Soha ilyen tavaszt) elnyerte a Pantheon első Mikszáth-díját. Ujabb művei: „Álmok asszonya", „Tengertáns", „Nyári kaland" c. regények; „Porcellán", „Aranyfüst" c. színdarabok. Bálint Lajossal együtt írt „Baskircsev Mária" című darabját 1935 a Nemzeti Színház adta elő.

Anday Piroska operaénekesnő (1901). A bécsi Opera egyik legkiválóbb tagja. Mint szinpadi és koncerténekesnő mindenhol elismert. Szélesterjedelmű, szárnyaló mezzoszoprán hangja és színjátszótehetsége magyarázzák meg rendkívüli karrierjét. A budapesti Zeneművészeti Főiskolát végezte (ahol előbb hegedülni tanult), azután rövid ideig a budapesti Operaház tagja volt. Majd Schalk Ferenc meghívására (1922) a bécsi Operához került és ott azóta az első vonalban áll. Budapesten minden évben többször szerepel. Legkiválóbb szerepei: Carmen, Amneris, Brangäne, Delila, Fricka. Nagy sikerei voltak a salzburgi ünnepi játékokon is. 1934 megkapta a legmagasabb kitüntetést, amelyet művészeti érdemekért ad az osztrák köztársaság.

Anderlik Előd egyetemi tanár (1896), főleg aerodinamikai kérdésekkel foglalkozott a léghajózás és a repülőgépek szempontjából. A műszaki és gazdaságtudományi egyetemen az aerodinamika ny. rk. tanára (1934). Tanulmányainak egy része német és angol nyelven is megjelent.

Andersen György (1897). Egyetemi tanulmányait külföldön végezte, egy ideig Budapesten volt ujságíró, majd a „Magyar Hirlap" párizsi tudósítója lett. Érdeklődést keltett több verskötete és párizsi meséjü regénye is.

Andersen-Nexő Martin dán író (1869). Parasztszülőktől származik, előbb földmunkás volt, majd hat évig a varga-mesterséget folytatta. Később tanító lett és tovább is falun élt ugyan, de már feltünést keltett írásaival. Igy Olaszországba és Spanyolországba küldték, amikor tüdővészt kapott. Ezek a külföldi utak erősen befolyásolták írói fejlődését, de azért hű maradt proletáréletének sivár és kegyetlen emlékeihez és az erős naturalizmus mellett szocialista szempontok vonulnak át regényein, elbeszélésein. Felgyógyulása után az egyik norvég reáliskola tanárává nevezték ki. Legnagyobb könyve és legnagyobb sikere a „Pelle erobrere" (A hódító Pelle); a regény négy része 1906 és 1910 között jelent meg.

Anderson Marian, néger énekesnő (1909). New Yorkban volt apja orvos. Már 13 éves korában feltűnt szép hangja és énektehetsége. Egy gyermek-énekversenyen több mint háromszáz kislány közül ő nyerte el az első díjat. Középiskolai elvégzése után csakis zenével foglalkozott és 1930 óta állandóan művészi körúton van, úgy Amerikában, mint Európában. Mindenhol igen nagy sikerei vannak és népszerűsége vetekedik Hayes néger tenoristáéval. A. még nem ment férjhez. Saját bevallása szerint egyelőre csak a zenének akar élni. Leghíresebb és legnagyobb tetszéssel fogadott produkciói a negro-spiritual dalok. A. zenén kívül is rendkívül művelt és érdekes nő.

Anderson Sherwood amerikai író (1876), főleg önéletrajzi regényeivel tett szert nagy népszerűségre odahaza és a külföldön is. Proletársorsból küzdötte föl magát sok nehéz harc árán és megrázóan, de egyszerűen és minden keserűség nélkül írta le több regényében is ezeknek a harcoknak a történetét. Már közeljárt a negyvenhez, mikor a Nővérek c. folytatásokban megjelent regénye nagy közönséget szerzett egy odáig

kevéssé ismert folyóiratnak és főleg nagy közönséget szerzett a Nővérek írójának. Szerencsésen, plasztikusan rajzolja le a farmerek és a kispolgárok életét. Szemben New York nemzetközi ízű irodalmával és azzal a tropikusan áthevített amerikai irodalommal, amely a Csendes-óceánnal határos államokban, főleg Kaliforniában alakult ki. A. elsősorban a Közép-Nyugat nagy gabona-államainak, tehát az „igazi" Amerikának reprezentatív írója. Sok érzéke van a szelíd humor iránt és sivár eseményeket, sivár helyzeteket is rezignált fölénnyel tud látni. Írói pályája következetesen felfelé ivel és A. valószínűleg még nem mondta ki az utolsó szót. Annak ellenére, hogy saját erejéből és nagy nehézségek árán kellett magát felküzdenie, regényei magasrendű irodalmi kulturáig jutottak el.

Andler Charles francia filozófiai író (1866). Strassburgban született és ennek is része lehet abban, ha elsősorban a német filozófia ismertetésével foglalkozott könyveiben és a Sorbonne tanszékén. Hatkötetes munkája ismerteti Nietzsche életét és gondolatvilágát. Foglalkozott Kant filozófiájával is és egyik könyve a német állam szocializmusáról szól. Noha így egész tudományos pályája a német kulturához fűzi, nem mondható német-barátnak s a háború előtt többször keltett feltűnést azokkal az írásaival, amelyek erős imperialista törekvésekkel vádolták meg a német társadalom minden rétegét, még a szocialista pártot is. A háború alatt több könyvben is hadakozott a pángermán gondolat ellen.

Andrasovszky József botanikus (1889), résztvett a Millecker-féle kisázsiai expedícióban (1911), a háború alatt Albániában végzett gyüjtéseket; mint a szőlő- és borgazdasági kisérleti állomás tisztviselője, számos szőlővédelmi cikket írt.

Andrássy Géza gróf (1856). Már fiatalon beutazta az Egyesült Államokat, hogy ott a mezőgazdasági helyzetet tanulmányozza. 1891-től a háború végéig képviselő volt és javarészt unokafivérének A. Gyula grófnak politikáját követte. A sportnak sokféle ágában tünt ki és nagy társasági szerepet tölt be.

Andreas-Salome Lou német írónő (1861). Szentpétervárott született, mint Salome orosz tábornok leánya. A német irodalomba attól fogva kapcsolódott be, hogy nőül ment Andreas német egyetemi tanárhoz. Erősen bekapcsolódott Nietzsche, majd Rilke életébe, általában érdekelték őt azok a tehetséges emberek, akik abnormis utakra tévedtek. Az íráson kívül foglalkozott szobrászattal is, de ott is dilettáns maradt. Elbeszélései főleg a szerelmi élettel foglalkoznak, erős naturalizmussal, sőt bizonyos hajlammal a perverzitás felé. Szépirodalmi tevékenységénél sokkal értékesebbek azok a könyvei, amelyekben emlékeit mondja el hires ismerőseiről. Főleg Rilke-könyvének van forrásmunka jelentősége, noha Rilke csakhamar más női befolyások alá került. A. alakja egy ideig sokat foglalkoztatta a német közönséget, sőt érdekelte Párizst is, de most csaknem teljesen feledésbe merült.

Anghelescu Konstantin román politikus (1869). Orvos, főleg sebész. Korán lett egyetemi tanárrá, a nemzeti liberális párt életében jutott szerephez azért is, mert házassága révén a Bratianu-családdal került rokonságba. A háborus években közmunkaügyi és közlekedési miniszter, majd Románia washingtoni nagykövete volt. 1922 óta háromszor is vezette a közoktatásügyi tárcát idáig nyolc éven át és 6000 új iskolát állított fel.

Angell Norman angol politikus és békeapostol (1874). Angliában született, de fiatalon került ki Amerikába, ahol egy ideig mint cow-boy kereste meg kenyerét. Később ujságíró lett kis vidéki lapoknál, majd mint néhány nagy lap tudósítója Párizsban telepedett le. 1905—1912-ig a „Daily Mail" párizsi kiadásának szerkesztője volt. Itt írta első híres könyvét („Great Illusion", magyarul: „Rossz üzlet a háború" címen jelent meg). Ez a könyv előre látta az európai háborút és kísérteties pontossággal jósolta meg, hogy milyen súlyos veszteségeket fog hozni a háború a győztes országokra nézve is. Angell tételei rendkívül nagy feltűnést keltettek, de nem befolyásolták az események menetét. 1913-ban tért vissza Londonba és a háború alatt is folytatta pacifista tevékenységét. Második híres könyve a béketárgyalások menete és eredménye ellen emelt óvást, újból nagy feltünést keltve és újból minden gyakorlati eredmény nélkül. 1929-ben munkáspárti képselővé választották és MacDonald előterjesztésére megkapta a lovagi címet, miután már előbb neki ítélte a norvég képviselőház a Nobel-alapítvány békedíját. 1931. és 1935-ben kisebbségben maradt, mint a londoni egyetem képviselőjelöltje. Ujabb könyvei a fegyverkezési verseny ellen harcolnak és a gazdasági világválságot vezetik vissza fölösleges tévedésekre, organizációs hibákra.

Angle Edward Hartley amerikai fogorvos (1855). A fogszabályozás új technikájának úttörője volt és nagy része van abban, ha Amerika egy időre vezetőszerephez jutott a fogászatban. Számos ma is használt eljárás fűződik a nevéhez. Az Egyesült Államok több egyetemén volt tanár, de már régebben visszavonult.

Angyal Dávid történetíró (1857). Középiskolai tanár volt, 1909 óta pedig a budapesti egyetem nyilvános rendes tanára, először az újkori magyar történelem, majd az ujkori egyetemes történelem tanszékén. Évtizedeken keresztül rendkívül sokoldalú tudományos munkásságot fejtett ki nem-

csak az egyetemi katedrán, hanem a legkülönbözőbb szaklapokban (Figyelő, Századok, Egyetemes Philologiai Közlöny, Tanáregyesületi Közlöny, Budapesti Szemle stb.), valamint önállóan megjelent munkáiban. Az akadémia rendes tagjává választotta és székfoglalóként gróf Széchenyi István történelmi eszméiről tartott nagyszabású előadást. Sajtó alá rendezte Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferenc, Péterfy Jenő, Lederer Béla munkáit, valamint Falk Miksa és Kecskeméthy Aurél levelezését. Feldolgozta Bethlen Gábor, Thököly Imre életét és munkásságát. Megírta Magyarország történetét II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig, Erdélynek Angliával való politikai érintkezését és a boszniai válság történetét. A bécsi magyar történelmi intézetnek annak alapítása óta igazgatója, a gróf Klebelsberg Kunó magyar történetkutató intézet évkönyvének szerkesztője. Mint történetíró sok új szempontot vetett fel. Szerencsés kézzel tudta összefoglalni az egyes korszakok alapvonásait és kitünően tud írni. A történelem mellett sokat foglalkozott irodalomtörténettel is, mint Gyulai Pál tanítványa és Péterfy Jenő, Riedl Frigyes barátja. Mind a háromról nemes veretű, nagy tanulmányokat írt.

Angyal Pál egyetemi tanár, jogi író (1873). A pécsi püspöki jogakadémia tanára volt, 1900 óta a budapesti egyetemen ad elő. A magyar kormányt több nemzetközi tárgyalás alkalmával képviselte és ő vezette azokat a tárgyalásokat, amelyek Csehszlovákiával folytak a budapesti tudományegyetem ottani birtokainak likvidálása ügyében. A Magyar Tudományos Akadémia és a Szent István akadémia rendes tagja. Legnagyobb munkája A magyar büntetőjog kézikönyve, amelyből eddig megjelent 11 kötet és előkészület alatt áll további 14. Ezenkívül megjelent fontosabb könyvei: A személyi bűnpártolás, A tömeg bűntettei, Büntetőjogi előadások, A magyar büntetőjog tankönyve, Szociologia, A jogbölcsészet alapelvei, Egyetemi büntetőbíráskodás. A „Magyar Jogi Szemle" főszerkesztője.

Angyán Béla politikus (1885). A háborúban mint huszárfőhadnagy sebesült meg, a bolsevizmus idején gróf Bethlen István mellett fejtett ki tevékenységet a bécsi ellenforradalmi komitéban, a Bethlen-kormány megalakulásánál pedig a miniszterelnökségi sajtóosztály élére került. 1926 óta képviselő, 1927 januárjától a Bethlen-kormány lemondásáig igazságügyi államtitkár volt. Régebben megzenésített egy operettet, amellyel sikere volt, kiterjedt ügyvédi prakszist folytat.

Angyán János orvos, belgyógyász, Angyán Béla professzor fia (1886). 1919-ben egyetemi magántanár lett Budapesten, 1929-ben a pécsi egyetemen nevezték ki a belgyógyászat nyilvános rendes tanárává. Tudományos munkássága főleg a szivpatológia területén mozog.

Anile Antonio olasz politikus (1869). Az anatómia tanára a római szépművészeti főiskolán, több ízben volt közoktatásügyi miniszter.

Anna királyi hercegnő, Frigyes Ágost volt szász király leánya (1903). József Ferenc királyi herceggel kötött házasságot 1924-ben, tökéletesen megtanult magyarul, élénk részt vesz a társadalmi és a kulturális mozgalmakban.

Antal István politikus (1896). A háború alatt mint jogghallgató vonult be katonának, az olasz harctéren küzdött és a Monte San Michelen megsebesült. A harctérről visszatérve, vezetőszerepet játszott az egyetemi ifjúság nemzeti mozgalmaiban és az Egyetemi Kör élén megszervezte a piros-fehérzöld egyetemi frontot. A proletárdiktatúra idején Szegedre ment és ott az ellenforradalmi kormány honvédelmi minisztériumában kapott beosztást Gömbös Gyula mellett. A kommün bukása után újból szerepet játszott a budapesti egyetemi ifjúság mozgalmaiban és nagy része volt a bajtársi szövetségek kiépítésében. Több külföldi kongresszuson képviselte az egyetemi egyesületeket és Rómában, Kopenhágában, Varsóban tartott előadásokat. Budapesten nyitott ügyvédi irodát és az Országos Központi Hitelszövetkezet ügyésze lett. A Gömbös-kormány megalakulásánál az új miniszterelnök azonnal munkatársainak sorába szólította és a miniszterelnökségi sajtóosztály vezetésével bízta meg, miniszteri tanácsosi rangban. Több fontos külföldi útjára is elkísérte a miniszterelnököt. 1935 áprilisában igazságügyi államtitkárrá nevezeték ki, de tovább is megbízták a sajtópolitika irányításával. Gróf Apponyi Albert halála után a jászberényi kerület választotta meg egyhangúlag képviselővé.

Antal Lajos orvos (1902). Pályáját az Egyetemi Élettani Intézetben kezdte, 1927 a pécsi belklinika gyakornoka, 1929 az Országos Társadalombiztosító Intézet alorvosa, majd osztályvezető orvosa lett. Kidolgozta az Országos Tisztviselői Betegellátási Alap tervezetét és annak megvalósítása után az intézmény főorvosa lett.

Antalffy-Zsiross Dezső orgonaművész (1885). Tanulmányait Budapesten és külföldön végezte, majd a budapesti zeneakadémián lett Koessler János utóda az orgonatanszéken. 1923-ban az amerikai Eastman egyetem tanára és karnagya. Mint zeneszerző is komoly alkotások fűződnek nevéhez. Kétkötetes orgonaiskoláját a tanárképzésben használják.

Antheil George zeneszerző (1900). Amerikában, Trentonban született, de lengyel származása erősen befolyásolja. A néger

zenéből és Stravinsky kompozícióiból indult ki. Írt egy balettet, amelyhez 16 zongora és 8 xylophon a zenekíséret. Joyce híres Ulysses regényéből is írt egy operát, amely többfelé megbotránkozást, máshol nagy érdeklődést keltett. Az új zeneszerzés egyik sokat vitatott képviselője.

Antonius Otto osztrák tudós (1885). Othenio Abel oldalán foglalkozott az őslénytannal, a schönbrunni állatkert igazgatója lett és c. rk. egyetemi tanár. A ló őseiről és a háziállatok történetéről írt fontos munkákat. Úgy, mint mestere, Othenio Abel, a nemzeti szocialista eszmék hívévé szegődött s ezért 1934 elvesztette állását.

Appel Otto német botanikus (1867). A növények betegségeinek nemzetközi tekintélyű szakértője, a mezőgazdaság és az erdészet birodalmi biológiai intézetének igazgatója Németországban.

Apponyi Albertné, Mensdorff-Pouilly Klotild grófnő (1867). A monarchia utolsó londoni nagykövetének huga. 1897-ben kötött házasságot gróf Apponyi Alberttel, akinek hű munkatársa lett. A háború után a sűrű külföldi utakra szinte minden alkalommal elkísérte férjét, sőt személyesen is részt vett a népszövetség egyes bizottsági tárgyalásain, ahol szociális kérdésekben és női vonatkozású kérdésekben képviselte Magyarországot. Férjének halála óta is Magyarország egyik népszövetségi delegátusa és Genfben elismerést szerzett munkájával.

Apponyi György gróf (1898). A. Albert fia. A magyaróvári mezőgazdasági akadémiát végezte el és a háborúban frontszolgálatot teljesített. 1931-ben a keresztény gazdasági párt programjával választották képviselővé. 1935-ben a nemzeti szabadelvű párthoz csatlakozott és Rassay Károly lajstromán választották meg Buda egyik képviselőjévé. Éles ellenzéki magatartást tanusít és újabban publicisztikai tevékenységet is fejt ki.

Áprily Lajos író (1887) Brassóban született. A háború utáni erdélyi irodalomnak egyik legmarkánsabb egyénisége. Nagy európai műveltségen alapuló lírája helyet biztosít számára az egyetemes magyar irodalomban is. Későn lépett fel. Meglett férfikorában, a világháború befejezése után jelentek meg nyilvánosság előtt először versei, de első fellépése óta gáncstalan elismerés övezi az erdélyi és magyarországi kritika részéről egyaránt. Á. kizárólag lírai költő; prózával egészen elvétve szerepelt. Keveset ír, nem tartozik a nagy termékenységű költők sorába, de minden sora csiszolt, keményveretű, szinte a francia parnasszien formatiszteletét tükrözi vissza. Irodalmi érdeklődése is — ami műfordításaiban nyilvánul meg legvilágosabban — a külföldi modern líra nagy formavirtuózai felé mutat. Fordításai között ott találjuk Stefan George, Sully Proudhomme, Maeterlinck, Valéry verseit és néhány modern román lírikust. Legnagyobb terjedelmű fordítása Hauptmann: Az elmerült harang c. drámája. Eredeti lírájában élénk intellektualizmusra és vele kapcsolatban melankólikus, de melankóliájában is férfias érzelemvilágra lelünk. Kedveli költészete a szonettet és általában a zárt formákat. 1929 Budapestre költözik. Előbb a református gimnáziumban tanár; jelenleg a Baár-Madas református leányintézet igazgatója. Összegyüjtött eredeti versei Aranymosó balladája címen jelentek meg (1934).

Aragon Louis francia író (1835). Egyike a francia dadaizmus megalapítóinak. Irodalmi munkásságát 1920-ban verskötettel kezdte, azóta váltakozóan jelentek meg novellás kötetei és versgyüjteményei. A bazeli harangok c. regénye magyar nyelven is megjelent. Erősen hajlik a kommunista nézetek felé, és kíméletlen őszinteséggel írja le a női szekszualitás kényes kérdéseit.

Araki Sadao vezérezredes, a japán imperializmus vezére (1867). Mint fiatal hadnagy vett részt a japán-orosz háborúban, soronkívül lett százados és mint az egyik japán hadsereg parancsnokának hadsegéde, komoly szerephez jutott. Az európai háború alatt a szentpétervári orosz követségen volt katonai attasé. Később a csendőrség főparancsnoka lett, majd a vezérkar operációs osztályának főnöke, majd 1931 hadügyminiszter. De ekkor már rendkívül nagy politikai befolyásra tett szert, amiért egy ideig a katonai akadémia parancsnoka volt és ezalatt a tisztek fiatal évjáratait teljesen átitatta eszméivel: a gyors, erőteljes japán terjeszkedésnek és az imperialista népszellem megszervezésének szükségességével. Nagy befolyást gyakorolt a sajtó egy részére és egyesületekbe organizálta a leszerelt japán katonákat. 1934 világszerte nagy feltünést keltett lemondása, amelynél szerepet játszott az is, hogy A. beteges, gyenge szervezeténél fogva mindig csak nagy erőfeszítések árán tudta folytatni intenzív tevékenységét. A másik ok az volt, hogy így akarta elhárítani azt a gyanút, mintha a diktátor szerepére törekednék. A háttérből is nagy befolyása van a japán események menetére. Az imperialista törekvéseket összeköti erőteljes szociális célkitűzésekkel és az államhatalom fokozásának hirdetésével. Ezért politikai iránya emlékeztet a fasiszta rendszerre és a nemzeti szocializmusra. Jelentékeny része van a Kínával szemben lejátszódott területi hódításokban és abban, ha a féldiktatúra felé tolódott el a japán politika.

Aranyi Lipót ujságíró (1855). A magyar hírlapírás nesztora. Sokáig Miskolcon volt

szerkesztő 1906 óta az „Ujság" munkatársa.

Archipenko Alexander orosz szobrász (1887). Kievben született és Párizsban alakult ki művészete. Rendkívüli tehetség, de elsősorban teoretikus mérlegelések befolyásolják. Mindig új excentrikus eredményekre törekszik. Előbb az egyszerű, tiszta formák visszaadására törekedett és ezt nevezte abszolút plasztikának. Később a kubista festéssel haladt egy irányban. Majd pedig egy átmeneti művészetet akart kialakítani a festés és a szobrászat között. Berlinben, Londonban, majd Amerikában egyaránt nagy feltűnést keltett egyre különösebb műveivel, amelyeket utóbb már üvegből, fából, fémekből és más különféle anyagokból rakott össze, anélkül azonban, hogy tehetségének eredeti nagy lendületét sikerülne egészen elpalástolnia. Legújabban mozgó képeket és mozgó szobrokat konstruált, mert szerinte a mozgást csak a mozgás fejezheti ki a művészetben. Experimentumai néha azt az érzést keltik, hogy A. mindenáron a feltűnést keresi és nem mindig jóhiszemű.

Arco Georg gróf német rádiótechnikus (1869). Négyszáz találmánya van a szikratávírás és a rádió területén. Egy ideig a berlini rádió igazgatója volt.

Árkay Bertalan építész (1901). Á. Aladár kiváló építész fia. Legegyénibb és legérdekesebb műve a városmajori templom, amely vasbetón-stílusban épült, a formák nagy leegyszerűsítésével, de mégis erős művészeti hatást vált ki. Modern villák építésével foglalkozik.

Arlen Michael, örmény és angol író (1897). Polgári neve Dikran Konyoumadjam. Huszonhatéves korában már szerződésileg 25 ezer pengőt biztosított számára egy nagy kiadóvállalat minden egyes novellájáért, akármennyit írjon is és akár leközlik, akár nem. Regényeiért egyenesen fantasztikus összegeket fizetnek és mégsem panaszkodott még egyetlen kiadója sem, hogy a szerződés elviselhetetlenül súlyos volna reá nézve. Édesapja kolduszegény örmény szatócsból rövidesen milliomos lett Törökországban, azonban a háború alatt mindenét elvesztette és így A. fiatalságában nehéz gondokkal küzdött. Édesanyja még ma is csak füzetes örmény fordításokban tudja olvasni fia sokszázezer példányban megjelenő angol regényeit. A. azt a büszke célt tűzte maga elé már kora ifjúságában, hogy a XVIII. század raffináltan könnyed angol stílusában írja meg könyveit, amelyek a legmodernebb angol fiatalság életét vetítik az olvasók elé, és a londoni és newyorki felső négyszáz romantikus világát írják le. Legfőbb ideálja, hogy semmi se árulja el keleti származását és ezért minden áldozatra hajlandó. Mint fiatal író heti egy fontot is csak nehezen tudott megkeresni. Első regényéért mindössze 700 pengőt kapott. Innen azonban már csak egyetlen lépés vezetett a 25.000 pengős novellához és azóta A. a világ egyik legtöbbet kereső írója. Senki sem próbálja elvitatni tőle a tehetséget Angliában. Legjobb regénye kétségkívül a „Green Hat", de ezenkívül még számtalan népszerű könyvet írt, amelyek messze meghaladták a százezres példányszámot Angliában —, Amerikáról nem is beszélve, ahol még sokszorta nagyobb példányszámban fogynak írásai.

Arliss George színész (1869). Előbb az angol, majd az amerikai színpadon ért el sikereket, nagyon népszerű lett filmszerepeiben, mint Disraeli, mint Rothschild Náthán, mint Wellington herceg és mint Richelieu bíbornok.

Arnold Sydney, lord, angol politikus (1878). Apja banküzletében dolgozott és a szesziparban szerzett poziciót. 1912 képviselővé választották. 1914 államtitkár lett, de már röviddel előbb lemondott, tiltakozásul a háború ellen. 1922. a munkáspárthoz csatlakozott és MacDonald egyik legszorosabb személyes barátja lett. 1924 gyarmatügyi miniszter lett és a lordok házába került, hogy ott képviselje a munkáspártot.

Asch Schalom zsargon író (1881). A lengyel Kutno faluban született. A háború előtt nagy nemzetközi sikere volt a Boszszúálló Isten című drámájával, amely egy nyilvános házban játszódik le és azzal végződik, hogy a tulajdonosnő féltve őrzött lánya is áldozatul esik a környezet levegőjének. Írt más színműveket is és egy sor regényt, így egy trilógiát a bolsevizmus előestéjének Oroszországáról. A három kötet címe: Pétervár, Varsó, Moszkva. Alakjait és témáit többnyire a zsidóság életéből meríti, a realizmus és a romantika színeinek keverésével. Az utóbbi időkben ismételten tett engedményeket az irodalmi színvonal rovására. A zsidó Pen-club díszelnöke. Fia, Nathan A. ugyancsak író.

Ascher Oszkár szavalóművész (1897). A modern irodalom interpretálásával foglalkozik és gyakran aratott sikert hosszabb prózai írások elszavalásával. Az Országos Színészegyesület színiiskolájának beszédművészeti tanára.

Ashby Margery angol feminista vezér (1882). Ismertebb lánynevén, mint Margery Corbett. Apja baloldali liberális képviselő volt és a haladás eszméjének exponált képviselője. Anyja nagy szerepet játszott az angol női mozgalmakban. A. így már korán belekapcsolódott a nők választójogáért vívott küzdelembe és az egyéb feminista kívánságok képviseletébe. A siker elérése után nem lett képviselő, de így is fontos poziciót tölt be az angol női mozgalmakban.

Aston Francis William, angol fizikus (1878). 1922-ben, negyvenötéves korában kapta meg a Nobel-díjat az atomkutatás terén végzett úttörő munkájáért, amellyel világosságot vetett a modern fizika egyik legérthetetlenebbnek tetsző rejtélyére. Mendelejeff remek táblázata valamennyi ismert elemét periódikus rendbe szedte és mindegyiknek kijelölte a maga helyét a hydrogéntől kezdve, amely a legkönnyebb elem és így az 1-es számot kapta, egészen a legsúlyosabb elemig, az uraniumig, amely a 92-es számot kapta. Ebben a táblázatban eredetileg több sorszám mellől hiányzott az elem neve, azonban a tudósok — a szomszédos elemek sajátosságaiból kiindulva — előre meg tudták mondani, hogy milyen elemek ismeretlenek még az ember előtt, sőt nagyjából előre le is írták ezeket. Ezek a próféciák egytől-egyig mind beváltak és az elemek periódikus táblázatának útmutatása alapján dolgozó kutatók azóta már szinte valamennyi hiányzó elemet megtalálták és betöltötték velük az üröket. A tudósokat munkájukban nagyon zavarta, hogy az elemek periódikus táblázatában bizonyos szabályos távolságokban — egymástól nyolc vagy tizennyolc helyre — kémiailag teljesen hasonló elemek ismétlődnek. A. ennek a rejtélynek a felderítését tűzte ki életcéljául és sikerült is a legmodernebb atomelméletek alapján megtalálnia a magyarázatot. A Nobel-díjas angol tudós bebizonyította, hogy egész sor „ikerelem" van, amelyeknek fizikai és kémiai tulajdonságaik azonosak. A. a tudomány újabb vívmányainak: a spektroszkopnak, sőt Bragg röntgen-spektroszkopjának segítségével megállapította, hogy az ónnak például nem kevesebb, mint tizenegy ikereleme, vagy isotopja van.

Astor John (1886). **Indiában, majd az** európai háborúban teljesített katonai szolgálatot. Mint őrnagy lépett ki a hadseregből és konzervatív képviselő lett. Nagy vagyonából jelentékeny áldozatot hozott azért, hogy megvásárolja a Times részvénytöbbségét és független nemzeti intézménnyé tegye a legbefolyásosabb angol lapot. Lemondott minden jogról vagy haszonról, amely a részvénytöbbség birtokánál fogva illetné meg és egy direktóriumra bízta a Times irányítását. Anglia legfőbb bírája, az angol bank kormányzója és néhány más közjogi, vagy kulturális méltóságból tevődik össze a direktarium. A. önzetlen és áldozatkész eljárásával nagy pozíciót szerzett, de a képviselőségen kívül nem akar aktív szerepet betölteni a politikai életben. Nagy vagyonára mint az amerikai Astor-család leszármazottja tett szert.

Astor Mary angol politikus (1893). Langhorne amerikai pénzarisztokrata leánya és csak azóta angol állampolgár, hogy 1906 lord Astor felesége lett. Mikor férje az alsóházból a lordok házába került: férjének kerülete 1919 képviselővé választotta. Az angol alsóház első női tagja volt és azóta hét választáson tartotta meg kerületét. 1935 sógorának, fiának, vejének társaságában került ki győztesen a választásokból. Főleg szociális és közegészségügyi kérdésekben szólalt fel. Ezekkel a kérdésekkel foglalkozik férje is, aki a háború végén közegészségügyi miniszter volt. De azóta inkább csak a turfon elért nagy sikereivel szerepel a nagy nyilvánosság előtt. Az A.-házaspár tulajdona Anglia legnagyobb tekintélyű hetilapja, az „Observer", de ennek vezetésénél szabad kezet adtak a szerkesztőnek: Garvin híres publicistának.

Asztalos Miklós történetíró (1899). A Nemzeti Múzeum könytárnoka. Főbb művei: II. Rákóczi Ferenc és kora; A nemzetiségek története Magyarországon.

Atatürk, régebbi nevén **Musztafa Kemál,** a török köztársaság elnöke (1888). Szalonikiben született, szegény családból származott, apját korán veszítette el és nagy nélkülözések után került a hadapród-iskolába. Itt korán feltűnt tehetsége, de fegyelmezetlenségénél fogva voltak kisebb-nagyobb összeütközései. Tiszti kinevezése után csakhamar csatlakozott a hadseregen belül megindult politikai mozgalmakhoz, de az ifjútörök forradalomban még nem jutott jelentékenyebb szerephez. Talán ezért az elégedetlen elemek közé sorozták és így a szófiai török követségre került, mint katonai attasé. Pályája akkor lendült erős lökéssel fölfelé, mikor a Dardanellák ellen indult ostromnál fejtett ki erélyes ellenállást az antant-hatalmak támadásaival szemben. Itt kiváló szervezőnek is bizonyult, nem csupán tehetséges katonai parancsnoknak és tábornokká lett. Később a Kaukázusban, majd Szíriában harcolt és a háború végével az egyik anatoliai hadtest élére került. Itt, az ázsiai Törökország szívében szervezte meg az ellenállást a Párizs által követelt békével szemben és az ellenállást nem adta fel akkor sem, amikor a szultán kormánya elfogadta a békefeltételeket. Az Anatoliában kiépült nemzeti hadsereg lett a bázisa az A. által életrekeltett nemzeti kormánynak, amelyhez a török képviselőház tagjainak egyrésze is csatlakozott. A. egyszerre két fronton volt kénytelen felvenni a harcot: egyrészt a békekonferencia határozatai ellen, másrészt a hivatalos török kormánnyal szemben. Az ankarai nemzetgyűlés végül megfosztotta trónjától előbb Mehmed szultánt, majd utódát, Abdul Medzsidet és 1923. A. lett az ankarai nemzetgyűlésnek, utóbb pedig a török köztársaságnak elnöke. Ezt megelőzően A. már a nagy katonai sikerek sorát érte el, miután a konstantinápolyi kormány halálos ítéletet hozott ellene lázadás címén. Részben az angol csapatok ellen volt kénytelen harcolni A. és részben

a görög hadsereg szorongatta. 1920 nyarától 1922 őszéig több győzelmet aratott a török nemzeti hadsereg a görögök fölött és sikerült ellenállást kifejtenie az angol nyomással szemben is. A görög csapatok által szenvedett vereségek végül Konstantin király trónvesztéséhez vezettek, mint ahogy A. katonai sikerei kényszerítették lemondásra Londonban Lloyd George kormányát. Így végül sikerült elérni a célt: a Törökországgal szemben kiszabott békefeltételek lényeges revízióját nagy területi engedményekkel. A. mint köztársasági elnök fenntartotta ugyan a parlament intézményét, de egyre teljesebb diktátori hatalmat gyakorolt és áttért az „egy párt" rendszerére, miután kíméletlenül tolta félre politikai ellenlábasait. Konstantinápolyból Ankarába tette át a fővárost, tehát látszólag ázsiai hatalommá változtatta Törökországot, de ugyanakkor nagy energiával szervezte át az új köztársaságot a Nyugat szellemének megfelelően. Véget vetett a mohamedán egyház által gyakorolt politikai befolyásnak, bevezette a latin írást, a nyugateurópai büntetőtörvénykönyvet és jogrendszert, hadat üzent azoknak a hagyományoknak, amelyek késleltették az átalakulást, megkezdte Törökország indusztrializálását, erős kézzel törve le minden ellenállást kormányzati rendszerével szemben. A. eleinte ügyesen használta fel céljai érdekében az angol-francia ellentétet, majd mindig szorosabb kapcsolatot létesített az orosz szovjetköztársasággal, anélkül, hogy odahaza teret engedett volna a bolsevista eszméknek. Az orosz szövetséget később perzsa és afgán szövetséggel egészítette ki, tehát így erős hátvédet szerzett Ázsiában, azután csatlakozott a balkáni blokk tervéhez és barátsági szerződést kötött Görögországgal, Romániával, Jugoszláviával. A balkáni blokk megalakulása újabb diplomáciai sikert jelentett számára. A török köztársaság 18 millió lakosával A. vezetése alatt kétségkívül nagy utat tett meg az ipari fejlődés, a nyugati szellemű kulturális haladás útján és nagy befolyásra tudott szert tenni külpolitikai területen. A török hadsereg fejlesztésére is nagy gondot fordít ugyan A., de azért nem lehet őt militarista egyoldalúsággal vádolni. A török parlament előbb a Ghazi, a „győztes" előnévvel ruházta fel őt, majd pedig 1934. a kötelezővé tett nyugati rendszerű névváltoztatás alkalmával az Atatürk, tehát a „törökök atyja" nevet adományozta neki. A részletkérdések egy részének elintézését most már másokra bízza A., de a centrális hatalom teljesen kezében van. Kormányzati módszereit természetesen csak abból a szempontból lehet megítélni, hogy egy nagyon elmaradt keleti hatalmat kellett neki a legnehezebb viszonyok között újjáépíteni.

Athanatos Kostos görög író (1896). Előkelő pozíciót tölt be az athéni sajtóban. Ismételten járt Magyarországon és számos cikkben írta le benyomásait.

Atholl Katherine Marjory hercegnő, angol politikus (1875). Férje az angol főnemesség egyetlen tagja, akinek még joga van 300 főnyi „saját" hadsereget tartani. 1923 óta A. hercegnő az alsóház tagja és 1924—29. közoktatásügyi államtitkár volt. Genfben is képviselte a Népszövetségnél Angliát. Hangsúlyozottan konzervatív nézetei gyakran váltottak ki ellentmondást.

Attlee Clement angol politikus (1884). Az oxfordi egyetemet végezte, ügyvéd és tanár volt, a háború alatt őrnagyi rangig emelkedett, 1922 óta munkáspárti képviselő. A munkáspárti kormányokban a lancasteri hercegség kancellárja, majd postaügyi miniszter volt, 1931-ben a nemzeti kormány megalakulásánál MacDonald ellen fordult és lemondott tárcájáról, 1935 őszén a munkáspárt ideiglenes vezérévé választotta, majd pedig megerősítette állásában. A. tisztavonalú politikus, erélyes szónok, de új szempontokat nem vetett fel idáig.

Auer Erhard német politikus (1874). Mezőgazdasági munkás volt, majd kereskedő, később bajor képviselő és a bajor szociáldemokrata párt titkára. Az összeomlás után bajor belügyminiszter lett és 1919 megsebesült annál a merényletnél, amelynek Kurt Eisner miniszterelnök áldozata lett. A nemzeti szocialista forradalom győzelméig játszott szerepet a német politikában.

Auer György büntetőjogász (1888). Bírói szolgálatba lépett, jelenleg kir. főügyészhelyettes Budapesten és egyetemi magántanár. Főbb művei: Bűnösök és bűntettesek a háború alatt (1917), Jog, igazság és forradalom (1912), Bünvádi eljárási jog (1931—34).

Auer Pál nemzetközi jogász (1885). A frank-pörben a francia jegybank jogi képviselője volt és egy frank kártérítés iránt emelt igényt. Ügyvivő elnöke a Páneurópai Unio magyar szervezetének, alelnöke a Magyar Békeegyesületnek, tudományos dolgozatainak egy része megjelent német, francia, angol nyelven is. Külföldi kapcsolataival jó szolgálatokat tett a magyar ügynek. A becsületrend lovagja.

Auernheimer Raoul, osztrák író és hírlapíró (1876). Igen termékeny író; gyors egymásutánban jelennek meg kisebb-nagyobb elbeszélő művei és színdarabjai. Különösen tárcái és novellái jelennek meg sűrűn a „Neue Freie Presse" hasábjain. Ennek a lapnak főmunkatársa. Több elbeszélése magyar nyelven is megjelent. Regényei: Das Kapital, Die linke und die rechte Hand. Magyar nőt vett feleségül és lánya Fellner Alfréd nagyiparos, osztrák főkonzul felesége.

Auguszta királyi hercegnő, Lipót bajor ki-

rályi herceg leánya, I. Ferencz József unokája (München, 1875). József királyi herceggel 1893-ban kötött házasságot, több jótékonysági, közegészségügyi és kultúrális intézmény élén fejt ki tevékenységet. A háború kitörésénél a fronton akart szolgálatot teljesíteni, mint ápolónő, de ezt nagyapja nem engedélyezte. Így Budapesten vezetett egy hadikórházat és széleskörű munkát végzett a háborús sebesültek gondozásának megszervezésénél. Azóta is sokat foglalkozik a hadiözvegyek, a hadiárvák, a hadirokkantak ügyeivel.

Aujeszky László meteorológus (1903). A Meteorológiai Intézet tisztviselője, adjunktusa, majd osztályvezetője. Védekezés az időjárási károk ellen című munkájával elnyerte a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara pályadíját. Folyóiratokban számos szakszerű és népszerűsítő tanulmánya jelent meg a meteorológia időszerű problémáiról.

Aukrust Olaf norvég költő (1883). Tanító, majd népfőiskolai igazgató. A falu életét, Norvégia tájait rajzolta le és verseiben a lelki élet nagy, egyszerű alapkérdéseivel foglalkozik.

Auric Georges francia zeneszerző (1899). Előbb Debussy hatása alatt állt, majd a régi francia zene hagyományaihoz igyekezett visszatérni, főleg balettjeivel volt sikere.

Austin Ernest angol zeneszerző (1874). Eredetileg kereskedő volt és már közel járt a negyvenhez, mikor a zenét választotta hivatásává. Kompozíciói számos műfajt ölelnek át. Főleg orgona-műveinek volt nagy sikerük, azután annak a kompozíciójának, amely Keats ódáját a görög urnához zenésítette meg.

Avenol Joseph, a Népszövetség főtitkára (1879). A francia pénzügyi közigazgatásban jutott fontos szerephez, majd évekig Londonban volt a francia kormány pénzügyi megbizottja. 1924 óta a Népszövetség helyettes főtitkára és főleg a Népszövetség pénzügyi bizottságában játszott nagy szerepet. 1933 sir Eric Drummond utóda gyanánt a Népszövetség főtitkára lett.

Averescu Alexandriu román tábornok és politikus (1859). Kivételes népszerűségét részben annak köszönheti, hogy szegény parasztszülők gyermeke és közkatonából, altisztből emelkedett a legmagasabb katonai méltóságokba. A Balkán-háborúban vezérkari főnök volt. Az európai háborúban hadseregparancsnok. Később több ízben viselt miniszterséget és volt miniszterelnök is, sőt külön politikai pártot alakított.

Azana Manuel spanyol politikus (1880). Jogot végzett, de először irodalmi tevékenységével irányította magára az érdeklődést. Juan Valera életéről írt könyvéért a spanyol irodalmi nagydíjat kapta meg. Mint képviselő, a baloldalhoz tartozott és a forradalom után a radikális párt balszárnyának vezetését vette át. 1931. április hadügyminiszter, 1931. október miniszterelnök. Két éven át állott a spanyol kormány élén. 1934 őszén a Barcelonában megalakult forradalmi kormány élére állt és sokan őt tették felelőssé a véres kilengésekért, holott mindent elkövetett ezeknek a megelőzésére. Egy ideig le volt tartóztatva és akkor lemondott mandátumáról is, hogy az ellene emelt vádakat minél gyorsabban tárgyalhassa a bíróság. Felmentése után újból a spanyol polgári baloldal élére állt, tiltakozva minden kompromisszummegoldás ellen. Nagy népszerűségénél fogva még fontos szerep vár rá a spanyol politikában.

Azary Prihoda István festő és grafikus (1890). Főleg finom rézkarcaival keltett feltűnést, miután Budapesten elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát. Több grafikai díjat nyert.

B

Bab Julius, német esztétikus (1880). Megírta Goethe és Dehmel életrajzát, de főleg színpadi kérdésekkel foglalkozott. Írt sok színpadtörténeti tanulmányt és vannak monográfiái ma élő színészekről is. Így kiadta Albert Bassermann életrajzát. A modern drámának volt előharcosa a kritikában és egy ideig nagy tekintélynek számított. Érdekes a színház szociológiájáról írt könyve.

Babarczy István báró, fővárosi tanácsnok (1891). Huszonkétéves kora óta szolgál a városházán. 1934. választották tanácsnokká és a közoktatási ügyosztály élére került.

Babay József író (1898), munkáinak tárgyát a nép életéből, továbbá saját életének küzdelmes éveiből veszi. Regényei: Istenem így élünk, Menekülj a szerelemhez!, Mi huszonketten, Rózsafabot. Veronika és Naprafogó című színdarabjait a Nemzeti Színház mutatta be. Elbeszélései sűrűn jelennek meg a napilapokban és szépirodalmi folyóiratokban.

Babbitt Irving északamerikai író (1865). A Harvard-egyetemen tanár és konzervatív felfogásánál fogva került gyakran éles viták célpontjába. Gyakran támadja a modern amerikai irodalom képviselőit.

Babelj Iszak Emanuilovics orosz író (1894). Eredetileg a zsidó életből merítette alakjait és témáit, erős naturalizmussal és sok érzékkel az irónia iránt. A forradalom hullámverése vitte őt új irodalmi feladatok vállalása felé és így kapcsolódott be az általános orosz élet leírásába. A bolsevizmus harcát az ellenforradalmi törekvésekkel és hadseregekkel egy sor érdekes elbeszélésben írta le. Vannak színdarabjai is és írt filmszcenáriumokat is. Határozott tehetség, de hiányzik belőle az egyéniség kialakult ereje.

Babits Mihály író és költő (1883), a budapesti egyetem filozófiai fakultását végezte, majd Baján, Szegeden, Fogarason tanárkodott. Innen a budapesti tisztviselőtelepi főgimnáziumba került, ahol 1917-ig tanított. Ekkor visszavonult a tanári pályától és egészen az irodalomnak élt. 1919-ben néhány hónapig magyar irodalmat adott elő a budapesti egyetemen. Irodalmi működése kora ifjúságában kezdődött és eredetileg Ady Endre körében tűnt fel. Az első komoly siker azonban csak az 1909-ben megjelent Levelek Iris koszorújából című verseskötetéhez fűződik. Ekkor bontakozott ki Adytól teljesen független költői egyénisége. A szimbolista költői iránynak legjellegzetesebb magyar képviselője, akinek úgyszólván minden verssorán művészi gondosság és alapos simítás érződik. Prózában és versben a magyar nyelv egyik nagymestere. A Nyugatban és napilapok hasábjain megjelent verseinek nagyrésze könyvalakba gyüjtve is megjelent. Ezek a kötetek: Nyugtalanság völgye, Herceg, hátha megjön a tél is, Sziget és tenger, Az Istenek halnak, az ember él, Versenyt az esztendőkkel. Összegyűjtött versei egy kötetben is megjelentek. Nagy hatást gyakorolt a magyar költők új nemzedékére. Elbeszélő írásait ugyancsak a választékos stílus jellemzi és regényeiben sűrűn tűnnek fel önéletrajzi reminiszcenciák. Timár Virgil fia című regénye egy szerzetes tanár sajátságos lelkivilágának finom, éles keresztmetszetét adja, a Gólyakalifa a lelki kettősség problémáját elemzi teljes analitikus tudással, és drámai erővel. Nagy sikere volt a német fordításnak is. Kártyavár, Halál fiai c. regényei is rendkívül érdekesek. B. egyike legkitűnőbb műfordítóinknak, eziránvú munkásságának javát a Pávatollak című kötet, az Amor Sanctus című középkori himnuszantológia és az Erato gyüjteménye foglalja magában. Nagyobb jelentőségű Dante Isteni Színjátékának teljes és modern nyelven való fordítása. Tanulmányaiban mélyen járó esztétikusnak mutatkozik, aki a legfontosabb témákat is egyéni szempontok szerint világítja meg. Irodalmi és esztétikai tanulmányainak egy része Irodalmi problémák, Gondolat és írás, Élet és Irodalom című köteteiben van összegyüjtve. A legutóbbi években két kötetben megírta az európai irodalom történetét. Gellért Oszkárral együtt a „Nyugat" szerkesztője, 1930 óta a Kisfaludy Társaság tagja. A Baumgarten-alapítvány egyik kurátora és így a Baumgarten-díjak odaítélésére döntő befolyása van.

Baden-Powell Robert lord, angol tábornok, a cserkészet megteremtője (1857). Indiában, Afganisztánban, Dél-Afrikában kezdte katonai szolgálatát. Angol nemzeti hős lett és világszerte ismertté vált neve, mikor a bur háborúban hat hónapon át védte Mafekinget az ostromlókkal szemben. Csak csekély számú katona állott rendelkezésére és így segédcsapatok gyanánt megszervezte a fiatal angol fiúkat is. Ezek a segédcsapatok kitünően beváltak és ekkor ébredt B.-ben a cserkészet organizálásának eszméje. Londonba visszatérve előbb az uccára került gyerekek között kezdte meg a szervezést. Az első cserkészcsapat alig 30 fiúból állt és sokan kifogásolták, hogy egy magasrangú katona ilyen feladatokkal foglalkozik. B. azonban kitartott terve mel-

lett és 1908. megjelent könyve a „Scouting for boys" már minden irányban konkrét elgondolásokat fejtett ki. 1911. a mozgalom olyan arányokat öltött, hogy B. kilépett a hadseregből és teljes energiáját a cserkészmozgalomnak szentelte, abban a reményben, hogy így egy testileg, szellemileg egészségesebb nemzedéket fog majd felnevelni. Pedig ekkor már hadseregfelügyelő volt, tehát magas állást adott fel a cserkészet kedvéért. Még az európai háború előtt nemzetközi fejlődésnek indult a cserkészet és a háború után eljutott a világ minden pontjára. A legutóbbi becslés szerint 2.3 millió a cserkészek száma és ma már tudvalevőleg a lányoknak is megvannak a cserkész-szervezeteik. B. eszméje egyes országokban nagy változáson ment át. Így Olaszországban az általa lefektetett alapon szervezte meg a kisebb fiúk számára a balilla-csapatokat, a nagyobb fiúk számára az avanguardista-kereteket Mussolini, míg a nemzeti szocialista Németországban a Hitlerjugend nagy organizációja lépett a cserkészet helyére. A világ nagy részében megmaradt a cserkészet annak, aminek B. tervezte és a teljes emberi szolidaritás szellemét terjeszti. A Bi-Pi néven emlegetett B. legendás alak az egész mai fiatalság szemében és magas kora ellenére még mindig szívesen teszi meg a legnagyobb utakat is azért, hogy személyesen irányíthassa az általa életrekeltett nagy mozgalmat. 1921. bárónak nevezték ki, 1929. a lordok házának tagja lett. Mint a világ első főcserkésze fog élni a történelemben, de régebben más szereplésével is feltűnést keltett. A háború előtt egyike volt azoknak az angol katonai tekintélyeknek, akik mindig újból a német veszélyre hívták föl az angol közvélemény figyelmét. Jelentékeny szerepet töltött be az angol kémszervezetben is és megírta részletes memoárjait. erről. Felesége intenzív részt vesz B. nagy szervezési munkájában.

Badoglio Pietro olasz tábornagy (1871). A világháborúban több sikert ért el és nagy szerepet játszott a fegyverszüneti tárgyalásokban. A háború után egy ideig diplomáciai szolgálatban volt és hosszabb időt töltött az Egyesült Államokban, továbbá Braziliában. 1926. lett marsall, majd néhány éven át Libia kormányzói állását látta el. Hazajövet vezérkari főnökké lett. 1935. végén a visszalépett De Bono tábornok helyébe az abesszíniai olasz hadjárat főparancsnoka lett.

Bainville Jacques francia ujságíró és történetíró (1879). Mint a szélsőjobb sajtó külpolitikai publicistája tűnt fel kitünően megírt, nagyon tájékozott, de egyoldalú cikkeivel. Az Action Française egyik főmunkatársa, de dolgozik más, mérsékeltebb jobboldali lapokba is. Alapos történeti műveltsége van és egy sor történeti könyve nagy sikert ért el. Így mindenekelőtt Franciaország történeti fejlődésének nagy összefoglalása, amelyben B. tagadja, mintha Franciaország a forradalmi hullámok mentén haladna és azt a tételt állítja fel, hogy a forradalmi kilengéseket mindig hosszú konzervatív korszakok követték, mivel alaptermészete szerint a francia társadalom konzervatív. Sok új szempontot vetett fel Napoleon-életrajzában is, gyakran paradox kiélezettséggel. Ezek a könyvei több százezer példányban fogytak el és sok nyelvre fordították le azokat. Finom írásai „A három nemzedék története", amely szempontjaival és felépítésében nagyon emlékeztet Szekfű Gyula reprezentatív könyvére, de a két könyv közül Szekfű Gyuláé jelent meg korábban. Bismarck pályájáról is írt egy monográfiát és megírta az új Németország történetét Hitler hatalomrajutásáig. Egyoldalúságai ellenére mindig eljut objektív, komoly eredményekig is. 1924. tagjává választotta a francia akadémia, talán kárpótlásul azért, mert a hivatalos elismerés egyéb formáihoz nem juthatott el intranzigens szélsőséges politikai nézetei miatt.

Baird John, angol mérnök (1889). Nevéhez fűződnek a televizió eddig elért legnagyobb sikerei. Képtáviratozó rendszere gyakorlatilag olyan kézzelfogható eredményeket hozott, hogy egész sor országban a posta is rendszeresítette. B. televiziós rendszere még nem ilyen tökéletes, de már előző készülékei is egészen elfogadható képeket nyujtottak, módosított és modernizált szisztémája pedig olyan reményeket nyujt a jövőre, hogy az angol posta és rádió 1935-ben nagyszabású terveket dolgozott ki B.-rendszerű leadások rendszeres közvetítésére. Londonban már épül az első nagy televiziós studió. és három éven belül még tíz másik ilyen leadóállomás készül el, úgyhogy Anglia lakosságának 70 százaléka olyan könnyen veheti majd a 30×30 centiméteres televiziós vásznon a közvetítéseket, mint ahogy ma a legközelebbi rádióállomások műsorát lehet „fogni". B. szerint néhány éven belül nem lesz rádiókészülék, amely ne lenne távolbalátásra is berendezve.

Baja Benedek festő (1893), főként díszlettervezésekkel és kőrajzokkal foglalkozik. Az első díszleteket orosz hadifogságban készítette az irkutzki opera számára, azután Kínába került, ahol hasonló munkásságot fejtett ki. Itthon legnagyobb munkája Ady-albuma volt, amely tizenkét Ady-vers erőteljes és újszerű illusztrálását tartalmazza.

Bajcsy-Zsilinszky Endre publicista és politikus (1886), Kolozsvárott, Lipcsében, Heidelbergben végzett egyetemi tanulmányai után egy darabig mint főispáni titkár működött. Neve először akkor vált ismere-

tessé, amikor az Achim András megöletése körül támadt bűnpörben szerepelt s a bíróság az ellene emelt vád alól felmentette. A világháborút mint huszártiszt küzdötte végig és súlyosan megsebesült. Egyik katonai bravurjáért Pancsova díszpolgára lett. A háború befejezése után a MOVE alapítói közé tartozott, a kommunizmus alatt Bécsben, Szegeden kivette részét az ellenforradalmi szervezkedésből. 1919-ben résztvett a Szózat című napilap megalapításában, amelynek főszerkesztője lett. 1922-ben képviselővé választották és az országgyűlésnek 1935-ig tagja maradt. 1930-ban megalakította a nemzeti radikális pártot, amelynek programját könyvben is lefektette. 1928 óta hetilapja van, amely eleinte Előörs, majd Szabadság címmel jelenik meg. Még Bethlen István kormányával szemben ellenzéki álláspontot foglalt el és ellenzéki pártállását azóta is megtartotta.

Bajor Gizi színésznő (1896). A Színművészeti Akadémia elvégzése után egyenesen a Nemzeti Színházhoz került és ott egy csapással drámai hősnő lett. Rendkívül sokoldalú színésznői tehetség és kivételesen széles skálája van. A nagy heroina-szerepekben ugyanolyan kitünő, mint akkor, ha szalónhősnőt vagy naivát kell játszania. sőt a kómika szerepköre és az énekes vígjáték iránt is nagy érzéke van. Szinte egész pályája a Nemzeti Színházhoz kapcsolódik, ahol már 1928 örökös tag lett. És utóbb megkapta a Korvin-koszorút is. A Nemzeti Színház közönségének legkedvesebb színésznője. 1924. néhány hónapon át a Magyar Színház tagja volt és itt többek közt Szent Johanna szerepét játszotta el Shaw drámájában. Rövid ideig a Vígszínház kötelékébe tartozott és itt Herczeg Ferenc egyik vígjátékában volt nagy sikere. De ezek csak epizódok életében, amely összeforrt a Nemzeti Színház történetével és voltak évek, mikor hozzá alkalmazkodott a Nemzeti egész műsora. A színpadon elsősorban egyéniségével hat és egyéniségével itatja át minden szerepét. Többször hívták külföldre, főleg Amerikába, de mindig kitartott a magyar színészet mellett, játszott néhány filmen is. Germán Tibor orvostanár felesége.

Bakay Lajos dr. sebésztanár (1880), egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, majd Lenhossék anatómiai intézetében és Dollinger klinikáján működött. 1913-ban magántanár lett, 1914-ben pedig a Pozsonyban újonnan felállított Erzsébet-egyetemen a sebészet tanszékére nevezték ki. Az egyetem áthelyezésével Pécsre került, ahol az egyetem rektora lett. 1926-ban a budapesti Pázmány Péter egyetem tanárává és ezzel egyidejűleg a II. számú sebészeti klinika vezetőjévé nevezték ki. Vezetőszerepet játszik a különböző orvosi intézményekben és az orvosirodalom területén is nagy munkásságot fejt ki. Tanulmányokat írt a csontüregek pótlásáról, a sérülés utáni koponyaüregi vérzésekről, az érátültetésről és számos más sebészeti problémáról.

Baker Josephine táncosnő (1905). Gyerekkorában lépett a színpadra és mulatt szépségével, érdekes egyéniségével, erős tánctehetségével korán tett szert nemzetközi hírnévre. 1925 óta állandóan Európában lépett fel. Sokáig rendkívül népszerű volt Londonban és Párizsban, ahol bárt is vezetett. Mint táncosnő főleg revükben lépett fel, de sikere volt számára írt drámai szerepekben is. 1927 gróf Albertini felesége lett és ebben az évben kiadta emlékiratait is, amelyek azonban csak kevéssé érdekesek és valószínűleg propaganda célokból készültek csupán. Az utóbbi években hanyatlani kezdett népszerűsége, mivel gyakran ismételte magát és elveszítette újszerűségét. 1935. tízéves távollét után tért vissza Amerikába, ahol azonban még fekete honfitársai sem nagy lelkesedéssel fogadták.

Baklanoff Grigorij orosz énekes (1882). Már gyerekkorában a zene kötötte le és tizenkétéves volt, amikor először szerepelt nyilvánosan. Még a háború előtt a bécsi Operához került és nem csupán nemes bariton hangjának, nagy énekkultúrájának köszönhette sikereit, de annak is, hogy kivételes színészi tehetség, akár csak Saljapin. Később a newyorki Metropolitan Opera egyik legünnepeltebb tagja lett, de sűrűn jár Európába vendégszerepelni és szinte évről-évre fellép Budapesten is.

Baktay Ervin dr. földrajzi utazó és író (1890). Eredetileg Münchenben festőművészeti tanulmányokat végzett, később azonban irodalmi kérdésekkel kezdett foglalkozni és indológiai tanulmányokat folytatott. Három évig Indiában tartózkodott, ahol behatóan tanulmányozta a hindu vallásrendszert, népéletet és művészetet. 1928-ban Nyugat-Tibetbe vezetett expedíciót Körösi Csoma Sándor ottani szereplésének felkutatására. Rengeteg tanulmányt és cikket írt napilapokba és folyóiratokba és sokat fordított. Önállóan megjelent nagyobb munkái: Rabindranath Tagore, A Világ tetején, India, Magyar utazók Indiában, A boldog völgy országa.

Balabanova Angelica, orosz szocialista agitátornő (1857). Gazdag, előkelő polgári családból származik, de már fiatalon a szocialista eszmék hivévé lett és ezért szakított családjával. Tanulmányait Németországban végezte és hazáját hosszú időre kénytelen volt elhagyni, mert tevékenységéért üldözte a rendőrség. Propaganda-munkáját Ausztriában, majd Svájcban folytatta. Később hosszú ideig Olaszországban működött és itt a szocialisták milánói lapjának

az „Avanti"-nak volt a titkárnője, akkor amikor Mussolini szerkesztette a lapot. A bolsevista forradalom győzelme után hazatért, ahol nagy ünneplés fogadta és Lenin fontos munkakörrel bízta meg. Többek közt B. lett a kommunista internacionále első titkára. De csakhamar ellentétbe került a bolsevista elvekkel, vagy inkább a bolsevista módszerekkel és így újból kénytelen volt emigrálni. Egy időre Berlinbe telepedett le, ahol szintén politikai befolyásra tett szert és balfelé igyekezett terelni a szocialista mozgalmat. Jelenleg Párizsban él.

Balanyi György történetíró (1886), Szegeden, majd a budapesti kegyesrendi gimnáziumban tanított, a közgazdasági egyetem felállításától kezdve a karon az újkori történetet adta elő. A budapesti tudományegyetemen ugyanennek a szaknak a magántanára. Munkásságának különösen két iránya jelentős. Egyrészt beható egyháztörténeti tanulmányokat folytat; ezeknek eredményeit az egyes szentekről szóló életrajzaiban és különösen A szerzetesség története című munkájában foglalta össze, amely magyar nyelven először ad áttekintést a magyarországi szerzetesrendek multjáról. Munkásságának második ága politikai irányú: a világháború okaival és a világháborút lezáró békeszerződések következményeivel foglalkozik. Ebbe a körbe tartoznak Imperializmus és a világháború és Világpolitika c. művei.

Balás Károly, sipeki, nemzetgazdaságtani író, egyetemi tanár (1877). A kassai jogakadémia tanára, 1908. Budapesten a nemzetgazdaságtan m. tanára, 1918. mint rendes tanár tölti be az egyik közgazdaságtani katedrát Budapesten. Könyveiben, tanulmányaiban erősen anti-marxista álláspontra helyezkedett és a nemzetpolitikai irány egyik képviselője tudományágában. Több tanulmánya jelent meg német nyelven.

Balassa Imre író (1886), fiatal korában színészpályára készült és rövid ideig a Nemzeti Színház tagja is volt. Azután ujságírói pályára lépett. Jelenleg az Új Nemzedék színházi kritikusa. Önálló kötetben megjelent művei részben színházi és társadalmi kérdésekkel foglalkoznak, részben háborús élményeket elevenítenek fel, újabb könyvei pedig a történelmi regény útján haladnak. Ezek közé tartozik Kossuthról és Mozartról szóló nagy életrajzi regénye.

Balassa József dr. nyelvész (1864), középiskolai tanár volt, 1919-ben az egyetemen is előadásokat tartott és rengeteg értekezése jelent meg magyar és német nyelvészeti folyóiratokban. Simonyi Zsigmonddal német-magyar szótárt szerkesztett, Paloczy Lipóttal pedig német-magyar nyelvtant. Önálló művekben dolgozta fel a fonetika elemeit, a magyar nyelvjárások osztályozását és jellemzését, a magyar hangtant és fonetikát, a helyes magyarság szabályait, a szabadkőművesség történetét és Kossuth amerikai szereplését. A berlini Langenscheidt-féle vállalat számára megírta a magyar köteteket. Simonyi Zsigmond halála óta a Magyar Nyelvőr szerkesztője és résztvett Sauvageot francia-magyar szótárának szerkesztésében is.

Balázs Béla tanár és író (1894), budapesti egyetemi tanulmányai után Berlinben, Párizsban folytatott tanulmányokat és már ebben az időben élénk írói tevékenységet fejtett ki. Amikor hazatért, egymásután jelentek meg könyvei és színdarabjai és rendszeresen dolgozott magyar és külföldi folyóiratokba. 1919-ben tagja volt a kommunizmus alatt felállított írói direktóriumnak, később Bécsbe ment, majd Berlinbe, ahol mint filmrendező és filmszcenárium-író működött. Néhány évvel ezelőtt a moszkvai filmakadémia tanárává hívták meg. Írt verseket (A vándor énekel), elbeszélő műveket (A csend, Történet a Logody uccáról, Isten tenyere) és színdarabokat (dr. Szélpál Margit, Utolsó nap, Misztériumok). Bécsi tartózkodása idején Karin Michaelisszel együtt írt Túl a testen című regénye, annak merész témája miatt nagy feltűnést keltett. Szövegkönyvet írt Bartók Béla A fából faragott királyfi című daljátékához, viszont Balázs Kékszakálú herceg vára című szövegéhez Bartók írt operát. Külföldön német nyelven írta munkáit és ezekben elsősorban a film elméleti problémáival foglalkozik. Egyik-másik filmje, mint például a Narkózis és az Őnagysága nem akar gyereket, nagy sikert hozott számára.

Balbo, Italo, olasz marsall, (1896). Jelenleg a libiai olasz gyarmatok főkormányzója. Kivételes pályafutás áll már mögötte. Ujságíró volt és korán csatlakozott Mussolinihoz. A fasismus diadalra jutásában döntő szerepet játszott, mert jórészt ő szervezte meg Mussolini mozgalmának fegyveres erejét, a „squadre"-t. Facta, az utolsó parlamentáris miniszterelnök, ugyan elkészítette az ostromállapot kihirdetésére a proklamációt, de a király visszariadt annak aláírásától, mert ez Balbo fegyveres squadre-jának katonasággal való szétverését jelentette volna. Viktor Emánuel ehelyett Salandra tanácsára Mussolinit hivatta és aznap — 1922 október 30-án — megkezdődött Balbo squadre-jának beözönlése Rómába, amely így természetesen teljesen zavartalanul ment végbe. A „quadrumvir"-ek — Bianchi, De Bono és De Vecchi — társaságában B. állt a „Marcia su Roma" élén, 1922 október végén. Az első Mussolini-kabinetben, amely koalíciós kormány volt a pártok egy sorának részvételével, B.

még nem jutott tárcához, hanem csak légügyi államtitkárrá nevezték ki. De nemsokára légügyi miniszterré lett. Angol mintára teljesen átszervezte az olasz aviatikát és mivel maga is kiváló pilóta, hatalmas légi rajok élén nagy óceánrepülésen mutatta be a világnak az eredményt. Sokáig az volt a célja, hogy kicsikarja az angolok kezéből a leggyorsabb repülőcsapat számára alapított Schneider-kupát, de ez mégsem sikerült neki, pedig kétszer maga vezette Angliába az olasz team-et. Később B. a csapatos, zárt alakulatokban folytatott repülésekre tért át és először Londonba vezetett 12 gépből álló rajt, majd 1929. 36 hidroplánnal bejárta az Égei-tenger és a Fekete-tenger partjainak országait. 1930 decemberében Balbo 14 Savoia-Marchetti géppel elindult Orbetelloból és éppen egy hónap múlva, a hetedik útszakasz végén, 12 géppel leszállt Rio-de-Janeiro kikötőjében. 1933 júliusában Balbo, 100 pilóta élén, 25 Savoia-Marchetti hidroplánnal újabb óceánrepülésre indult és most már az Atlanti-óceán északi felén szálltak át, Rómából Chicagóba. 42 nap múlva Balbo 23 géppel már vissza is érkezett Rómába, ahol óriási lelkesedéssel fogadták. Nem sokkal utóbb Libia főkormányzójává nevezte ki Mussolini.

Baldwin Oliver angol politikus, a híres államférfi legidősebb fia (1899). A háború alatt a nyugati fronton szolgált, majd az örmény-török és az orosz-török háborúban vett részt. A konzervatív pártból átlépett a munkáspártba és 1929. ennek programmjával lett képviselő. A munkáspárt balszárnyához csatlakozott, rendkívül radikális nézeteket vallott és élesen támadta apja politikáját. Az 1931. és az 1935. évi választásokon hiába próbált mandátumot kapni. De azért a nyilvánosság előtt gyakran képviseli radikális nézeteit, amelyek még egy félig forradalmi kísérlettől sem riadnának vissza. Nézeteit több könyvben is kifejtette. A munkáspárt nagyrésze idegenkedik B. szélsőséges nézeteitől.

Baldwin Stanley angol államférfi (1867). Apjától örökölt Skóciában egy nagy nehézipari és gépgyári vállalatot. Apja halála után aránylag későn lett képviselő abban a kerületben, amely odáig az idősebb B.-t küldte ki az alsóházba. Azután még az évek során át elsősorban iparvállalatainak vezetésével foglalkozott és a parlamentben csak ritkán szólalt fel, akkor is szakkérdésekben. Politikai befolyásra emelkedését annak köszönhette, hogy egy szűkebb honfitársa, a szintén glasgowi Bonar Law emelkedett a konzervatív párt vezérévé. Bonar Law nem annyira az alsóházban tanulta meg becsülni B. képességeit, mint inkább azáltal, hogy egy nagy vaskereskedelmi céget vezetett a magánéletben és az üzleti kapcsolatok során formált jó véleményt a szürke konzervatív képviselőről. Így is 54 éves volt B. mikor először lett a kormány tagja, mint kereskedelmi miniszter, miután előbb magántitkár volt glasgowi barátja mellett. Amikor Bonar Law nem sokkal utóbb megbuktatta Lloyd George kormányát és maga lett miniszterelnök: B. kapta meg a pénzügyminisztérium vezetését. Ez nagy meglepetést keltett, mivel politikai pályáján odáig nem voltak olyan sikerek, amelyek igazolták volna ezt a kinevezést. B. nevéről csak akkor esett sok szó, mikor a háború után azt ajánlotta: az angol államháztartás terheinek könnyítésére a nagy vagyonok tulajdonosai adják vissza hadikölcsöneiket megsemmisítés végett. B. járt elől jó példával és több millió pengő ára hadikölcsönét, vagyonának 20 százalékát beszolgáltatta megsemmisítés végett, de példája alig talált követésre. A váratlan pénzügyminiszteri kinevezés után nem sokára újabb nagy emelkedés következett be B. pályáján. Bonar Law már nagybeteg ember volt és gégerákja miatt az orvosok kimondották fölötte a halálos ítéletet, mikor kötelességtudásból visszatért a politikába. Alig néhány hónapos miniszterelnökség után legyőzte őt a betegség és akkor a konzervatív pártnak, valamint a királynak B. megbízását ajánlotta az új kormány alakításával. Csak erős ellenállások után valósult meg a terv és 1923 májusában B. lett miniszterelnök. Első kormánya mindössze hét hónapig tartott, mert az új választásokon a konzervatív párt nem tudta megszerezni az abszolut többséget és inkább a munkáspártnak engedte át a kormányzást, semhogy a liberálisokkal lépjen koalicióra. De a hét hónap elég volt B. tekintélyének megszilárdítására és így átvette az ellenzékbe vonult konzervatív párt vezetését. MacDonald első kormánya sem volt hosszú életű és az 1924 őszén tartott választásokból már a konzervatív párt került ki győztesen. 1924 novemberében újból B. lett miniszterelnök és ezuttal 1929 júniusáig tartotta kezében a hatalmat. Feltétlen jóhiszeműséggel, nagy józansággal, mindenfelé megbecsült puritán gondolkodással látta el feladatait. Így például családi vállalatai súlyos nehézségekbe kerültek és családi vagyona csaknem teljesen elveszett éppen azokban az években, amikor politikai befolyása a csúcspontra érkezett. Magáévá tette azt a tételt, hogy a konzervatív pártnak erőteljes szociális politikát kell csinálnia és ezen a területen több nagyon radikális reformot valósított meg addig a határig, ameddig ez összefért a költségvetési egyensúly biztosításával. Európát illetően az igazi béke fokozatos visszaállítása volt a célja, de csak nagy óvatossággal haladt előre ezen az úton és nem akarta, hogy Anglia újabb kötelezettségeket vállaljon a kontinentális belügyek

tekintetében. Az 1929-ben megejtett választások után újból az volt a helyzet, hogy a konzervatív párt kormányon maradhatott volna, ha szövetségre lép a liberálisokkal, de B. ehelyett megint a munkáspárt kormányrahívását ajánlotta a királynak. Ezuttal csak két esztendeig töltötte be az ellenzéki vezér szerepét, mert a gazdasági nehézségek következtében 1931 augusztusában MacDonald a nemzeti kormány alakításának tervét vetette fel. Ennek megalakulásánál B. csak tárcanélküli miniszter lett és az alsóház helyettes-vezére, de a kormány politikájának tényleges irányítása csakhamar az ő kezébe került, mivel a nemzeti kormány által kiírt választásokon a mandátumok erős kétharmadát a konzervatív párt kapta meg. B. ennek ellenére azt kívánta, hogy MacDonald maradjon miniszterelnök és ez meg is történt. Csak négy évvel a nemzeti munkáspárt súlyos választási veresége után, 1935 júniusában mondott le MacDonald és akkor lépett harmadszor élére B., aki odáig lehetővé tette MacDonald névleges vezetőszerepének fentartását és azután is keresztülvitte, hogy a nemzeti kormány legalább látszat szerint fennmaradjon és ne tiszta konzervatív kormány vegye át a hatalmat. 1935 a választások ugyan a munkáspárt nagy előretörését hozták meg, de azért a konzervatív párt olyan abszolut többséget szerzett, hogy szövetségesek nélkül is könnyű lett volna kormányoznia. B. azonban újból súlyt helyezett arra, hogy a nemzeti munkáspárt és a nemzeti liberális csoport képviselői tartsák meg tárcáikat. Noha úgy Ramsay MacDonald, mint fia kisebbségben maradtak a választásokon, nem engedte őket lemondani és ugyanígy ragaszkodott a liberális miniszterekhez is. A konzervatív párt különféle csoportjaival és áramlataival szemben nehéz helyzetbe került, kivált az abesszín kérdés felmerülése óta. Ezek a nehézségek nagy mértékben kiéleződtek akkor, amikor a B. bizalmából a külügyi hivatal élére került sir Samuel Hoare békejavaslata messzebb ment el az engedékenységben Olaszország iránt, mint ahogy azt az angol közélemény nagy része kívánta és helyeselte. Ekkor nem csupán az ellenzéki pártok fordultak B. ellen, de a konzervatív képviselők többsége is elítélte az engedmények politikáját. Hoare kénytelen volt lemondani és B. csak úgy mentette meg a helyzetet, hogy maga is súlyos hibának minősítette a békejavaslatot. Azóta politikai súlya lényegesen csökkent, de még mindig nagy személyi tekintélye és népszerűsége van.

Bálint Imre író (1896). A háború után a „Világ" munkatársa lett és 1923. óta az „Esti Kurir" cikkírója, továbbá a „Magyar Hírlap" szerkesztőségének tagja. „Reggelre meghalunk" c. regényt írt, sikert ért el egy egyfelvonásossal és sikerei voltak az ifjúsági irodalomban is.

Bálint Lajos író és hirlapíró (1886), mint színházi és képzőművészeti kritikus dolgozott a „Magyar Hírlap"-nál, később a „Világ"-nál és a „Magyar Hírlap"-nál. Gyakorlatilag is sok irányban foglalkozik színpadi problémákkal, 1914-ben egyike volt azoknak, akik a modern színpadi törekvések támogatására alakult Thalia-társaságot életre hívták. A következő évben mint művészeti titkár a Nemzeti Színházhoz került, ahol később dramaturg, majd dramaturg-főtitkár lett és ezt az állását 1935-ig töltötte be. Sűrűn fordít regényeket és szndarabokat, a többi között ő ültette át magyarra Klabund legtöbb írását, így a Kamaraszínházban bemutatott Krétakört, valamint Gerhart Hauptmann Elgá-ját. Anday Ernővel együtt írt Baskircsev Mária című darabját 1935 elején mutatta be nagy sikerrel a Nemzeti Színház.

Bálint Rezső festő (1885). Párizsban Cézanne hatása alá került, de később visszatért az impresszionizmus felé. Meleg, intim hangulatot tud adni képeinek.

Balla Antal hírlapíró (1886), szociológiai, történelmi és gazdaságtörténeti tanulmányokkal foglalkozik és ezirányú cikkei sűrűn jelennek meg különböző lapokban, valamint önálló könyvekben. Különösen az utolsó száz esztendő történelmi eseményeit vizsgálja és ennek az évszázadnak mind politikai, mind gazdasági történetét külön kötetben dolgozta fel. 1926 óta a „Pesti Hírlap" belső munkatársa.

Balló Ede festőművész (1859), tanulmányait a budapesti minta-rajziskolában kezdte Greguss és Székely tanítványaként, azután több éven keresztül Münchenben, Párizsban, Rómában, belga és spanyol földön tanulmányozta a mult és korabeli festészetet. A nyolcvanas években szerepelt először budapesti kiállításokon, de ebben az időben még nem alakult ki véglegesen művészetének iránya. Csak később specializálta magát arcképfestészetre és néhány év leforgása után alig volt a magyar közéletnek olyan kimagasló tagja, akiről arcképet nem készített volna. Így azután a mult század végén kialakult magyar arcképfestés egyik főképviselőjévé vált és képeinek stílusa bizonyos tekintetben átmenetet jelentett a régebbi iskolától László Fülöp stílusa felé. Emellett mint rajztanár is működött és keze alól a fiatal gárda jó néhány nevezetes tagja került ki. Rokonszenvvel figyelte a fiatal festők munkásságát és támogatásukra 1923-ban jelentékeny alapítványt létesített. Az olajfestés mestersége című, németül is megjelent munkájában művészeti felfogásának elméleti és gyakorlati rendszerét foglalja össze. Nagy szorgalommal másolta le a klasszikus festők műveit, és ezekből egész gyűjteményt állított össze.

Baló Elemér színművész (1892), először a Belvárosi Színházban tűnt fel, amikor Jean Sarment *Árnyhalász*-ának főszerepét adta. Később nagy sikert aratott a *Kísértetek* Oswaldjának és a *Bűn és bűnhődés* Raszkolnikovjának alakításával. Különösen az abnormis idegzetű, önmagukkal meghasonlott személyek alakításával tűnik ki.

Balogh Elemér gazdaságpolitikus (1874). Gróf Károlyi Sándor oldalán vett részt a magyar fogyasztási szövetkezetek megszervezésében és a Hangya vezérigazgatója, majd elnöke lett. 1925. a budapesti egyetem közgazdasági fakultásának tiszteletbeli doktora. Felsőházi tag és élénk tevékenységet fejtett ki a gazdasági irodalom területén.

Balogh Jenő dr. büntetőjogász, politikus, az Akadémia volt főtitkára (1864). A bíróságnál és az igazságügyminisztériumban szolgált. 1888 a budapesti egyetemen a büntetőjog és a bűnvádi eljárási jog magántanárává habilitálták. 1900. nyilvános rendes tanár lett a budapesti egyetemen. Tudományos munkásságával és gyakorlati tevékenységével a jog humánus alkalmazását szolgálta. 1910. a vallás és közoktatásügyi minisztériumba került, mint államtitkár, 1913-tól 1917-ig pedig igazságügyminiszter volt és gróf Tisza István legszorosabb baráti köréhez tartozott. 1920-tól egészen 1935-ig a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára volt és itt rendkívül sokoldalú tevékenységet fejtett ki, úgyhogy lemondását rendkívül súlyos veszteségnek tekintették. Fontos szerepet tölt be mint a református egyház főgondnoka is. Önállóan megjelent fontosabb munkái: „A sértett fél jogköre a büntetőjogban", „Börtönügyi viszonyaink reformjához", „Fiatalkorúak és a büntetőjog", „Gróf Tisza István emlékezete". Tisza István politikájának szelleme irányította a közéleti eseményekkel szemben B. állásfoglalását Tisza halála után is és ezt a felfogását több érdekes felszólalásban fejtette ki a felsőházban. Puritán élete és tiszta jóhiszeműsége fokozza állásfoglalásainak súlyát. A liberális eszméket hirdeti ma is. Fontos szerepe volt a magyar jogászok új enmzedékének nevelése körül is. Mint egyetemi tanár jó szemmel ismerte fel az értékeket tanítványai között és később, mint államtitkár, majd mint miniszter, útját egyengette érvényesülésüknek. Általános sajnálkozás fogadta azt az elhatározását, amellyel 1935. Győr mellé vonult vissza birtokára és már csak a református egyház ügyeivel kíván foglalkozni.
B pótlás (Szeged)

Baltazár Dezső, ref. püspök (1871). Teológiai tanulmányait Debrecenben végezte és öt esztendeig Tisza Kálmán házában volt nevelő. Ezalatt megszerezte a budapesti egyetemen a jogi doktorátust. Majd állami ösztöndíjjal a berlini és a heidelbergi egyetemen töltött egy-egy szemesztert. 1898. a kultuszminisztériumba osztották be szolgálattételre, 1900. hajdúszoboszlói lelkész, 1911. a tiszántúli ref. egyházkerület püspöke, 1918. konventi elnök. A debreceni egyetem teológia, majd az államtudományok tiszteletbeli doktorává avatta. 1931. püspökké választásának huszadik évfordulóján megkapta az I. oszt. magyar érdemkereszt et. Gyakran foglalt állást politikai kérdésekben is és a felsőházban sok érdekes beszédet tartott.

Bán Aladár író és tanár (1871), papi pályára készült, be is lépett a zirci ciszterci ta rendbe, de mint másodéves teológus elhagyta a rendet. Középiskolai tanár és igazgató, egész sor irodalmi és kulturális intézet tagja. Elsősorban az északi népek irodalmára vonatkozó tanulmányaival tűnik ki, sokat fordított finnből és észtből és megírta a finn nemzeti irodalom történetét. Különböző lapokban sok néprajzi és esztétikai vonatkozású cikke jelent meg, szerkeszti a *Turán* c. folyóiratot.

Bánffy Miklós gróf, író és politikus (1873). Jogot végzett, egy ideig fiumei kormányzóságnál szolgált, majd Berlinben volt gazdasági szaktudósító. 1901. képviselő. 1906. Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. „Naplegenda" c. drámáját 1906. érdeklődés fogadta a Nemzeti Színházban. 1913—1918. az állami színházak intendánsa. 1916. a koronázással kapcsolatos dekorativ feladatokat oldotta meg és v. b. t. tanácsos lett. 1921—22. külügyminiszter, 1926. felvette a román állampolgárságot és azóta jórészt Erdélyben él. Vezetőszerepet játszik az erdélyi magyar irodalomban és főszerkesztője az „Erdélyi Helikon" c. folyóiratnak. 1934. nyarán B. rendezte „Az ember tragédiája" szabadtéri előadását Szegeden. Színpadi művei: „A nagyúr" (Magyar Színház, 1913., Nemzeti Színház, 1921.), „Az erősebb" (Nemzeti Színház, 1918.), „Maskara" (Renaissance, 1926.), „Martinovics" (Nemzeti Színház, 1929.). Több novellaskötet után nagy regényt adott ki 1934. Erdély életéről „Megszámláltattál" címen.

Bangha Béla, jezsuita páter (1880). A teológiát Innsbruckban végezte, majd hosszabb időt töltött Canterbury-ban is. 1913 óta nagy tevékenységet fejtett ki a magyar katolikus hitélet területén, mint kivételes erejű egyházi szónok és megindította a „Magyar Kultúra" c. folyóiratot. A forradalmak után nagy része volt a *Központi Sajtóvállalat* életrekeltésében és megszervezésében. 1922. Hollandiában, majd a newyorki érsek meghívására Amerikában tartott előadásokat. 1923. Rómába helyezték át és onnan csak 1926. tért haza. Ekkor átvette a „Katolikus Lexikon" szerkesztését és igazgatója lett a kat. főiskolai tanfo-

lyamnak. De folytatja szónoki tevékenységét is, mindig újból nagy érdeklődést és hatást váltva ki állásfoglalásaival.

Bánlaky (Breit) József tábornok, hadtörténelmi író (1865). A honvédségnél és a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot a háború előtt, majd a honvéd felsőbb tiszti tanfolyam tanára lett. A háborúban mint honvédtábornok vett részt és 1916. doberdói előnévvel kapott nemességet. Hadtörténeti munkái egész könyvtárat tesznek ki. Szerkeszti a 25 kötetre tervezett A Magyar Nemzet Hadtörténelmét.

Bánóczy László rendező és dramaturg (1884). Egyik megalapítója és éveken keresztül-vezetője volt a Thalia-színháznak, később az Unio színházaknak lett dramaturg-rendezője és ebben a minőségében több nagysikerű rendezés fűződik nevéhez. Színpadrendezési kérdésekkel elméletben is foglalkozott: Shakespeare a modern színpadon című tanulmányát a Kisfaludy Társaság kitüntette. Az utóbbi években egyre behatóbban foglalkozik szociálpolitikai kérdésekkel, 1925 óta a székesfővárosi törvényhatósági bizottság szociáldemokrata frakciójának egyik vezére. Sokat fordított idegen nyelvekből.

Bánsághy György dr. (vitéz), politikus és orvos (1895). Több éven át egyetemi tanársegéd volt, majd a székesfővárosnál lett tüdőgondozási adjunktus. Az 1919-es egyetemi mozgalmak egyik vezére. Ő alapította a tudományegyetemi zászlóaljat, amelynek parancsnoka lett, továbbá a Csaba Bajtársi Egyesületet, az Attila bajtársi központot és a Turul Szövetséget, amelynek első fővezére volt, ma pedig örökös fővezére. A „Fáklya" című hetilap főszerkesztője. 1935-ben a magyarkanizsai kerület képviselője lett, mint Gömbös Gyula miniszterelnök híve.

Banting, Frederick Sir (1891). Az inzulin felfedezője. Már 13 éve, alig 32 éves korában a Nobel-díjjal tüntették ki a cukorbaj gyógyszerének megtalálásáért. A fiatal kanadai orvos résztvett a világháborúban és a nyugati fronton oly súlyos sebet szenvedett a jobb karján, hogy amputálni akarták. Hazatérve, praktizálni kezdett mint sebész, de amikor három hét alatt csak egyetlen páciens jelentkezett, a nyugatontariói egyetemen próbált mint asszisztens megélhetést találni. Egyik előadása témájául a cukorbajt választotta és miközben erre készült: 1920 október 20-án éjjel egyszerre ráeszmélt korszakalkotó felfedezése, az inzulin lényegére. Még csak csírájában volt meg a gondolat, azonban rögtön Macleod professzorhoz sietett, a torontoi egyetem fiziológiai klinikájának hírneves vezetőjéhez és előadta neki, hogy erős meggyőződése szerint a hasnyálmirigyben található kis sejtcsoportok, az úgynevezett Langerhans-szigetek váladéka gondoskodik a szervezetben levő fölös cukormennyiségek elégetéséről. Macleod először mosolygott a fiatal sebész szavain, melyeket semmiféle bizonyítékokkal nem tudott alátámasztani, de azért adott neki tíz kutyát és nyolc hétre egy laboratóriumot a kísérletezésre. A 92-es számú kutyánál érte el Banting az első kézzelfogható eredményt, de még mindig hosszú utat kellett megtennie, míg elő tudta állítani az első adag — mai értelemben vett — inzulint és ezzel bebizonyíthatta a tudományos világ előtt, hogy ez a hormon, amelyet a pankreasz-ban vagy annak közelében levő mirigyek juttatnak a vérrendszerbe, szabályozzák a cukorfogyasztást. Az inzulin-kezelés nem gyógymód, mert az inzulin csak gyógyszere a cukorbetegeknek, de ma már, B. felfedezésének jóvoltából, könnyűszerrel egyensúlyba hozhatjuk a szervezet cukorfogyasztását és ha diétát is kell tartani mellette: mégis az odáig menthetetleneknek tartott diabetikus betegek millióí áldják azóta a fiatal kanadai orvos nevét, akit különben azóta a Nobel-díjjal jutalmaztak, az angol király Sirré tette, és 40.000 pengős évjáradékot szavaztak meg neki és a cambridgei egyetem professzorává hívott meg.

Baranyai Zoltán kultúrpolitikus (1888), főként francia irodalomtörténeti és nyelvészeti tanulmányokkal foglalkozik, az újabb években pedig Genfben tartózkodott, mint a népszövetségi magyar képviselet tagja. A budapesti egyetem magántanára. Tanulmányai többnyire a „Magyar Szemlé"-ben jelentek meg.

Baranyay Lajos, a Központi Sajtóvállalat vezérigazgatója (1884). 1908-ban szentelték pappá és éveken keresztül szerkesztette a „Fejérmegyei Napló"-t. 1918-ban egyike volt a Központi Sajtóvállalat megalapítóinak. A vállalat vezetése első pillanattól kezdve az ő kezében összpontosult. Szóban és írásban élénk részt vesz a katolikus társadalmi élet mozgalmaiban, ezenkívül szépirodalmi és kritikai munkásságot is fejt ki.

Bárány Róbert dr. orvosprofesszor (1876). Magyar származású, de Bécsben született. Korán lett a fülészet magántanára a bécsi egyetemen, ahol különösen a belsőfül, a labirintus tanulmányozása közben ért el az orvostudományban világhírűvé vált jelentős eredményeket. A labirintust, mint új érzékszervet, a hatodik érzékszervet írta le és megmagyarázta az egyensúlyozás működésében való jelentőségét. Fő műve „Az emberi hallójárat élet- és kórtana", amely 1907. jelent meg és amelyért 1915. az orvostudományi Nobel-díjat nyerte el. A kitüntetés a tudóst a hadifogságban érte. A hatodik érzékszerv, a labirintus működésének és jelentőségének felfedezésével neve örökre bevonult az orvostudomány történetébe. Jelenleg Svédországban az upsalai egyetem tanára.

Barát Béla építész (1888), tanulmányait a József műegyetemen és a budapesti egyetem bölcsészeti fakultásán végezte. 1912-től kezdve Novák Edével együtt a modern építkezések egész sorát tervezte. Az ő terveik szerint építették a posta budapesti anyagraktárát, a csongrádi, mohácsi és jánoshalmai gazdasági iskolát, a kispesti leányiskolát és az albertfalvai lakótelepet. Nagy sikerük volt modern villáinak is. De nemcsak gyakorlati téren fejtett ki tevékenységet, hanem művészettörténeti, elméleti tanulmányokat is folytatott. Ezekhez a kérdésekhez fűződnek irodalmi művei is. Alapos vizsgálat tárgyává tette Dél-Franciaország románstílű építészetének szerkezetét és formáit és 1926-ban megírta az ókor művészetének történetét. Résztvett a Művészeti Lexikon, a Technikai Lexikon és a Barát-Éber-Takács-féle művészettörténet szerkesztésében.

Bárczy István politikus (1866). Jogot végzett, a főváros szolgálatába lépett, de dolgozott a „Magyarország" c. napilapnál is. Harmincötéves korában lett közoktatásügyi tanácsnokká, miután előbb a pénzügyi ügyosztályban is dolgozott. Mint tanácsnok nagy feltűnést keltett merész terveivel, modern gondolkozásával és azzal az energiával, amellyel rövid idő alatt reformálta a főváros egész iskolaügyét. Még nem töltötte be negyvenedik esztendejét, mikor 1906. Sipőcz László árvaszéki elnökkel, Sipőcz Jenő jelenlegi főpolgármester apjával szemben polgármesterré választották. Külföldi kölcsönök segítségével nagyarányú beruházási politikát kezdett, Budapest világvárosi rangjának biztosítására. Olyan hatalmat és tekintélyt szerzett a polgármesteri állásnak, mint egyik előde sem és a főváros életének egész területén fontos reformokat léptetett életbe, különös gondot fordítva a kulturális kérdésekre. Megalkotta a magyar városok szövetségét és sokat foglalkozott a városok általános problémáival is. Tizenegy esztendős polgármesterségéhez fűződik a közüzemek nagyrészének megváltása is. 1917. főpolgármester és főrendiházi tag lett. A Wekerle-kormány lemondása után 1918. okt. IV. Károly B.-nek is felajánlotta a kormányalakítást. 1919. a Huszár-féle koncentrációs kormány igazságügyminisztere lett, de 1920 tavaszán lemondott. 1920—1931. képviselő. 1931. Budapest törvényhatóságának örökös tagja, 1933. óta a Beszkárt elnöke. Nagy elismerés fogadta biblia-fordítását és „Magyar nótakincs" c. kétkötetes dalgyűjteményét.

Bardolff Károly báró, tábornok, osztrák politikus (1865). Mint Ferenc Ferdinánd trónörökös szárnysegéde és katonai irodájának főnöke, sokat foglalkozott politikai kérdésekkel, sőt kész tervet dolgozott ki az osztrák-magyar monarchia teljes átszervezésére. Tervei ellenségesek voltak Magyarországgal szemben. A háború alatt az egyik osztrák-magyar hadsereg vezérkari főnöke volt, majd 1918. a közös hadügyminisztérium osztályfőnöke. Az összeomlás után nyugalomba vonult és az osztrák monarchisták táborában fejtett ki nagyon aktív tevékenységet. Később szélsőjobb irányba tolódott és éles ellentétbe került a hivatalos osztrák politikával, de régi barátainak jó részével is. Nevét többízben emlegették puccskísérletekkel kapcsolatosan, de B. mindig megcáfolta az ilyen híreket.

Bárdos Artur színigazgató (1882), az Uj Színpad vezetője volt, ahol kizárólag irodalmi értékű darabok kerültek színre. 1915-ben átvette a Modern Színpadot, amelyet a következő évben Belvárosi Színház néven nyitott meg. 1922-től 1925-ig a Renaissance Színház irányítója volt, majd ismét visszatért a Belvárosi Színház vezetéséhez. Nagy érdemet szerzett a színészi tehetségek felfedezésével. Többek közt Titkos Ilona, Gaál Franciska, Bulla Elma, Muráti Lili előtt nyitotta meg a budapesti színpadot. 1935-ben ünnepelte meg színházi tevékenységének harmincadik évfordulóját. Több nagysikerű színdarab újszerű rendezése fűződik nevéhez, ezenkívül mint színházesztétikus is kitünő nevet szerzett magának. Önállóan megjelent művei: Két ösvény. Az új színpad. Uralkodók és komédiások.

Bárdossy László diplomata (1890). Előbb a kultuszminisztériumban szolgált, majd a külügyminisztériumba helyezték át, ahol 1922. a sajtóosztály vezetője lett. 1930. Londonban követségi tanácsos és itt négy éven át értékes szolgálatokat tett a magyar ügynek. 1934. bukaresti követ. Több fontos diplomáciai feladat megoldása fűződik nevéhez.

Baré Emil hegedűművész (1870), magyar szülők gyermeke, Bécsben született és a bécsi konzervatóriumban végezte a tanulmányait is, ahol tizennégyéves korában már első díjat nyert. Később Párizsban, Mainzban és Kölnben szerepelt, 1897 és 1902 között Amerikában működött, mint a Thomas-zenekar hangversenymestere. Következő állomása Essen volt, ahonnan azonban 1903-ban a budapesti Operához szerződött. 1904-től kezdve a Nemzeti Zenede tanára. Operai állását 1932-ig tartotta meg, azután nyugalomba vonult.

Barlach Ernst német szobrász (1870). A nagy leegyszerűsítéseket szereti és ezek főleg faszobrainak adnak érdekességet. Feltűnést keltettek erőteljes, jellegzetes litográfiái és fametszetei is. Ezeknek egy részével saját költeményeit és drámáit illusztrálja. Színpadi művei közül a „Toter Tag" (1912), az „Armer Vetter" (1918) és a „Schindflut" (1922) keltettek nagy feltűnést. A tradicióktól elszakadt mai ember problémáival, sorsával is foglalkozik. B.

ugyanolyan leegyszerűsített formában, mint szobrain és grafikájában. 1928. megírta önéletrajzát. Világnézete szerint erősen baloldali, de művészetének nemzeti jelentőségét az új Németország is elismerte.

Barna Győző asztali-tennisz versenyző (1911). Egy párizsi sportáru cég technikai vezetője. Már diák korában feltűnt az ifjúsági versenyeken és még érettségi előtt volt, amikor 1909-ben Budapesten páros világbajnokságot nyert, amelyet azóta is minden évben megvédett. 1929 óta állandó tagja a magyar csapatnak. 14 egyéni és páros, 6 csapat-világbajnoki győzelme van. Legnagyobb teljesítménye 1934-ben volt, amikor huszonötnapos amerikai túráján 21 városban játszott veretlenül, majd utána a londoni világbajnokságokon győzött több számban egymásután. A legkiválóbb asztalitenniszjátékosa a mai kornak.

Barnard George Grey amerikai szobrász (1863). Párizsban tanult, Rodin hatása alá került és csakhamar nagy népszerűségre tett szert New Yorkban. Szereti a szimbólikus gondolatok kifejezését és gyakran nagy formátumot ad műveinek. Pályája során több érdekes fordulatot jár be művészete, és merész koncepcióival többször hívott ki erős ellenkezést is. Az irodalmi és filozófiai elgondolás néha a tiszta formák rovására érvényesül nála. Egyéniségéből hiányzik a határozott vonal, de azért jelentékeny tehetség.

Barnard, Joseph Edwin, angol orvostudós (1870). Neve akkor vált ismertté, mikor 1925-ben olyan meglepő bejelentéssel lépett a tudományos világ elé, amely a laikusok millióiban is reménységeket ébresztett, hogy az emberiség egyik legfélelmetesebb ellenségének, a ráknak gyógyítása talán végre döntő stádiumba juthat. B., aki Anglia legkiválóbb mikroszkóp-kutatóinak egyike, Gye orvossal karöltve a rák kórokozóját kereste a rosszindulatú daganatok sejtszöveteiben, miután mindkettőjük meggyőződése szerint a rákot valami idáig ismeretlen élőlény: még a baktériumoknál is sokkal kisebb parazita okozza. A két tudós a hampsteadi angol nemzeti orvosi kutató-intézetben dolgozott és a világ legsűrűbb porcellánszűrőit és a világ legfínomabb ultra-mikroszkópjait hívta segítségül, hogy bebizonyítsák elméletük helyességét. Még így is éveken át hiába keresték a rák megfoghatatlan kórokozóját, míg végre 1925-ben a drága Chamberland-szűrőn — a két tudós beszámolója szerint — fennakadt egy titokzatos virus, amelyhez hasonlót a két izgatott tudós még sohasem látott ultramikroszkópjuk lencséjében. A távíró nyomban elvitte a világ minden tájára az örömhírt és másnap már öt kontinens tudóshada görnyedt a mikroszkópok fölé, hogy Barnard és Gye módszerével dolgozva megpillantsák a rák kórokozóját. Sajnos, azóta sem bukkant rá senki másodszor az állítólagos virusra, sőt B. és Gye is kénytelenek voltak beismerni, hogy ők sem tudták egyetlenegyszer sem megismételni nagy kísérletüket. A két angol rákkutató azért nem csüggedt és az azóta eltelt 11 év alatt pillanatra sem hagyták abba experimentumaikat, mert — mint legutóbb is kijelentették — továbbra is szent meggyőződésük, hogy a rákot egy szűrhetetlen virus okozza. Különösen Gye végzett erre vonatkozólag igen érdekes kísérleteket.

Barnowsky Victor, német színigazgató (1875). Előbb színész volt és 1905. különféle berlini színházakat vezetett, időnként nagy sikerrel. Jelentékeny szerepe volt több modern drámaíró érvényesülésénél és számos magyar darabot is játszott.

Baross Gábor politikus (1884). Vármegyei aljegyző Trencsénben, majd pénzügyminiszteri fogalmazó. A háború alatt huszonkét hónapot töltött a fronton. 1922. a postatakarék elnök-igazgatója lett. 1926. a frankpör egyik vádlottja. Felmentése után nyugalomba vonult és pénzügyi téren fejtett ki tevékenységet. 1933 a Társadalmi Egyesületek Szövetsége országos elnökké választotta. 1935. Sátoraljaujhely képviselője a nemzeti egység programmjával.

Barrie James angol író (1860). A kilencvenes évek végén és a huszadik század elején a legnépszerűbb angol színpadi írók közé tartozott. Az egész világot bejárta az Admirable Crichton, a hajótörött társaság a lakatlan szigeten, ahol felborul a társadalmi rangsor és a komornyik veszi kezébe a vezetést. Ugyancsak világsiker volt a „Peter Pan". 1934. Elisabeth Bergner számára írt drámát, miután már tizenhét éven át nem volt új darabja. De ez a dráma még nem került színre, mert Bergner nem vállalta a szerepet. Előbb a glasgowi, aztán edinburghi egyetem választotta rektorává, mint a skót tehetség egyik nagy képviselőjét.

Bartalis János. Erdélyi költő. 1893-ban született. A világháború első éveiben a „Nyugat" hasábjain tűnt fel. Formai eredetisége és idillikus életlátása révén korán megérdemelt megbecsülésre talált. Költészetét gyakran az amerikai Walt Whitmanéhoz szokták hasonlítani. Whitmanhoz pedig alig van egyéb köze, mint az, hogy lírai kifejezőformája neki is, mint az amerikai költőnek, a szabadvers. Bartalisnak azonban ép ezen a téren elsőrangú jelentősége van a magyar líra történetében. Füst Milán mellett ő volt az első, aki szabadverset írt Magyarországon. A trianoni békekötés után önálló életet kezdő erdélyi irodalomban B. tüstént az elsők sorába került. Elvonulva élt kicsiny birtokán, Dés mellett gazdálkodva. Itt írta vallásos áhítattal teli, idillikusan egyszerű verseit, melyek szinte

a végsőkig leegyszerűsített formában nyilatkoznak meg. Lírája a mindennapi élet üde poézisét adja, minden magas komplikáltság nélkül. Nagy emberi problémák is hiányoznak költészetéből. Ennek a gyermekien idillikus poétának lantján csak a világháború borzalmai tudtak forrongó szavakat kihívni. Pár év óta, mint polgáriiskolai tanár, Magyarországon működik. Verskötetei: Hajh, rózsafa (1926), Napmadara (1930), Föld a párnám (1931).

Bartel Kazimir, lengyel politikus (1882). A lakatosmesterséget tanulta ki és mint vasmunkás tette le az érettségit. Később elvégezte a technikát és a lembergi műegyetem tanára lett. 1919 a lengyel kormány vasútügyi miniszterе. Pilsudszki híveinek sorába lépve, kétízben volt miniszterelnök.

Bartók Béla, a modern zeneköltészet egyik világszerte elismert vezére (1881). Tanulmányait Pozsonyban és Budapesten (zeneszerzést Koessler nél, zongorát Thomán Istvánnál) végezte. 1907-ben a Zeneművészeti Főiskola tanárává nevezték ki. 1934 óta a M. Tud. Akadémián a gyűjtött népdalok rendszerezését végzi. Bartók Béla nagyjelentőségű, korszakalkotó működése sokirányú: 1. Mint alkotó a Strauss Richard utáni zeneszerző-generációnak Strawinszky mellett egyik legnevezetesebb egyénisége, akinek közvetlen vagy közvetett hatása az utóbbi negyedszázad számos komponistáján érezhető. 1904 óta jelennek meg legkülönbözőbb kompozíciói: zenekari, színpadi és kamarazene-művek, dalok, zongora- és hegedűdarabok, amelyek világszerte állandóan műsoron szerepelnek. Mint zenetudós Kodály Zoltánnal együtt a zenei folklór-tanítás legkiemelkedőbb úttörője. Mint zongoraművész szuggesztív, lenyűgöző előadó, a koncerttermek ünnepelt virtuóza. Mint tanár nagyhatású zongorapedagógus. Mint zenei író kristályos logikájú, súlyos szavú tanulmányok szerzője. B.-ban a nagy művészi egyéniségen kívül a minden körülmények között egyenes, határozott, meg nem alkuvó nemes jellemet is minden tisztelet megilleti. Legutóbb a Kisfaludy Társaság Greguss-érmét visszautasító levele keltett feltűnést. Bartók Béla kétszer nősült és két fia van. Állandóan Budapesten lakik, de sokat utazik külföldön. Londonban, Párisban és Amerikában is nagy sikereket ért el mint zongoraművész, részben saját kompozicióinak előadásával. Színpadi művei: Fából faragott királyfi. Kékszakállú herceg vára, Csodálatos mandarin; más művei közül legnevezetesebbek: Táncszvit, öt vonósnégyes, két zongoraverseny, román táncok, zenekari dalok.

Bartucz Lajos dr. antropológus (1885), Török Aurél mellett dolgozott mint tanársegéd az embertani intézetben. 1914-ben magántanárrá képesítették, 1912-ben átvette a Nemzeti Múzeum embertani gyűjteményének vezetését, 1933-ban pedig a budapesti egyetem embertani tanszékének ellátásával bízták meg. Számos ásatást végzett, amelyek archeológiai, embertani és kultúrhistóriai szempontból igen fontos adatokat tártak napvilágra. Igy felkutatta I. és II. Apaffy Mihály sírját, a halasi kuruchalmot, Martinovics és társainak, Béla macsói hercegnek és Gül Babának a sírját, a székesfehérvári honfoglaláskori és a mosonszentjánosi avar temetőt, végül pedig exhumálta Katona József hamvait. Megindította az „Antropologiai Füzetek"-et, annak idegennyelvű mellékletével együtt. Behatóan foglalkozott a fajkérdéssel is. Magyar, német és francia nyelven megjelent munkáiból a legszélesebb körű érdeklődésre számot tarthatnak többek között a következők: Die Körpergrösse der heutigen Magyaren. A magyar jakobinusok exhumálása. Honfoglaláskori magyar koponyák. A magyarság faji összetétele (franciául is). Miképen fedezte fel az ember önmagát? Hogyan ismerhetjük meg a magyarság lelki alkatát? Die Rassengeschichte Ungarns.

Barzini Luigi olasz hírlapíró (1874), negyedszázadon keresztül a milanói Corriere della Sera munkatársa, majd a Corriere d'America című amerikai olasz napilap főszerkesztését veszi át. Ujságírói pályájához néhány valóban nagy riport emléke fűződik. Az orosz-japán háború kitörésekor mint haditudósító végigkísérte a japánok előnyomulását és haditudósításai világszerte angy feltűnést keltettek, nem csupán eredeti értesüléseikkel, de nagy irodalmi kvalitásaikkal is. Másik írói és ujságírói sikere az a könyve, amelyben beszámol Ázsián és Európán keresztül vezetett hatvannapos versenyútjáról. A könyv címe Pekingtől Párisig automobilon és benne igen érdekesen írja meg ennek a kalandos útnak kalandos részleteit. A világháborúról is több könyvben számolt be, amelyekben az ujságírói és szépirodalmi szempontokat egyesíteni törekszik.

Basilides Mária operaénekesnő (1888), Művészi oklevelet a budapesti Zeneművészeti Főiskolán szerzett. Innen került az akkor alakult Népoperához (1911). majd az Operához szerződtették (1917). B. európai hírű alt-énekesnő úgy az opera-. mint az oratórium- és a dalénekles terén. Nemzetközi turnéi mellett itthon is intenzív működést fejt ki és bársonyos, meleg szép althangjánál, magasrendű zenei kultúrájánál fogva rendkívül népszerű. Főbb szerepei: Orfeusz, Azucéna, Erda, Mignon. Péterffy István, zenekritikussal és ügyvéddel kötött házasságot. Családja mellett teljesen a művészetnek él és más vonatkozásban soha nem szerepelt a nyilvánosság előtt.

Bassermann Albert, német színész (1867). Évtizedeken át volt Berlin egyik legnépszerűbb művésze, sokoldalúságával és egyéniségének előkelőségével. Ibsen és Hauptmann hősein kívül játszott klasszikus szerepeket is és a könnyű vígjátékokban ugyanúgy megállotta helyét, mint a tragikum megszólaltatásánál. Az utóbbi években többnyire vendégszerepel és csodálatot kelt azzal is, hogy magas kora ellenére még mindig teljes illuziót kelt, ha fiatalabb embereket kell színpadra vinnie. Felesége, Else B. szintén színésznő és az évek sora óta férje partnere. B. csak felesége társaságában hajlandó szerződéseket vállalni. Sokszor vendégszerepelt Budapesten is.

Bátky Zsigmond földrajztudós és etnológus (1874). 1896-ban a Nemzeti Múzeumhoz került, majd a néprajzi osztály vezetését vette át. 1934-ben, mint főigazgató nyugalomba vonult. Egész sor tanulmányban és katalógusban dolgozta fel a Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának anyagát, és egymásután jelentek meg azok az írásai, amelyek a néprajzi kutatás különböző új időszerű kérdéseire és feladataira hívták fel az illetékesek figyelmét. Résztvett a Földrajzi Közlemények és az Etnografia szerkesztésében. A Föld és népe sorozatában megírta Magyarország néprajzát és ennek a munkának újabb kiadása Győrffy Istvánnal és Viski Károllyal együtt készült el. Ugyancsak ők hárman dolgozták fel a legmodernebb kutatások figyelembevételével azt az anyagot, amely Magyar Népművészet címen nemrég hatalmas albumban látott napvilágot.

Bató József festő (1888). Nagybányán és Párizsban tanult, 1920 óta Berlinben él és ott főleg falfestményeivel ért el komoly sikereket. A post-impresszionista irány egyik érdekes képviselője.

Batten Jean, újzélandi pilótanő (1911). Hatévig tanult repülni, csakhogy megdönthesse Mrs. Mollison Anglia és Ausztrália között felállított repülőrekordját. Miss B. 1934 végén, teljesen egyedül, 14 nap alatt Angliából Ausztráliába szállt parányi gépén, majd 1935 áprilisában 17 nap alatt megint visszarepült, így ő az első nő, akinek sikerült a 32.000 kilométeres utat oda-vissza repülőgépen megtennie. 1935 november 13-án B. az afrikai Dakarból elindulva, 13 óra 15 perc mulva leszállt Braziliában, s így az Atlanti-óceán déli felén felállított előző, 16½ órás rekordot könnyen megdöntötte.

Bauer, Gustav, volt német kancellár (1870). Ügyvédi irnok volt, korán csatlakozott a szocialista mozgalomhoz és 1912 óta a birodalmi gyűlés tagja volt. A forradalom után a weimari köztársaság második kormányelnöke, mikor Scheidemann lemondott, mert nem akarta vállalni a békeszerződés aláírását. 1920 márciusában Kapp „ellenkancellár" mögé állva, Lüttwitz tábornok csapatai bevonultak Berlinbe, B. lemondott a kormány vezetéséről, de pénzügyminiszter maradt 1923 novemberéig. 1924. súlyos helyzetbe került, mikor megindult a vizsgálat a Lengyelországból Berlinbe került Barmat-fivérek hirtelen meggazdagodásának és nagy üzleteinek tisztázására. Ez a vizsgálat kellemetlen látszatokat keltett Ebert birodalmi elnökkel szemben is, mivel az teljes jóhiszeműséggel ismételten elfogadta a Barmat-fivérek meghivását és nem emelt kifogást az ellen, hogy fia az egyik Barmat-banknál vállaljon tisztviselői állást. B. ellen az volt a vád, hogy vesztegetési alapon biztosított állami hiteleket a Barmat-fivéreknek. Ezért minden állását elveszítette és mivel semmiféle keresete nem maradt: engedélyt kért arra, hogy mint hordár kereshesse meg kenyerét. A vizsgálat későbbi során nem nyert igazolást, hogy B. személyes céljaira is elfogadott volna pénzt és így rehabilitálták, de fontosabb szerephez nem jutott többé.

Bauer Ottó osztrák politikus (1882). Gazdag polgári családból származik és a filozófiai doktorátus megszerzése után csatlakozott az osztrák szocialista párthoz, ahol nagy műveltségével, kiváló szónoki képességével, határozott energiájával korán tett szert fontos szerepre. Az összeomlás után mint Adler Viktor utóda átvette a külügyminisztérium vezetését, de már 1919. lemondott. Azóta is ellensége volt a koalíciós kormányzásnak és a tiszta szocialista kormány hatalomra segítését tűzte ki céljává. Kezébe került a szocialista párt tényleges vezetése és sok éles harcot vívott Seipel prelátus politikai törekvései ellen. Az 1934 februárjában lejátszódott véres összeütközéseknél aktív szerepet játszott, noha ezeket szerette volna megelőzni. Ekkor emigrált és most javarészt Prágában él. Irt egy sor érdekes könyvet a szocializmus kérdéseiről és egyes szociológiai problémákról. A nemzetközi szocialista mozgalom egyik legerősebb tehetsége. De nem ismerte fel idejekorán és nem ismeri el még most sem a kompromisszumok szükségességét.

Bäumer Gertrud német politikus (1873). A filozófiai doktorátus megszerzése után a német női mozgalomban vezetőszerepre tett szert és a háború előtt ötkötetes kézikönyvet irt a női mozgalmakról. 1919. a birodalmi gyűlés tagjává választották és 1920. a birodalmi belügyminisztérium iskolapolitikai osztályának vezetésével bízták meg. A nemzeti szocialista forradalom győzelméig jelentékeny hely jutott neki a német politikában, ahol a polgári baloldalhoz tartozott. Több fontos könyvet irt.

Bay Zoltán fizikus (1900). Miután több évet töltött Berlinben, 1930. a szegedi egyetemen az elméleti fizika tanára lett. Több fontos új eredményt ért el.

Beacham Thomas angol karmester (1879). Nem kevesebb, mint 120 operát vezényelt. Nagyon népszerű az angol közönség előtt, de vendégszerepelt Amerikában, Németországban, Franciaországban is.

Beatty David tengernagy (1872). Fiatalon jutott az admirálisi rangfokozatig és fontos szerepet töltött be a háború alatt, amikor megkapta a Viktória-rend nagykeresztjét. 1918 neki adta meg magát a német flotta, amelyet a scapa-flowi öbölbe internált. De a legénység elsüllyesztette a hadihajókat, mielőtt a tényleges átadásra került volna a sor. A háború után a lordok házának tagja lett grófi ranggal és 100.000 font nemzeti ajándékot kapott.

Beaverbrook lord (Aitken, William Maxwell) angol lapkiadó (1879). Kanadában született, mint egy szegény lelkész fia és a fedélközön tette meg először az utat Angliába. De fakereskedéssel, fatermeléssel és más üzleti vállalkozásokkal korán tett szert nagy vagyonra. Igy még fiatalon vásárolta meg a válságba került Daily Express olcsón kínált részvénytöbbségét és nagy szerencsével lendítette fel ezt a kisebbigényű közönség részére készült reggeli lapot. Főleg az eleven riportázsnak, a kitűnő sportrovatnak köszönhette fellendülését a „Daily Express". A példányszám gyors emelkedésével nőtt meg B. politikai befolyása is. Az alsóház tagjainak sorába került, de inkább lapján át igyekezett befolyásolni a politika menetét. Annyira, hogy az így gyakorolt nyomást gyakran illetéktelen beavatkozásnak tekintették a pártok. 1916-ban a lordok házába került és 1918 elején tagja lett Lloyd George kormányának, miután már előbb nagy szerepet játszott Asquith megbuktatásánál és Lloyd George miniszterelnökségének előkészítésénél. A kormányban betöltött másodosztályú hely nem elégítette ki és így már 1918 végén lemondott. Utóbb lord Rothermere segítségével új pártot akart szervezni; elsősorban az angol impérium szorosabb összefogására. De ez a „birodalmi párt" a mögéje szegődött nagy lapok segítségével sem tudott választási eredményeket elérni és így megszűnt anélkül, hogy mélyebb nyomokat hagyott volna. A „Daily Express" azonban folyton feljebb tört, elérte a kétmilliós példányszámot és lord Rothermere nagy lapját, a Daily Mail-t is maga mögött hagyta, bár csak egy lépéssel. Nagy sikernek bizonyult B. vasárnapi lapja, a Sunday Express is. Könyvei közül főleg az keltett nagy érdeklődést, ahol elmondja a „Daily Express" felfelétörésének történetét és nyiltan beszél arról: milyen módon próbálják irányitani az angol politikát a lapfejedelmek. Ismételten járt Budapesten és érdeklődést tanusított a magyar kérdés iránt.

Bechyne Rudolf csehszlovák politikus (1881). Előbb lakatos lett, majd ujságíró volt és éveken át a brünni cseh szociáldemokrata lapot tudósította Bécsből. 1911 az osztrák birodalmi gyűlés tagja. Több esetben ítélték el politikai vétségekért. A prágai parlamentben a szocialista párt egyik legtekintélyesebb vezére. 1922 óta ismételten volt közoktatásügyi miniszter, vasúti miniszter, közélelmezési miniszter és a gazdasági tárcák élén ellenfelei által is megbecsült eredményeket ért el. Jelenleg negyedszer helyettes miniszterelnök.

Beck Josef lengyel politikus (1894). Galiciában született, Bécsben volt egyetemi hallgató és a háború idején mint önkéntes vonult be Pilsudszki lengyel légiójához. Több veszedelmes küldetést látott el a háború alatt, főleg Ukrajnában. 1922 Párizsban lett katonai attasé, de már egy év múlva távoznia kellett, mert ellentétbe keveredett a francia vezérkarral. Pilsudszki első távozásánál kilépett a hadseregből és nagy anyagi nélkülözések közben tartotta a hűséget a marsallhoz. 1926 májusában vezérkari főnöke volt azoknak a csapatoknak, amelyek Pilsudszki visszahívásának jelszavával megszállották Varsót. Ettől fogva a bizalmi állások egész sorát töltötte be és már 1930 miniszterelnökhelyettes volt. Azóta állandóan külügyminiszter és egyik legfontosabb tényezője a lengyel politikának. Nagy feltűnést keltett a német birodalommal kötött varsói egyezmény által, noha az egyezmény igazi célját máig sem ismerik pontosan.

Beck Lajos politikus (1874), Budapesten ügyvédi oklevelet szerzett és már 1905-ben a körmendi választókerület képviselőjévé választották függetlenségi és 48-as párti programmal. Ettől az időponttól 1935-ig kisebb megszakításokkal állandóan tagja a parlamentnek. 1917-ben igazságügyi államtitkár, a Károlyi-kormány alatt az Osztrák Magyar Bank budapesti kormányzója. Elsősorban gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozik és több ilyen irányú munkát is írt. A képviselőházban is leginkább gazdasági kérdésekben szólal fel. Magyar agrárhitel és életbiztosítás című mnukáját akadémiai jutalommal tüntették ki. Pályája elején érdeklődést keltett több regényével is.

Beck Ö. Fülöp szobrász (1873), Budapesten, Párisban és Münchenben folytatott tanulmányai után a nyilvánosság előtt először akkor szerepelt, amikor a millenniumi kiállítás egyik jutalom-érmét megmintázta. Pályájának első részében többnyire érem- és plakettművészettel foglalkozott és figyelme csak később fordult a nagyobb alakítások felé. Az érem- és plakett területén európai viszonylatban is a legelsők között említik nevét. Második irányú működésének kezdete 1908-ra tehető, amikor jutalomban részesült pályamunkája Rákóczi síremlékéről. Ezután egymásután alkotta nagyarányú és sajátfaragású kőszobrait,

amelyekből 1914-ben kiállítást is rendezett. Újabb munkái közül nevezetes hadisíremlék-tervezete, továbbá a Tudományos Akadémia dísztermében felállított Tisza-mellszobor.

Bédy-Schwimmer Róza írónő (1877), eredetileg tisztviselőnő volt és résztvett a Nőtisztviselők Egyesületének, majd a Feministák Egyesületének megalapításában és mindkettőben vezető szerepet töltött be. De nemcsak Magyarországon szerepelt sokat a nőmozgalom terén, hanem külföldi lapokban is sűrűn jelentek meg feminista és szociálpolitikai irányú cikkei. A háború alatt résztvett az ismételten megindúló békepropagandában, majd a Károlyi-forradalom kitörésekor a Nemzeti Tanács intézőbizottságának tagja lett. Mint első női diplomatát Svájcba küldték a magyar népköztársaság követének, akreditálása körül azonban nehézségek merültek fel. A forradalmak után Amerikába költözött. Most ott fejt ki élénk nőmozgalmi és pacifista tevékenységet.

Beebe, William, amerikai természettudós és földrajzi kutató (1877). Eleinte a madártant választotta tanulmányai tárgyául és és a newyorki állatkertet, mint a tudományos kísérleti osztály igazgatója, a világ egyik első ornithologiai intézményévé tette. Már ekkor hozzákezdett a tengerfenék csodálatos világának kutatásához és számos ritka halfajtával gazdagította a newyorki akvárriumot. Érdeklődése ekkor azonban a földrajzi felfedező utazások felé fordult és bejárta Brit Guyanát, Borneo szigetét, a Himalájját és a Sargasso tengert. Remek könyvekben számolt be utazásairól, az a tudományos műve pedig, amelyet a fácánok életéről írt, a legnagyobb amerikai természetrajzi kitüntetést nyerte el. B. később visszatért a tengerfenék-kutatás gondolatához és 1929., valamint 1930., több ízben is leszállt a mélybe saját konstrukciójú acélgömbjében. Igazi nagy kísérletét 1934 augusztusában hajtotta végre Bermuda közelében, amikor is először 750 méter mélységet sikerült elérnie, majd néhány nappal később több mint 900 métert. B. „bathysphere"-je két tonnás, üres acélgolyó, amelynek három ablaka és egy erős fényszorója van a tengerfenék életének megfigyelésére. B. állandó telefonösszeköttetésben ált a külvilággal és gyorsírásba diktálta páratlan megfigyeléseit. társa, Otis Barton pedig ezalatt filmfelvételeket késztett. Az amerikai földrajzi társaság ülésn B. kijelentette, hogy a mély tengerek életét csak így lehet tanulmányozni, mert az itt élő halak olyan gyorsak és élénkek, hogy a leresztett hálót könnyűszerrel ki tudják kerülni.

Beer-Hoffmann Richard osztrák költő (1860). Lirai verseivel, majd drámáival tűnt fel. Ritkán lép a közönség elé, de mindig érdekes mondanivalói vannak. A „Graf von Charolais" volt első nagy színpadi sikere és sok kiadást ért meg könyvalakban is. A „Jaakobs Traum" a bécsi Burgszínházban került színre és kivételes irodalmi eseménynek tekintették. Nagyon érdekesek novellái, regényei, kisebb tanulmányai is. Anyagilag független ember, nem az írásból kell megélnie és a legszigorúbb követeléseket állítja fel magával szemben.

Beerbohm Max angol író és rajzoló (1872). Szellemes karikatúráinak köszönheti hírnevét, de írt érdekes tanulmányokat is és nagy közönsége van novelláinak.

Beke Manó dr. matematikus (1862), középiskolai tanár volt, majd 1900-ban egyetemi tanszéket kapott, 1922 óta nyugalomban van. Rendkívüli sokoldalú munkásságot fejtett ki matematikai, természettudományi és technikai vonatkozásban, valamint tevékeny részt vett a pedagógiai életben és a millenniumi tanügyi kongresszusnak is titkára volt. 1914-ben az Akadémia tagjai sorába választotta. Magyarországi és külföldi napilapokban és folyóiratokban igen sok tudományos cikket írt és nagy érdemei vannak a tudományok legújabb eredményeinek népszerűsítése körül. Differenciál- és integrálszámítás című munkáját máig is nélkülözhetetlen kézikönyvként használják. Magyar és német nyelven Mikola Sándorral együtt behatóan foglalkozott a magyarországi matematikai tanítás reformjával és több matematikai vonatkozású szakmunkát írt. Szerkesztette a Természet és technika című gyűjteményt és A technika világa című enciklopédiát.

Békeffy László színész (1891, a Színművészeti Akadémiát végezte, majd magyar és külföldi színpadokon lépet feti. Az utóbbi években színészi szereplését háttérbe szorította konferansziéi működése. Ezen a területen nagy népszerűségre tettek szert a napi eseményeket kommentáló szellemes előadásai. Mint a Színészszövetség elnöke, sokszor lép közbe a színészek veszélyeztetett anyagi vagy erkölcsi helyzetének megvédése érdekében.

Belloc Hilaire angol író (1870). Franciaországban született, de az egyetemet már Angliában végezte. Nagyon korán tűnt fel és korán tett szert nagy társadalmi pozicióra. Az volt a híre, hogy a legokosabb és a legszellemesebb fiatalember Londonban. Irodalmi tevékenysége rendkívül sokoldalú és a detektívregénytől a történetirásig ágazik el. Cromwell, Napoleon, Danton, Robespierre életrajzaival igen nagy példányszámot ért el. Ugyancsak kivételes siker volt az angol történelem menetéről írott összefoglalása, amely ugyanúgy a merészen új szempontokat keresi mint az életrajzok és ezeknek kedvéért gyakran tér le a tárgyilagosság ösvényéről. Hetilapokban írott cikkei és előadásai rendkívül népszerűek. Virtuóz író, ragyogóan szellemes, széles tudomá-

nyos műveltsége van. De gyakran inkább a paradoxonokat keresi, mint az igazságot.

Benatzky Ralph német zeneszerző (1887). Van egy operája, de népszerűségét könnyű, szellemes operettzenéjének köszönheti. Egy sor nagy siker fűződik nevéhez. Bár tehetségéből hiányzik az eredetiség.

Benárd Ágoston orvos és politikus (1880). Már egyetemi hallgató korában élénk részt vett az ifjúsági mozgalmakban. Tanulmányai befejezése után külföldre ment, majd hazaérkezése után a Munkásbiztosító Pénztárnál nyert elhelyezést mint sebész-főorvos. Politikai pályája 1919-ben kezdődött, amikor a koncentrációs Huszár-kormányban népjóléti államtitkárrá nevezték ki. A Simonyi-Semadam kormányban népjóléti miniszter és a kormány megbízásából Franciaországba utazik, hogy a trianoni békeszerződést aláírja. Ismételten tagja a parlamentnek és főszerkesztője volt az 1925-ben megszűnt „A Nép" című szélsőjobboldali délutáni lapnak.

Bencze Gyula orvostanár (1879), egy ideig Berlinben dolgozott, majd 1911-ben Budapesten a belgyógyászati diagnosztikából magántanárrá képesítették. Később egyetemi c. rk. tanár. a Szent István kórház belgyógyászatának vezető főorvosa (1913). A modern magyar belgyógyászat egyik kiváló képviselője. Tudományos dolgozatait állandóan közlik a külföldi szakfolyóiratok. Sokat foglalkozott a vérszegénység okainak tanulmányozásával és ezirányú kutatásainak elismeréséül elnyerte a Korányi Frigyes-emlékérmet. Kutatásai során több fontos, új eredményt ért el az utóbbi években is, elismerést szerezve a magyar orvostudománynak a külföldön.

Benczur Gyula orvostanár (1879),. 1916 óta egyetemi magántanár, majd egyetemi r. k. tanár, 1928. egészségügyi főtanácsossá nevezik ki. Eleinte a tüdőbetegségekkel foglalkozott és felállította a németvölgyiúti tüdőbeteg-kórházat, később a gyógyfürdők problémáival kezdett foglalkozni és amióta a Szent Gellért Gyógyfürdő vezető főorvosa, egymásután jelennek meg tanulmányai Budapest gyógyforrásairól, Budapestről mint fürdővárosról és több ehhez hasonló problémáról. Megalapította a Magyar Orvosok Rheumaegyesületét és annak alelnöki szék-két tölti be.

Benda Julien francia író (1867), főleg filozófiai irányú és társadalmi problémákat boncolgató munkáival szerzett nevet magának. Első nagy feltűnést keltő könyvével Bergsont és iskoláját éles kritikában részesítette. Ezt a könyvét különböző szépirodalmi és tudományos írások követték, a világháború után pedig két munkájával keltett európaszerte nagy és méltó feltűnést. Először akkor, amikor a Trahison des clercs című munkájában az európai írók világot és általában az inetlligenciát politikai elvtelenséggel vádolta. Ez a könyve Magyarországon is élénk vitát indított el. Hasonlóan nagy hullámokat vetett fel az az írása, amelyben az európai intelligenciának közös fronton való felsorakozását sürgeti és egységes európai nemzet megteremtésének gondolatát veti fel. (Discours à la Nation Européenne.)

Benedek László orvostanár (1887). 1917, egyetemi magántanár, 1921 óta a debreceni egyetem ny. r. tanára és az ideg- és elmeklinika igazgatója. Orvosi működése főként a paralizis, epilepszia és veszettség problémáinak vizsgálatára irányul és ezen a területen néhány komoly felfedezéssel gazdagította az orvostudományt. Mint praktikus orvos is nagy eredményeket ért el. Kidolgozta az idegrendszert megtámadó vérbaj új gyógykezelését is. Ezzel a tevékenységével szorosan összefüggően az utolsó évek folyamán a fajnemesítés és egészségvédelem felé fordul figyelme. Egyrészt rendszeresen tanulmányozza mindazokat az eredményeket, amelyek ezen a területen az egyes külföldi államokban felmerülnek, másrészt minden alkalmat megragad arravonatkozóan, hogy a magyar közvéleményt az eugenika modern kérdései iránt fogékonnyá tegye. Sürgeti a minden nagyobb városban felállítandó, központilag vezetett és ellenőrzött házassági és családalapítási tanácsadókat és azt hangoztatja, hogy a társadalom érdekében a kötelező orvosi vizsgálatot fel kell ruházni azzal a törvényerejű hatáskörrel, amely egyrészt házassági tilalomra, másrészt — későbbi időpontban — a terhesség megszakítására is szolgálhat. A bécsi Verein für Psychiatrie und Neurologie tiszteletbeli tagja, a Magyar Psychológiai Társaság elnöke.

Benedek Marcel dr. irodalomtörténetíró (1885). Középiskolai tanár volt, 1919-ben az egyetemen is tartott előadásokat és 1926-ban középiskolai igazgatói címmel nyugdíjba vonult. A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének főtitkára és a szerzőjogi szakértői bizottság tagja. Munkássága három irányú. Egyrészt szépirodalmi irányban dolgozik: Pokoljáró Tar Lőrinc, Vulkán, Hamlet tanár úr, Tégy amit akarsz című regényei a személyes élményektől eltekintve a háború előtti és utáni Magyarország kultúrpolitikai problémáit és harcait elevenítik meg. Nagyobb terjedelmű irodalomtörténeti és esztétikai munkássága. Könyvet írt Victor Hugó életéről és műveiről, a XIX. századbeli francia regényről, a modern világirodalomról és a modern magyar irodalomról, az olvasás művészetéről és atyjának, Benedek Eleknek utolsó éveiről. Délsziget címmel megírta a magyar irodalom népszerű történetét. Mint műfordító is ismert.

Benelli Sem olasz író (1877). Szegény parasztszülőktől származott, maga is munkás volt, de végül sikerült eljutnia a firenzei egyetemre. Előbb verseskötetével, majd drámáival tett szert ismert névre. Színpadra vitte Lassalle életét és ez a huszonötéves korában írt történeti színműve nagy siker volt. A „Cena delle Beffe" jelenti pályáján a csúcspontot, pedig csak harminckétéves volt a római bemutató idején. Ez a drámája bejárta az egész világot és Budapesten is színrekerült „Gúnyvacsora" címen. Későbbi drámái már kevésbé találták meg az utat a közönséghez. A világháborúban kétszer megsebesült, majd élénken résztvett az antibolsevista mozgalmakban és 1921 nacionalista programmal képviselő lett. De csakhamar visszavonult a politikától. Az olasz irodalomban még mindig reprezentatív helyet tölt be és megjelent róla több életrajz is.

Benoit Pierre francia író (1886). Előbb versekkel lépett a nyilvánosság elé, majd a háború végétől fogva egymást érték nagy regénysikerei. Az „Atlantide" többszázezer példányban fogyott el és sok nyelvre fordították le, majd filmre került. Élénk fantáziája van, könnyen és színesen ír, de regényeinek színvonala rendkívül egyenetlen. Irodalmi szempontból az 1932 megjelent „Mademoiselle de la Ferté" jelenti a csúcspontot. Szerencsés munkája a mormonok életéből vett „Lac Salé" is. Témái rendkívül változatosak: visszanyúl a történelembe, feldolgoz aktuális eseményeket, kirándul a gyarmatok világába. 1932 az akadémia tagja lett. Ez a választás sokfelé váltott ki éles kritikát, mivel a B. regények egy részének irodalmi értéke kétséges és B. valóságos nagyiparosa a regényirásnak.

Benes Eduard a csehszlovák köztársaság elnöke (1884). Szegény földműves fia és testvéreivel együtt már kora fiatalságától fogva maga kereste kenyerét. Mégis kijutott a párizsi egyetemre, 60 koronával a zsebében. Prágai lapok számára írt tudósításokkal és fordításaival tartva el magát. Miután egy ideig Berlinben és Londonban élt, Masaryk ajánlatára a prágai cseh kereskedelmi akadémián a nemzetgazdaságtan tanára lett és már ekkor Masaryk legszorosabb baráti köréhez tartozott. Az összekötő tiszt szerepét töltötte be akkor, amikor politikai vezére hátat fordított a monarchiának és egyben gondoskodott a külföldi agitáció költségeinek biztosításáról. Nemsokára maga is kénytelen volt emigrálni és főleg Párizsban fejtett ki intenzív tevékenységet, mindig szélesebb köröket nyerve meg az ostzrák-magyar monarchia feldarabolásának. Részben az ő sikere, ha a francia külügyminisztérium elismerte a cseh nemzeti tanácsot. 1918 november 14-én lett külügyminiszterré és ezt az állást több mint tizenhét évig töltötte be, amíg 1935 december 18-án köztársasági elnökké választották, miután Masaryk már évek óta fáradozott azon, hogy számára biztosítsa ezt a méltóságot. A francia szövetség szorosra fonása és a kisantant minél szilárdabb összekovácsolása volt külpolitikájának alapvonala. Átmenetileg betöltötte a miniszterelnökséget is, de a belpolitikától igyekezett távoltartani magát. Nagy tevékenységet fejtett ki a népszövetségben, amelynek elnöke volt egy ideig. 1928 kiadta emlékiratait pályájának elejéről és a háborús évekről. Itt sok ismeretlen történeti anyagot hozott nyilvánosságra és történetfilozófiai megalapozást igyekezett adni törekvéseinek.

Beöthy László politikus (1860), Biharban vármegyei szolgálatot teljesített és 1890-ben elsőízben a képviselőház tagja, 1893 és 1905 között Bihar vármegye és Nagyvárad főispáni székét tölti be. 1911-től 1913-ig kereskedelemügyi miniszter. A felsőházban mint Biharmegye képviselője kapott helyet és 1927-ben a felsőház alelnökévé választják.

Berchtold Lipót gróf, politikus (1863). Bécsben született és birtokainak egy része Morvaországban feküdt, de magyar birtokai révén magyar állampolgár. 1907 szentpétervári nagykövetté nevezték ki, miután előbb szolgálatonkívüli állományba helyeztette magát és birtokainak kezelésével, versenyistállójának vezetésével foglalkozott. B. csak hosszabb ellenkezés után és Ferenc József határozott kívánságára fogadta el a szentpétervári követséget. Ugyanígy tiltakozása ellenére nevezték ki 1912 külügyminiszterré, mivel gróf Aehrenthal a leghatározottabban őt kívánta utódává. A közös miniszterek között akkor ő képviselte Magyarországot, noha csak törve beszél magyarul. 1914 Ferenc Ferdinánd meggyilkolása után egy ideig habozott a külügyminisztériumban kialakult áramlatok között, de azután az erélyes fellépés mellett döntött és ezt az álláspontot határozottan képviselte a közös minisztertanácsokon, valamint Ferenc József előtt. 1915 mondott le, mikor az Olaszországgal folytatott tárgyalások megakadtak. Azóta alig szerepel a nyilvánosság előtt és a külügyminiszteri tevékenységével szemben elhangzott kritikákra is csupán egyetlen alkalommal adott rövid választ.

Berde Mária erdélyi író és költőnő (1889). Versekkel tűnt fel (Versek, Bp. 1912.), de később majdnem kizárólag a prózát műveli. A modern erdélyi irodalomnak asszony létére egyik leglelkesebb szervező egyénisége. Az én apám c. verse, melyet oly sokat szavaltak erdélyi dobogókon, a transzilvanizmusnak valóságos kiskátéja. A háború után lírai vénája lassan kiapadt, mindinkább a regény és a novella felé irá-

nyult érdeklődése. Már első regényeivel komoly sikert arat. Prózájának, bármilyen témakörben jár is, középponti kérdése mindig a nő. Ha a müncheni diákvilágba vezet (Az örök film), vagy ha a svájci tüdőbeteg-szanatórium világát tárja elénk (Haláltánc), épúgy, mint mikor a keresztes háborúk színes kalandjait eleveníti meg (Romuáld és Andriána), vagy a leányanya tragikus életsorsa foglalkoztatja, írói kérdése a nő, az asszony társadalmi helyzete körül forog. Újabban nagy sikert ért el két szélesebb problémakört átfogó regénye: az erdélyi magyarság helyzetét elemző Földindulás és az erdélyi irodalom kialakulását regényes formában feldolgozó Szentségvivők is. Legmagasabbra azonban a szimbolikus jelentésű lírai elbeszélésben jutott el. A szegény kicsi Jula, a Rina kincse és a Tükör c. novellái az erdélyi irodalom legpoétikusabb alkotásai közé tartoznak.

Beregi Oszkár színművész (1876), színészi pályáját Krecsányi Ignác társulatánál kezdte meg, majd Kolozsváron kapott szerződést. Budapestre 1896-ban került, amikor az újonnan alakult Vígszínház szervezte meg társulatát. Három évvel később már a Nemzeti Színház tagja. 1907 és 1910 között Reinhardt berlini színházaiban szerepelt, de azután ismét visszakerül a Nemzeti Színházhoz. Különösen a klasszikus szerepekben való alakításai keltettek feltűnést. Egymásután alakította Romeott, Endrét, Marcus Antoniust, a „Bizánc" Konstantinját, az „Ármány és szerelem" Ferdinandját, kivételes sikerrel. 1919-ben újból külföldre távozott, sokfelé vendégszerepelt és különösen az utódállamok területén lépett gyakran fel. Megjárta Amerikát, majd a bécsi Carltheater tagja lett. 1930-ban jött haza és a Magyar Színház kötelékébe lépett. Most felváltva játszik a magánszínházakban, és lehiggadt, leszűrt művészete ugyanolyan visszhangot vált ki a közönségnél, mint annak idején heroikus és romantikus szárnyalása a hősszerelmes szerepkörében.

Berény Róbert, festő (1887). Budapesten Zemplényinél, majd Párizsban végezte tanulmányait. 1911-ben egyike volt a Nyolcak című művészcsoport megalapítóinak, majd Berlinbe költözött, ahol sűrűn vett részt kiállításokon. Hosszú külföldi tartózkodása után 1928-ban Budapesten mutatkozott be nagyobb kiállítás keretében. Művészeti iránya a szélső expresszionizmusból indult ki, idővel azonban sok tekintetben konzervatívabbá vált. Érdekes és egyéni tehetség, van konstruktív érzéke, és végiggondolt intellektuális alapból vezeti le festői elveit. Újabban behatóan foglalkozik elméletben és gyakorlatban a plakáttervezés és plakátművészet problémáival.

Berger-Waldenegg Egon osztrák politikus (1880). Eleinte a külügyminisztériumban teljesített szolgálatot, 1907-ben pedig mint a második nemzetközi békekonferencia titkára Hágában működött. Külföldi állomásainak további során Dániában és Albániában teljesített szolgálatot, a bresztlitovszki fegyverszüneti tárgyalásokon pedig az osztrák delegáció tagja volt. A békekötés után egy ideig nem szerepelt közéleti téren, csakhamar azonban vezetőszerepet vállalt a Heimwehr-mozgalomban és annak stájerországi tartományi főnöke lett. A harmadik Dollfuss-kormányban az igazságügyi tárcát kapta meg, Dollfuss halála óta pedig a külügyminiszteri széket tölti be. Ismételten járt Budapesten is. Híve a magyar-osztrák együttműködésnek.

Bergius, Friedrich, német természettudós (1884). Egyetemi tanulmányainak befejezése után nyomban hozzákezdett Hanover melletti magánlaboratoriumában eszméjének, a szén cseppfolyósításának megvalósításához. Még a béke esztendeiben könyvet írt a magas nyomás alatt végzett vegyi kísérleteiről, de a háború alatt még nem tudott szénből olyan mennyiségű olajat és benzint előállítania, hogy gyakorlatilag kifizetődött volna. A háború befejezése után B.-nek azután sikerült, nagy nyomás alatt álló és magas hőfokra hevített hidrogén segítségével szénporból egyenesen olajat nyernie, a közbenső termékek kikapcsolásával. Ez a szénporból készült mesterséges olaj körülbelül olyan, mint a nyers ásványolaj és éppen úgy is lehet finomítani. Mannheim közelében azután felépült B. tervei szerint az első nagy gyártelep, ahol már kereskedelmi alapon folyik a szén cseppfolyósítása. B. találmánya iránt Németország határain túl is nagy érdeklődés nyilvánult meg és a hatalmas angol vegyipari tröszt meg is vásárolta a szabadalmat. 1935-ben az angol gyárak, Barughban és Birmighamben már dolgozni is kezdtek és azóta többmillió liter benzin készült Angliában a B.-eljárással. De a kezdet nagy reménységei idáig még nem teljesültek

Bergner Elisabeth német színésznő (1889). Bécsben született, de csak vidéki szereplés után jutott el az igazi nagy sikerhez. 1922. Már Budapesten is vendégszerepelt. Előbb szigorúan naturalista irányt képviselt és főleg mint Strindberg-színésznő tette ismertté nevét, de azután egyénibb, lágyabb, líraibb lett a stílusa és a „német Duse" gyanánt kezdték emlegetni. Kivételes tehetségét és rangját egyöntetűen elismerték, mióta 1925. Berlinben, mint Szent Johanna ragadta magával a közönséget lehalkított, mégis erőteljes alakításával. Ekkor még Reinhardt volt a rendezője, de később Reinhardt segítsége nélkül érte el sikereit. A színpadon rendkívül széles skálája van a keserű tragikumtól a könnyű vígjátékig. Noha női szépségével nem tud hatni és fáradt, törékeny a fizikuma, az

évek során át Berlin legnépszerűbb színésznője volt. Már az 1920-as évek végén szerepelt a filmen is, ahol már első szerepében rendkívüli sikert aratott és a Firenzei hegedűs azóta is a német film egyik legszebb emléke. 1933 óta Londonban él, kitünően megtanult angolul és az angol színpadi közönség is meleg szeretetébe fogádta. Első nagy angol filmje A cárnő volt, Bíró Lajos és Lengyel Menyhért drámájának nyomán Korda Sándor rendezésében. Ez ugyanúgy világsikernek bizonyult, mint B. azóta készült filmjei. Ezeknek egy részét férje rendezte, dr Paul Czinner. A színpad művészetének alig van még egy olyan képviselője, akinek munkáját akkora nemzetközi érdeklődés kísérné, mint az övét. Kerüli a nagy jeleneteket és a nagy effektusokat, finom, halk részletekre bontja szét szerepeit, de azért mindig tartani tudja az egységes vonalvezetést. A magasrendü intellektualitást képviseli a színpadon, anélkül, hogy játéka elvesztette volna ösztönös melegségét és tisztaságát.

Bergson Henry francia filozófus (1859). Az elmúlt emberöltő egyik legnagyobb hatású gondolkodója. 1900-tól fogva húsz éven át a Collège de France tanára. Előadásai ugyanúgy vonzották a közönséget, mint könyvei, mert akármennyire bonyolult kérdéseket tárgyalt, mindig világos vonalvezetéssel, tiszta plasztikával fejtette ki gondolatmeneteit. Új formában, új alapokon tért vissza a pozitivizmus hosszú korszaka után a metafizikához, amelynek tartalmát és tételeit meglepően konkrétakká tudta tenni. Szinte azt lehetne mondani: felépített egy olyan metafizikai rendszert, amely minden tekintetben felhasználja a pozitív természettudománynak, mindenekelőtt a kísérleti lélektannak eredményeit. Vannak könnyebb témájú könyvei is, mint például az, amely a nevetés új elméletét fejti ki. Ir származása ellenére a francia szellemiség egyik legpregnánsabb képviselője. A francia akadémia még 1914 tagjainak sorába választotta. 1928 megkapta a Nobel-alapítvány irodalmi díját, melyet megérdemelt irásművészetével is, függetlenül az általa felvetett új és gyakran frappáns gondolatoktól. Rendkívül széles hatást gyakorolt nem csupán a filozófia és a szellemtudomány fejlődésére, de egyes irodalmi iskolákra is. Utolsó könyvében Einstein elméletével szemben foglalt állást.

Berkes Imre író és ujságíró (1878). Szerkesztői munkája mellett írt több érdekes regényt és sok érdekes novellát.

Bernard Tristan francia író (1866). Egy sor nagy színpadi siker fűződik nevéhez, főleg a vígjáték területén. Ezek közül legemlékezetesebb „A kis kávéház". Regényeinek inkább csak a francia határokon belül volt közönségük, bár itt B. néha finomabb, mélyebb problémákat vet föl, mint színműveiben. A párizsi ujságírásban is nagy szerepet tölt be.

Bernáth Aurél festő (1895). Tanulmányait Nagybányán végezte Réti és Torma mellett. 1922-ben Bécsben albuma jelent meg, két évvel később pedig Berlinben rendezett kiállításon kubista irányú képeivel tünt fel. 1929-ben megkapta a Szinyey nagydíjat, munkásságáról két alkalommal gyüjteményes kiállításban számolt be. Képeiben nem a plasztikai formára helyezi a fősúlyt, hanem látomásszerű alakjainál inkább a folthatásra építi kompozicióit. Sok érzéke van a szintézis iránt és képeinek gyakran mélyebb szociális tartalmat tud adni.

Bernhard Georg német publicista (1875). Közgazdasági író volt és egy érdekképviselet titkára. A „Vossische Zeitung" közgazdasági rovatvezetőjéből lett ennek a régi, fontos berlini lapnak szerkesztője 1913. Állásából két évvel a nemzeti szocialista forradalom előtt vált meg, a kiadóvállalattal támadt üzleti nézeteltérések folytán. 1933 óta Párizsban él és ott „Pariser Zeitung" c. német napilapot szerkeszt a német emigránsok számára. 1934 érdekes, fontos könyvben mondotta el visszaemlékezéseit a német köztársaság öngyilkosságáról.

Bernolák Nándor, jogász, politikus (1880). Először a bíróságnál teljesített szolgálatot, majd az igazságügyi minisztériumba került, ahol több fontos törvényjavaslat előkészítésében vett részt. 1914-ben az újonnan felállított debreceni egyetemen a büntetőjog tanszékét foglalta el. 1915-ben az egyetem rektorává, majd 1920-ban Debrecen harmadik kerületének nemzetgyülési képviselőjévé választották. A következő évben népjóléti és munkaügyi miniszterré nevezték ki, erről az állásáról egy év múlva lemondott. Azóta ügyvédi gyakorlatot folytat. Feldolgozta a büntetőjog néhány időszerű fejezetét.

Bernstein Henry francia drámaíró (1875). Érdekes utat futott be. Apja gazdag párizsi bankár volt, anyja egy amerikai milliomos lánya. Ennek ellenére könnyelmű életmódja miatt gondnokság alá kellett helyezni. Színházi barátainak nagy részük volt a kisiklásokban, és akkor még senki nem gondolta, hogy B. színházi sikerein fogja megkeresni az elköltött összegek sokszorosát. Már huszonötéves korában feléje fordult Párizs érdeklődése, témáinak és technikájának újszerüségénél fogva. 1906 „A tolvaj" és a „Baccarat" kettős világsikert hozott számára. Ettől fogva az évek során át minden darabja eseménynek számított Párizsban és a színház nemzetközi világában. Néhány nagy jelenetre, néhány markáns szereplőre fogta össze színműveit B. és mindig nagy feszültségeket tudott ébren tartani. Még a háború előtt súlyos konfliktusok központjába került, amikor a Comédie

Française tűzte műsorra egyik drámáját. Részben zsidó származásánál fogva, részben a francia színpadi hagyományok megtagadása miatt és részben azért, mert B. kivonta magát katonai szolgálata alól, a leghevesebb tüntetések játszódtak le ellene a franciák nemzeti színházának nézőterén addig, amíg a darabot nem vették le a műsoról. A háború után B. javarészt saját színházában adatta elő drámáit, amelyek a korábbi korszakkal szemben most már finomabb, mélyebb emberi problémákra keresnek megoldást, sőt néha eljutnak a szimbolizmus határáig. De a hatást többnyire most is a nagy technikai ügyesség és ötletesség biztosítja. Több hullámvölgy után B. most újból a legnépszerűbb párizsi drámaírók közé tartozik, de a hivatalos elismerésekig nem tud eljutni. Drámái sokáig nagy szezonsikerek voltak a Vígszínházban. Néhány év előtt B. saját társulatával Budapesten is járt. Majd újabb heves harcai voltak a hivatalos Franciaországgal.

Bertrand Louis, francia író (1866). Eredetileg Algírban volt gimnáziumi tanár és azzal a munkájával tűnt fel, amelyben az ókori eszmevilág és a francia klasszicizmus közötti különbséget mutatta ki. Később regényeket írt, amelyeknek szereplői csaknem mindig a ma emberei. Legnagyobb sikere annak a könyvének volt, amelyben a Marseille-ben dolgozó olasz munkások hétköznapjait rajzolja meg. Útirajzain kívül történeti munkákat is írt, így például regényes életrajz keretében dolgozta föl Szent Teréz, Szent Ágoston, XIV. Lajos és II. Fülöp életét. Az Akadémia tagja.

Berzeviczy Albert dr., kultúrpolitikus (1853). Pályáját Sárosmegye szolgálatában kezdte, melynek főjegyzője is volt, közben azonban emellett az eperjesi jogakadémián politikát és jogtörténetet adott elő. Az országgyűlésen először 1885 jelent meg, mint az eperjesi kerület képviselője. Ezután a közoktatási minisztériumban teljesített szolgálatot előbb mint miniszteri tanácsos és Trefort Ágoston, valamint Csáky Albin minisztersége alatt mint államtitkár. A Bánffy-kormány alatt képviselőházi alelnök. 1896 megkapja a titkos tanácsosi címet. 1903 Tisza István kormányában vallás- és közoktatásügyi miniszter és másfél éves hivatali működése alatt szerencsés kézzel frissítette fel a budapesti egyetem tanári karát, előkészítette a népoktatási törvény módosítását, valamint a tanítóképzés reformját. Ötévi közéleti visszavonultsága után a koalíciós kormány bukásával 1910 visszakerül a parlamentbe és a képviselőház elnökévé választják. Erről az állásáról azonban a következő évben lemondott, mert nem akart erélyesen fellépni az ellenzékkel szemben. 1916 a főrendiház tagjává nevezik ki. 1927 az Akadémia kiküldötteként felsőházi tag. Esztétikai, történeti és kulturtörténelmi munkássága rendkívül sokirányú. Ennek elismeréseként tagjai sorába iktatta a Kisfaludy Társaság, majd az Akadémia, amelynek másodelnöke, Eötvös Lóránt báró lemondás után pedig 1905 elnöke lett. A Kisfaludy Társaságnak Beöthy Zsolt halála óta szintén elnöke. Az Akadémia élén kifejtett harminccsztendős tevékenysége általános nagy elismerést váltott ki, mert B. fokozatosan közeledett a modern törekvések elismeréséhez, a békekötést hirdette Ady Endre szellemével és többször exponálta magát Molnár Ferenc hivatalos elismerése mellett. De az Akadémia tisztán tudományos törekvéseinek is igen jó szolgálatokat tett. 1932 elvállalta a magyar Pen-klub elnökségét. A felsőházban tartott felszólalásai a régi liberalizmus és az igazi demokrácia által hirdetett követeléseket képviselték, gyakran nagy hatást váltva ki. B. élénk publicisztikai tevékenységet fejt ki a külpolitikai kérdések területén is. Nagy figyelmet keltett az a cikke, amely 1931 nyarán a régebben elért eredmények elismerése mellett a lemondást ajánlotta Bethlen István grófnak. Néhány nappal a cikk megjelenése után valóban bekövetkezett a Bethlen kormány lemondása. B. a közgazdasági életben is szerepelt, mint a Magyar-Olasz Bank és a Magyar Általános Kőszénbánya elnöke. Irodalmi tevékenysége eredetileg az olasz és a németalföldi művészet problémáival foglalkozott, de azután B. áttért a 19. század magyar történetének feldolgozására. Eredeti forrástanulmányok alapján, sok új anyagot tárva fel, írta meg a Bach-korszaknak és az abszolutizmus korának történetét. Nagyon érdekesek emlékiratai is, amelyek a messze multba nyulnak viszsza, hiszen B. fontos szerepet játszott már Tisza Kálmán idejében is.

Betegh Miklós, erdélyi politikus (1868). Tanulmányait Kolozsvárt és Budapesten végezte. Torda-Aranyos vármegyében közigazgatási pályára lép. 1910-ben a megye főispánja. A világháború alatt Erdély kormánybiztosa. Az impériumváltozás után aranyosgyéresi birtokára vonul vissza s csak társadalmi szervek vezetését vállalta. Tagja a római katolikus igazgatótanácsnak; elnöke az Erdélyi kat. népszövetségnek és több bank, iparvállalat igazgatóságának.

Bethlen György gróf, erdélyi politikus (1888). Jogot és gazdasági akadémiát végzett. 1926 a romániai Országos Magyar Párt elnöke lett, nem csupán a román képviselőházban fejt ki tevékenységet, de elnöke az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesületnek is. Sok diplomáciai tapintattal, de teljes határozottsággal képviseli a magyar kisebbségi érdekeket.

Bethlen István gróf politikus (1874). A bécsi Theresianum elvégzése után Budapesten lett joghallgató, de megszerezte a magyaróvári gazdasági akadémia okleve-

lét is. 1901 szabadelvűpárti programmal képviselő, de 1904 novemberében a híres zsebkendő-szavazás után ellenzékbe vonult és 1905 követte Apponyi Albert grófot a függetlenségi pártba. 1906 és 1910 már függetlenségi programmal választotta meg a mezőségi kerület. 1913 őszén Andrássy Gyula gróf alkotmánypártjához csatlakozott. A képviselőházban csak ritkán szólalt fel, de azért olyan tekintélyre tett szert, hogy Tisza István előbb őt és Esterházy Móric grófot hívta meg kormányába a háború második esztendejében, mint tárcanélküli minisztereket, az ellenzék képviselői gyanánt és noha B. a meghívást Andrássy Gyula tanácsára visszautasította: Tisza István gróf előterjesztésére v. b. t. tanácsos lett. 1917 őszén Bolgár Ferenc társaságában memorandumot dolgozott ki és ebben az összeomlás veszélyének közeledésére figyelmeztette IV. Károlyt, a béke sürgős megkötését tanácsolva. Az októberi forradalom bekövetkeztével visszautasította Károlyi Mihály gróf ismételt felszólításait és nem vállalt aktiv szerepet. A bolsevizmus alatt Bécsben fejtett ki ellenforradalmi tevékenységet. A nemzetgyűlési választásokon előbb kisebbségben maradt, de utóbb mégis mandátumra tett szert. Élénk tevékenységet fejtett ki a béketárgyalások előkészítése körül és mint a magyar békedelegáció egyik főmegbízottja kísérte el Neuillybe Apponyi Albert grófot. 1920 júliusában Simonyi-Semadam Sándor lemondása után a kormányzó őt bízta meg a kormányalakítással. B. a külügyi tárcát Apponyi Albertnek ajánlotta fel és egyébként is nagykabinet összeállításán próbálkozott, de a nemzetgyűlésen nem tudta megszerezni a szükséges alátámasztást és ezért visszaadta a megbízatást. Ekkor a Menekültügyi Hivatal vezetője lett. 1921 áprilisában Andrássy Gyula gróf és Gratz Gusztáv társaságában ő kapott kormányzói megbízatást arra, hogy a váratlanul hazatért IV. Károly királyt meggyőzze a Svájcba való visszatérés szükségességéről. 1921 április 14 Teleki Pál gróf lemondása után miniszterelnök lett. Az év őszén tartott velencei konferencián biztosította Sopron városának és környékének visszacsatolását Magyarországhoz. Néhány héttel utóbb neki kellett likvidálnia azt a súlyos helyzetet, amely IV. Károly második visszatérésénél fogva alakult ki. Ekkor következett be IV. Károly számkivetése Madeira szigetére és az antant által követelt detronizációs törvény megszavazása. Ezután B. beadta lemondását, de a kormányzó felszólítására új kormányt alakított. Az 1922 júliusában lejátszódott választásokon már az ú. n. egységespárt élén vett részt. Szemben az 1920 titkos választásokkal, 1922-ben a vidéki kerületekben már a nyilt szavazás rendszere lépett életbe, amelynek visszaállítását az első nemzetgyűléssel nem tudta megszavaztatni B., aki így az országbírói értekezlet felhatalmazásával helyezte hatályon kívül a Friedrich-kormány választójogi rendeletét. B. pozicióját nagyon megerősítette a népszövetségi kölcsön megszerzése, a költségvetési egyensúly visszaállítása, a valuta stabilizálása és az a gazdasági javulás, amely az általános jó konjunktura nyomán bontakozott ki. De 1925 végén újból súlyos helyzetbe került a frankügy következtében, amely politikai válsággá szélesedett ki. A jogerős ítélet meghozatala után negyedszer szervezte újjá kormányát. Miniszterelnökségének tizedik évfordulóján 1931 áprilisában nagy ünnepléssel vették körül, de akkor már nyomasztóan bontakozott ki a gazdasági válság. Ennek jegyében játszódott le a Bethlen-korszak harmadik választása 1931 nyarán. Az egységespárt újból erős többséget szerzett és B. még egy külföldi kölcsönt kapott Párizstól, de augusztus 19 mégis kénytelen volt beadni lemondását, hogy más kezeknek engedje át a szükségessé vált újabb szanálást. Károlyi Gyula gróf kormányzása alatt a háttérbe vonult. Gömbös Gyula kormányát eleinte támogatta, de a választójogi kérdésben egyre inkább kiéleződtek az ellentétek közte és a miniszterelnök között. 1935 kilépett a nemzeti egység pártjából és a választáson már mint pártonkívüli jelölt szerzett mandátumot. Azóta többször fejtette ki élesen ellenzéki álláspontját, de saját pártot nem alakított. 1934 Angliában volt előadó-körúton és ott tartott előadásait könyvalakban is kiadta.

Bethlen Margit grófnő írónő (1882). B. András volt földmivelésügyi miniszter lánya és B. István felesége. Elbeszéléseivel és regényeivel tűnt fel. „A szürke ruha" c. darabját a Vigszínház, „Cserebogár" c. darabját a Nemzeti Színház adta elő. „A szürke ruha" színre került külföldön is. 1923 az Akadémia „Egy élet" c. regényét az Ordódy-díjjal tüntette ki. Legújabb regénye „A nagy valami" 1934 jelent meg. A „Pesti Hírlap" állandó cikkírója.

Bezzegh-Huszágh Miklós dr., volt főkapitány (1881). Mint ügyész kezdte pályáját, majd az igazságügyminisztériumban, az árvizsgáló-bizottságnál, a közélelmezési minisztériumban és a főügyészségnél nyert beosztást. 1928 és 1933 között az államrendőrség budapesti főkapitánya. Nyugalombavonulása óta ügyvédi gyakorlatot folytat.

Bibl, Viktor, osztrák történetíró (1870). Munkáiban főként az egyes kiemelkedő egyéniségeknek koruk történetére való hatását fejtegeti. Az egyes ember szerepének döntő fontosságot tulajdonít és ezért ismételten emelték ellene az egyoldalúság vádját. A tragikus sorsú trónörökösökről, Ausztria szétbomlásáról, Metternichről és II. Miksáról szóló könyvei mintegy átmenetet

alkotnak a szigorúan tudományos történetírás és a népszerűsítő irodalom között. Sokat foglalkozott az 1848-as év előzményeivel, a bécsi egyetem rendkívüli tanára (1913).

Bibó Lajos író és hírlapíró (1890). Hódmezővásárhelyen és Szegeden volt hírlapíró, majd 1919-ben Budapestre jött és éveken keresztül a „Nemzeti Ujság" belső munkatársa volt. Írói pályáját egy kötet elbeszéléssel 1923-ban kezdte és azóta sűrűn kerülnek ki tolla alól novellás kötetei, regényei és színdarabjai, amelyeknek legnagyobb része a népéletből vett tárgyakat dolgoz fel. Legnagyobb sikert Anyám, Kétlelkű szerelem és Meg kell a szívnek hasadni című regényei aratták, A juss című parasztdrámája pedig a Nemzeti Színházban váltott ki nagy visszhangot.

Bierbauer Virgil építészmérnök (1893). A müncheni műegyetem elvégzése után Budapesten több nagy épület tervezésében vett részt. 1925 óta a budapesti elektromosművek üzemi építkezéseit vezeti. A berlini nemzetközi városépítészeti és a milánói iparművészeti kiállítás magyar osztályának rendezője volt. 1928 óta a Tér és forma című lapot szerkeszti. Budapest városépítési problémáiról szóló könyve feltűnést keltett.

Biró Lajos író (1880). Irodalmi pályáját Nagyváradon kezdte, ahol öt évig volt a „Szabadság" szerkesztője. Már 1901 feltűnést keltett egy novellaskötetével. Huszonhatéves volt, mikor megjelent a „Harminc novella" és ezt két évvel később a „Huszonegy novella" követte. Ezekkel B. a legnépszerűbb magyar írók sorába emelkedett, mert ha sokat tanult is Maupassant stílusától: elbeszélései újszerűek voltak, drámai meséjükkel és drámai felépítésükkel. Ekkor már „Az Ujság" irodalmi főmunkatársa volt és korán szerzett regénysikerei mellett egymást követték színpadi sikerei. Igy 1910 az előadások kivételes sorát érte meg a „Sárga liliom". Rövid éveken belül ugyancsak kivételes siker volt a „Hotel Imperial", továbbá „A cárnő", amelyet Lengyel Menyhért társaságában irt. Ezek utóbb rendkívüli filmsikerekké lettek és „A cárnő" szerepével vonult be Elisabeth Bergner az angol filmvilágba. A háború alatt a „Világ" politikai vezércikkírója volt B. és nagy érdeklődést tudott biztosítani írásainak. Az októberi forradalom után külügyminiszteri államtitkár lett, de rövid idő mulva saját kérésére felmentették. Később egyre inkább a filmre koncentrálódott tevékenysége. Eleinte Hollywoodban volt a legkeresettebb szövegírók egyike, majd néhány éven át Berlinben dolgozott és végül Korda Sándor londoni filmvállalatának lett irodalmi vezetője. Nem csupán saját meséinek köszönheti nagy pozicióját, hanem annak is, hogy finom tapintattal dolgozza át a mások által benyujtott filmszövegeket. Igy részes több nagy világsikerben olyankor is, amikor az átdolgozás feladatát vállalta csupán. Akármilyen eredményeket ért el: sajnálatos, hogy a film elszakította őt a színpadtól és a regénytől. Hiszen a háború előtt megjelent „Halál országa" és a „Serpolette" óta egészen az 1920-as évek kezdetéig B. írt egy sor olyan regényt, amelyeknek nagy része nemzetközi színvonalat képviselt és joggal jutott el a nemzetközi sikerig. A magyar irodalmi életből B. másfél évtized óta már csaknem teljesen kikapcsolódott.

Biró Pál nagyiparos, politikus (1881). Főiskolai tanulmányait részben külföldön végezte, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű szolgálatába lépett és itt 1917 vezérigazgató, 1927 igazgatósági elnök lett. A háború alatt a közös hadügyminisztériumban dolgozott a nehézipar megszervezésén. 1920 a békedelegáció egyik ipari szakértője volt. 1922 óta képviselő. 1935 gróf Bethlen Istvánnal együtt kilépett a nemzeti egység pártjából, de ózdi mandátumát továbbra is megtartotta. Tagja a 33-as bizottságnak.

Bitay Árpád dr. történetíró (1896). Főként a magyar-román kultúrkapcsolatokkal foglalkozik és az ezekre a kapcsolatokra vonatkozó tanulmányain kívül rendszeresen fordít magyarból románra. Az Erdélyi Múzeumegyesület főtitkára, a gyulafehérvári római katholikus teologia tanára, két éven keresztül pedig a román közoktatásügyi minisztérium kisebbségi tanácsosa volt. Megírta a román irodalomtörténet összefoglaló áttekintését, rövid román nyelvtant és Gyulafehérvár szerepét Erdély művelődéstörténetében. Román költőkből magyar nyelven antologiát állított össze.

Bjednyj Demjan, orosz költő (1883). Vezetőszerepet tölt be a szovjetirodalomban és „szalónja" Moszkva kulturális életének egyik központja. Még diákkorában Lenin híveihez csatlakozott. A bolsevista forradalom előtt nem érvényesülhetett, mert rendkívüli formakészséggel írott versei politikailag már akkor is rendkívül egyoldalúak voltak és legtöbbjük csak titkos nyomdák útján került forgalomba. Lenin győzelmével a bolsevista forradalom hivatalos költőjévé lett, és igen sok hatásos alkalmi verset írt. A szovjetkormánynak mindig rendelkezésére áll, ha agitációs célokból szükség van tollára, de azért költői tehetségét nem lehet kétségbevonni. A nemzetközi agitációban híressé vált kommunista jelszavak egy részének szövegezése is tőle származik.

Bierknes Jakob norvég meteorológus (1897). Örökbefogadott fia a meteorológia egyik legnagyobb képviselőjének, B. Vilmosnak, aki már maga is apja nyomdokain haladva alapozta meg hírnevét a természettudományban és sokáig német egyetemi tanár volt, mielőtt visszatért hazájába. B.

Jakob így már a harmadik nemzedéket képviseli egy nagy tudományos dinasztiában, amelynek minden tagja döntően fontos új eredményekig jutott el. Fontos kutatásokat végzett az időjáráselemzés, továbbá a légkörkutatás területén. Klasszikus név szállott reá örökül és maga is fiatal kora ellenére már a tudomány klasszikusai közé számít.

Blaskovics László szemorvos (1869). 1905-ben magántanárrá képesítették szemészeti műtéttanból és megbízták a Szent István kórház trachomaosztályának vezetésével, 1907-ben pedig az újonnan létesített Állami Szemkórház igazgató főorvosának nevezték ki. 1921 és 1925 között a debreceni egyetemen szemészetet adott elő, 1928 óta a budapesti egyetem tanára és a II. számú szemklinika igazgatója. Blaskovics munkássága főleg a szemoperációkra és a trachoma elleni küzdelemre irányul. Ezzel foglalkoznak nagyszámmal megjelent tudományos dolgozatai is, amelyekben körülbelül húsz új szemműtéti módszert ismertet. Szemészeti műtéttan címen tankönyvet is írt. A Magyar Szemorvos-Társaságnak évek óta elnöke.

Blei Franz német író (1871). Szépirodalmi írásainál fontosabbak és népszerűbbek tanulmányai, amelyek a történelem kulisszái mögé és egyes nagyemberek női kapcsolatainak titkaiba világítanak be. Ezek közé tartozik a rokokó szelleméről, a reneszszansz asszonyairól és férfiairól, továbbá Talleyrandról szóló könyve. Valamint az a két kötet, amely Himmlische und irdische Liebe és Ungewöhnliche Menschen und Schicksale címmel a történelemből vett pillanatfölvételeket sorakoztat fel.

Bleibtreu Hedwig, bécsi színésznő (1868). Négy évtizeden át volt az osztrák színészet egyik kimagasló egyénisége és a klasszikus szerepek sorában ért el nagy sikereket. A Burgszínház oszlopai közé számít és modern drámákban, sőt modern vígjátékokban kitűnően megállja a helyét. Előkelőség, nagyvonalúság, tiszta emberi érzés jellemzi színészetét.

Bleriot Louis aviatikus (1872). A La Manche csatorna átrepülésével új fejezetet nyitott az aviatika történetében, most 61 éves, de ma is még rendíthetetlenül a repülés tökéletesítésének szenteli életét. Már mint fiatal mérnöknek az volt a kitűzött életcélja, hogy olyan repülőgépet konstruáljon, amely a szárazföld és tenger fölött egyformán biztosan száll. Akkor még híre-hamva sem volt a Wright fivérek kísérletezéseinek és Henri Farman is csak biciklijeivel veszkődött, de mégis sikerült Bleriot-t megelőzniök, ha mingyárt Orville Wright 1903 december 17-én, amikor először szállt a levegőbe az ember, mindössze 300 méteres utat tett meg 58 másodperc alatt. B. az első kísérletek hallatára nyomban hozzákezdett saját gépe konstruálásához, amely már abban is különbözött Wright-ék és Farman gépeitől, hogy míg azok biplánok voltak, B. egyfedelű gépet szerkesztett, tehát ő a monoplán apja. Míg a repülés úttörői boldogok voltak, ha néhányszáz métert, vagy néhány rövid kilométert repülhettek: B. agyában az az akkor elképzelhetetlenül merész gondolat ébredt, hogy átrepüli a La Manche csatornát és Franciaországból Angliába száll. Évekig tartó gondos munkával megépítette monoplánját, amelyet egyetlen, mindössze 25 lóerős motor hajtott és 1909 július 25-én felszállt Doverrel szemben a francia partról és a tenger fölött vezető 41 kilométeres utat 37 perc alatt sikeresen megtette. Bleriot ezzel elnyerte a „Daily Mail" 1000 font sterlinges díját, de korszakalkotó repülésének igazi jelentősége természetesen nem ez, hanem az, hogy B. sikeres útja a La Manche csatorna fölött bebizonyította a kétkedők előtt is, hogy a repülőgép nem vakmerő sportsmanek játékszere, hanem a jövő komoly közlekedési eszköze. Sikeres repülése után B. ellátogatott Budapestre is, ahol százezer főnyi tömeg lelkesedése közepette emelkedett a magasba. B. később repülőgépgyárat alapított, amely számos kitűnő típust épített, de 1935. a gazdasági válság következtében fizetési zavarokba került.

Bleuler Paul Eugen, svájci idegorvos (1857). Erős hatást gyakorolt reá Freud, de azután saját útjain fejlesztette tovább a pszichoanalizis módszereit. Fontos új eredményekig jutott el a szkizofrénia felderítésénél, a bűnözési ösztön kialakulására nézve és több más fontos probléma tekintetében. A tisztára lelki folyamatok mellett erősen hangsúlyozza a biológiai elemek jelentőségét. 1929-ig a zürichi egyetem tanára volt.

Blomberg Werner német tábornok (1878). Igazi szerepe csak az európai háború után kezdődött, 1933 vezérezredes lett és mint hadügyminiszter Hindenburg bizalmi embere gyanánt lépett be Adolf Hitler kormányába. Tárcáját azóta is megtartotta, és politikamentes hadsereg gyanánt igyekszik szervezni a német Reichswehrt, amelynek jelentősége az általános védkötelezettség életbeléptetése által nagyon megnövekedett. Bár a nyilvános szerepléstől lehetőleg tartózkodik, nagyon fontos tnényezője a német politkai életnek.

Blum Léon francia politikus (1872). Eredetileg színházi kritikus volt és még ma is nagyon érdeklik őt az esztétikai kérdések. Színházi kritikái két kötetbe gyűjtve is megjelentek. 1897—1900 több kötetet adott ki ilyen címmel: „Eckermann új beszélgetései Goethével", és itt arra a kérdésre keresett választ, hogy milyen álláspontra helyezkednék Goethe a 19. század végének proble-

máival szemben. Finom szakértő a képzőművészeti kérdések területén is és mint gazdag ember szabadon élhetett kedvteléseinek. Politikai szereplésének megkezdése előtt nagy feltűnést keltett kétkötetes könyve a házasság válságáról és a szerelem új formáiról. Nem sokkal szocialista programmal történt képviselővé választása után súlyos feladat várt reá. Neki kellett a meggyilkolt Jean Jaurès örökét átvenni, mivel a francia szocialista párt súlyt helyezett arra, hogy továbbra is olyan nagyvonalú kultúrpolitikus, vagy inkább kultúrfilozófus vezesse küzdelmeit, mint Jaurès volt. Noha B. kezdettől fogva a szocialista párt balszárnyához tartozott, állásfoglalásait mindig nagy megbecsülés fogadta a jobboldal részéről is. A népszónok képességei teljesen hiányoznak belőle, de a parlamentáris vitákban kitünően megállja helyét és politikai beszédei mindig magas irodalmi színvonalat képviselnek. Amellett az erkölcsi bátorság embere és már 1919 a kibékülés szükségességét hirdette Németországgal. 1924 elsősorban neki köszönhette győzelmét a baloldali kartell. De B. nem akart tárcát vállalni és a szocialista pártot is visszatartotta a részvételtől a kormányban. Tehát csak kívülről támogatta a baloldali polgári kormányokat, úgy, mint a Dreyfus-pör idején Jaurès. 1928 kommunista ellenjelöltjével szemben elvesztette mandátumát, de nem sokkal utóbb egy pótválasztás újból megnyitotta előtte a francia kamara üléstermét. 1934—1935 fontos része volt a közös baloldali front kiépítésében, de pártjának egy része Déat és Marquet vezetésével elszakadt tőle, mert nem akarta követni álláspontját: a miniszteri tárcák következetes visszautasítását addig, amíg nem a szocialista párt veszi át a tényleges vezetést a francia kormányban. Sokan úgy találják, hogy B. túlságosan befolyásoltatja magát elméleti szempontoktól, továbbá olyan erkölcsi megfontolásoktól, amelyeknek a mai zilált világban nincsen többé jogosultságuk. De talán éppen ennek köszönheti B. kivételes súlyát és tekintélyét.

Bobory György vitéz, politikus (1883). Vármegyei szolgálatba lépett. 1919 májusában a proletárdiktatúra forradalmi törvényszéke halálra ítélte. 1919 őszétől 1925 májusáig Heves vármegye élén állt. 1931 óta képviselő, 1935 a képviselőház alelnökévé választották.

Bódy László fővárosi tanácsnok (1891). Korán lépett a városháza szolgálatába. A háborús éveket a fronton töltötte. Mint tanácsjegyző a pénzügyi ügyosztályban vezetett fontos tárgyalásokat. 1931 átvette a közlekedési ügyosztály vezetését. 1935 óta a pénzügyi ügyoszály élén áll.

Bogoljubov Efimov sakkmester (1889). Kievben született, de később a német színeket képviselte a sakk-tornákon. Elsőrendű teoretikus és mindig szép eredményeket ért el, de a sakk világbajnokságát nem sikerült megszereznie.

Bojer Johan norvég regényíró (1872). Mint árvagyermek nevelkedett földművesek és halászok között; azután egy nagykereskedőhöz került, ahol szorgalmasan dolgozott, de közben magánúton elvégezte a középiskoláit is. 1895 óta megjelent regényei és elbeszélései hazájának határain kívül is széleskörű olvasóközönségre találtak. Nem szorítkozik l'art pour l'art-irodalom művelésére, hanem igyekszik írásaiba modern problémákat belevinni. Így a politikának az egyszerű nép életére gyakorolt káros hatását és a modern nőkérdés problémáit vitatja meg. Ami könyveinek cselekményét illeti, azok elsősorban a parasztok és halászok életét tárják gyakran keserű hangon a közönség elé. Ismételten hangoztatja, hogy a mai ember boldogtalanságának a régi társaadlmi kötelékek felbomlása az oka.

Bókay János ifj. író és hírlapíró (1892). Verseskötettel lépett fel, majd novella- és regényírásra, valamint műfordításra tért át. Egy ideig a székesfőváros tanügyi referense volt, később az Athenaeum könyvkiadónál működött lektori minőségben, majd a miniszterelnökség sajtóosztályán dolgozott. 1933 óta a „Budapesti Hirlap" felelős szerkesztője.

Bokros-Biermann Dezső szobrászművész (1889). Sűrűn szerepelt kiállításokon szoborkompozíciókkal és rajzokkal. Munkái minél teljesebb egyszerűségre, de egyben monumentalitásra törekszenek. Két bronzszobra a Szépművészeti Múzeumban látható. Jób címmel grafikai albumot állított össze.

Bolváry Géza filmrendező (1896). Eredetileg a festői pályára készült; a háború után filmszínész lett és a Jön a rozson át című darabban játszotta első szerepét. 1920 óta a Star filmgyár dramaturgja. Bécsben és Berlinben több nagysikerű rendezés fűződik nevéhez. Ezek között legnagyobb népszerűségre tett szert a Szívek szimfoniája, amely bejárta az egész világot. Rendezett több magyar tárgyú és magyar filmet is. Érdekes, egyéni ötletei voltak a film területén.

Bondfield Margaret angol politikus (1873). Elárusítókisasszony volt és megszervezte a munkáspárt számára az elárusítókisasszonyokat. Később a női szakszervezetek főtitkára lett. 1923 képviselővé választották, 1924 államtitkár lett, majd 1929 munkaügyi miniszterré és a kabinet tagjává nevezték ki. Az első nő, aki tagja lett a szűkebb kabinetnek. 1931 a nemzeti kormány lemondásánál ellenzékbe vonult, de a választásokon elvesztette mandátumát és nem jutott mandátumhoz 1935-ben sem.

Bonitz Ferenc hirlapíró (1868). Budapesten végzett egyetemi tanulmányai után a

„Délmagyarországi Közlöny" vezércikkírója. Innen a „Magyar Állam"-hoz, majd a „Fejérmegyei Napló"-hoz került. 1899—1906 a néppárt hivatalos lapját, az „Alkotmány"-t szerkesztette. Ekkor a miniszterelnökség sajtóosztályához kapott beosztást, 1919-ben rövid ideig a nemzeti kisebbségek minisztériumában dolgozott. Huszár Károly és Simonyi-Semadam Sándor kormánya alatt a sajtóosztályt vezette miniszteri tanácsosi címmel. 1921 és 1922-ben a „Nemzeti Ujság" felelős szerkesztője volt, 1927 óta a „Neues Politisches Volksblatt" főszerkesztője. Önálló kötetben írta meg az 1896-os magyar képviselőválasztások lefolyását (A tatárjárás Magyarországon címmel), valamint gróf Zichy Nándor életét.

Bonkáló Sándor dr., szláv filológus (1880). Az orosz nyelv és irodalom magántanára a budapesti egyetemen, majd ugyanitt a rutén nyelv és irodalom nyilvános rendes tanára, de ezt a tanszéket 1924-ben megszüntették. Szorosabb értelemben vett szakdolgozatain kívül megírta A szlávok című részletes munkáját, az ukrán mozgalom történetét, valamint az orosz irodalom történetét.

Bonsels Waldemar német író (1881). Beutazta Indiát és Egyiptomot és keleti útjainak hatása minden írásán meglátszik. Romantikus ízű könyvei, érzelmes történetei és ifjúsági könyvei rendkívüli népszerűséget értek el. Egyik-másik kötete aránylag rövid idő leforgása alatt százezer példányt ért el. Így például az, amelynek Die Biene Maya und ihre Abenteuer a címe. Ez és több más kötete magyar nyelven is megjelent.

Bontempelli Massimo olasz író (1880). Első írásaiban klasszikus formákhoz ragaszkodott, később egyre modernebb irodalmi célokat tűzött maga elé és ma már az olasz irodalom legmodernebb szárnyának egyik vezetője. Sűrűn kerülnek ki tolla alól nagy fantáziáju, hosszabb-rövidebb elbeszélő művei, amelyeknek legnagyobb részét keserűen egyéni humorral szövi át. Megalapította és szerkeszti a „Novocento" folyóiratot, tagja az olasz akadémiának. Egyik regénye magyarul is megjelent Világszép asszony Adria címmel.

Borah William Edgar amerikai államférfi (1865). Cowboy volt, majd ügyvéd lett és 1906 óta Illinois szenátora. Erős egyéniségével, egyéni nézeteivel, független gondolkodásával ismételten gyakorolt nagy befolyást főleg az Egyesült Államok külpolitikájára. 1926 óta a szenátus külügyi bizottságának elnöke. Főleg a nyugati államokban sok híve van, és az a szándéka, hogy az új elnökválasztásokon fellép Roosevelt ellen. Sokkal többet foglalkozik európai kérdésekkel mint az amerikai politikusok általában. Az igazi béke híve és többízben sürgette Magyarország sérelmeinek orvoslását. Nagy tehetségét ellenfelei is elismerik, de kifogásolják, hogy gyakran rögtönözve jut el egészen új álláspontokig.

Bornemisza Géza politikus (1895). Mint műegyetemi hallgató teljesített katonai szolgálatot a világháború alatt, majd a Műegyetem ifjúsági mozgalmaiban játszott nagy szerepet. Kitüntetéssel szerezte meg a gépészmérnöki diplomát, megkapta a Műegyetem Fábián-jutalmát és egy ideig az elektrotechnikai tanszék mellett volt tanársegéd. Azután a gazdasági életben helyezkedett el és mint a Hungária Vill. Rt. igazgatója végzett értékes munkát Magyarország elektrifikálása körül. Egyik vezére lett a Frontharcos Szövetségnek és ennek lajstromán választották meg 1932 fővárosi bizottsági taggá. 1935 március 4 a Gömbös-kormány kereskedelmi minisztere, anélkül, hogy előzetesen képviselő lett volna. Néhány hónappal utóbb az újonnan szervezett iparügyi tárca vezetését vette át. Hatásos szónoknak, erőskezű organizátornak bizonyult. Vezetőszerepet tölt be a reformnemzedék mozgalmában.

Borodin Michael (polgári nevén Grusenberg) orosz politikus (1884). Kora fiatalsága óta Lenin hívei közé tartozott. Sokat szerepelt a világpolitikában, amikor 1923 a kínai forradalom végrehajtóbizottságának tanácsadója lett. Dr. Szun-Jat-Cen rokonszenvet érzett a bolsevista törekvések iránt, B. tehát fontos szerephez jutott a kínai politikában és a kínai hadsereg szervezésénél is. A dr. Szun-Jat-Cen halála után bekövetkezett jobbfelétolódás vetett véget befolyásának. Azóta Moszkvából foglalkozik a Távol-Kelet ügyeivel.

Boros László dr. író és hírlapíró (1893). A háború után a „Világ" politikai rovatvezetője lett. Az „Esti Kurir" megalapításakor (1923) a lap felelős szerkesztője és ott publicisztikai tevékenységet is fejt ki. Értékes munkát végez az ujságírók társadalmi életében, főtitkára, majd alelnöke a Magyar Ujságírók Szövetségének. 1933-ban megszervezte az ujságirók nemzetközi kongresszusát Budapesten. 1934-ben kormányfőtanácsossá nevezték ki és megkapta a francia becsületrendet. 1935-ben Budapest törvényhatósági bizottsági tapjává választották.

Bory Jenő, szobrász (1879). A Műegyetem és a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után építészeti problémákkal kezdett foglalkozni. Sokat kísérletezett különböző anyagokkal, így a vasbetonnal, amelyet figurális díszítésű síremlékeknél is alkalmazott, továbbá az általa összeállított pirobazalttal, amelyből kisebb szobrokat készített. Első kiállítását 1906-ban rendezte. Főbb alkotásai: a székesfőváros által megvásárolt Monna Vanna-szobor, a Petőfi-család kerepesiúti síremléke, Batthyány ikervári emlékszobra, a székesfehérvári Püspökkút, a Blaha Lujza-szobor és az eszterházai Haydn-emlék. Évek óta a Képzőművészeti Főiskola tanára.

Bose Jagadis Chandra Sir, India legnagyobb természettudósa (1858). A növények és „szervetlen ásványi anyagok" életének páratlan ismerője, már 78-ik évében jár, de még mindig maga vezeti világhírű kalkuttai kutatóintézetét, amelynek öt világrész tudósai csodájára szárándokolnak. A cambridgei egyetemen tanulmányai elvégzése után nem tudták visszatartani: hazatért Indiába, de az angol tudományos akadémiának csakhamar bemutatta találmányát, mely pontosan ugyanaz, mint a „coherer", amely nélkül a drótnélküli távíró és a rádió soha nem szólalhatott volna meg. Bose „csak" az elektromos hullámok titkait akarta a „coherer"-rel kikutatni, közben azonban rájött arra, hogy coherere épúgy müködik, mint az élő izom, mire alaposabban kezdte tanulmányozni, hogy az állati szövetek, a növények, sőt a „szervetlen anyagok", az ásványok, miképpen reagálnak a különböző külső ingerekre. Csodálatosan érzékeny mérőeszközöket konstruált, amelyek tízmilliószorosan felnagyítva, valósággal szemmel láthatóvá teszik például a növények növését, legfinomabb szívdobbanását, lelki izgalmakat, gondjaikat és betegségeiket. Zseniális találmányai segítségével Sir Jagadis Chandra Bose kétségbevonhatatlanul bebizonyította, hogy „minden él" és nincsen holt, szervetlen anyag a természetben, mert az ásvány éppen úgy él és érez, mint az ember, éppen úgy lehet „láza", éppen úgy küzd az életért, éppen úgy fél a nála hatalmasabb ellenségek támadásaitól és ha nem gyógyítják beteségeiben, éppen úgy meg is hal, mint az ember. A nagy kalkuttai tudós kutatásai alkalmasint választ adtak arra a kérdésre is, hogy van a halál után is élet és van élet a bolygókon és csillagokon...

Bosznay István festő (1868). Pályáját, mint rajztanár kezdte Debrecenben. Kiállításon először 1893-ban szerepelt és több képét az állam megvásárolta. Tájképeivel Budapesten 1915-ben és 1923-ban aranyérmet, valamint 1913-ban Münchenben kis aranyérmet nyert. 1910-ben a Képzőművészeti Főiskola tanárává nevezték ki.

Bourdet Edouard francia iró (1881). Sokáig az egyik nagy párizsi lap tudósítója volt. Regényeiben és drámáiban többnyire a legmodernebb, de egyben a legmerészebb problémákkal foglalkozik. Irásainak hűvös biztonsága, feltétlen ízlése és hatásos felépítése azonban mindig nagy sikert biztosít számára. Egyik-másik színdarabja körül heves viták és hatósági beavatkozások zajlottak le. Igy pl. a „Rabnő" c. drámáját, amelynek központjában a női homoszexszualitás problémája áll, több helyen, így Budapesten is betiltották. Párizsban nem voltak ilyen nehézségei és ott a „Prisonnière" sok száz előadást ért meg. Nagy sikerei voltak Londonban, Berlinben, New Yorkban is. Több darabja szerepelt a Vígszínház műsorán.

Bragg William Sir Nobel-díjas angol kémikus (1862). Az angolok Rockefeller-intézetének, a Royal Institution laboratoriumának jelenlegi igazgatója, elsőnek „látta meg a láthatatlant": a kristályok tündérvilágának építészeti remekműveit. Ausztráliában már 26 éves korában egyetemi katedrát kapott Cambridge legjobb diákja és ez lehetővé tette, hogy a titokzatos sugárzások akkor feltáruló rejtelmeinek vizsgálatára összpontosítsa munkásságát. Angliába visszatérve különösen a röntgen-sugarakat tette tanulmány tárgyává és megmutatta, hogy kell leméri a röntgen-sugarak hullámhosszát. Nagyszerű munkatársat nevelt magának fiában, Williamban, aki 18 éves korától fogva résztvett édesapja minden kísérletezésében. Együtt találták fel a röntgen-spektroszkópot, amelynek segítségével azután világraszóló eredményeket értek el. 1915-ben B. és akkor mindössze 25 éves fia együttesen megkapták a fizikai Nobel-díjat. Röntgen-szpektroszkópjukkal hozzáláttak az ásványok átvilágításához és még őket magukat is meglepték azok a képek, amelyeket kaptak. Az iskolásgyerek is tudja, hogy az ásványok milyen csodálatosan szép geometriai idomokban kristályosulnak, de a két B. bizonyította be, hogy a ház nemcsak kívülről tökéletes, hanem a belső berendezése is mindenképpen méltó a fenséges külsőhöz. B.-ék zseniális szpektroszkópja előtt a természet kénytelen volt feltárni egy újabb, féltve őrzött titkát: kiderült, hogy minden kristály belül is valóságos remekmű és még az ötvösművészet mesterei sem tudnának olyan tökéletes rácsozatot alkotni, mint például a közönséges konyhasónak a milliméter ezredrészéig pontosan egyforma kockái, amelyeknek sarkain felváltva egy-egy sódium- és chlorium-atom csillog. A gyémánt belseje is feltárult a két B. előtt és ez mutatta meg voltaképpen először, hogy mi az igazi különbség a drága briliáns és édestestvére, a szén között. Az apát és fiát elhalmozták kitüntetésekkel, de ezek közül B. azt tartja a legfontosabbnak, hogy a Royal Institution igazgatójává nevezték ki, mert így szabadon folytathatja az intézet nagyszerűen felszerelt laboratóriumában kísérleteit: az ásványvilág titkainak kutatását röntgen-szpektroszkópja bűvös sugaraival.

Brandsch, Rudolf, német kisebbségi politikus (1872). Marburgban, Lipcsében és Kolozsvárott végezte tanulmányait, majd a nagysinki evangélikus szász népiskola rektora lett. Később Nagyszebenbe került igazgatói beosztásban. A politikában 1910 óta szerepel. Mind a magyar parlamentben, mind pedig publicisztikai irásaiban az er-

délyi szászok türelmetlen részének képviselője volt. A békekötés óta a román kamarában képviseli az erdélyi szászok érdekeit és elnöke a nagyromániai német szövetségnek. Két éven keresztül a román kisebbségek minisztériumában mint államtitkár működött.

Braun Otto német politikus (1872). Szedő volt, majd szakszervezeti titkár, 1912 lett porosz szocialista képviselő. 1920 tavaszától 1932 rövid megszakításokkal porosz miniszterelnök. A polgári pártok egy része előtt is nagy népszerűségre tett szert és erős kézzel, de mérséklettel látta el sok esztendőn át hivatalát. Bár néha csak két szavazat többségre támaszkodhatott a porosz parlamentben. 1925 Hindenburg ellenjelöltje volt a birodalmi elnökválasztáson. Nem tartózkodott Berlinben, amikor Papen, mint kancellár elmozdította a porosz kormányt. B. a lipcsei birodalmi törvényszék döntését kérte ki. Az itt hozott ítélet szerint jogilag továbbra is B. kormányát illette a hatalom, de a tényleges működés kifejtésére a lipcsei bíróság illetékesnek mondotta ki a Papen által kinevezett ideiglenes kormányt. B. így 1933 márciusában lemondott. Ezzel összeomlott a legfontosabb védelmi bástya a nemzeti szocialista előretöréssel szemben. 1933 óta B. nem él Németországban.

Brecht Bert, német író (1898). Először akkor tűnt fel, amikor színdarab formájában Trommeln in der Nacht címmel feldolgozta a világháborúból hazatért katonának lelki válságát és összeomlását. Jobboldali körök már ekkor heves támadásokat intéztek ellene, ezek a támadások pedig még csak fokozódtak akkor, amikor Kurt Weill zenéjére Dreigroschenoper címmel dalszöveget írt. Ezt a daljátékot több külföldi színpadon nagy sikerrel mutatták be. Később ugyanezt a témát Dreigroschenroman címmel regénnyé is feldolgozta. Merészen, sőt erőszakosan választja meg témáit, de látomásaiban nagy erő és lendület van. Erősen hatott fejlődésére Villon és a régi költészet több más ilyen forradalmi egyénisége is. Ezeket a hatásokat gyakran palástolni igyekezett, és ezért Alfred Kerr vádolta meg plágiummal. De ha sűrűn visszatérnek is nála kölcsönkért motívumok, mindig érdekesen egyéni veretet tudott adni verseinek. Néha a szélsőbal politikai felfogás rikítóan szólal meg nála, de gyakran az erős, tiszta művészetig tud emelkedni. Világfelfogása hajlik a nihilizmus felé.

Breitfuss Leonid orosz sarkutazó (1864). Egész sor tudományos expedíciót vezetett, amelyek a tengeri halak és a fókák életére vonatkozóan egészen új adatokat hoztak napvilágra. Így 1898 és 1908 között a halászatot és fókavadászatot tanulmányozó Murman-expedíciót vezette, később pedig az orosz tengerészeti minisztérium keretén belül szervezett meg több mentőexpedíciót. 1921-ben Berlinbe költözött és ettől kezdve minden idejét a sarkvidéki repülés problémájának tanulmányozására fordította. Expedícióinak eredményéről önéletrajzszerű munkájában számolt be, amely 1930-ban jelent meg Die Erschliessung des eurasiatischen hochen Nordens címmel.

Breitner Hugo osztrák politikus (1874). Banktisztviselő volt és noha hivatalában rendkívül gyors karriert futott be, a szocialista párthoz csatlakozott, ahol csakhamar fontos szerephez jutott, mint a banktisztviselők szakszervezetének egyi kvezére. Az összeomlás után 1919. a bécsi városházán pénzügyi tanácsnok iett és 1932-ig töltötte beállását. Nem engedte emelni a lakbéreket, úgyhogy a valuta elértéktelenedése folytán a háztulajdonosok szinte elvesztették vagyonukat, és a lakók csak névleges bért fizettek. Ugyanilyen radikális volt pénzügyi politikája más irányokban is. B. tette lehetővé, hogy Bécs hitelek igénybevétele nélkül valósíthatta meg nagyszabású beruházási programjait, de a másik oldalról a legélesebb támadásokat váltotta ki pénzügyi módszereivel.

Breitscheid Rudolf német politikus (1874). Eleinte a polgári baloldalhoz tartozott, majd a szocialistákhoz csatlakozott. Az összeomlás után rövid ideig volt csak porosz külügyminiszter és egyébként nem jutott neki aktív szerep. De mint a szocialista párt egyik parlamentáris vezére nagy befolyást gyakorolt a német politika, főleg a külpolitika menetére. 1933 óta külföldön él.

Brocchi Virgilio, olasz regényíró (1871). Eleinte tanári pályára készült és egy darabig iskolában is működött, csakhamar azonban nyugalomba vonult és azóta kizárólag az irodalomnak él. Már 1906 óta jelennek meg kisebb-nagyobb elbeszélő írásai, de a nagyközönség figyelme csak a világháború vége körül fordul munkássága felé. Az utóbbi években nagyon divatosakká váltak regényei, amelyek minden mélységet és társadalmi problémát gondosan kerülnek. Egyetlen céljuk az olvasó szórakoztatása. Egyik-másik írása magyar nyelven is megjelent.

Brod Max, cseh-német író (1884). Pályája elején főleg erotikus tárgyú írásaival keltett feltűnést. Emellett impresszionista formában írt költemények kerültek ki keze alól. Később azután a történeti korrajz és a jellemábrázolás felé fordult, hogy végül teljesen a zsidósággal kapcsolatos tárgyak feldolgozására szorítkozzék. Az első korszak legismertebb kötete a Schloss Nornepygge, a másodiké Tycho Brahes Weg zu Gott, a harmadiké pedig Die Frau nach der man sich sehnt és Stefan Rott. Több írása magyarul is megjelent.

Bródy Ernő politikus és ügyvéd (1875). Kereskedelmi akadémiát végzett, azután belépett a „Magyar Hírlap" szerkesztőségébe. Csak ezután végezte el az egyetemet és szerezte meg az ügyvédi oklevelet. 1906-ban a nagyszőllősi kerület demokrata párti programmal mint Vázsonyi Vilmos hívét, országgyülési képviselővé választották. 1920-ban az egyik fővárosi kerület képviselőjeként került be a nemzetgyűlésbe. Harminc éve rövid megszakításokkal tagja a parlamentnek és a főváros törvényhatósági bizottságában is élénk tevékenységet fejt ki. Főleg a kispolgárok ügyeivel, a szociális kérdésekkel foglalkozik. Jelenleg a Rassay-párt tagja.

Bródy Lili, író és ujságíró (1906). Különböző lapok hasábjain megjelent kisebb írásaival tűnt fel először. Az első komoly sikert Manci című regényével aratta. Regényének hőse egész típust személyesít meg: a megélhetésért nehezen küzdő, sok mindenből kiábrándult, de azért szerelmes, modern, pesti hivatalnoklányt. Második regénye, A felesége tartja el, ugyancsak mai problémát dolgoz fel: az olyan házasságok történetét, amelyben a férfi nem keres és a háztartás gondjai a kereső nő vállára nehezednek. Érdeklődést váltott ki verseivel és a mai kérdést tárgyaló cikkeivel is. A „Pesti Napló" munkatársa.

Broglie Lajos Viktor herceg (1892). A párizsi Poincaré-intézet világhírű fizikatanára: sokáig habozott a művészettörténet és a történelem között, míg végül is a természettudomány mellett döntött magában. Az optika legmodernebb álláspontját tanulmányozva, azt az elméletet állította fel, hogy nemcsak a fény esetében lehet a jelenségek egy részét, mint a testecskék viselkedését, más részét viszont pedig csak mint hullámrezgést megmagyarázni, hanem ez mindenre egyformán áll és minden anyag testecskék halmaza, de ezek egyben állandó hullámzó mozgásban is vannak, tehát ugyanakkor rezgésjelenséggel is állunk szemben. Amikor más tudósok beigazolták B. hullámmechanika-teóriájának helyes voltát, a herceget 1929-ben a fizikai Nobeldíjjal jutalmazták.

Brouckère Louis belga politikus (1870). Korán lett szocialista, noha apja Belgium leggazdagabb nagyiparosai közé tartozott. Éppen z apja gyáraiban tapasztalt viszonyok befolyásolták őt annyira, hogy már a középiskolából kizárták szocialista agitációja miatt. 1909. mégis a brüsszeli egyetemen a szociológia tanára lett, de előbb éveken át dolgozott Párizsban, Irországban, Amerikában, mint ipari munkás, és Párizsban hosszabb időt töltött börtönben is. Ismételten képviselte Belgiumot a népszövetségben.

Brown, Arthur Whiten, Sir, angol óceánrepülő, (1888). Lindberghet nyolc évvel megelőzve, még 1919. Alcock kapitány társaságában először repülte át az Atlanti-oceánt. A világháborúban, mint mérnök, a repülőkhöz kérte a beosztását és számtalan légi csatában tüntette ki magát. Végül megsebesült és hadifogságba került. A háború befejezése után, Angliába visszatérve, B. hadnagy összetalálkozott Alcock kapitánynyal, aki még békebeli pilóta volt és aki 1917. Konstantinápoly légi bombázásáról visszatérőben kénytelen volt török vizeken leszállani és így szintén hadifogságba esett. A két volt hadifoglyot nagyon bántotta, hogy a háború utolsó hónapjaiban nem mutathattak fel olyan hőstetteket, mint szerencsésebb bajtársaik, így elhatározták, hogy helyreütik ezt a csorbát. Kölcsönkértek az angol hadvezetőségtől egy kimustrált kétmótoros Vickers-biolant, amely mint bombavetőgép már bőségesen rászolgált a nyugalomra. Alcock kapitány és B. kijavították ezt a korántsem oceánrepülésre készült régi katonai gépet, hajón Amerikába szállították és alig érkeztek meg: 1919 márciusában felszálltak a New Foundland-i St. John'sban, hogy átrepüljék az Atlanti-oceánt. 16 óra -2 perces, még ma is csodálatosan kitünő idő alatt, sikerült is vállalkozásuk és szerencsésen leszálltak a több mint 3200 kilométerre fekvő Galway mellett Irországban. Angliában lelkesedéssel fogadták a világ első oceánrepülőit és a király mindkettőjüket Sir-ré ütötte. Sir John Alcock, alig egy héttel azután, hogy lovaggá ütötték oceánrepüléséért, Párizsba akart szállani, de a francia partok mellett lezuhant és meghalt. B. bajtársa tragédiája után felhagyott a repüléssel és azóta gyára vezetésében éli ki minden ambicióját.

Bruckner Ferdinand (polgári nevén Theodor Tagger) osztrák-német író (1891). Színházigazgató volt és üzleti bukása után érte el a nagy színpadi sikereket, sokáig nem fedve fel, ki rejtőzik álneve alatt. Ebben része lehetett annak is, hogy így hitelezői nem foglalhatták le a szerzői honorariumokat. 1929. két nagy sikere volt: a „Krankheit der Jugend" és még inkább a „Verbrecher", amelynek előadásán Hans Albers tűnt fel, mint drámai színész. Az alaptalanul gyilkossággal vádolt kezdetleges ember az igazságszolgáltatás gépezetének nyomása alatt végül őszintén bűnösnek tartja magát: ez volt merészen választott, érdekesen megírt témája, amelynél erősen felhasználta a pszichoanalizis eredményeit. „Angliai Erzsébet" c. drámája lényegileg csak Strachey kitünő könyvét állította párbeszédes formába, de azért kivételes sikert ért el Berlinben csak úgy, mint a külföldi színpadokon. Nálunk Gombaszögi Frida játszotta Erzsébet királynő szerepét. Legújabb drámája már Párizsban került színre és a zsidó fiatalság elhelyezkedésével foglalkozik a nemzeti szocialista forradalommal szemben.

Brüning Heinrich német politikus (1885). Jogi tanulmányokat végzett és a háború alatt nagyon kitüntette magát. 1924 óta képviselő és 1929 a centrum elnökévé választották, bár a nyilvánosság előtt alig játszott szerepet. 1930 nagy meglepetést keltett kancellárrá történt kinevezése, de kétesztendős kancellársága alatt B. erőskezű, céltudatos politikusnak bizonyult. Odahaza a bizonytalan pártviszonyoknál fogva kénytelen volt javarészt törvényerejű szükségrendeletekkel kormányozni, csaknem teljesen kikapcsolni a birodalmi gyűlés tevékenységét, de kifelé kereste a kapcsolatot a nyugati demokráciákkal. Nagy nemzetközi tekintélyre tett szert. Lemondásával indult meg a régi rend összeomlása Németországban. A nemzeti szocialista forradalom győzelme után Angliába költözött, de tartózkodott minden politikai állásfoglalástól.

Bucharin Nikolaj orosz politikus (1888). Magántanár volt a moszkvai egyetemen, amikor a szocialista mozgalomhoz csatlakozott és ennek egyik vezető teoretikusa lett. A bolsevista forradalmat helytelenítette, azért is, mert nem bízott győzelmében, de azután visszatért Lenin híveinek sorába. A magyar proletárdiktatura idején B. röpiratainak fordítását terjesztették a legnagyobb példányszámban. 1926 a kommunista internationále végrehajtóbizottságának elnökévé választották, de csakhamar gyanússá lett és kénytelen volt lemondani állásáról. Előbb csak megdorgálták, később kizárták a pártból és súlyosabb büntetést szabtak ki rá. B. kénytelen volt ünnepélyesen megtagadni nézeteit és feltétlen hűséget fogadni Sztalin irányának. De komolyabb szerephez nem jutott azóta és tovább is a megbízhatatlanok közé sorolják. .

Buchinger Manó politikus (1875). Könyvkötő volt. 1907—1919 márciusáig a szocialista párt titkára, a „Népszava" munkatársa. 1919 a proletárdiktatura bekövetkezésével lemondott a párt titkárságáról és csak a bolsevizmus bukása után tért vissza állásába. 1920—1929 Bécsben élt. 1931 és 1935 szociáldemokrata programmal képviselővé választották. Főleg külpolitikai kérdésekben szólalt fel.

Bud János politikus (1880). Még joghallgató korában az Országos Statisztikai Hivatal szolgálatába lépett. Innen a kereskedelmi minisztériumba helyezték át, majd 1917 a közélelmezésügyi minisztériumban lett miniszteri tanácsos és ebben az évben lett a budapesti egyetemen c. ny. rk. tanár, értékes statisztikai dolgozatainak elismeréséül. A háborús élelmezés megszervezése körül nagy érdemeket szerzett. 1918. Az Országos Árvizsgáló Bizottság elnöke. 1920 a Műegyetem közgazdasági szakosztálya hívta meg a gazdaságpolitikai tanszék rendes tanárává. 1921 közélelmezési államtitkár, 1922 közélelmezési miniszter és az Országos Közélelmezési Tanács elnöke. Miután fokozatosan visszavezette a közélelmezést a békegazdaság alapjaira, ugyanakkor képviselővé választották. A parlamentnek azóta is megszakítás nélkül tagja. A pénzügyminisztérium élén nem csupán a költségvetési egyensúlyt sikerült visszaállítania, de jelentékeny fölösleget is ért el és lehetővé tette egy nagyvonalú beruházási politika megindítását. Ezt a célt szolgálták az általa szerzett külföldi hitelek is. 1928 őszén lemondott a pénzügyi tárcáról és tárcanélküli közgazdasági miniszter lett, azzal a feladattal, hogy biztosítsa a gazdaságpolitika egységes vonalmenetét. 1929 a kereskedelmi minisztérium vezetését vette át. A Bethlen-kormány lemondásával (1931) ért véget több mint kilencesztendős miniszterségе, amely maradandóan befolyásolta a magyar gazdasági élet menetét. Lemondása után visszatért főiskolai tanszékére, élénk, értékes publicisztikai tevékenységet fejt ki és bekapcsolódott a gazdasági élet gyakorlati problémáinak intézésébe is. Képviselőházi felszólalásait és gazdaságpolitikai állásfoglalásait minden oldalról nagy érdeklődés fogadja.

Budanovits Mária operaénekesnő (1894). Tanulmányait Budapesten és Németországban végezte és 1923-ban a berlini Opera tagjává szerződtette. Azután hazatért Magyarországra s a budapesti Opera kötelékébe lépett. 1934 óta az Operaház örökös tagja. Legnagyobb szerepei Wagner zenedrámáiban vannak, valamint az Aida és Carmen című operákban.

Buday Árpád archeológus (1879). Pályáját az erdélyi múzeum régiségtárában kezdte, majd bejárta Oroszországot, 1909 pedig bejárta gyalog a Dunától a Rajnáig vezető 550 kilométer hosszú római limesvonalat. Így szerzett tapasztalatait az erdélyi limesre vonatkozó tanulmányaiban használta fel. 1911-ben egyetemi magántanárrá habilitálták, majd rendkívüli tanári címet kapott, 1924-ben pedig a szegedi egyetemen a régiségtan tanárává nevezték ki. Közvetlenül a háború kitörése előtt Görögországban és Kisázsiában járt tanulmányúton és ezt az expedíciót 1933-ban megismételte. A római múltra vonatkozó tanulmányai részben önálló kötetekben, részben folyóiratokban, részben pedig a szegedi Régészeti Intézet Dolgozatok című, általa szerkesztett gyűjteményében jelentek meg.

Buday György fametszőművész (1907). Eleinte Erdélyben dolgozott, majd Szegedre jött és társaival megszervezte a szegedi fiatalok munkaközösségét, az első ifjúsági tanyai és falumozgalmat, majd a Szegedi

Fiatalok Művészeti Kollégiumát, amely utóbbinak ma is vezetője. Az alföldi parasztsággal való ismerkedésének eredményeként kezd fametszetekkel foglalkozni és első munkája, a Boldogasszony búcsúja című fametszetkönyv, külföldön is több helyen megjelent. Szerkeszti és illusztrálja a Szegedi Fiatalok kiadványait. Egyéb művei: Book of Ballads. Goethe Faustjának illusztrálása. Székely népballadák. Nyíri és rétközi parasztmesék. Az Ember tragédiája svéd kiadását 25 fametszettel illusztrálta. Behatóan foglalkozik színházművészettel is. 1935-ben a szegedi egyetem grafikai lektorává nevezték ki.

Buday-Goldberger Leó nagyiparos (1878). Jogi tanulmányainak elvégzése után a Goldberger-gyár szolgálatába lépett és azt a legnagyobb magyar textilipari vállalattá fejlesztette. Jelenleg 38 ezer orsóval dolgozik a gyár és fontos szerepet játszik a magyar kivitelnél is. B. felsőházi tag, elnöke a Magyar Textilgyárosok Egyesületének és főtanácsosa a Magyar Nemzeti Banknak.

Bulla Elma színésznő (1911). Selmecbányán született. Nyolcéves korától 13 éves koráig Prágában, Brünnben, Berlinben és Bécsben önálló táncestélyeket adott. Első fontos állomás pályáján (1925) önálló táncestélye a bécsi Josefstädter Theaterben. Itt látta meg Reinhardt és azonnal leszerződtette. A „Szentiványéji álom" bécsi premierjén mint szólótáncosnő lépett fel. Reinhardt felismerte színésznői képességeit és a „Szentiványéji álom" negyedik előadása után kiosztotta rá Puck szerepét. Ezután Düsseldorfba szerződött. Később Reinhardt berlini színházaihoz került, ahol két évig játszott és több jelentékeny sikere volt. Majd a bécsi Komödie primadonnája lett. Innen szerződtette Bárdos Artur Budapestre a Belvárosi Színházhoz (1934). Átütően nagy sikert aratott Meller Rózsi Vallomás-ának tragikus hősnőjével és közel 200 előadásig vitte el ezt a drámát. Azóta Budapest egyik legnépszerűbb színésznője, fanyar, de finom egyéniségével, játékának őszinteségével és tiszta egyéniségével. 1935-ben lépett fel először filmen, Bolváry Géza rendezésében, a Szerelemmel vádollak vígjátékban.

Bumke Oswald pszichológus (1877). Munkássága évek hosszú sora óta arra irányul, hogy kimutassa: az egyes elmekórtani felfogásokban és gyógymódokban mennyi a helyes elgondolás és mennyi a tévedés. Ugyanezzel a tárggyal foglalkozik három alapvető és részletes tudományos munkája is: Lehrbuch des Geisteskrankheiten, Die gegenwärtigen Strömungen in der Psychiatrie és Ziele, Wege und Grenzen der psychiatrischen Forschung. A müncheni egyetemen a pszichiátria tanszékét tölti be.

Bunyin Iván orosz író (1870). Mint finom húrokon játszó lírikus tűnt fel és elbeszélő írásaiban is minden realizmusa ellenére lírikus. Tárgyait eleinte főleg a parasztvilág életéből merítette, majd a háború előtti Oroszország ipari életét eleveníti meg. Az orosz forradalom kitörésekor emigrált, azóta Franciaországban él. 1933-ban megkapta az irodalmi Nobel-díjat.

Buresch, Karl, osztrák politikus (1878). Szülővárosa, Grossenzersdorf alpolgármesterré, majd polgármesterré választja, 1919 pedig keresztényszocialista programmal az alsóausztriai tartománygyűlés, majd a nemzetgyűlés tagja lesz. Ismételt pénzügyminisztersége után kancellár lett (1931) és a következő évben a külügyi tárca vezetését is átvette. Még ugyanebben az évben lemondott és ekkor Alsó-Ausztria tartományfőnöki székébe került. 1933. újból pénzügyminiszterré nevezték ki és tárcáját az első Schuschnigg-kormányban is megtartotta. A második Schuschnigg-kormányban mint tárcanélküli gazdasági főminiszter szerepel. Több alkalommal bonyolított le fontos külföldi financiális tárgyalásokat. Elsősorban Londonban, de máshol is. Higgadt politikus, a középvonal híve.

Burroughs Edgar amerikai regényíró (1875). Fantasztikus és kalandos tárgyú regényei a világ minden nyelvére lefordítva, rendkívül nagy népszerűséget szereztek írójuknak. Hírnevét a Tarzan-sorozattal alapította meg, amely nem egyéb, mint érdekfeszítő, sokszor erőltetett fantasztikumra törekvő cselekmény-láncolat ügyes feldolgozása. Ezek a történetek filmek formájában is népszerűségre tettek szert. Másik sorozata még több fantasztikummal dolgozik: a Mars lakóinak életét eleveníti meg összefüggő képsorozat keretében. Mind a két sorozat könyvei magyar nyelven is megjelentek.

Bús-Fekete László író (1896). A műegyetemen építészeti tanulmányokat végzett, azután hosszabb időt külföldön töltött. Amikor hazatért, ujságírói munkásságot fejtett ki, de ugyanekkor már gyors egymásutánban írta kisebb verseit, tréfás jeleneteit és novelláit. 1921 a Magyar Színház bemutatta első színművét, a Búzavirágot, amely az év egyik legnagyobb sikerének számított. Vígjátékai ötletesen elevenítik meg a nap eseményeit, kitünően ismeri a színpad ttechnikáját és majdnem mindig nagy sikernek bizonyulnak Bécsben, Berlinben, Párizsban, Londonban is, nem csupán Budapesten. Ezek közé tartozik a Méltóságos asszony trafikja, A pénz nem minden; Több, mint szerelem, Születésnap, Szerelemből elégtelen. Szórakoztatóak regényei is. (Eladó fiúk, Szerelemből elégtelen.) Sikeres szövegeket írt magyar, német, francia filmek

számára. A magyar színházi kritikával hadilábon áll, de a közönséget ez nem befolyásolta.

Buzáth János Budapest volt polgármestere (1870). Mint díjnok került a főváros szolgálatába és fokról-fokra emelkedett a ranglétrán. 1912-ben tanácsnokká, 1924-ben alpolgármesterré választották. Ezt az állását 1932-ig töltötte be. A fővárosnál kifejtett munkásságából megemlítésre érdemes a gázgyárak beváltási munkálatainak vezetése, az óbudai gázgyár építkezése, a magánvillamossági telepek beváltása, a kelenföldi centrálé megépítése és a Vízművek rekonstrukciós munkálatainak vezetése. Hosszú ideig elnöke volt a gáz- és elektromosművek igazgatóságának. 1934 óta a Községi Takarékpénztár elnöke.

Byrd, Richard Evelyn, amerikai tengernagy és sarkutazó .1886). Még 12 éves sem volt, amikor teljesen egyedül, világkörüli utazást tett. Virginia egyetemének elvégzése után, négy évet az Egyesült Államok tengerészeti akadémiáján töltött. A világháborúban az Egyesült Államok hidroplán-állomásait ő állította fel. 1922. nyugdíjazták és ettől kezdve minden idejét a repülés és a sarkkutatás ügyének szentelte. 1925. a Machillan expedicióval az amerikai földrajzitársaság megbízásából Grönlandba utazott. Ez volt az első sarkköri expedició, amely repülőgépet is vitt magával. Grönlandban arra a meggyőződésre jutott, hogy a repülőgépben a sarkkutatás felbecsülhetetlen értékű segítségre talált. Már a következő évben egy hárommotoros Fokker monoplánnal elindult New Yorkból, hogy repülőgépen elérje az Északi Sárkot A Spitzbergákról 1926 május 9-én hajnali egy óra kor szállt fel, egyedül pilótája kíséretében és sikerült is néhány óra alatt elérnie a több mint ezer kilométerre fekvő Északi Sarkot, amely körül egész alacsonyan szállva, sokáig körözött és megállapította, hogy Peary tengernagy 1909. csakugyan ott járt, s így az északi sark felfedezésének dicsősége az övé. Délután 1/25-kor szerencsésen visszaért kiindulási pontjára, s így 15½ óra alatt 2500 kilométert röpült. Már a következő évben B. drámai váratlansággal, megjelent repülőgépével Franciaország fölött. Alig egy hónappal Lindbergh útja után, megdöntve a rekordot úgy, hogy még négy utast is vitt magával. Sűrű volt a köd, zuhogott az eső, hogy az oceánrepülők képtelenek voltak leszállni és órák hosszat keringtek találomra, sőt végül Párizs fölöl kénytelenek voltak visszatérni a tengerpartra és ott bocsátkoztak le a vízre. 1928 B. már ismét új expediciót vezetett: most a Déli Sarkra, amelyet szintén sikerült átrepülnie. Filmfelvételei világszenzációt keltettek és a washingtoni kormány elismerése jeléül, admirálissá nevezte ki, amikor több mint két évig tartó útjáról hazatért. Két év előtt B. újabb délsarki útra indult és ismét átrepült a Déli Sark fölött, majd hajói távozása után egyedül visszamaradt jégkunyhójában, hogy megfigyeléseit zavartalanul folytassa. 1934. karácsonykor újabb világszenzációval szolgált: rádió útján helyszíni közvetítést adott arról, hogy milyen az élet a déli sarkkör alatt. Ezt a rádióközvetítést az angol rádió jóvoltából a magyar rádió is közvetítette.

Cachin Marcel, francia kommunista vezér (1869). Tanár volt. Előbb a szocialista párthoz csatlakozott és így választották Bordeaux polgármesterévé. Jelentékeny politikai multja volt akkor, amikor a kommunista párthoz csatlakozott, és a kommunista lappá változtatott „Humanité" szerkesztője lett. Eleinte szélsőséges követeléseket képviselt és ezek miatt börtönbe is került, de azután fokozatosan visszatért a reálpolitika útjára és emiatt ellentétbe keveredett Moszkvával. Most a baloldali közös front egyik vezére és a jobboldal gúnyosan úgy emlegeti, mint akiből az új kormány egyik vezető tagja lesz. Kínos feltűnést keltett, mikor a francia kommunista párt Abd el Krim rifkabil vezért táviratilag üdvözölte a francia csapatok fölött elért győzelméért, mivel ebben a szabadságharc győzelmét látta a kapitalista imperializmussal szemben. Azóta lényegesen módosította felfogását. Ma már a feltétlen katonai fegyelem szükségességét hirdeti, és hajlandó lényeges engedményeket tenni a kapitalista rendnek.

Caëtani Leone herceg, híres olasz orientalista (1869). A nemzetközi iszlámkutatás egyik vezéralakja, akinek egyik legfontosabb tantétele az „i n a r i d i m e n t o"-elméleten épül fel, t. i., hogy az iszlámvallási mozgalom a maga kezdeti átütő erejét az Arábiában bekövetkezett katasztrófális kiszáradásnak köszönheti. Ezt az elméletet aztán utóbb mások a középázsiai népvándorlások tetemes részére is kiterjesztették. C. az arab nyelv nagy szótárán dolgozik évtizedek óta; ez a munka olyan terjedelműnek ígérkezik, hogy az első 1000 oldal az A betűnek csupán egy részét öleli fel. C. a római egyetemen tanár s egy ideig parlamenti képviselő is volt, de 1912-ben, miután tudományos meggyőződésénél fogva helytelenítette az olaszok tripoliszi hadjáratát, visszavonult a politikai élettől. A főként antik és keresztény tudományok művelésére alakult híres Academia dei Lincei-ben iszlám-kutatások céljaira nagy alapítványt tett.

Cagnat René francia régész (1852). A latin epigrafika tanára a Collège de France-on, az Académie des Inscriptions örökös főtitkára. A benne fiatalkora óta eleven régész-hajlamokat igen felfokozta az, hogy Hauvette-nek, a híres szanszkrit-tudósnak a leányát vette el. Ezóta teljesen a feliratannak szentelte magát s főként a franciaországi és az északafrikai római provinciák kulturáját kutatta. 34 éven keresztül folyóiratot szerkesztett (L'a n n é e e p i g r a f i q u e), amelyben a legfrissebb feliratos dokumentum-leleteket tette közzé. Életművének legfőbb eredményeit egy M a n u e l d'a r c h é o l o g i e r o m a i n e (1920) c. kézikönyvben fektette le. Tunisz és Algir régészeti felkutatása rendkívül sokat köszönhet neki.

Caillaux Joseph francia politikus (1863). Apja III. Napoleon császársága alatt szenátor volt, majd egy nagy vasúti társaság elnöke lett és 1874 tárcát vállalt abban a kormányban, amelyet az alkotmány felbortíásának tervével gyanusítottak, úgyhogy a kormány tagjait később Clemenceau sürgetésére vád alá helyetzék. C. előbb pénzügyi tanulmányaival keltett feltűnést, és az egyik párizsi szabad főiskolán tartott közgazdaságtani előadásokat, majd Algírban lett adófelügyelő. Képviselővé választása után csakhamar a radikális baloldal vezérévé emelkedett és harminchatéves korában Waldeck-Rousseau nagy kormányának pénzügyminisztere let. A pénzügyi tárcát megtartotta Clemenceau első kormányában is és kivételes tehetségét mindenütt elismerték, de erélyes adótervei heves ellenzést váltottak ki. Annál inkább, mivel örökölt vagyonánál fogva C. is a nagytőkések osztályához tartozik és így kétszeresen rossz néven vették terveit a nagytőke súlyosabb megadóztatásával. 1911 mégis miniszterelnök lett, de csakhamar éles támadások központjába került. Az akkor felmerült marokkói konfliktus súlyos európai válsághoz vezetett és C. erőfeszítéseinek köszönhető, ha elmaradt a német-francia háború. A béke megvédése körül tett lépéseivel ellentétbe került külügyminiszterével és ez vezetett 1912 jan. a kormány lemondásához. A radikális párt felé azonban megtartotta befolyását és a tényleges hatalom ismét a kezébe került, mikor 1913 Doumergue lett miniszterelnök. Mert a vezetőszerepet a kormányban a pénzügyminiszterré kinevezett C. töltötte be. Néhány héttel az európai háború előtt tragikus körülmények közt bukott meg C. és a Doumergue-kormány. A „Figaro" sorozatos támadásokat intézett C. ellen és közölni kezdte fényképmásolatban intim magánleveleit is. Erre C. felesége a „Figaro" szerkesztőségében felkereste és agyonlőtte Calmette főszerkesztőt. Az így bekövetkezett kormányváltozás végzetes következményekkel járt az európai békére nézve, mivel C. talán másodszor is elejét tudta volna venni az európai háborúnak. A katasztrófa bekövetkezése után C. erőteljes pacifista tevékenységet fejtett ki és ennek során összeköttetésbe lépett gyanus emberekkel is. Igy 1918 januárjában letartóztatták és 1920 háromévi fogházra ítélték, noha drámai védőbeszédében megcáfolta az ellene emelt vádakat. Az ítélet kihirdetése után szabadlábra helyezték, de öt esztendőre kitiltották Párizsból és Franciaország többi

nagy városából. Párizs kapuját először akkor lépte át, mikor néhányórás tartózkodási engedélyt kapott, hogy két detektív között a sírhoz kísérhesse Anatole France koporsóját. Másodszor akkor jöhetett újból Párizsba, mikor Painlevé a miniszterelnöki automobilt küldte érte és a pénzügyminisztérium élére állította, noha még a kitiltás nem telt le. Azóta ismételten volt újból pénzügyminiszter, de mindig csak rövid ideig, mert merész terveivel megijesztette a francia politikát. Népszertűlenné teszi őt erős önbizalma is, pedig a kivételes értékek közé tartozik és a háború óta nagy szempontok szerint dolgozott ki terveket Európa újjáépítésére. Ellenfelei szerint azonban ezek a tervek már inkább a történetfilozófiára tartoznak, mint a gyakorlati politikára. Több érdekes könyvet írt az új Európáról, és megírta memoárjait üldözésének éveiről.

Calles Plutorco Elias politikus (szül. a mexikói Guyamas-ban, 1877. A mexikói szocialista és antiklerikális párt vezére, volt közt. elnök. A levantinus eredetű családból származó fiú korán árvaságra jutott s már 15 éves korában mint segédtanító kereste meg kenyerét. Itt ismerkedett meg Mexikó elnyomott néposztályainak, a mesztizeknek és az indiókinak, nyomorával. Otthagyta a tanítóságot, elment molnárnak, majd földművesnek s végül kereskedőnek. Ekkoriban ismerkedett meg a marxizmussal, de egyelőre nem vett részt az aktív politikában. Csak amikor a népfelszabadításért küzdő Maderót ellenfelei legyilkolták, akkor csatlakozott Obregon tábornokhoz, akivel ettől kezdve szoros barátság fűzte kettőjüket össze. C. jó katona volt s a forradalmi időkben gyors katonai karriert tett meg: három év alatt hadosztálytábornokká lépett elő. Obregon kormányában egymásután hadügy-, kereskedelmi, majd belügyminiszter lett s amikor Obregonnak az alkotmány értelmében a közt. elnökségről le kellett mondania, utódjául C.-t választatta meg. Mielőtt az elnöki széket elfoglalta volna, C. előbb európai tanulmányútra indult. Elnökségének egyik első teendője az volt, hogy új alkotmányos alaptörvényt fogadtatott el, amelynek értelmében a volt elnököt újra lehessen a közt. elnökévé megválasztani. Ezt a törvényt barátja, Obregon érdekében hozatta meg. Négyévi elnöksködés után, 1928-ban csakugyan Obregont választották meg újra elnöknek, de mielőtt elfoglalhatta volna az elnöki széket, egy bankett alkalmával lelőtték. Az alkotmány értelmében újra C.-ra szállott vissza a hatalom, aki most már kemény kézzel látott neki az államfő meggyilkolásáig fajult reakciós mozgalmak letörésének. Az elnyomott bennszülöttek érdekében vezetett harca a kreol és fehér nagybirtokosok és a katolikus holtkéz ellen irányult s nagyszabású földosztás volt az első kormányzati ténykedése. Majd ennek finanszírozására önálló (New-Yorktól független) nemzeti bankot alapított s ennek segítségével rendbehozta az évtizedekig tartó Diaz-féle diktatúra alatt leromlott államháztartást. Útvonalakat és vasutakat épített és megsokszorozta az elemi és földmíves-iskolákat. Elnökségének lejártakor az ő támogatásával Gill-t választották meg elnöknek, C. pedig hadügyminiszter lett. 1931-ben a mexikói nemzeti bank elnökévé nevezték ki.

Calmette Léon Charles Albert francia orvostudós (1862). A párizsi Pasteur-intézet aligazgatója. Mint fiatal tengerészorvos került ki 1886-ban Indokínába, ahol a saigoni Pasteur-intézetet alapította. Gyarmati szolgálata közben pestistanulmányokat folytatott, majd a polgári életbe visszatérve, teljesen a tuberkulózis-ellenes küzdelemnek szentelte magát. Miután 1907-ben már különböző mérges harapású állatok, főként a kobra-kígyók által okozott mérgezések ellen szérum-terápiát dolgozott ki, még ugyanebben az esztendőben mutatta be tüdővészellenes szérumát is, amelyet az ú. n. Calmette-o-ltás útján alkalmaznak az újszülött csecsemőknél, tizedik napjukon, a szájon keresztül, két izben. Az oltóanyag itt tehén-származású tuberkulózis-bacillus, amelyet több mint tíz éven keresztül tenyésztettek glicerines táptalajon s amely ilyenformán hatékonyságában erősen le van csökkentve. 1932-ben Lübeckben nagy per folyt le a Calmette-féle oltások körül. Itt ugyanis a gyermekmenhelyen sorozatosan haltak meg a C.-oltással kezelt csecsemők. Végül is kiderült, hogy a C. által küldött oltóanyagot a személyzet tévedésbul virulens gümőkórbacillussal cserélte fel s a halálozások ennek következtében történtek.

Campbell, Malcolm, „a föld leggyorsabb embere“ (1886). Már a háború előtt is világhírű autóversenyző volt. A háborút kapitányi rangban küzdötte végig és mint angol kémet ki akarták végezni. A fegyverszünet után a volánhoz ült és a brooklandsi pályán 120 kilométeres sebességgel száguldva, versenykocsijának két kereke vált le egyszerre, azonban C. csodával határos szerencsével megmenekült. Két kalandos kincskereső expedíciót is vezetett: először az „Inkák kincse“ után kutatott Mexikóban, majd — két év előtt — a Cocis-szigetek kincsét próbálta megtalálni. Több világrekord után 1931 februárjában a floridai Daytona homokstrandján 393 kilométeres óránkénti sebességet ért el, világrekord megdöntésére épült óriási versenygépével, a „Kék madárral“. V. György király ezért a teljesítményért „Sir“-ré tette és C. Sir gondtalan, nagy jövedelemhez is jutott, mert a Daily Mail meghívta auto-rovata szerkesztőjéül. A következő évben, saját világrekordját megdöntve, 406 kilométeres

óránkénti sebességet ért, amelyet 1933 februárjában 443 kilométerre javított. Néhány héttel később a budapesti ujságírókongresszus vendégeként ellátogatott Magyarországra és ekkor az a gondolata támadt, hogy a Hortobágyon kísérli meg régi világrekordja megdöntését. 1935 februárjában Floridában 7 kilométerrel jobb eredményt ért el, de ezzel nem elégedett meg, így 1935 szeptember 3-án Utah-ban, egy kiszáradt sóstó tükörsíma medrében új kísérletet tett, amely teljes eredménnyel járt, mert a „Blue Bird" 482 kilométeres óránkénti sebességgel száguldott végig a pályán.

Campbell William Wallace csillagász (1862). A kaliforniai Mount-Hamiltonon lévő James Lick-féle obszervatórium igazgatója, 1923 óta a kaliforniai egyetem elnöke. A legkiválóbb élő asztrofizikus, aki több expediciót vezetett a napfogyatkozások megfigyelésére. A Mars légkörének összetételére vonatkozó kutatásai végkép megdöntötték az ú. n. Mars-lakók legendáját; kimutatta a napkorona vegyi összetételét, a napkorong szélén a fénysugarak meggörbülését. Számtalan csillagködöt figyelt meg s ezekről kimutatta, hogy az őket alkotó anyag mozgása variábilis. Kitűnő gyakorlati csillagászati kézikönyvet írt laikusok számára is.

Cankov Alexander politikus (1879). A nemzetgazdaságtan tanára a szófiai egyetemen. Német egyetemeken tanult, majd a bolgár nemzeti bank aligazgatója és egyetemi tanár lett. 1920-ban az egyetem rektora. 1923-ban, amikor a parasztpárti Sztambulijszki miniszterelnök ellen forradalom ütött ki s a miniszterelnököt menekülés közben lelőtték, a király C.-ot bízta meg kormányalakítással. C. konzervatív, erősen antibolsevista irányú uralma három évig tartott. 1926-ban lemondott és a képviselőház elnöki székét foglalta el. Helyébe Lijapcsev demokratikus irányzatú kormányt alakított, de 1930-ban kénytelen volt C.-ot, mint közoktatásügyminisztert kormányába bevonni. 1931 tavaszán pedig újból kormányalakítással bízta meg a király. Próbálkozásával azonban nem sikerült a pártközi békét biztosítania s így tárcáját újra visszaadta s azóta ismét egyetemen fejt ki működést.

Capablanca José Raoul kubai sakkmatador (szül. Havanna, 1888). Már alig nyolcéves kora óta félelmetes sakkjátékos volt s tizenkétéves korában Kuba legjobb sakkozójának címét szerezte meg. 1909-ben szerezte meg első nemzetközi diadalát, amikor az amerikai Marshallt verte le. 1921 az addigi világchampiont, a német Laskert hívta ki s Kuba kormányzója olyan súlyt helyezett erre a viadalra, hogy Laskernek 10.000 dollárt fizetett ki előre útiköltség címén. C. ekkor megverte Laskert s azóta 1922-ben Londonban nyerte meg a nemzetközi sakkversenyen az első díjat. 1929-ben Budapesten is játszott. Főerőssége egyébként a szimultánjáték, amelyben néha negyven ellenféllel mérkőzik meg egyszerre diadalmasan. Kuba nemzetközi hírnevének emelése körül szerzett érdemei elismeréseül a kubai kormány 1927-ben „a kubai köztársaság diplomáciai képviselőjévé" nevezte ki, határozott állomáshely nélkül: így akarták C.-nak lehetővé tenni, hogy államköltségen utazgathasson a különböző nemzetközi versenyekre.

Capek Josef cseh író (1888). Öccsével, Karellel együtt írta „A rovarok élete" c. ismert komédiáját, amelynek szociális-szatirikus éle nagy feltűnést keltett. Öccse munkáit rendszerint ő illusztrálja és ő készíti öccse színdarabjaihoz is rendszerint a díszleteket.

Capek Karel cseh író (1890). Eeredetileg Male Svatonovice, 1890 jan. 9). Eredetileg művészettörténésznek készült és bölcsészetet hallgatott cseh, német és francia egyetemeken. A prágai egyetemen Masaryk hallgatója volt s az ekkor a tanár és tanítványa között fűződő baráti viszony akkor sem szakadt meg, amikor Masarykot végzete a háború után a cseh köztársaság elnöki székébe lendítette. C. a háború alatt kezdett ujságíroskodni s bár ma már állandóan Prágában él, mégis a brünni „Lidove Noviny" főmunkatársa. Nemzetközi hírre WUR (Werstand Universal Robot) c. fantasztikus, szociális utópiát ábrázoló szatirikus színművével tett szert (előadták a budapesti Víszínházban is), s ezt 1923-ban megjelent olasz és 1924-ben megjelent brilliáns humorú angol útileveleivel tetézte, amelyeket maga is illusztrált s amelyek — kedves iróniájuk dacára is, vagy éppen amiatt — Angliában is nagy könyvsikert hoztak. Művei különben ma már minden kultúrnyelven megjelennek (darabjait japánul is előadják), legújabban pedig egy pozsonyi kiadó magyar nyelven hozza ki C. összes műveit díszes kiadásban.

Caproni Giovanni, olasz technikus és repülőgépgyáros (1886). A világháború alatt ő találta fel a páncélos óriásrepülőgépeket, amelyek nagy gyorsaságukkal, teherbírásukkal és akciórádiuszukal tűnte ki. Ekkor rendezkedett be repülőgépgyártásra s a C.-művek ma Itália legfontosabb ipartelepe.

Carco Francis (tulajdonképpen Carco pino Tussoli: (1886). Iró és esztétikus. Párizsban mint montmartre-i kabaréköltő tűnt fel, aki fantaisista verseit maga énekelgette az éjjeli mulatókban. Témái főként az éjszakai élet figuráival foglalkoznak, s a lebujok züllött életét mutatják be. Ebből a témakörből való a „L'homme traqué" című regénye is, amellyel 1922-ben az Académie Française regény-nagydíját nyerte meg (megj. magyarul „A hurok" címmel, Harsányi Zsolt fordításában). Újabban visszavonult a párizsi élettől és a Seine-et-Oise-megyei Cormeilles-en-Vexin-ben él, ahol ma már inkább értékes és főként a modern

francia művészet kiütköző alakjaival (Vlaminck, Utrillo) foglalkozó esszéken dolgozgat.

Carossa Hans, német író és orvos (1878). Az olasz, talán veronai eredetű családból származó bajor orvos csak későre, harmincéves korában lépett be először az irodalomba egy verskötettel, amelyben már mint tökéletesen kiérett, szinte klasszikusan ható nyelvművész mutatkozott be. Ettől kezdve aztán már csak prózai művekkel lépett a nyilvánosság elé, és pedig eléggé ritkán, mert nem tartozik az irodalmi nagyiparosok közé. Verskötetén kívül tulajdonképpen csak két ifjúkori emlékezéseit feldolgozó kötetje, egy háborús (romániai) jegyzetkönyve és két regénye alkotja eddigi irodalmi életművét, de amikor ötvenedik évfordulójára az Insel-Verlag a tiszteletére emlékkönyvet adott ki, abban a ma élő irodalom legnagyobbjai tettek tanuságot arról a hatásról, amelyet a csöndes, idillikus lelkű, de mint a nyelvnek is abszolut művésze s mint az emberi tisztaságnak és optimizmusnak hirdetője gyakorolt rájuk. Ez a gyakorló orvos, aki hol Münchenben, hol a bajor hegyek között él kettős hivatásának (talán ennek a körülménynek köszönheti, hogy ifjúkori emlékeinek második kötetét München városa 1928-ban nagydíjával tüntette ki), e memoárszerű írásait eleinte mint egy elesett bajtársának emlékeit adta ki; ebben a formában festette meg páratlan finom, szinte pasztellszínekkel Landshutot, az öreg bajor várost, a fölötte meredező trausnitzi várral, s ebben a miliőben egy gyengédlelkű, az élet vígasztalanságára korán felfigyelő, de azon magát egy puha mosollyal túltevő gyermek életét. A második kötetben aztán már ledobta az anonimitás leplét s itt már önmaga lép előtérbe: egy humanista papi gimnázium tanulója képében, aki üres zsebbel és korgó gyomorral vág neki az élet meredekebb útjának, de a mosoly azért most sem hervad le az ajkáról: ez a mosoly, az emberi mindentmegértésnek és könyörületnek mosolya kíséri végig háborús emlékei között is, meg az azóta megjelent regényeiben is, ahol pedig az ember fizikai nyomorúságáról esik sok szó (itt, meg a gyakran felmerülő botanikus részletekben buggyan fel belőle az orvos, de távolról sem olyan hangoskodóan, mint Axel Munthénál). C. a természet hívője, de egyben hisz a lélek gyógyító erőiben is, a szellem-adta vígasztalásban, még akkor is, ha ez a gyógyulás csak valahol az élet és a halál határmesgyéjén ringatja vígaszos álomba a szenvedő embert. Művei franciául és olaszul is megjelennek.

Carrel Alexis francia-amerikai orvostudós (1873). Francia születésű és a párizsi orvosi fakultás kórbonctani intézetében kezdte meg kísérletezéseit, de korszakalkotó eredményeit — amelyekért 1910-ben a Nobel-díjjal is kitüntették — már Amerikában érte el, ahol a Rockefeller-intézet remek laboratóriumot rendezett be számára. Itt dolgozik most már 30 éve. Munkásságával kapcsolatban eleinte felmerült ugyan az a vád, hogy reklámhajhászás vezeti. De ma már a tudományos világ osztatlan elismerése és bámulata kíséri minden lépését. Első nagy felfedezése egy csapásra megreformálta a vérátömlesztés módszereit és új módszerének, az ütőerek összevarrásának köszönheti azóta sok tízzer beteg az életét, akik különben vérveszteségeikbe belehaltak volna. Figyelmét ezután a sebészet egy másik nagy problémája kötötte le: az elpusztult sejtek és szövetek pótlása. Az ezen a téren elért sikerei egy csapásra világhírűvé tették nevét. Bejárta a világ minden képeslapját még a boldog béke éveiben az a fénykép, amelyen két gyönyörű orosz agár állt békésen egymás mellett, csak éppen a fehér agár jobb első lába koromfekete volt, a feketéé pedig hófehér. C. laboratóriumában sikerült ez a csodálatos műtét, melynek során a két elaltatott kutya amputált lábait felcserélték és rövid idő mulva az agarak már úgy ugrándoztak, mintha felemás lábakkal születtek volna. A sejtátültetés legnehezebb problémája az volt, hogy az operáció ideje alatt az egyik állatból kimetszett sejtszöveteket, hogyan tarthatják életben, amíg a másik állaton a szükséges helyre tehetik. Most már a sejtszöveteknek a szervezeten kívül való életbentartását tűzte ki feladatául egy csirke szívizmának Ebeling segítségével egy csirke szívizmának parányi darabját olyan húslevesben helyezte el, amely minden szükséges táplálékkal ellátja az élő izom sejtjeit. Húsz éve van már ennek, de a csirkeszív izomrostjai azóta is élnek és folyton megujhódnak a Rockefeller-intézet laboratoriumában, holott a csirkék átlagos életkora mindössze két év és a világrekord is csak hét esztendő, tehát a szervezeten kívül mesterségesen életbentartott szövet máris legalább háromszor annyi ideje él, mint amennyit eredeti helyén élhetett volna. C. bámulói egyenesen azt állítják, hogy semmi akadálya sincs már annak, hogy a szívizom — a szervezet legfontosabb része — akár örökké éljen, ha állandóan cserélik táplevesét. C. sokkal óvatosabb és nem állítja, hogy megtalálta a halhatatlanság titkát, de a tudomány nagyon sokat remél még C. munkásságától és különösen a rák megismerésében várnak döntő eredményeket tőle, mert a szervezeten kívül életben tartott sejtek feltűnő hasonlatosságot mutatnak a rákos szövetek megfejthetetlen növekedésével. C. érdekes kísérleteket végzett a „feltámasztás" körül, szívzavarok folytán elhunyt embereknél. Legutóbb egyik experimentumánál Lindbergh ezredes, a híres pilóta volt a munkatársa.

Casals Pau (Pablo) spanyol gordonkaművész (szül. a katalón Vendrellben, 1876). Előbb orgonista atyjától tanult fuvó- és

vonóshangszereket, valamint zongorát játszani. De már fiatalon a csellóra képezi ki magát s ezen a hangszeren ma a világ elismerten legnagyobb mestere. Barcelonában és Brüsszelben tanul, innen 19 éves korában hazatér és barcelonai konzervatóriumi tanárrá lesz. Hamarosan elkezdi világkörüli művészturnéit (1910 óta gyakran járt Magyarországon is), a háború után megszervezi híres zenekarát is, amellyel a népszerű zenekultúra terén tör épúgy új utakat, mint ahogy a saját csellójátékával korszakos jelentőségű utakra tér egy új játékstílus megalkotása révén.

Cather Willa amerikai írónő (1876). Gentleman-farmer-családból ered s szüleivel már nyolcéves korában az amerikai Nyugatra, Nebraskába került, ahol szerzett élményei végigkísérik egész irodalmi működését. Később Pittsburgban telepedett le, ahol előbb mint ujságírónő, majd mint tanítónő kereste meg a kenyerét, végül New Yorkba költözött, ahol a „McClure's Magazine" segédszerkesztőül alkalmazta. Regényeiben (pl. az „O, Pioneers!"-ben) ifjúkori emlékei derengenek fel, vagy művészi és társaságbeli kérdések izgatják („A Lost Lady"), vagy pedig metafizikai problémákat kutat („Death Comes for the Archbishop"), de mindegyik írásán végigrezeg erős katolikus meggyőződése. Regényeivel megnyerte az egyik legszebb amerikai pályadíjat, a „World" egykori szerkesztője, Pulitzer által alapított díjat.

Cerrutti Vittorio diplomata (1881). A diplomáciai szolgálatot 23 éves korában Bécsben kezdette meg s kitünő kvalitásainak köszönhette, hogy az akkori évek legnagyobb diplomáciai eseményéhez, az 1907-iki II. hágai békekonferenciához az olasz delegáció mellé őt nevezték ki titkárnak. Még ugyanebben az esztendőben Rómába, központi szolgálattételre rendelték be s egy esztendő mulva újra Bécsbe küldték követségi titkári minőségben. Az Itáliára nézve legkényesebb ponton teljesített hét esztendőn keresztül szolgálatot C. A háború után, 1919 őszén Budapestre küldték ki politikai megbízottul. 1922 januáriusában meghatalmazott miniszterré nevezték ki Pekingbe, 1927 moszkvai nagykövet, 1932 berlini, s 1935 júliusában párisi nagykövetté nevezték ki. — Felesége Paulay Erzsébet, a Magyar Nemzeti Színház örökös tagja (szül. Budapest, 1888 december 16), Paulay Edének, a Nemzeti Színház néhai nagynevű igazgatójának lánya. 1904 óta játssza az ország első színpadán a klasszikus műsor heroikus nőalakjait. 1923 nyarán ment C. nagykövethez nőül s ekkor visszavonult a színpadtól.

Chadwick James elektrofizikus (1831). A cambridgei Cavendish-laboratórium igazgatója. Az újonnan fölfedezett négy őselem közül a neutron és a pozitron felkutatása körül vannak nagy érdemei.

Chagall Marc, orosz-zsidó festő és grafikus. 1910-ig otthon él s a liosnói ghettóból fest furcsa misztikumú képeket. 1019—1914 között Párizsban és Berlinben képezi magát s az utóbbi városban a Sturm-vállalkozás termeiben nagysikerű kiállítást rendez neoprimitív és expresszionisztikus képekből. A háború kitörése után hazamegy Oroszországba s a moszkvai zsidó Kamaraszínház számára tervez freskósorozatot, díszlettervet. 1922-től kezdve újra Berlinben él, ahol Cassirer kiadja „Mein Leben" című érdekes grafikai sorozatát. Majd Párizsba költözik át, ahol Lafontaine meséihez készít illusztráció-sorozatot. Most már realisztikus technikát követ, de fantasztikus expresszionista periódusából megtartja az izokrónia törvényét: a középkori freskófestők példájára különböző, egymástól területileg távoleső, de egyidejű eseményt fest meg egyazon képen belül.

Chamberlain Austen, Sir angol politikus (1863). A mult század végének egyik legbefolyásosabb politikusa, Joseph C. volt az apja. Már harmincéves korára a kormány tagja lett. 1903—1906 pénzügyminiszter, a háború alatt a koalíciós kormány megalakulásánál újból tárcát vállalt. 1924—1929 külügyminiszter volt Baldwin kormányában és Briand, Stressemann társaságában az európai béke igazi visszaállítása felé törekedett. Ezért 1926 megkapta a Nobel-alapítvány békedíját. A locarnoi szerződés aláírása után a térdszalagrend lovagja lett. 1929 óta nem jutott neki aktív szerep az angol politikában, de azért nagy befolyása van a közvéleményre. Hűvös, merev, mégis hatásos szónok. 1935 adta ki rendkívül érdekes önéletrajzát.

Chamberlain Neville angol politikus (1869). Austen C. öccse. Sokáig az apjától örökölt nagyipari vállalatokat vezette és csak később lett képviselő. Röviddel utóbb már népjóléti miniszter, majd 1923—24 pénzügyminiszter. 1931 a nemzeti kormányban újból átvette a pénzügyminisztérium vezetését. Fontos szerepet tölt be a konzervatív pártszervezetben is és a konzervatív képviselők jelentékeny része elsősorban őt tekintik vezérének. 1935 végén mindenekelőtt C. közbelépése mentette meg a Baldwin-kormányt és azóta őt tekintik Baldwin valószínű utódának. Az egyszerű józanság, a szívós energia embere, minden csillogóbb képesség nélkül. Kiválóan bevált több tárca élén és erős hatást tud gyakorolni a közvélemény konzervatív részére.

Chaplin Charles Spencer filmszínész Párizsban született (1889). Egy lengyelzsidó eredetű, szegény szabó fia. Élete első éveiben családja átvándorolt Londonba, ahol C.-nek már nyolcesztendős korában kenyér után kellett néznie s egy londoni játékgyárban kapott alkalmazást. 15 éves korában fiákerkocsisnak szegődik, de ez a fog-

lalkozás nem elégíti ki a benne szunnyadó művészi ambíciót: egy cirkuszhoz szegődik, ahol kötéltáncossá képezi ki magát. Itt azonban szerencsétlenül jár, egy kettős salto-mortale közben leesik a kötélről, eltöri a hüvelykujját s alkalmatlanná válik az akrobataságra. Most a clowni pályára tér át s esténként Cochrannál, a londoni Alhambrában mulattatja a nézőket groteszk komikumával. Közben leszerződik a Jackson-tánccsoporthoz, s ezzel együtt látogat el 1908-ban Budapestre is, ahol a Waldmann Imre igazgatása alatt álló Fővárosi Orfeumban lép fel, és pedig mint előkelő cilinderes úr, aki addig-addig bámulja a színpadon táncoló görlöket, amíg egy ügyes szaltóval kiesik a páholyából. 1914-ben Amerikába vándorol ki, ahol egy szkecsben felkelti Max Sennettnek, az akkori idők egyik leghíresebb filmproducerének figyelmét. Sennett teremtette meg a kómikus-groteszk film típusát s amikor egyszer egy ilyenfajta kómikusra volt szüksége, sürgönyzött newyorki megbizottjának, hogy szerződtesse le C.-t. C. sokáig habozott, otthagyja-e a biztos heti 50 dolláros jövedelmű varieté-clowni pályát a filmért, amelynél ugyan heti 100 dollárt ígértek neki, amely azonban akkoriban még nem mutatkozott olyan biztos életpályának. Végül mégis elfogadta a meghívást, de — Sennett tanusága szerint — eleinte bizony nehezen talált rá magára új hivatásában. Ekkor még nem forrott ki benne az a Schlemihl-típus, amely utóbb világhírre vitte nevét. Most még mindenféle más maszkkal próbálkozik: kitömi magát kövérre, clownszerűre kendőzi az arcát, egyikkel sincs sikere. A véletlen jön segítségére: a Keystone Companynek éppen nincs kész filmje, ellenben sürgősen kellene egy rövid. kómikus jelenetet szállítania. C. 24 órát kap a filmvállalat direktorától s azonkívül 25 dollár különhonoráriumot, ha a csodát, hogy egy nap alatt megalkot egy ilyen burleszk jelenetet, megcsinálja. C. fejében egy pillanat alatt megfogamzik az új szcenário, végigrohan a műtermen s csak úgy futtában bökdös az itt-ott álldogáló színészek és színésznők felé s egy-egy odavetett szóval jelöli ki az illetők általános szerepkörét (fiatal lány, kövér úr, hőszerelmes, stb.). Önmaga számára ezúttal lemondott minden túlzott kómikus maszkról. Előkotort valahonnan egy kis dinnyekalapot, egy vékony nádpálcát s egypár rongyos cipőt (ez lett azóta sikereinek legfőbb amulettje és ennek megfelelően safe-ban őrzi évtizedek óta). Igy játszott meg egy szegény csavargót, aki elegáns étterembe botlik be s ott iparkodik az előkelő miliőhöz hozzáalkalmazkodni, iparkodik a gentleman szerepét megjátszani, amiből természetesen a helyzetkomikum ezer apró nüansza keletkezik. Ezt az első filmjét ő is meg az egész komparszéria a régi olasz commedia dell' arte módjára játssza, előzetesen leírt szövegkönyv nélkül, tisztán pillanatnyi ötletek felhasználásával, csupán az alapkoncepciót tartva szüntelenül szem előtt. Ezt a munkatechnikáját C. azóta is megőrizte és világsikert jelentő, sok millióba kerülő filmjei is ilyen pillanatnyi invenciók hatása alatt keletkeznek. És ugyancsak megtartotta saját, szinte véletlenül megteremtett schlemihli figurájának konceptusát is, amely aztán az idők folyamán valóságos művészeti és életfilozófiává nőtte ki magát a lelkében. Don Quihote modern változatává érlelődött ki ez a „Charlot"-figura, azzá a szegény emberré, aki riadtan áll az őt üldöző életviszonyok kergülten forgó szélmalomszárnyai közepette s ellenük való egész küzdelme csupán abban áll, hogy minden balszerencséje közepette is iparkodik emberi méltóságát megőrizni, iparkodik minden emberhez méltó formát mutatni mindenféle őt megalázó szituációban is. Ebben, a maga tragikomikumában is felemelő, élethangulatban fogant meg valahány nagy filmje: a „Csavargó", a „Kutyaélet", a „Kid", az „Aranyláz" és a „Nagyvárosi fények", valamint a legújabb, „Tömegek" című filmje is ezen az ahaszveri etikai pesszimizmuson épült fel. C. állandó tartózkodási helye Beverly Hills (Kalifornia); itt él két fiával és harmadik feleségével.

Chapmann-Catt Carie szül. Ripon, 1859 január 9), az amerikai nőmozgalom előharcosa. A nők szavazati jogáért való nemzetközi mozgalom szolgálatában több izben járt Budapesten is.

Chautemps Camille francia politikus (1885). Családjának tagjai közül több nemzedék óta kerültek ki miniszterek és más állami méltóságok. A háború előtt fivére társaságában választották meg képviselőnek, de fivére a fronton elesett. 1924 a radikális párt bizalmi embereként belügyminiszter lett C. és azóta sokszor töltött be miniszteri tárcát. Először 1931 alakított kormányt, de még bemutatásának napján leszavazták. 1933 végén lett másodszor miniszterelnök. Ekkor is néhány hónap mulva kénytelen volt lemondani, mert sógorát és kormányának éhány tagját súlyosan kompromitálta a Stavisky-botrány. A radikális pártban azonban megtartott befolyását. 1936 újból tárcát vállalt a Sarraut-kormányban.

Chéron Henri francia politikus (1867). Több mint tíz alkalommal volt miniszter 1906 óta. Mint a második Poincaré-kormány pénzügyminisztere szigorú takarékossági rendszabályokat volt kénytelen végrehajtani. De népszerűségét nem veszítette el és továbbra is „papa Cheron" maradt a francia közvélemény számára. Puritán életmódjának, nagy egyszerűségének és részben rendkívül kövér termetének köszönheti ezt a népszerűséget.

Chesterton Gilbert Keith angol író (1874). „A vad lovag" c. jelent meg első versktöete 1900. Azóta is ilyen „vad lovag" maradt az angol irodalom területén és fő-

leg eredetiségét hangsúlyozza minden vonatkozásban. A katolikus és dogmatikus szempontok képviselője, noha csak ötvenéves korában vette fel a katolikus vallást. A konzervatív hagyományok őrének tartja magát és éles harcot vív a modern írók, a modern művészet, sőt a modern tudomány ellen. Irt regényeket, gúnyos, de érdekes detektívregényeket és történeti könyveket. Paradox mondanivalói mindig érdekesek és néha súlyos igazságokat fejez ki, de ez kevésbé érdekli, mint az, hogy mindig újból megütközést váltson ki olvasóiból, váratlan, újszerű állításokkal. Nagy sikert ért el irodalmi arcképeivel is. Tanulmányai és cikkei számos kötetben gyüjtve jelentek meg. Ezek közül a „Heretikusok" és az „Orthodoxia" a legfontosabbak. Két évtized óta gyakorol erős befolyást az angol közvéleményre, amellyel azért állandóan harcban áll. Nevének kezdőbetűivel mint G. K. C. szokott szerepelni az angol ujságok és folyóiratok hasábjain.

Chevalier Maurice francia színész (1887). Uccai énekes volt, és innen került színpadra. Előbb a párizsi revüszinházakban lett egyik legnépszerűbb száma, kedvesen egyéni dalaival és egy ideig mint Mistenguette partnere szerepelt. Azután áttért a filmre és 1928 óta javarészt Hollywoodban él. Megtanult angolul és angolul játsza szerepeit, de azért semmit nem veszített párizsi zamatából. Egyszerűségével, természetességével, meleg, kedves humorával a nagy színészi egyéniség közé tartozik, bár néha ismétli magát. Egy sor világsikert ért el filmszerepeiben. Mikor 1933 visszatért Párizsba, úgy fogadták, mintha nemzeti hős volna.

Chiappe Jean, francia politikus (1876). Korzikában született. Másfél évtizeden át volt a belügyminisztérium rendőri ostzályának főnöke, majd a párizsi rendőrség elnöke. Ezekben a pozíciókban nagy befolyásra tett szert és rendkívül népszerű volt a párizsi rendőrség körében. 1934 február 5. váatlanul felmentették állásától és Marokkó főkormányzójává nevezték ki, de ezt a kinevezést C. nem fogadta el. Felmentésének hírére a Daladier-kormány három tagja lemondott és megmozdult a párizsi ucca. A február hatodikai véres éjszaka vezetett a Daladier-kormány bukásához, és csak fokozta C. népszerűségét. A párizsi községtanács elnökévé választotta. Még nagy szerepet jósolnak neki a francia politikában.

Cholnoky Jenő, geográfus (1870). 1892 végezte a műegyetemet, majd Lóczy Lajos mellett lett tanársegéd. Lóczy ekkoriban szerkesztette a Balatonvidék nagy monográfiáját s C. ebben a munkálatban számos részletkutatással vett részt. 1896 állami ösztöndíjjal Keletázsiába küldték ki tanulmányútra. Itt geomorfológiai kutatásokat végzett a deltaképződés, a futóhomok mozgása, a földfelszín kiszáradásának jelentősége s a mesterséges irrigációknak a népvándorlásokkal való összefüggése dolgában. Bejárta ekkor a Jangcsekiang vidékét, a mongol pusztákat, Mandzsukuót s a kínai nagy alföldet. Hazatérve, számos érdekes, részben szigorúan tudományos, részben pedig népszerű munkában számolt be úti eredményeiről. 1903 Budapesten magántanár. 1905 Kolozsváron az egy. földrajz rendes tanára. Innen 1919 őszén, a román előnyomulás után Budapestre jön, ahol előbb a külügyminisztériumban a tudományos osztályt vezeti, majd 1921 az itteni egyetem földrajzi tanszékére hívják meg. Irodalmi munkássága sok kötetre rug. Szinesen, eleven, plasztikus magyarsággal ír. C. Viktor, a fiatalon elhúnyt, erős tehetségű író fivére volt.

Chorin Ferenc gazdaságpolitikus (1879). Id. Ch. Ferenc képviselő, főrendiházi tag fia, királygyűrűs jogi doktor. Előbb ügyvédi gyakorlatot folytatott, 1919 a Salgótarjáni Kőszénbánya vezérigazgatója, 1925 óta pedig elnöke. 1932 a Gyáriparosok Orsz. Szövetségének elnöke és a Kereskedelmi Bank alelnöke. 1927 a felsőház tagja lett és ott, valamint a 33-as bizottságban élénk tevékenységet fejt ki. Megalapította a Magyar Munkaadók Központját, amelynek az évek során át elnöke volt. 1934 megkapta az I. oszt. magyar érdemkeresztet. Értékes publicisztikai írásai jelentek meg a gazdaságpolitika különféle kérdéseiről. A magyar gazdasági élet egyik legnagyobb tekintélye, széles és alapos tudásánál fogva.

Churchill Winston amerikai író (1871). Fiatal korában tengerész volt s 1898 jelent meg első regénye. Már második regénye, a „Richard Caryel" több mint egymillió példányban jelent meg. Ezóta teljesen a regényírásnak szentelte magát és pedig főként Észak-Amerika multját dolgozza fel sorozatos históriai regényeiben, amelyek a 19. század orosz romantikusainak hatása alatt állanak. Színdarabokat is ír s szerepet játszik Maryland politikai életében.

Churchill Winston angol politikus (1874). A Malborough-hercegek családjából származik. Apja korán lett pénzügyminiszter és a konzervatív balszárny vezére volt. C. eredetileg katonatiszt volt. 1895 a kubai felkelők sorában harcolt az amerikaiak ellen, majd Indiában szolgált. A búrháború alatt élesen kritizálta felettes katonai hatóságait a londoni lapoknak küldött cikkeiben, és ezért kellett kiválnia a hadseregből. Mint a „Morning Post" haditudósítója került búr hadifogságba, de onnan megszökött. 25 éves korában választották képviselővé. Mikor a konzervatív párt kisebbségben maradt, nagy feltűnést keltett C. váratlan csatlakozása a liberális párthoz. Ekkor gyarmat-

ügy államtitkár, 1908 kereskedelmi miniszter, 1910 belügyminiszter lett, majd az admiralitás első lordjává nevezték ki. Ilyen minőségében fontos szerep jutott neki a háború alatt, de az általa kezdeményezett hadműveletek balsikerhez vezettek. Ekkor C. lemondott és a frontra ment. 1917 újból a kormány tagja lett, mint muníciós miniszter, majd mint hadügyminiszter. 1924—29 pénzügyminiszter volt. Nevéhez fűződik a font békeértékének visszaállítása, amelyet sokfelé ellenéztek, mivel előrelátták, hogy ez súlyos gazdasági válsághoz fog vezetni. C. a legnagyobb angol szónokok egyike. Memoárjaiban, apja életrajzában, az első Marlborough-herceg életrajzában kitünő írónak bizonyult. A politikában sok ellenfele van, mert hiúsági szempontokat követ és többször bizonyult megbízhatatlannak. Ezért hiába próbált helyet kapni a nemzeti kormányban, bár többször szó volt arról, hogy a három katonai tárca legfőbb irányítása C. kezébe fog kerülni. Miután egy időben megpróbálkozott külön párt alakításával, most a konzervatív jobbszárny vezére, és ismételten támadta meg Baldwin politikáját. Fia szintén a konzervatív szélsőjobb nézeteit hirdeti és többször próbált mandátumhoz jutni, de idáig minden alkalommal kisebbségben maradt. Legutóbb a fiatal MacDonald ellen lépett fel, mint ellenzéki konzervatív jelölt. Az idősebb C. az elmúlt két évben Korda Sándor filmvállalatához szerződött és újszerű filmek számára írt szövegeket.

Claudel Paul Louis Charles francia költő és diplomata (1868). A francia tehetségek melegágyában, a Lycée Louis le Grand-ban nevelkedett s 24 éves korában a konzuli pályára lépett. Egy év mulva New Yorkban vicekonzul, majd Kínába kerül, ahol 15 évet tölt. Aztán öt éven keresztül Közép-Európában hivataloskodik, 1916 Rio de Janeiroban rendkívüli követ, 1916-tól fogva Kopenhágában, 1921-ben Tokióba nevezik ki nagykövetnek, 1926 végén Washingtonba, 1930-ban Brüsszelbe kerül hasonló minőségben. C. mint fiatal író az akkor divatos dekadens irányhoz csatlakozott s első írásai ebben a hangulatban fogantak. 1886 karácsonynapján azonban véletlenül bevetődött a Nôtre-Dame-templomba s végighallgatta a szentmisét. Megrendülten ment haza, majd délután újra visszatért a templomba, ahol a schola cantorum éppen a Magnificat-ot intonálta. „Ott állottam a tömegben — írja a maga emlékezéseiben —, közel a második oszlopsorhoz, a kórus bejárata mellett, a sekrestye felőli oldalon. S ebben a pillanatban ment végbe rajtam az a rendkívüli és misztikus élmény, amely döntő hatással volt egész további életemre. Egyszerre csak úgy éreztem, mintha a szívembe markolt volna valami s e perc óta h i t t-e m." Ettől kezdve C. a lelke mélyén tanulmányozni kezdte a francia katolicizmus klasszikusait, s főként a misztikus Emmerich Katalin írásait. Három év mulva végre odáig jutott, hogy elment meggyónni. De az volt ekkor az érzése, hogy a gyóntató pap nem értette meg azt a lelki folyamatot, amely őbenne végbement. Végre 1890 karácsonyán újra felkereste a Nôtre-Dame-ot, ahol ezúttal Villanme abbé gyóntatószékébe került, aki felismerte a C.-ben lejátszódó lelki dráma jelentőségét a francia katolikus szellemi életre nézve. C. ettől a naptól fogva a modern katolicizmusnak legnagyobb élő költője, akinek kisebb versei, nagy ódái, drámai vagy misztériumjátékai mindenkor a katolikum diadalát hirdetik. Drámáiban az esendő embernek az isteni kegyelemben való elnyugvását ábrázolja, akár a népvándorlás, akár a középkor, akár a francia forradalom idejébe helyezi cselekményét. Drámáinak vagy misztériumjátékainak sora mellett fantasztikum felé hajló lelke legteljesebben írai költészetében szólal meg, ahol a maga sajátos versformáját — szabálytalan hosszúságú ritmizált beszéd és beszéd keveréke — szerencsésen használja.

Cobham Alan Sir pilóta (1896). Az angolok egyik legnépszerűbb repülője, aki először jutott el a levegőn át Londonból Fokföldre és vissza, majd az első volt, aki Angliából Ausztráliába szállt és ugyancsak repülőgépen tette meg visszafelé is az utat. A brit birodalom egyes részei közötti óriási távolságok áthidalására ő dolgozta ki a rendszeres légiforgalom terveit és gépén — többnyire felesége társaságában — maga repülte be az útvonalakat. Az angol birodalmi légiforgalmi társaság óriási személyszállító gépei ma is a C. által kiválasztott útvonalakon közlekednek. 1926 az akkor alig harmincéves C. megkapta a lovagi rangot.

Cochran Charles, angol-amerikai színházi rendező (1877). Csak az elemi iskolát végetze el egy angol vidéki városban. Tizennyolcéves korában már New Yorkban volt színészi sikere. Azután vándortársulatok élén járta be Amerikát és Angliát. Jelenleg a legnépszerűbb színházigazgatók egyike. Elsősorban nagy revük rendezésével szerzett közönséget magának, de kitünően bevált olyankor is, ha irodalmi célokat tűzött ki maga elé. Az angol Reinhardt név azért csak fenntartással illeti meg.

Codreanu Cornel román antiszemita politikus (1903). Már mint egyetemi hallgató résztvett a háborúutáni izgalmas politikai életben s húszesztendős korában lelőtte a jassy-i rendőrfőnököt. 1927 több társával egyetemben megalapította az utóbb betiltott antiszemita Vasgárdát, amelynek egyik tagja, é betiltás fölött elkeseredve, lelőtte Duca miniszterelnököt.

Colette Sidonie Gabrielle (1873). Egy hadirokkant zuávkapitánynak s utóbb adószedőnek leánya. Gyermekéveinek

őszinte autobiografikus történetét a „La Maison de Claudine" című kötetében mondja el. Még iskoláslány korában összebarátkozott a tehetséges, de könnyűerkölcsű sanzonköltővel és ujságíróval, Willyvel, aki a fiatal lánty bevezette az írás művészetének rejtelmeibe s ekkor kezdte C. a híres Claudine-sorozatot írni, amelyben perverz őszinteséggel tárta fel egy fiatal lány ébredező szerelmi életét. Ezeket a könyveket eleinte Willy maga jegyezte szerzőként, utóbb azonban C. is, mint társszerző szerepelt ezeken a könyveken. A kilencvenes évek vége felé aztán, nagy feltűnést keltett botrányok közepette, C. elválasztotta az életútját Willytől, s hogy kenyerét megkereshesse, színésznő és táncosnő lett. Ebben a két mesterségében is tehetségnek bizonyult. Egyidejüleg tovább folytatta a regényirást is s csak most derült ki, mennyire önálló írói tehetség. Főként finoman elemző állattörténeteivel keltett ekkoriban feltünést, egyúttal azonban mélységes szociális lelkiismeretről tanuskodó írásokat is nyujtott az éjjeli élet igazi hátteréről. („L'Envers du music Hall.") 1912-ben, 39 éves korában férjhez ment a nála három évvel fiatalabb Henry de Jouvenelhez, a „Matin" akkori külpolitikai szerkesztőjéhez (a későbbi római francia nagykövethez). Igy a „Matin" irodalmi és színházi rovatvezetője és kritikusa lett. Házasságukból 1913-ban egy kis lány, Bel Gazou, született, akinek számára gyönyörű gyermekmeséket irt C., és egy ideig külön gyermeklapot is szerkesztett számára. Ugy, mint a Willyvel való barátságból a Claudine-sorozat, úgy született meg a Jouvenellel való szerelme idején a Chéri-sorozat: mély és szubtilis érzések művészi lerögzítései. 1923-ban Jouveneltől is elvált s újra a színpadhoz tért vissza és pedig saját társulata élén, amellyel a francia vidéket, elsősorban a főváros környékét járta be. Később szépségszalont nyitott, de mégis megkapta a becsületrend parancsnoki fokát, a legnagyobb kitüntetést, amit nő kaphat Franciaországban. Előtte csak Noailles grófnő viselt ilyen kitüntetést.

Colijn Hendrik németalföldi politikus (1869). Eredetileg a holland gyarmatokon volt kormánytisztviselő, 1911-ben hadügyminiszterré nevezték ki. A világháború idején a batáviai petróleum-társaság igazgatója lett s ettől kezdve mind erőteljesebben a nemzetközi gazdasági kérdések tanulmányozásának szentelte magát. Ennek köszönhette, hogy 1922-től kezdve három éven keresztül a pénzügyi tárcát vezette, 1925-ben pedig kabinetalakítással bízták meg. Egy év mulva azonban megbukott a kabinetje s ekkor C. a hollandi két főpárt: a szocialisták és a katolikusok, valamint a kisebb pártok, ú. m. a keresztény-történelmi, a liberális és a demokrata pártokon kívül újabb pártot alakított, amely kimondottan „forradalomellenes" jelszóval ment a politikai küzdelembe. Ugyanekkor C. lapot is alapitott „De Standaard" cimmel. 1928 könyve jelent meg a nagyhatalmak gyarmatpolitikai konfliktusainak lehetőségeiről, s e könyve alapján 1931-ben a Népszövetség mint gyarmati szakértőt hívta meg a vámháború elleni konferenciájára. 1934-ben újra kormányt alakított C., majd amikor ez a kormánya a holland forint válságos helyzete miatt 1935 júliusa végén megbukott, újabb pártonkívüli kormányt alakított, amelyben önmaga vállalta a miniszterelnökséget, a gyarmatügyi és ideiglenesen a hadügyi tárcát is.

Colonna Ascanio herceg (1880). Olaszország budapesti követe. 1908 óta áll diplomáciai szolgálatban s a párisi béketárgyalásokon mint olasz delegátus vett részt. Utána Kopenhágában, Londonban és Madridban járt, mindenütt különleges megbízásokkal, 1926-ban Stockholmba, 1932 augusztus 13. óta Budapestre nevezték ki követté. Családjából ugyan pápa is és bíborosok is származtak, mégis mindig inkább az ú. n. ghibellin (tehát pápa-ellenes, császári) párt felé hajlottak az olasz történet során.

Compton Arthur Holly, amerikai fizikus (1892). Már 24 éves korában a minnesotai egyetem magántanára. Ugyanakkor az Egyesült Államok egyik legnagyobbb villamossági vállalata, a Westinghouse-társaság meghívta kísérleti osztályának igazgatójává. Azt jósolták akkor, hogy C. rövidesen az amerikai villamosipar koronázatlan királya és sokszoros dollármilliomos lesz. De a fiatal tudós szemében ez nem sokat jelentett, mert otthagyta katedráját, lemondott igazgatói rangjáról, az ezzel járó hatalmas fizetéssel egyetemben és elment két évre Cambridgebe tanulni. Hazatérve, először St. Louis, azután Chicago egyeteme hívta meg tanárául a 27 éves fizikust, akire cambridge-i tanulmányai felbecsülhetetlenül értékesek voltak, különösen pedig az, amit a röntgen-sugarakkal kapcsolatban látott a világhírű angol egyetem kísérleti laboratóriumában. Tudományos felfedezései — a kemény gamma-sugarak hullámhosszának megmérése, a röntgen-sugarak teljes polarizálása, különösen pedig a szétszórt X-sugarak hullámhosszának változása — külön helyet biztosítanak neki a tudományos világban. A róla elnevezett „Compton-effektus" felfedezése és annak remek magyarázata pedig 1927-ben — alig 35 éves korában — meghozta neki a Nobel-díjat, Wilson angol professzorral egyetemben.

Copeau Jacques francia színigazgató és kritikus (1879). Mint színigazgató, ő alapította a Vieux Colombier című avantgarde-színházat, amelyben egész sor modern drámairó (André Gide, Vildrac, Jules Romains) érvényesüléséért vette fel a harcot 11 éven keresztül. Mellette egész rendezői generáció nevelkedett fel modern szellemben, akik közül a nevezete-

sebbek: Jouvet, Dullin, Baty és Pitoëff. Miután azonban kedvenc tervéhez, egy Théâtre de la Jeunesse-hez nem tudta a párizsi városháza támogatását megszerezni, 1924-ben elfogadta Otto H. Kahn amerikai bankár meghívását, aki őt Reinhardt mellett hívta át a tengerentúlra, hogy az amerikai színpad újjászervezésében résztvegyenek. Csak tíz év mulva tért vissza s 1934 óta újra van Párizsban színháza, az Atelier-színház, amelyben sajátos művészi törekvéseit iparkodik megvalósítani. C. egyébként a „Nouvelle Revue Française" egyik megalaptíója is.

Corti Egon Caesar gróf, osztrák történetíró (1886). A forradalom után megnyitott bécsi állami és udvari levéltárak gazdag anyagának felhasználásával írja a főkent a 19. század második felében szereplő históriai egyéniségek élettörténetét (Battenberg Sándor herceg, Miksa mexikói császár, Erzsébet magyar királyné (ez a könyve magyarul is megjelent) a Rothschild-család története.)

Cortot Alfred francia zongorapedagógus (1877). Párisban végezte zenei tanulmányait s fiatal korában nemzetközi turnékon mint a francia zongoraművészet reprezentatív képviselője szerepelt. Hosszú éveken keresztül Casals-szal és Thibaud-dal együtt koncerttriót alkotott. 1907-ben meghívták a párizsi Conservatoire zongoratanszékének vezetésére s 1921 óta az École Normale de Musique művészképzőjének tanára. Mint komponista kevéssé lépett előtérbe, inkább csak zongoraátiratai ismertek.

Cot Pierre francia politikus (1895). Egyetemi magántanárból lett 1928 radikális képviselő, 1932 külügyi államtitkár. Néhány hónappal utóbb légügyi miniszterré nevezték ki. Noha C. odáig elsősorban külpolitikai kérdésekkel foglalkozott, hamarosan megszerezte a pilóta-oklevelet és személyesen vezette a francia légiflotta egyik csoportjának útját Moszkvába. Ez a látszólagos aviatikai kirándulás volt a bevezetése a francia-orosz közeledésnek. Az első fontos tárgyalásokat erre nézve C. vezette. 1934 óta ellenzékben van és a baloldali front egyik vezére. Fontos szerep vár rá akkor, ha a baloldali front venné kezébe a hatalmat. C. járt ismételten Budapesten is és előadásokat tartott.

Coward Noel (1900). A legnépszerűbb angol színészek és drámaírók egyike. A színpadon először 11 éves korában lépett fel gyermekszerepben. Húszéves korára már nagy sikereket ért el darabjaival is. Irt revüszövegeket, operetteket, vígjátékokat, drámákat és történeti korképeket. A főszerepeket gyakran maga játsza darabjaiban. Sokat tanul Sacha Gutry darabjainak pongyola természetességétől és jelenleg Sacha Gutry volt felesége, Yvonne Printemps a színpadi partnere. Egész kivételes siker volt 1931 a „Cavalcade", amely finom jelenetekben mondja el egyemberöltő történetét, a búr háborútól és Viktória királynő halálától fogva. A „Cavalcade" évekig volt műsoron Londonban, New Yorkban és nagyon tetszett filmen is. C. fiatal kora ellenére már vagy negyven darabot írt. Néha három londoni színház műsorán szerepel egyszerre három színművével. Óriási jövedelmre, nagy vagyonra tett szert.

Croce Benedetto, olasz bölcselő (1866). De Santis olasz történelemfilozófus fus nyomdokaiba lépve, C. előbb mint nápolyi, újabban mint firenzei egyet. tanár a német neohegeliánus ideálizmusnak egy sajátos kiágazását képviseli, amennyiben kisebb sulyt helyez a hegeli dialektikai módszerre s inkább a korai Hegelnek az objektív észről szóló tanítását (alles was ist, ist vernünftig) építi tovább. Ilyenformán tipikusan olasz bölcseletet teremtett meg, amely a szellem országában annak négy alapformáját különbözteti meg: a művészit, a filozófiait, az etikait és a gazdaságit. Az etika terén a pozitivizmust, a gazdasági szellemforma terén a racionalizmust surolja, anélkül azonban, hogy ebben a kérdésben végleges álláspontra jutna. Ebben meggátolja őt erős esztétikai és kritikai beállítottsága, amely főként irodalomtörténeti és irodalomelméleti írásaiban jelentkezik. Főműve: Filosofia come scienza dello spirito (A filozófia, mint a szellem tudománya, 4 kötet) döntő befolyást gyakorolt az újkori Itália szellemi műveltségére, úgyhogy egy időben politikai súlyt is jelentett hazájában, minek folytán közvetlenül a háború után a közoktatásügyi tárcát is betöltötte. C. még a fasiszta korszak alatt is megtarthatta kritikai véleményének bizonyos önállóságát. Legújabb könyve a 19. század történetét dolgozza fel.

Croisset Francis, de (tulajdonképpen: Wiener), francia színműíró (1877, Brüsszel). Eleinte Musset stílusában írt verses színműveket, pl. a „Chérubin"-t, amelyhez Massenet írt zenekíséretet. Edmond Rostand nagy sikerei után a neoromanticizmus zászlaja alá szegődött s végül Robert de Flers-szel társulva néhány kitünő mesterségbeli tudásról tanuskodó színművet, sőt detektívrámát is produkált. A Vígszínház bemutatta néhány darabját.

Csáky József szobrász (1888). A budapesti Iparművészeti Iskolán nyerte kiképzését, de húszéves kora óta Párizsban él, ahol már 1909-ben a független művészek csoportjához csatlakozott, azok szalonjában nagy sikerrel ki is állított s csakhamar egyik vezetője lett (még jóval a háború előtt) az expresszionista művészeknek. 1926. önéletrajza jelent meg.

Csang-Hszüé-Liang volt mandzsu marsall (1898). Atyja Csang-Co-Lin volt, a banditavezérből, japán segítséggel, tábornokká

majd Mandzsuria diktátorává lett kalandorpolitikus, aki a délkínai (kantoni) nacionálbolsevistákkal szemben Japán mandzsuriai érdekeit védte jó ideig, míg végül 1926-ban már olyan erősnek képzelte magát, hogy függetlenítheti magát a japánoktól, és elfoglalta Pekinget. Innen páncélvonaton a saját fővárosába, Mukdenbe visszatérőben 1928 június 21-én japán bombamerényletnek esett áldozatul. Ekkor fia, C. vette át Mandzsuria fölött, marsalli ranggal, a főhatalmat s lojálisan a Csang-Kai-Sek vezetése alatt álló nankingi Kuo-Min-Tang (nemzetgyűlés) politikájához csatlakozott a japánokkal szemben. Sőt, hogy Kína területi épségének visszaállítását így elősegítse, hajlandó volt arra is, hogy európai tanulmányút címén ideiglenesen elhagyja Mandzsuria területét. Ez az áldozatkészsége azonban nem sokat lendített a kínai tömörülés gondolatán, mert 1932 február 12-én a japánok mégis kikiáltották Mandzsukuonak Kínától való függetlenségét és pedig az utolsó kínai császárnak, Pu-ji-nak névleges uralma alatt. C. ez idő óta ideje nagy részét világkörüli úton tölti.

Csang-Kai-Sek tábornok, Közép-Kína diktátora (1888). Már 23 éves korában, mint fiatal tiszt, melléje szegődött az 1911 áprilisában dr. Szun-Ja-Cen orvos vezetése alatt kitört császárellenes kantoni forradalomnak. Ettől kezdve egészen a vezér haláláig annak legszükebb környezetéhez tartozott, és legfőbb katonai tanácsadója volt, annál is inkább, mert csakhamar családi kapcsolatok is hozzáfűzték a kínai forradalom vezéréhez. Ezidőtájt ugyanis élt Sanghaiban egy nagybefolyású misszionárius, Mai-King, akinek egy fia és három amerikai nevelésű leánya volt. A legidősebbik Mai-King-leány lett Szun-Ja-Cen neje, miután az elvált első feleségétől; a második Mai-King-leány fivérének házitanítójához ment nőül s ebből a fiatalemberből lett utóbb Nanking főpolgármestere és a Szun-Ja-Cen-kormányzat pénzügyminsztere; a harmadik Mai-King-leány pedig Csang-Kai-Sek nejévé lett s legidősebbik nővére útján mind erőteljesebben tolta előtérbe férjét. Fivérükből szintén ismételten miniszter lett. Igy azt lehet mondanunk, hogy Közép-Kína sorsa a háború utáni évtizedben a Mai-King-család kezében volt. A titkos politikai pártból félig szocialista (sőt, balszárnyán bolsevista), félig nacionalista nemzetgyűléssé előlépett Kuo-Min-Tang vezetőségében C., mint Szun-Ja-Cen bizalmi embere, kezdettől fogva benn volt, s miután a katonai akadémia parancsnoksága révén sikerült maga mellé megbízható csapatokat szerveznie, főleg pedig a fiatal, nyugati nevelésű tisztek vezetését megszereznie, hamarosan a legerősebb hatalmi tényezőjévé lett a nankingi nemzetgyűlésnek. Sógora 1925 márciusában hirtelenül elhunyt s ekkor a vezetés szinte automatikusan szállott C.-re, aki ettől kezdve az általa nevelt tisztikarra, Sanghai nagy bankjaira, és néha külföldi segítségre támaszkodva, két belső fronton is viselt háborút: egyrészt a függetlenségre törekvő különböző északkínai tábornokok, másrészt a kantoni radikális kormány és a kínai bolsevisták ellen. A Kuo-Min-Tang elnökké választotta s marsallá is kinevezte C.-et, úgyhogy ténylegesen a polgári és katonai hatalom az ő kezében egyesült. Csupán egy tényezővel nem számolt: saját sógornőjével, Szun-Ja-Cen becsvágyó özvegyével, akit csak kevéssé elégített ki az a tény, hogy néhai férjének óriási méretű síremléket emeltek, őt magát viszont olyasfajta mellékes szerepkörbe szorították vissza, mint aminő Krupszkaja asszonynak, Lenin özvegyének jutott Moszkvában. Az özvegy a legélesebben szembefordult C.-kel s céljainak megnyerte néhai férje utolsó külügyminiszterét, Eugen Csen-t. Csen és az özvegy a délkínai meglehetősen bolsevista tömegek megszervezésével próbálták a hatalmat újra magukhoz ragadni, de próbálkozásuk csütörtökön mondott C. erélyes ellenrendszabályain, amelyek végül olyan méreteket öltöttek, hogy úgy az özvegy, mint Csen, aki időközben nőül is vette Szun-Ja-Cennét, kénytelen volt Moszkvába emigrálni. Ide azonban magukkal vitték egyrészt Csen gyermekeit is: Percy-t, aki a vörös hadsereg tiszteletbeli káplárja lett, és Sylviát, aki Moszkvában balettáncosnővé képezte ki magát, másrészt azonban — s ez volt a jelentősebbik tény — C. saját fiát is, aki aztán Moszkvából páratlan merészhangú kiáltványban támadta meg édesapját, mint a kínai tömegek gyilkosát. A saját családjában bekövetkezett ez a szakadás egy időre arra késztette C.-et, hogy visszavonuljon az aktív politikától; de amikor a japán előnyomulás úgy északon, mint Sanghai táján mind erősebb méreteket öltött, újra visszatért állásába, hogy megszervezze Kína ellenállását Japán ellen. Kínának negyedszázados feldarabolása mellett ez a feladat persze egyelőre szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, úgyhogy C.-nek egyelőre nem juthat más szerepe, minthogy az előnyomuló japán erővel — ideig-óráig tartó — apró egyezkedéseket kössön s ezalatt iparkodjék megteremteni Kína belső, nemzeti egységét s annak kifejezéseül egy erős hadsereget. Sok ellenfele van, amiért jobbfelé terelte dr. Szun-Ja-Cen erőteljesen szociális irányú forradalmát, de katonai képességeit és adminisztrativ tehetségét nem lehet kétségbevonni.

Csánky Dénes festő, a főváros műgyüjteményeinek központi igazgatója (1885). Cs. Dezsőnek, az Orsz. Levéltár néhai igazgatójának fia. A budapesti Iparművészeti Iskolában, majd pedig Münchenben festőnek képezte ki magát s főként finom előadású tájkép-akvarelljeivel ért el sikereket. 1912. a Fővárosi Múzeum őre lett s ebben a minőségében rendezte a gróf Zichy Jenőféle gyüjteményt. 1922-ben igazgatóvá nevezték ki, 1925-ben gyüjteményes kiállítást

rendezett főként fővárosi témájú festményeiből, 1933-ban őt bízták meg az egykori Károlyi-grófi palotában összegyűjtött, a főváros tulajdonát alkotó festményeknek rendezésével, ahol is a Fővárosi Képtárat alapozta meg. 1934-ben a fővárosi gyüjtemények igazgatójává nevezték ki.

Császár Elemér egyetemi tanár (1874). A századforduló körül a fővárosban volt gimnáziumi tanár, majd a gyakorló gimnázium vezető tanára s egyet. magántanár lett. 1918. a pozsonyi egyetemre nevezték ki tanárnak s 1923-ban a Riedl halálával megüresedett pesti egyetemi irodalomtörténeti katedrát nyerte el. Tagja az Akadémiának, a Kisfaludy- és Petőfi Társaságnak, a Philologiai Társaságnak és az Aurora Körnek. Szerkeszti az „Irodalomtörténeti Közlemények"-et. Önálló művekben ismertette Verseghy, Bessenyei, Ányos és Kisfaludy Sándor irodalomtörténeti alakját; jelentősebb összefoglaló munkákat írt a magyar regény történetéről, a magyar irodalmi kritika korai történetéről, a hún-magyar mondák kérdéséről, Shakespeare szerepéről a magyar költészetben, a magyar irodalomtörténet százéves fejlődéséről, stb. Érdemei elismeréseül 1929-ben megkapta a Corvin-koszorút. Műveit szigorúan konzervatív szellemben, de ezen a világszemléleti beállítottságon belül jóhiszemű értékeléssel írja.

Csathó Kálmán író (1881, Budapest). 1906-ban kültuszminiszteri segédfogalmazóvá nevezték ki, de rövidesen elhagyta az állami szolgálatot s 1909-ben Tóth Imre igazgató a Nemzeti Színházhoz szerződtette rendezőnek; ezt az állását 1924-ig viselte. 1925. Az Unió-színházak vagyonfelügyeletével bízták meg. 1931-től 1935-ig újból a Nemzeti Színház főrendezője volt. Első regénye (A varjú a toronyórán) az „Uj Idők" 1915-iki évfolyamában jelent meg s közönségénél nagy sikert váltott ki. Ettől kezdve sűrűn jelentek meg regényei, amelyek témakörét rendszerint a leszegenyedő magyar közép- és kisnemesi osztály miliőjéből veszi. A Csokonai szerelmét tárgyaló „Földiekkel játszó égi tünemény" című regényét az Akadémia, amelynek Cs. tagja, a Péczely-díjjal, egy regényéből készült „Te csak pipálj, Ladányi" című vígjátékát a Vojnits-díjjal tüntette ki. Tagja még a Petőfi és a Kisfaludy Társaságnak is.

Csávossy Elemér (bobdai) volt jezsuita tartományi főnök (1883). 1903-ban lépett a jezsuita-rendbe s elvégezte annak innsbrucki főiskoláján a teológiát, majd a budapesti egyetemen matematika-fizikai tanárképesítést szerzett s Kalocsán gimn. tanár volt. 1924-től 1932-ig a rend magyarországi tartományi főnöke volt, azóta a kalocsai érseki gimnázium igazgatója. Hitszónok. Jelentős műve a loyolai lelki-gyakorlatok praktikumát felölelő többkötetes írása.

Csehova Olga filmszínésznő (1897). Az orosz eredetű művésznő eleinte főként német filmekben szerepelt (Die Mühle von Sanssouci, Familie Schimek) de amikor az amerikai filmek morbid, fiús női szépségideáljával szemben az újra lendülő angol filmgyártás az intellektus fényétől bearanyozott, de nőies szépségideált kezdte kultiválni, Cs. is előtérbe lépett.

Csekey István szegedi egy. tanár (1889, Szolnok). Királygyűrűs doktor. 1912 óta a kecskeméti jogakadémián volt a közigazgatási jog tanára, 1918-ban a budapesti egyetem habilitálta. 1923-ban a dorpati (Esztország) egyetem hívta meg a közigazgatási jogi tanszékre s ugyanott Magyar Tudományos Intézetet szervezett. Munkálatai a magyar és észt közjogra vonatkoznak. Nagy feltünést keltett 1914-ben azzal a tudományos ténnyel, hogy a magyar Orsz. Levéltárban felfedezte az 1723-iki Pragmatica Sanctio rég elkallódottnak vélt eredeti példányát.

Csen Eugen, Kína volt külügyminisztere (1878). A Trinidad-szigeteken született és fiatalabb éveiben Londonban ügyvédkedett s csupán a kínai forradalom kiörésének hírére utazott el első ízben szülei hazájába. A szibériai expresszen tanult meg néhány kínai szót s öltött fel életében először kínai ruhát. Nyomban a forradalom vezére, Szun-Ja-Cen mellé csatlakozott s ettől kezdve annak legbensőbb munkatársai karába tartozott. 1922-ben a délkínai (kantoni) kormány tagja s később két éven keresztül a nankingi kormány külügyminisztere is volt. Szun-Ja-Cen özvegyét vette el feleségül, majd — amikor sógorával, Csang-Kai-Sek marsallal összekülömbözött — Moszkvába távozott.

Csengery János egy tanár (1856). 1890. a budapesti egyetemen magántanárrá habilitálták, 1896-ban a kolozsvári egyetem klasszika-filologiai tanszékére nevezték ki. Az egyetemet az összeomlás után Szegedre követte s itt 1924-ben annak rektora volt. 1892 óta az Akadémia levelező, 1920 óta annak rendes tagja. Neves műfordító; tőle jelentek meg Tibullus, Euripidesz, Catullus, Homerosz, Szofoklesz, Horatius, Vergilius, továbbá Goethe és mások művei magyar verses fordításban. Latin nyelvkönyveit Olaszországban is használják.

Csergő Hugó író (1877), államtudományi doktor. 1896 óta ujságíró. 1905-ben Vázsonyi Vilmossal megalapította a „Polgár" című napilapot, utóbb a „Pesti Hirlap" munkatársa lett. Verseket, színműveket, regényeket írt s irodalmi munkássága elismeréseül 1907-ben megkapta a főváros szépirodalmi Ferencz József díját. 1927-ben kiadta Vázsonyi Vilmos beszédeit, s feltünést keltettek az „Esti Kurir"-ban megjelent, a háború igazi okait és lefolyását ismertető, cikksorozatai.

Csicserin Georgij Valentinovics orosz politikus (1872). Családjának több tagja volt magasállású diplomata és tekintélyes egye-

temi tanár. Igy előtte is megnyílt a diplomáciai pálya és a berlini orosz követségre került. Itt csakhamar érintkezésbe került a német szocialistákkal, az orosz emigránsokkal és a szocialista eszmék hívévé lett. Megvált állásától és kényteten volt lemondani vagyonáról is. Ettől fogva propagandatevékenységnek szentelte egesz erejét. Berlinben egyszer hosszabb fogházbüntetést töltött ki. A háború alatt előbb Párizsban élt, azután kénytelen volt Londonba menekülni és ott néhány hónapra letartóztatták. 1918 márc. tért vissza Oroszországba és átvette a külügyi népbiztosság vezetését. Közel 12 éven át töltötte be ezt a hivatalát egészen 1929 végéig, amikor Litvinov befolyásának emelkedése miatt, de más okoknál fogva is távoznia kellett. Azóta szinte teljesen eltűnt a nyilvánosság elől többször elterjedt az a hír, hogy már régebben meghalt. Más verziók szerint teljesen alkoholistává lett és csak éjszaka részegen lehetett látni külvárosi kocsmákban. Ezek a hírek ellenőrizhetetlenek, de Cs. még életben van, mert 1936 elején jelentették a moszkvai lapok súlyos megbetegedését. A külügyi népbiztosság élén inkább csak technikai munkát végzett, mert az irányvonalakra nézve Lenin, majd Sztalin adták ki az utasításokat. Sok szó esett arról, hogy kopott, szinte rongyos ruhában fogadta a külföldi nagyköveteket, rendszerint este kezdett dolgozni és reggel indult haza hivatalából.

Csilléry András politikus (1883). Orvosi diplomát szerzett és fogorvosi gyakorlatot folytatott, de a háború alatt fonts szervezési feladatkkal bízták meg. 1919 aug. az ellenforradalom egyik vezére gyanánt letartóztatta a Peidl-kormány, és a Friedrich-kormány népegészségügyi miniszere lett. 1920 óta állandóan képviselő. Ügyvezető igazgatója volt a MONE-nak és 1927 az Országos Orvosi Szövetség elnökévé választották. Egy ideig az OTI főorvos-igazgatója volt, de 1931 lemondott erről az állásáról. Nagy szerepet játszik a budapesti városházán is, ahol úgy, mint az országos politikában Wolff Károly pártjának egyik alvezére.

Csók István festőművész (1865). Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. 1890 már kitüntetést kapott a párizsi Szalónban. Hosszabb olasz tartózkodása alatt átformálta naturalista stílusát és sokkal erőteljesebb színskálához jutott el. 1893 ngy feltűnést keltett „Báthory Erzsébet" c. kompozíciója. Később a tájkép, a csendélet, az akt kötötték le érdeklődését és itt reprezentatív értékű eredményeket ért el egyre leszűrtebb művészete, mindig finom színérzéke. A külföldi kiállítások egész során nyert nagy aranyérmet. 1920 a Képzőművészeti Főiskola tanára, majd rektora lett. Nyugdíjazása ellen tiltakoztak a művészeti körök. Elnöke a Szinyei Merse Pál Társaságnak és újabban rendkívül szerencsés portrékkal szerepel a kiállításokon.

Csorba Géza szobrász (1892). Kiállításokon 1917 óta szerepel, gyüjteményes kiállítása 1922-ben volt. Főműve: Ady síremléke a Kerepesi temetőben; ezenkívül Katona József és Kőrösi Csoma Sándor szoboralakjait mintázta meg. Eleinte erősen klasszicizáló modorban dolgozott, későbbi műveiben gandhara-hatások alatt indobuddhista befolyások érvényesültek művészetében. Buddha-szobra a tokiói császári múzeumban van.

Csordás Elemér dr., a főváros tiszti főorvosa (1882). Öt esztendeig idegklinikai tanársegéd volt, 1912—19 a fertőtlenítő intézet h. igazgatója, 1926 óta tisztifőorvos.

Csortos Gyula színművész (1883). 1905. végezte el a Színiakadémiát, azóta a Népszínház, a Vígszínház, a Renaissance-Színház, a Magyar Színház s a Bethlentéri Színpad tagja volt, 1935-ben a Nemzeti Színházhoz hívták meg. Mint jellemszínész egyik legnagyobb sikerét Molnár Ferenc „Liliom"-ában aratta. Az utóbbi években filmekben is többizben fellépett s az első magyar hangosfilmek sikere is az ő nevéhez fűződik. 1920-ban Farkas Imrével együtt „Silvio kapitány" címen színművet írt.

Curie Irène francia fizikus (1900, Paris), a Nobel-díjas Pierre Curie és C.-né Marie Sklodowska leánya. Egyetemi éveí óta részt vett szülei munkájában és anyja katedrája mellett a párizsi Sorbonne tanársegéde lett. 1931-ben nőül ment Fréderic Joliot fizikushoz, akivel együtt 1932-ben felfedezték a neutronokat, 1934-ben pedig a mesterséges radioaktivitást. E felfedezésért a házaspár 1935-ben megkapta a Nobel-díjat. Jelenleg édesanyja életrajzán dolgozik, és e célból Lengyelországban is gyüjtött adatokat, ahol nagy ünnepléssel fogadták, mint a lengyel Marie Sklodowska lányát.

Czencz János festő (1885). Eredetileg tanítónak készült, majd elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát. 1913 óta a tárlatokon főként női aktjaival tünt fel. Megkapta a Képzőművészeti Társulat nagydíját „Zöldben" c. képét a Szépművészeti Múzeum vásárolta meg.

Czettler Jenő közgazdász (1879). Közszolgálatát a földmívelésügyi minisztériumban kezdette meg, ahol főleg a mezőgazdasági szociálpolitikával foglalkozott. A cselédtörvény, a munkástörvény, a visszavándorlók letelepítése s a falusi továbbképzés intézményesítése körül szerzett érdemeket. 1918 óta a Magyar Gazdaszövetség kötelékébe lépett s egyúttal habilitált a budapesti egyetemen. 1920-ban, 1922-ben, 1926-ban és 1931-ben Jákóhalma képviselőjévé választották a Keresztény Gazdasági Párt programjával. Utóbb a Képviselőház alelnöke is lett. Az 1935-ös választásokon

Jenes Andrással szemben kisebbségben maradt. 1925 óta a Közgazdasági Egyetem rendes tanára. Önálló művei a mezőgazdasági szociálpolitikáról és a rokkanttelepítésről jelentek meg.

Czigány Dezső festő (1883). A nagybányai festőiskolán képezte ki magát. 1902 óta állít ki portrékat és aktokat. Nevezetesebb műve: Ady Endre arcképe a Fővárosi képtárban, önarcképe és a „Nő a szabadban" c. műve a Szépművészeti Múzeumban. A Nyolcak csoportjának egyik vezető tagja volt. Erőteljes művészi egyéniség.

Czóbel Béla festő (1883). A nagybányai festőiskola, a müncheni akadémia és a párisi Julian-iskola neveltje. A háború előtt Párizsban, a háború alatt Hollandiában, azután Berlinben és 1930 óta újra Párizsban, meg Budapesten működött. Az avantgardeirányok harcosa s részben az ő befolyása alatt jött létre Budapesten is a modernista Nyolcak művészcsoport. Képei a Fővárosi Képtárban, továbbá amsterdami, detroiti, párizsi közgyüjteményekben vannak. 1932-ben a Szinyei-nagydíjat nyerte el.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

D

D'Abernon Edgar Vincent viscount angol diplomata (1857). Mint Sir Edgar Vincent előbb Törökországban, majd Egyiptomban volt Anglia pénzügyi megbízottja és értékes munkát végzett. 1899-ben került csak az alsóház tagjainak sorába. Itt nem fejtett ki jelentékenyebb tevékenységet. 1917-ben lett a lordok háza tagja, 1920-ban Berlinbe küldték, mint nagykövetet, ahol hét esztendőt töltött. Az európai kibékülés ügyét akarta szolgálni ezalatt és nagy befolyást gyakorolt a német belpolitika menetére is. A német politikusok egész sora, köztük Ebert birodalmi elnök, Stresemann és Rathenau gyakran kérték ki tanácsát, nem csupán pénzügyi és külpolitikai kérdésekben, de akkor is, ha belpolitikai nehézségeket kellett megoldani. D. fontos angol érdeknek tartotta a weimari alkotmány megszilárdítását és a német demokrácia jövőjének biztosítását, tehát ismételten próbálta angol közvetítéssel könnyíteni a német kormányok helyzetét. A jóvátételi kérdés fokozatos lebontása körül is nagy érdemeket szerzett. Berlini élményeiről többkötetes emlékiratában számolt be. Ez a könyve egyrészt nélkülözhetetlen forrásmunka, másrészt a portréfestés finom művészetéről tanuskodik. A háború előzményeire és a háborús eseményekre is kitérnek D. emlékiratai, szintén rendkívül érdekesen. Egyébként írt egy új-görög nyelvtant is és a lawn-tennisz-sport szervezetei körül nagy tevékenységet fejtett ki, ami emelte befolyását az angol közvéleményre. 1932-ig elnöke volt a nemzetközi tennisz-szövetségnek.

Dagover Lil német filmszínésznő (1897). Jáva szigetén született, de Európában nevelkedett. A némafilm idején aratta nagy sikereit, amelyeket elsősorban festői szépségének köszönhetett. A hangosfilm érkezésével egy időre háttérbe szorult, de azután többször jutott vezetőszerephez hangosfilmekben is. Közben voltak színpadi sikerei, sőt Reinhardt meghívására szerepelt a salzburgi ünnepi játékokon is. Fritz Daghofer színésszel kötött házasságánál fogva vette fel a „Dagover" színpadi nevet.

Daladier Edouard francia politikus (1884). Tanári diplomát szerzett és egyetemi magántanár lett, de már korán a politika kötötte le érdeklődését. 1919-ben szerzett először mandátumot és a radikális párt fiatalságának vezére lett azokban az években, mikor megindultak a kemény harcok a Clemenceau tekintélye által összekovácsolt nemzeti blokk ellen. Herriot szoros baráti körébe került és útitársa volt az első tanulmányúton, amelyet Herriot tett Szovjetoroszországban. Amikor 1924 májusában a baloldali kartell győzött a választásokon, mint gyarmatügyi miniszter lépett Herriot kormányába. 1925-ben hadügyminiszter lett, utóbb közoktatásügyi miniszter. 1927-ben a radikális párt elnökévé választották és így jutott kifejezésre az az erős pozició, amelyet a francia politikában szerzett. D. kiváló szónok, de csak ritkán beszél és nagyon ért ahhoz, hogy ne használja el magát. Hangsúlyozottan baloldali vonala mellett is meggondolja minden kijelentését és nem engedi vinni magát temperamentumától. 1929-ben kapott először kormányalakítási megbízatást, amelyet azonban kénytelen volt visszaadni. Ujból eöbbször volt miniszter, így másodízben hadügyminiszter is, míg 1933 elején megalakíthatta saját kormányát ugyanazon a napon, amelyen Hindenburg tábornagy német kancellárrá nevezte Hitler Adolfot. Súlyos európai konfliktustól tartottak, amiért a francia radikális baloldal vezére került szembe a német rendszerváltozással. De D., aki a miniszterelnökség mellett megtartotta a hadügyminisztérium vezetését is, az európai béke megóvása érdekében került minden összeütközést Németországgal, sőt óvatosan került minden olyan kijelentést, amely Berlinben idegességet kelthetett volna. A deficit eltüntetésére népszerűtlen pénzügyi rendszabályokat volt kénytelen javasolni és ezért bukott meg 1933 októberében. De egy negyedév multva már visszahívták a kormány élére, amikor a Stavisky-botrány hullámai következtében Chautemps kénytelen volt lemondani. D. teljes erkölcsi tisztaságát senki nem vonta kétségbe, de a pártszempontoknál fogva nem járhatott el a Stavisky-ügy tisztázása körül a szükségessé vált energiával. Igy mindössze tizenkét napig tartott második kormánya, amelyet az 1934 február hatodikai véres éjszaka sodort el helyéről. Párizs jobboldali kerületeinek nagy felvonulása és tüntetése órákon át veszélyeztette a képviselőház biztonságát is. A rendőrség magatartása ingadozó volt, mivel D. politikai okokból kénytelen volt elmozdítani helyéről az alantasainál rendkívül népszerű Chiappe rendőrfőnököt. A rendőrfőnökkel azonosította magát a kormány több fontos tagja is és amikor a katonaság felhasználására került volna a sor, a kormány nagyobbik fele a lemondás mellett foglalt állást, részben a polgárháború elkerülése végett, részben azért, mert bizonytalan volt, vajjon a párizsi helyőrség parancsnokai eleget tennének-e a kormány utasításainak? D. a február hatodikai éjszaka után néhány hónapra visszavonult a politikai szerepléstől, de nem vesztette el befolyását a radikális párt balszárnyára. A jobboldali karhatalmi szervezetek megerősödése után elsősorban D. hirdette a közös balodali front szükségességét, a köztársaság és a demokrácia biztosítására. Majd pe-

dig D. vitte keresztül a polgári baloldal és a szocialisták szövetségét a kommunista párttal, amely sokfelé váltott ki éles ellenzést, noha a kommunista part nagymértékben lemérsékelte odáig hirdetett politikai törekvéseit azért, hogy ne nehezítse meg újonnan szerzett szövetségeseinek helyzetét választóikkal és a közvéleménnyel szemben. D. azóta újból a jobboldali politikusok és a jobboldali pártok támadásainak legfőbb célpontja, viszont balfelé talán a legnépszerűbb francia politikus és számíthat a radikális párt többségének támogatására. A belpolitikában erőteljes baloldali rendszert akar kiépíteni, esetleg az alkotmány bizonyos fokú módosításával is, a külpolitikában egyrészt az orosz szövetség megszilárdítása a célja, másrészt Angliával kíván egy vonalon haladni. Pozicióját erősíti, hogy ismételt hadügyminisztersége alatt jól megtanulta a katonai kérdéseket és népszerű a tisztikar egy része előtt is. Az a barátság, amellyel Herriot támogatta őt pályája kezdetén, most már teljesen megszakadt, sőt csaknem nyilt ellenséges viszonnyá alakult át. Herriot útjától eltérően, D. teljesen feladta tudományos érdeklődéseit, mióta politikussá lett és nem támaszthatja alá politikai tekintélyét olyan irodalmi sikerekkel, mint Herriot. Sokan a kemény kéz és céltudatos energia emberét látják D.-ben, de mások szerint a nehéz órákban D. mindig adós maradt erélyének gyakorlati igazolásával.

Dalimier Albert francia politikus (1875). Régi képviselő, volt kamarai alelnök, munkaügyi és gyarmatügyi miniszter.

Dane Clemence angol írónő, polgári nevén Winifred Ashton (1892). Előbb festéssel foglalkozott, majd színésznő volt néhány évig és csak később lépett az írói pályára. Vannak érdekes regényei, drámái és esztétikai tanulmányai. Regényeinek egy része párbeszédes formában, jelenetekre osztva íródott meg. Egyébként is sok érdekes formai újítást találni nála. Témáiban és problémáiban szintén sok a merész eredetiség.

Danneberg Róbert osztrák politikus (1885). Jogot végzett és ügyvédi gyakorlatot folytatott, de már 1908 óta az osztrák szocialista párt titkárságánál dolgozott. Egy ideig az ifjúsági mozgalmat vezette és a szocialista oktatásügyet szervezte meg, még pedig eredményesen. Közben a párt könyvkereskedését is vezette. A háború alatt a balszárnyon foglalt helvet. Később Bécs városának egyik szocialista tanácsnoka lett és exponált szerepet töltött be. Az 1934 februári bécsi forradalom után hosszabb időre letartóztatták. Sokoldalu tevékenységet fejtett a szocialista irodalom területén.

D'Annunzio Gabriele olasz író és politikus (1864). Már 15 éves korában feltűnt verseivel, főleg szókincsének gazdagságával és különös zománcával. 20 éves koráig négy verseskötete jelent meg és már az általánosan ismert nevek közé tartozott, de sokat emlegették könnyelmű életmódja miatt is. A verseskötéteket négy nagyobb regény követte, mielőtt még elérte volna harmincadik évét. Korán lett képviselővé a szocialista párt programjával és váratlan állásfoglalásai többször keltettek nagy feltűnést. Drámái nem csupán az olasz színpadon arattak sikereket. Egyik színművének főszerepét Eleonora Duse játszotta és így került szoros kapcsolatba Olaszország legnagyobb színésznőjével. Mikor ezek a kapcsolatok megszakadtak D. 1900-ban kiadta Il Fuoco (A tűz) c. regényét, amely kellemetlen feltűnést keltett részben azért, amiért nem kímélve Duse érzékenységét, mondotta el a kapcsolat történetét, másrészt pedig, mert D. még szokatlanabb módon ünnepelte a regény során saját szellemi és testi kiválóságát, mint odáig tette. A tűz talán legszebb regénye, de azért része volt abban, ha D. az évek sorára Párizsban telepedett le. Itt került színre Szent Sebestyén mártiromságáról írott misztériuma Ida Rubinsteinnel. Az olasz közvéleményt kiengesztelte iránta La nave c. drámája, amelyben Velence régi nagyságát ünnepelte és Olaszország tengeri hatalmának visszaszerzését sürgette. Egyéb nevezetesebb drámái: A holt város, Gioconda, A tavaszi reggel álma, A halál diadala, Jorio lánya. De van számos más színpadi munkája is. Párizsi tartózkodása alatt nagy szerepet játszott a nevezetesebb francia irodalmi szalónokban és politikai összeköttetésekre is tett szert. Ebben az időben franciául írta drámáinak, regényeinek, verseinek egy részét. 1915 elején tért haza Olaszországba és ott nagyarányú agitációt fejtett ki a hadüzenet mellett. Főleg híres quartoi beszédének volt erős hatása az olasz közvéleményre. Mussolini mellett neki jutott akkor a legnagyobb szerep az olasz hangulat megváltozásában és az olasz politika új fordulatában. Noha már 51 éves volt az olasz hadüzenet bekövetkezésénél, mint tartalékos lovassági tiszt vonult be ezredéhez, majd pedig áthelyezését kérte a gyalogsághoz, hogy a tűzvonalba mehessen. Később repülőtiszt lett és önként vállalt veszélyes megbízatásokat. Két alkalommal sebesült meg súlyosan és félszemét is elvesztette, de azért tovább is folytatta az aktiv szolgálatot. 1918 augusztusában egy repülőosztagot vezetett Bécs fölé és röpcédulákat szórt le az osztrák fővárosra. A háború után erőteljes agitációt fejtett ki az Olaszországra nézve méltánytalan békefeltételek ellen, majd pedig az egyéni akció útjára lépett és egy szabad csapat élén megszállta Fiumét, környékével együtt. Itt erélyesen rendezkedett be az ellenállásra és alkot-

mányt dolgozott ki a szabad állammá nyilvánított Fiume számára, de végül mégis kénytelen volt csapataival elvonulni. 1924. A Fiume megszerzése körül szerzett érdemekért nevezte ki a király Monte Nevoso hercegévé, de ezt a címet alig használja. Nemzeti ajándék gyanánt megkapta a Garda-tó partján azt a gyönyörű villát, amelyet eredetileg a Wagner-rokon Thode professzor épített magának. Azóta javarészt itt él és már csak ritkán szerepel a nyilvánosság előtt. Könyvei is csupán nagy közökben követik egymást. A fasiszta rendszer iránt már korán helyezkedett a rokonszenv álláspontjára. Összegyüjtött művei nagy nemzeti díszkiadásban jelentek meg és ifjúkorának botlásait az olasz közvélemény érzése szerint sokszorosan jóvátette pályájának későbbi során. Az artisztikum iránt kétségkívül rendkívül nagy érzéke van D.-nek, a finom hangulatok, a finom fordulatok és a finom jelzők sűrűn térnek vissza írásaiban, csak a spontán melegség hiányzik még verseiből is. Stílusában sok a keresettség, de azért nagy hatást gyakorol a mai olasz nyelvre és a régies szavak egész sorát támasztotta fel. Irói egyénisége nem maradt követők nélkül Párizsban sem. Sokáig azt terjesztették róla, hogy igazi neve Rapagnetta volt, de ezt a híresztelést megcáfolta.

Darányi Gyula orvostanár (1888). Egyetemi tanulmányait a genfi és a német egyetemeken végezte be. A háború után főbakteriológussá nevezték ki. 1924 a serologia magántanára lett a budapesti egyetemen. 1928 a szegedi, 1931 a budapesti egyetemen a közegészségtan ny. r. tanára.

Darányi Kálmán politikus (1886). Jogi tanulmányainak elvégzésével pestmegyei főszolgabíró lett, majd a belügyminisztériumban dolgozott. A háborúban mint huszárfőhadnagy vett részt 1917-ig, mikor Pestvármegye főjegyzője, majd Zólyom vármegye főispánja lett. 1920 óta Győr és Komárom megyék, majd Győr-Moson-Pozsony egyesített vármegyék főispánja. 1927 képviselővé választották, 1928 miniszterelnökségi államtitkár lett gróf Bethlen István oldalán és állását megtartotta gróf Károlyi Gyula, majd Gömbös Gyula kormányában is. Nyolcesztendős államtitkárság után 1935 januárjában földmivelési miniszterré nevezték ki Több fontos agrárpolitikai javaslatok képviselt a parlament előtt.

Darkó Jenő filológus (1880). Közép- és új-görög filológiával, valamint a bizánci íróknak a korai magyar történelemben való szerepével foglalkozott. 1910-ben habilitált Budapesten, 1914 óta a debreceni egyetem r. tanára, 1913 óta akadémiai l. tag.

Darnay Kálmán, szentmártoni, író, régész (1864). Tizenhárom éves kora óta gyüjti a Balatonvidék régészeti és történelmi emlékeit; főkép kelta- és népvándorláskori ásatásai, valamint a Kisfaludy Sándor korára vonatkozó gyüjtései voltak nevezetesek, amelyeket a vezetése alatt álló sümegi múzeumban hordott össze; ez 1907 óta az állam tulajdonába ment át. Régészeti szakművein kívül szépirodalmi munkásságot is fejt ki. Kedves adomagyüjteménye az 1929-ben megjelent „Kaszinozó táblabírák".

Darvas Lili színésznő (1903). Gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után néhány hónapon át Góth Sándor növendéke volt és anélkül, hogy valaha járt volna színiiskolába: lépett fel először 1920 a Budai Színkörben Júlia szerepében. A próbafellépés után Beöthy László azonnal primadonnának szerződtette a Magyar Színházhoz. Első szerepe Bús-Fekete László első vígjátéka volt, a Búzavirág, amelyet 150 előadásig vitt el. Ezt három éven át hasonlóan nagy sikerek követték a Magyar Színházban, amely akkor teljesen D. színésznői egyéniségéhez igazodott. Rákosi Jenő egy színészi jutalom odaítélésénél Jászai Mari utódát, az új nagy magyar tragikát látta benne. Szomory Dezső II. Lajos-ának Mária királynéja, Molnár Ferenc Lontija az Égi és földi szerelem-ben és a Vörös malom hősnője voltak leghíresebb szerepei. Miután egy évig a Vígszínház tagja volt, 1925. engedett Reinhardt többször ismételt meghívásának és német színésznővé lett. A berlini és a bécsi Reinhardt-színházakban egyaránt nagy sikereket aratott és egyik első szerepét, a Viktória c. zenés vígjátékban több mint kétszázszor játszotta el. Részt vett Reinhardt társaságának amerikai, olasz és más vendégszereplésein. Éveken át egyik központja a salzburgi ünnepi játékoknak. 1931 a bécsi Burgtheater szerződtette drámai hősnőnek és itt több nagy klasszikus szerepet játszott el, de fellépett modern drámákban is. Nyolcesztendős szünet után 1934. vendégszerepelt először újból magyarul. Első szerepe Molnár Ferenc Ismeretlen lány-a volt, amely újból kivételes sikert hozott számára. Azóta felváltva játszik Bécsben és Budapesten. 1935. a Nemzeti Színház akarta szerződtetni, de más lekötöttsége miatt nem fogadhatta el az ajánlatot. U. e. az évben szerepelt először filmen, mint Baskircsev Mária. A magyar művészet egyik legismertebb képviselője a színház nemzetközi világában. 1926 óta Molnár Ferenc felesége.

Daudet Léon orvos, publicista (1868). Alphonse D. fia, aki Victor Hugo unokáját vette nőül, de ez a házassága csak négy évig tartott. Mint szépíró kedveli a kihangsúlyozottan erotikus témákat (La flamme et l'hombre, Suzanne). Mint publicista szenvedélyes monarchista, aki „a király rikkancsai"-szervezet megalapítója volt s akinek lapja, az Action Française, szellemi középpontja a fran-

cia monarchista mozgalomnak. Egy ideig ebben a lapban, Charles Maurras-szal együtt, kihangsúlyozottan katolikus politikát is folytatott egészen addig, amíg a Vatikán — részben elvi, részben gyakorlati politikai okokból — lapját indexre nem tette. Fia 1927-ben gyilkosság áldozataként hunyt el és az elkeseredett apa, politikai ellenfeleinek bosszúművét vélte ebben még akkor is, amikor a gyilkosság körülményei már tisztázódtak. Éles röpiratokban támadta meg a párizsi rendőrfőnököt s magát a kormányt is, amiért őthavi fogházra ítélték. D. ekkor barátai támogatásával elsáncolta magát szerkesztőségi épületében s fegyveresen védekezett a letartóztatására jött rendőrök ellen, aztán mégis bevonult a fogházba, de onnan, állítólag a kormány hallgatólagos beleegyezésével, külföldre szökött. Az 1929-iki amnesztia után visszatért Párizsba. Ragyogó tollú publicista. A kötetek egész sorában rendkívül érdekes visszaemlékezéseket írt a 19. század végének a 20 század elejének Franciaországáról.

Däubler Theodor német író (1876). Impresszionista kezdetekből főként az 1919-ben megjelent óriási méretű Nordlicht c. éposza során tért át a lazább, anyagtalanabb, himnikusabb, lelkendezőbb ezpresszionizmushoz, amelynek ő a német nyelvterületen főképviselője. E műve óta mindinkább a hellén világ gondolatköre szolgál témájául. Önéletrajza: Wir wollen nicht verweilen (1915).

Davidovics Ljubomir jugoszláv politikus (1865). 1901-ben alapította meg a szerb radikális pártot. 1904-ben kultuszminiszter, 1905-ben a szkupstina elnöke, 1909-ben Belgrád polgármestere, 1914—17-ben újra kultuszminiszter. A háború után föderalista alapon újjáalakítja pártját, amely ettől kezdve mint demokrata párt szerepel és a horvátokkal való békés megegyezést propagálja. Többször volt rövid időre miniszterelnök. Az alkotmányos kormányzás híve.

Davis James John amerikai politikus (1873). Szüleivel vándorolt be Angliából, fémmunkás lett, mint ahogy ipari munkás volt apja is. Korán lett szakszervezeti titkár, de azután megpróbálkozott a vagyonszerzéssel és előbb egy iparvállalat élére került mint igazgató, majd saját iparvállalatot alapított és sokszoros milliomossá lett. Népszerűségét a munkásosztály felé mégis sikerült megtartania és 1922. munkaügyi miniszter lett Harding elnök kormányában. Tárcáját megtartotta Coolidge és Hoover elnöksége alatt is egészen 1929-ig, amikor a Fülöp-szigetek kormányzója lett.

Dawes Charles Gates tábornok, amerikai politikus (1865). Mérnök, majd ügyvéd. 1897—1902 a kincstári hivatal ellenőre, majd a Morgan-bankház beltagja lett. A háború alatt ezredessé, később tábornokká nevezték ki, de csak szállítási és szervezési kérdésekkel foglalkozott. A háború után az Egyesült Államok költségvetési hivatalának első igazgatója, lett, azzal a feladattal, hogy az abnormisra duzzadt kiadásokat csökkentse le és a háború hagyatékát számolja fel. Mikor Amerika részvételével először történt kísérlet a jóvátételi kérdés kiküszöbölésére, mint az Egyesült Államok és a Morgan-bank bizalmi embere D. lett az e célból kiküldött és róla elnevezett nemzetközi bizottság elnöke. Erélyesen vezette a párizsi tárgyalásokat és a régi akták félretolásával, a gyakorlati eredmények elérését tűzte ki céljává, de kénytelen volt feleúton megállni. 1923 az Egyesült Államok alelnökévé választották. 1925. Austen Chamberlainnel együtt megkapta a Nobel-alapítvány békedíját. Később londoni nagykövet lett. Határozott, kemény egyéniség és nagy befolyást gyakorol az amerikai közvéleményre.

Dawson Geoffrey angol publicista (1875). Ujságírói pályáját Délafrikában kezdte, ahol mint lord Milner magántitkára ismerte meg a viszonyokat a búr háború után. Hiszen akkor lord Milner fektette le a béke alapjait a két bur köztársaságban. Öt esztendőn át szerkesztette a „Johannesburgi Csillag" c. lapot, de Londonban is nagy feltűnést keltettek délafrikai tudósításai. 1912-ben, alig 37 éves korában a Times szerkesztője lett és akkor nyolc évig vezette Anglia legtekintélyesebb napilapját. Állásából akkor távozott, amikor lord Northliffe kezébe került a lap irányítása. A lap függetlenségének ez a csorbítása és Northcliffe egyéni szempontjainak nagymértékű érvényesülése az odáig feltétlenül tárgyilagos lap vezetésénél nagy ellenérzést váltott ki az angol közvéleményből, úgyhogy három esztendő után Northcliffe kénytelen volt lemondani arról a szerződésről, amelynél fogva befolyása alá került a Times. Ekkor D. vissaztért állásába és ezt tölti be ma is. Visszaszerezve a Times számára régi tekintélyét és tárgyilagosságát. 1934-ben az oxfordi egyetem díszdoktora lett.

Decroly Ovid Jan belga gyermekpszichológus (1871). Orvosi tanulmányainak befejezése óta főleg a szellemi fejlődésükben visszamaradt gyermekekkel foglalkozott, de így szerzett tapasztalataiból érdekes következtetéseket vont le a normális gyermekek nevelésének és tanításának helyesebb módozataira nézve is. Így történt, hogy amikor már nagy szaktekintélynek számított a visszamaradt gyermekek fejlődési zavarai tekintetében: 1907. a normális gyermekek számára nyitott reformiskolát Brüsszelben. Montessori tanítványának lehet tekinteni, de sok tekintetben tovább fejlesztette és átformálta Maria Montessori módszereit. Az életet és az iskolát akarja szorosabb kapcsolatba hozni, a gyerek környezetére is hatást kíván gyakorolni és iskola által, nem csupán a gyerekre. A nevelést és a taní-

tást a gyerekek tiszta és téves ösztöneinek exakt felismerésére igyekszik alapítani.

Decsey Ernst osztrák zenekritikus (1870). Előbb évtizedeken keresztül a Grazer Tagblatt, majd a Neues Wiener Tagblatt munkatársa. Hugo Wolf, Johann Strauss, Anton Bruckner és Lehár Ferenc biografusa.

Décsi Imre idegorvos (1881). 1904—1910-ig Zürichben egyet. tanársegéd, azóta itthon gyakorló orvos, a Magyar Hirlap orvosi munkatársa. Számos művei közül megemlítendő: Über Autosuggestionstherapie (Stuttgart, 1925). Az impotenciáról (1927).

Defant Albert geofizikus (1884). Innsbrucki, majd berlini egyetemi tanár, döntően fontos kutatásokat végzett az időjóslás tekintetében és sok új eredményt ért el.

Degré Miklós büntetőjogász (1867). D. Alajos író fia. 1890 óta áll a bíróság szolgálatában, 1926 óta a budapesti ítélőtábla elnöke. Tudományos művei az esküdtbíróság, a háborús judikatura s az alaki és anyagi büntetőjog körébe vágnak.

Dékány István szociológus (1886). 1921 óta egyet. magántanár, 1922-ben akadémiai l. tag, 1931-ben c. rk. tanár, az Athenaeum folyóirat szerkesztője. Számos tudományos műve jelent meg a szociográfia, tömeglélektan, történelemelmélet és karakterológia köréből.

Dekobra (tlk. Teissier) **Maurice** (1885). A színes, erotikusan aláfestett kalandirodalom képviselője, mint színműíró is szerepel s művei néhányát filmre is átírták. Legnagyobb sikere volt a „Hálókocsik angyala" (La Madonne des sleepings) c., minden nyelvre lefordított regényével. Példányszámok tekintetében új rekordokat állított fel.

De la Mare Walter John angol költő (1873). 1912 óta szinte évről-évre jelenik meg költeménykötete, amelyekben az ifjúkor nosztligiáját, a Viktoria-korszak „biedermeieres" hangulatát énekli. Jellemző versgyüjteményei: Songs of childhood (1916 és The Eighteen-Eighties (1930).

Deledda Grazia olasz irónő (1875). 1900 óta Madesani hadügym. tisztviselő neje. Számos regényének és novellájának rendszerint szülőhelye, Szardinia a színhelye s mint ilyen regionális irónő szerzett magának Itáliában is, de külföldön is hírnevet. Legismertebb műve: Il vecchio della montagna (1899). Több regénye magyarul is megjelent. 1926-ban megkapta a Nobel-díjat.

Demény Károly, a m. kir. posta ny. vezérigazgatója (1859). Jogvégzettséggel lépett fiatalon a posta szolgálatába s a Baross-érában nagy szerepe jutott a magyar posta modernizálásában. A háború után az ő nevéhez fűződik a távbeszélő automatizálása s a pest—bécsi kábel lefektetése. A postaalkalmazottak jóléte terén is nagy érdemei vannak.

Demeter Ödön ujságíró (1905). Előbb Budapesten volt ujságíró, 1926 óta külföldön él, a párizsi Excelsior munkatársa és van egy szervezete, amely külföldi tudósításokkal lát el lapokat. A Palmes d'Officier d'Académie birtokosa. 1935. Párizsban könyve jelent meg Dél-Amerikáról.

Dénes István politikus (1889). 1914-ben tette le ügyvédi vizsgáját. 1922-ben nemzetgyűlési képviselő agrárdemokrata programmal, később kimaradt a parlamentből, de folytatja politikai és irodalmi tevékenységét.

Dénes Lajos ny. tanker. főigazgató (1879). Mint fővárosi gimn. tanár a művészetelmélet terén végzett szakmunkásságot. A háború idején részt vett a radikális politikai mozgalmakban. A háború után Klebelsberg kultuszminiszter megbízta a Nemzeti Színház történetének megirásával.

Déri Ferenc ny. fővárosi alpolgármester (1874). 21 éves korában lépett a főváros szolgálatába, 1910-ben tanácsnok, 1915-ben alpolgármester, 1920-ban nyugalomba vonult. A főváros közoktatásügye terén szerzett érdemeket.

Déry Tibor író (1894). Előbb Nyugat-os irányú, majd kollektivista, a Kassák-csoport értelmében. Eddig nyolc önálló verses- és regénykötete jelent meg. Jellemző írása: Ló, búza, ember (1922).

De Stefani Alberto olasz politikus (1879). Eredetileg a nemzetgazdaságtan tanára. Kezdettől fogva a fasizmus mellé csatlakozott s egy ideig pénzügyminiszter is volt. Ezidőszerint szenátor, a fasiszta nagytanács tagja, akadémikus.

Deterding Henri Wilhelm August, Sir holland nagyiparos (1866). Holland apa és jávai nő házasságából született. Már fiatalon lekerült a németalföldi gyarmatokra, Szumatrába, ahol a „Nederlandsche Handel Maatschappij" tisztviselője lett. Cége ekkor nyitotta meg Deli közelében az első petróleumkutakat s Kessler vezérigazgató a fiatal tisztviselőt bízta meg az új vállalkozás vezetésével Kessler vezérigazgató halála után, miután D. már alaposan megismerkedett az összes keletázsiai petróleumvállalatok viszonyaival, őt nevezték ki vezérigazgatóvá s sikerült 1901-ben az összes keletázsiai olajtermelőket egy szervezetbe tömöríteni két év mulva pedig közös eladási irodába kényszerítenie. 1907-ben a két legnagyobb holland petróleumvállalatot, a „Koninklijke"-t és a „Shell"-t fuzionáltatta s ezzel a „Royal Dutch" egyszerre komoly versenytársává lett a világpiacon úgy az amerikai, mint az orosz petróleumvállalatoknak. További lépése az volt, hogy részvényesei részére megvásárolta a legfontosabb orosz petróleumvidéket, a bakuit, s ezzel egy csapásra elérkezett a

világ leghatalmasabb petróleumvállalata, a Rockefeller-féle „Standard Oil" mellé. A világháború idején D. ismerte fel elsőül a petróleum jelentőségét a hadviselésre nézve s ő szervezte meg az angol admiralitás részére a kőolajszállítást. Ezért kapta meg az angol nemességet. Az orosz forradalom kicsavarta D. vállalata kezéből a bakui termelés tulajdonjogát s ettől kezdve D. két fronton viselt háborút. Egyrészt megszervezte az oroszellenes gazdasági frontot Angliában, hogy ezzel a presszióval kényszerítse Moszkvát a „Shell" tulajdonjogának elismerésére, másrészt, hogy a „Standard Oil" amerikai egyeduralmát megtörje. Középamerikában különböző forradalmakat támasztott alá, hogy ezekben az államokban a Standard-párti kormányzatokkal szemben az ő vállalkozásainak kedvező kormányokat juttasson hatalomra. E kettős háborúságának legkiütközőbb mozzanata az a nyílt levél, amelyet az ifjabbik Rockefellerhez intézett 1928-ban s ebben immorálisnak nevezett minden, az orosz szovjettel kötött petróleumüzletet, mert az orosz kőolaj jogilag a Shell tulajdona s így voltaképpen „lopott holmi". Nyílt levelének megvolt az a hatása, hogy az amerikai konkurrens vállalat kiküldte két vezető emberét D. skóciai kastélyába, ahol is a két versengő világcég megkötötte egymással az olajbékét. Az azóta bekövetkezett gazdasági világválság természetesen a petróleum piacán is érezhetővé lett s így D. egyéb üzletágak után nézett.

Deutsch Julius osztrák politikus (1884). Nyomdász volt és később saját erejéből szerezte meg az érettségit. A háború után jutott exponált szerephez, amikor hadügyi államtitkár, majd 1919 elejétől 1920 végéig hadügyminiszter volt. Osztályhadsereget akart szervezni, mert ebben látta a biztosítékot az osztrák politika jobbfelé fordulásával szemben. Főleg a tisztikart igyekezett megnyerni a szocialista pártnak. Mikor kénytelen volt megválni a hadügyminisztérium vezetésétől, a köztársasági védőrség erőteljes megszervezését tekintette legfőbb céljának. Elnöke lett az osztrák munkások sportszövetségének is, mert itt akart tartalékcsapatokat szervezni a köztársasági védőrség számára. Így lett szakemberré a sport területén és az évek során át vezette a munkások sportinternacionáléját. 1934 februárjában nagy energiával irányította az osztrák szocialisták forradalmi felkelését, bár az akarata ellenére következett be és a felkelés bukása után Csehszlovákiába menekült. Utóbb Amerikában volt egy ideig és érdekes könyvben számolt be amerikai élményeiről.

Deval Jacques francia drámaíró (1895). Nagy sikert ért el finom és mulatságos, de nem nagyigényű vígjátékaival. Ezek közül elsőnek a Beauté (Szépség) került színre Budapesten, de a Vígszínház játszotta három-négy más vígjátékát is. Idáig legnagyobb sikere a Tovaris, amely sokszáz előadást ért el Párizsban, Londonban, New Yorkban, Bécsben és bejárta az egész világot. Jelenleg Greta Garboval készül film a Tovaris-ból, amely három év alatt 800 ezer pengőt jövedelmezett az írónak. D. színházi kritikái a legelőkelőbb francia folyóiratban, a Revue des deux Mondes-ben jelennek meg.

Dezső Alajos karikaturista (1888). Mint grafikus már 1911-iki kollektiv kiállításával feltűnést keltett. 1920 óta külföldön, főként Párizsban és Genfben él. A Népszövetség tagjairól Kelen Imre társaságában készített karikaturái, amelyeket állandóan „Kelen és Derso" névvel szignálnak, nemzetközi hírre tettek szert.

Diehl Charles bizantinologus (1859). 1907 óta a Sorbonne tanára. Művei közül, amelyekben gyakran érinti a magyar-bizánci vonatkozásokat is, legfontosabb az áttekintő Manuel d'art byzantyn (1910). Irt rendkívül érdekes népszerű könyveket is a bizánci történet egyes korszakairól.

Dienes Lajos biokémikus (1886). 1916-ban Budapesten egyetemi magántanár, 1920-ban megfosztották a venia legendi-től. 1922-ben Amerikába ment, ahol az asheville-i tuberkulóziskutató intézet igazgatója lett és többször keltett feltűnést kutatási eredményeivel.

Dienes Pál matematikus (1882). Az analitikai függvényekről feleségével, D. Valériával együtt írott munkálatát már egy. hallgató korában bemutatták a párizsi akadémián. 1912-ben a függvénytanból Budapesten habilitált s ugyanekkor a kolozsvári egyetem meghívta az analitikai tanszékre. A forradalom alatt a budapesti egyetemen működött. Állását 1919-ben elvesztette s ezért külföldre ment. Ma Angliában egyet. tanár.

Dienes Valéria filozófus és tánctanár (1879). Egy. hallgató korában férjével együtt magasabb matematikai munkálatokat végzett, majd doktori oklevelet szerzett s filozófiai tanulmányoknak szentelte magát: a bergsonizmust képviselte nálunk. Még a háború előtt megalapította az Orkesztika c. mozdulatművészeti rendszert s annak értelmében iskolát szervezett, amelynek ma is vezetője. Újabban a katolikus vallásélet terén játszik jelentős szerepet és 1934-ben a magyar bölcseleti nyelv fejlesztése terén szerzett érdemeiért megkapta a Baumgarten-díjat.

Diner-Dénes József műtörténész (1857). 1881-ben a Nemzeti Múzeum tisztviselője, 1898 óta ujságíró, az Élet c. folyóirat szerkesztője. 1906-ban a szociáldemokrata pártba lép s a Munka Szemléje c. folyóiratot

szerkeszti. 1918-ban gróf Károlyi Mihály külügyi államtitkára. A proletárdiktatura kikiáltásakor külföldre ment s azóta Párizsban él. Több művészettörténeti munkája jelent meg. Főműve Lionardo da Vinci művészetét vezeti le szociológiai alapon.

Diner-Dénes Rezső festő (1889). Párizsban 1925-ben gyüjteményes kiállítást rendezett főként városképeket ábrázoló műveiből. Néhány műve a Szépművészeti Muzeumban van

Dinnyés Lajos politikus (1901). Földbirtokos, 1931 óta képviselő a kisgazda párt programjával. Tevékeny szerepet játszik a magyar sportéletben.

Disney Walter amerikai rajzoló (1902). „Micky Maus" alakjának megteremtésével vált világhírűvé. Nagyon kis anyagi eszközökkel kezdett el humoros filmeket előállítani és így merült fel benne a rajzolt film ötlete. Eleinte egy gunár volt az ilyen filmek hőse, de a közönség igazi érdeklődését így nem tudta D. felkelteni. Már a teljes anyagi összeroppanás szélén állt, amikor egy házmesterfülke előtt néhány fehér egeret pillantott meg kalitkában. Erről jutottak eszébe régi barátai, mert sokáig lakott New Yorkban egy olyan padlásszobában, amelyet számos egérrel kellett meosztania és ott jól megfigyelhette az egerek életét, mozdulatait. Az egérfilm nyomban nagy sikerré lett és D. mindig új változatokat találva állítja elő számos munkatárs segítségével sorozatait. A „Silly Symphonies" tarka világának már számos más szereplője is van Miki egér mellett. D. rajzai képeskönyvek alakjában szintén páratlan népszerűségre tett szert.

Dohnányi Ernő zeneszerző (1877). Pozsonyban született, ahol atyja gimnáziumi tanár volt. Zenei tehetsége igen korán megnyilvánult és már 9 éves korában nagy sikerrel szerepelt nyilvános koncerten is. Érettségi vizsgája után a Zeneművészeti Főiskolán tanult zongorát Thomán Istvántól, zeneszerzést Koessler Jánostól. Első művét, C-moll zongoraötösét Brahm ajánlatára a bécsi „Tonkünstlerverein" mutatta be. Ragyogó zongoraművészi pályafutását Richter János vezénylete alatt Angliában kezdi meg. Azóta gyakran szerepel Európa minden nagyobb városában és Amerikában is. 1905 a berlini zenei főiskola tanára lett, 1916 a budapesti Zeneművészeti Főiskola tanára lett, 1934 óta főigazgatója. Zeneszerzést és zongorát tanít. A „Művészi Tanács" zenei osztályának elnöke, a „Filharmóniai Társaság" elnök-karnagya, a rádió zenei tanácsának elnöke. D. zeneszerzői, zongoraművészi és karmesteri minőségben rendkívül gazdag és nagyjelentőségű tevékenységet fejt ki. A magyar fővárosban több mint két évtizede a legnépszerűbb zongoraművész. 1919 óta D. a Filharmónia zenekar legtöb koncertjét vezeti és művei állandóan műsoron vannak. Legnevezetesebb kompozicióí: zenekari-színpadi művek, zongora-hegedű darabok, kamarazene kompozíciók, dalok. Különösen nevezetesek: „Pirette fátyola", „A vajda tornya", „Simone néni" és „A tenor" színpadi művei. A „Ruralia hungarica", „Szegedi mise", „Magyar Hiszekegy" „Ünnepi nyitány", „Gyermektéma variációk", „Gordonkahangverseny", zongoraötöse, vonósnégyese, szonáták, zongoraetüdök, különböző parafrázisok. Felesége Galafrés Elza,a hires német táncosnő és színművésznő

Dorning Henrik, ny. rendőrfőkapitány (1880). Már 17 éves korában a rendőrség szolgálatába lépett. Itt megszervezte a gyermekbíróságot, utóbb kétízben is vezetője volt a bűnügyi osztálynak. 1934-ben ment nyugalomba. Irodalmi szakmunkásságot a nemzetközi bűnügyi nyomozás részletkérdései terén fejtett ki.

Dos Passos, John Roderigo, amerikai regényíró (1896, Chicago). Részt vett a világháborúban s ott szerzett tapasztalatait a Three Soldiers c. feltűnést keltő regényében írta meg. Ettől fogva politikai nézeteiben mind jobban balfelé, írói stílusában pedig mindinkább az expressziós kifejezési mód felé tolódott el, amely nála főként az izokróniában (egyidejű eseményeknek látszólag összefüggéstelen, szakgatott, szimultán zsúfolásával) jelentkezik. Ilyen modroban írta meg két főművét: The 42nd Parallel és Manhattan Transfer. Mind a kettő megjelent magyarul is.

Doumergue Gaston francia politikus (1863). Egy ideig Indokínában folytatott ügyvédi gyakorlatot és végzett közigazgatási szolgálatot. 1893 óta képviselő, majd szenátor. 1902 óta volt gyarmatügyi, kereskedelmi, közoktatásügyi és külügyminiszter, majd 1913tól 1914 nyarának kezdetéig miniszterelnök. Egyik vezetője volt annak a francia küldöttségnek, amely a forradalom kitörése után járt Oroszországban, érintkezést keresve a forradalmi pártokkal. 1923 a szenátus elnökévé választották. 1924 a baloldal nyomása alatt Millerand köztársasági elnök kénytelen volt lemondani. Ekkor a baloldal jelöltjével, Painlevé egyetemi tanárral szemben D. lett a jobboldal támogatása révén köztársasági elnök. 1931 újabb hét évre akarták megválasztani. Ezt azonban D. nem fogadta el részben azért, hogy megvalósíthassa régen halogatott házassági tervét. Ekkor a Szuezcsatorna részvénytársaság elnökévé választották és D. az év nagy részét birtoka mellett egy csendes kis faluban töltötte. Innen kellett a francia közvélemény szinte egyöntetű sürgetésére 1934 febr. Párizsba indulnia, hogy a forradalmi hullámok le-

csillapítására átvegye a koncentrációs kormány alakítását. Óriási ünnepléssel fogadták és néhány hónapon át Franciaország legnépszerűbb embere volt. De már az év vége felé csökkenni kezdett presztizse és mindig nagyobb nehézségekbe ütközött kormányán belül is, mivel a miniszterek egy része nem akarta támogatni a D. által sürgetett alkotmányreformot. Mikor 1934 nov. bekövetkezett a kormány lemondása, D. már szinte észrevétlenül tért vissza falujába és azóta nem szerepel többé.

Doumic René francia tudós (1860). A francia irodalomtörténet tanára volt a párizsi egyetemen. Számos irodalomtörténeti monográfiát írt és nagyon ismertté tették nevét iskolai kézikönyvei is. A jobboldali lapokban írt irodalmi cikkeket, mint a „Revue des deux Mondes" szerkesztője lett. 1909 tagjává és 1923 örökös titkárává választotta az akadémia. Magas kora ellenére még élénk irodalmi tevékenységet fejt ki. Nem az új szempontok embere, de kitűnően ismeri a francia irodalomtörténet egész anyagát és szerencsés kézzel végzi el az összefoglalás munkáját. Párizs tudományos életének egyik jellegzetes képviselője és a régi hagyományokhoz képest 1935 az Akadémia tagjai közé választotta D. vejét is.

Drasche-Lázár Alfréd író, ny. rk. követ és megh. miniszter (1875). Hivatali pályáját a miniszterelnökségen futotta be, majd 1918-ban a külügyhöz ment át. Mint rk. követ egyik aláírója volt a trianoni békeszerződésnek. A napilapok kedvelt tárcaírója, majd regényíró, aki témáit főként az előkelő világ életéből meríti. 1910 óta több színművet, sőt egy operettlibrettót is írt. 1923. nyugalomba vonult s ez idő óta főként idegenforgalmi téren fejt ki munkásságot.

Dreiser Theodore amerikai író (1871). New Yorkban ujságíró volt. Sister Carrie c. első regénye 1900-ban jelent meg, s e művével átplántálta Amerikába az európai századvég realista regénystílusát. Világszemléletében a háború után erősen balfelé tolódott, ugyhogy 1925-ben az orosz szovjet meghívta egy oroszországi tanulmányútra. D. erről az útról nagyobb könyvben számolt be, amelyről azonban kiderült, hogy annak tetemes része azonos Sinclair Lewis feleségének ugyancsak Oroszországról írott riportkönyve szövegével. Amikor Lewis ezt nagyobb társaság előtt szóvá tette, akkor a jelenlévő D. Lewist felpofozta. Ennek az ügynek aztán további folyományai is voltak, mert a nyomában keletkezett hírlapi polémia során D. bevallotta, hogy ifjú éveiben, mint banktisztviselő 25.000 dollárt sikkasztott. Ugyanekkor azonban D. azt is elárulta, hogy a Lewisnak adott pofonok nem annyira a plágiumvád miatt estek, hanem afölött való dühében, hogy nem ő, hanem Lewis kapta meg a Nobel-díjat. Ez az affér bírhatta rá aztán D.-t, hogy Tragic America c. művében (1932) végérvényesen a kommunizmus mellé álljon és nyiltan követelje Amerika számára a proletárdiktaturát. Ezzel egyidőben pört indított a Paramount-filmgyár ellen is, mert tőle 150.000 dollárért megvette az „An american tragedy" filmjogát s a regényt teljesen kivetkőztette eredeti tendenciájából. Ugyanakkor Kentucky államban jelentették fel D.-t házasságtörésért. A különböző botrányok ellenére is és politikai álláspontjától eltekintve, D. mégis a mai Amerika egyik legnagyobb írótehetsége, akinek „Amerikai tragédiá"-ja (3 köt. 1926) valószínűleg az amerikai klasszikusok közé fog kerülni, noha sok tekintetben még Zola-hatások alatt áll.

Drinkwater John angol író (1882). Színésznek indult, majd verseket írt (Preludes), amelyekben vallásos hangokat ütött meg, 1918-tól kezdve drámákat kezd írni, amelyeknek hőse rendszerint egy-egy újabbkori történelmi vagy irodalmi alak. Kivált nagy sikere volt Cromwell-drámájának. Cromwell alakjáról történeti drámát is írt. 1931-ben jelent meg az önéletrajza (Inheritances), s ugyanebben az évben írta meg a nagy filmproducer, Carl Laemmle életrajza keretében a film hősi époszát.

Drózdy Győző politikus (1885). Tanító volt, de 1915-től kezdve politikával foglalkozik. Eredetileg a függetlenségi párthoz tartozott, aztán Nagyatádi Szabó Istvánhoz csatlakozott. A kisgazdapárt programjával lett 1920. képviselővé és a szélsőbb loldalhoz tartozott. 1927. Amerikába utazott, öt év múlva visszajött; 1935. pártonkívüli képviselő lett, de nemsokára a nemzeti egység pártjához csatlakozott. Írt színműveket és politikai röpiratokat.

Dubnow Simon történetíró (1860). A zsidóság multjával foglalkozik. Főműve: Weltgeschichte des jüdischen Volkes (10 kötet), amely egyoldalú ugyan, de alapos tanulmányokon épül fel. Ennek egykötetes kivonata megjelent magyarul is (1935).

Dudits Andor festő (1866). Münchenben Liezen-Mayer, Budapesten 1892—1897 Benczur mesteriskolájának tanítványa. Nagyméretű oltárképeket és históriai freskókat, valamint mozaikokat tervez. 1898 megkapta a Lotz-díjat, 1912 a Képzőművészeti Társulat nagydíját, 1920 a Greguss-díjat, 1929 az állami aranyérmet. 1925—1932-ig a Képművészeti Főiskola tanára, kormányfőtanácsos. Ismertebb műve az Eskü a Vérmezőn (1933).

Duhamel Georges, polgári nevén Thévenin Dewys (1884). Orvos, regényíró. 1906 néhány író- és művészbarátja társasá-

gában megalapította Créteilben az Abbaye-társaságot, amely az angol prerafaeliták mintájára kívánt működni. Ennek keretében D. kitanulta a nyomdászságot s maga szedte ki első verseskötetét. Két év mulva a társaság feloszlott, D. megszerezte orvosi diplomáját. A háborúban mint orvos vett részt s az itt szerzett benyomásai alapján írta meg Civilisation c. kötetét, amelyért 1919 megkapta a Goncourt-díjat. Ezóta felhagyott orvosi prakszisával s csak az irodalomnak él: a Mercure de France irodalmi kritikusa. Regényei két nagy sorozatot alkotnak: az egyikben Salavin furcsa alakja köré csoportosítja főként lelki élményeit, mély etikai tendenciával; a másik sorozatnak a Pasquier-család a főhőse s köréje fonja meglehetősen pesszimista meglátású, jelen időbeli korképeit. 1935. tagjává választotta a francia akadémia.

Dunikovszki Zbyszko lengyel kémikus (1892, Lemberg). Állítólag az apja, egy nemzetközileg is ismert elektrokémikus által feltalált „zeta"-sugarak segítségével próbálkozik újabban a mesterséges arany előállításával. Kísérletei folytatására, amelyeket Nizzában végez, többmillió frankot vett kölcsön s hitelezői 1931 folyamán bepörölték. Miután kísérletei jóhiszeműségét nem tudta bebizonyítani, a párizsi esküdtszék 1933 januárjában 2 évi börtönre ítélte. Kiszabadulása óta D. tovább folytatja kísérleteit, amelyeknek sok hívője is van.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

E

Earhart Amelia, Amerika leghíresebb pilótanője (1899). Négy év előtt sikerült megdöntenie Lindbergh és valamennyi többi óceánrepülő rekordjait. A háborúban önként jelentkezett vöröskeresztes ápolónőnek és a francia fronton szolgált. Hazatérve, elvégezte a Columbia-egyetem orvosi és természettudományi szakát, ugyanakkor megtanult repülni és elsőosztályú pilóta-diplomát szerzett. Bosztonban ő szervezte meg a világ egyik legmodernebb szociológiai intézetét, amelyet ma is személyesen igazgat. 1928 junius 18-án — egy évvel Lindbergh után — felszállt Newfoundlandban és sikerült az Óceán átrepülése után Walesben leszállania; 1931 férjhezment Putnom newyorki könyvkiadóhoz, aki el akarta tiltani a repüléstől, de Amelia Earhart már a következő évben újabb oceánrepülésre indult és egészen egyedül szállva, 13½ óra alatt Amerikából Európába ért, amivel minden férfirekordot megdöntött, sőt azóta sem tudott senki ennél jobb teljesítményt elérni. 1935. Amelia Earhart megint felkerekedett: most már, hogy a Csendes oceánon állítson világrekordokat. Sikerült is neki 18¼ óra alatt, teljesen egyedül, Honoluluból Kaliforniába szállnia, ami idáig senkinek sem sikerült.

Éber Antal gazdaságpolitikus (1872). Ügyvédi diplomát szerzett és több bank jogi osztályában dolgozott. 1904 a Magyar Telepítő és Parcellázó Bank vezérigazgatója lett és 1906 függetlenségi programmal került először a képviselőházba, ahol a koalíciós idők egyik gazdasági szakembere volt. A különféle fuziók útján létrejött Magyar-Olasz Bank vezérigazgatója., később elnöke lett. Fontos tevékenységet fejtett ki, mint a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke. 1930 óta elnöke a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának, amelynek élén nagy szerepet tölt be a gazdasági szabadság megvédése körül. 1935-ig elnöke volt, most pedig társelnöke a Nemzetközi Vásárnak. 1931 óta újból képviselő, pártonkívüli programmal, és hangsúlyozottan ellenzéki álláspontot képvisel javarészt gazdaságpolitikai beszédeiben. Pályája kezdetén ujságíró volt és jelenleg is élénk publicisztikai tevékenységet fejt ki. Feltűnést keltettek érdekes gazdaságpolitikai tanulmányai.

Eckener Hugo német aviatikus (1868). Filozófiai doktorátust tett és eleinte elvont tudományokkal foglalkozott. Nagyszabású közgazdasági és szciologiai munkán dolgozott, amelynek első része „Arbeitermangel oder Geldknappheit" c. jelent meg, amikor összeismerkedett Zeppelin gróffal. A friedrichshafeni „tébolyult ulánus", ahogy a grófot csúfolták, hosszú vitákba keveredett a léghajózás problémája körül E.-vel, aki rendkívül sokoldalú ember volt, aki ujságírói munkát is végzett a „Frankfurter Zeitung" számára és mellékesen meteorologiai kutatásokkal foglalkozott. Utóbbi tanulmánya révén hasznos útbaigazításokkal szolgált Zeppelinnek, aki felismerte tehetségét és felkérte, hogy legyen a munkatársa. E. atól fogva teljes energiájával Zeppelin munkásságát támogatta ezentul. Hamarosan igazgatója lett a Deutsche Luftschiffahrts A. G.-nak. Tökéletesítette Zeppelin elgondolását és több ezer felszállást vezetett személyesen. Utjai alkalmával soha nem történt szerencsétlenség. A világháború kitörésekor a német tengerészeti léghajó-osztály kiképző tisztje, majd egyik vezetője lett. A háború után alakult ki tulajdonképpeni nagy jelentősége. Eleget tett Zeppelin kívánságának, aki végrendeletében arra kérte, hogy minden akadályon keresztül fejlessze tovább a léghajózást. E. megépítette ekkor Amerika számára a „Z. R. III." nevű hatalmas léghajót, amelyel négy nap alatt repült át Friedrichshafenből New-Yorkba. Rendkívül nagy lélektani hatása volt ennek az útnak és ennek az alkotásnak, mert visszaszerezte Németország számára Amerika rokonszenvét. Ezután felépítette a Graf Zeppelin nevű német óriáshajót, amellyel 1929-ben világkörüli útat tett, amiért az egész civilizált világ ünnepelte.

Eckhardt Ferenc történetíró (1885). Külügyminiszteri osztálytanácsosi rangban dolgozott a bécsi állami levéltárban. Középkori diplomatikával és az újabbkori gazdaságtörténelemmel foglalkozott főként. Tanulmányai a Századok-ban, a Történeti Szemlé-ben és osztrák történelmi szaklapokban jelentek meg. 1934, rendes tagja lett a M. Tud. Akadémiának. Több könyve jelent meg. Reprezentativ műve: Magyarország története, 1933-ban feltünést keltett.

Eckhardt Sándor irodalomtörténész (1890). Aradról került a pesti egyetemre, ahol 1913-ban doktorált. 1915—1923 között az Eötvös-kollégium tanára volt, majd 1923-ban a Pázmány Péter egyetemen a francia nyelv és irodalom tanszékébe került. Főleg a francia-magyar szellemi kapcsolatokkal foglalkozott és erről a témakörről írt. Első könyve új megvilágításban mutatta be Balassa Bálintot. A Párizsban megjelenő Études hongroises et fino-ougriennes c. folyóirat és az Egyet. Philológiai Közlöny szerkesztője.

Eckhardt Tibor politikus (1888). Egyetemi tanulmányait részben a berlini és párizsi egyetemeken végezte, a háború előtt Csanád vármegyében és a belügyminisztériumban szolgált. 1916 Torda-Aranyos vm. fő-

szolgabírája. Az összeomlás után a rend fenntartására karhatalmat szervezett és ennek élén két hónapig védte megyéjének magyar vidékeit. Gróf Károlyi Gyula ellenforradalmi kormányának sajtófőnöke lett Aradon, majd Szegeden. A proletárdiktatúra bukása után a siófoki vezérkar külpolitikai osztályának vezetését vette át. Majd Budapesten előbb a külügyminisztérium, majd a miniszterelnökség sajtóosztályának élére került, egészen képviselővé választásáig. 1922 óta élénk szerepet játszott a parlamentben és Gömbös Gyula mellé állott, amikor Gömbös megalapította a fajvédő pártot. Egyben ügyvezető alelnöke lett a Reviziós Ligának és ilyen minőségében több fontos külföldi tárgyalást vezetett. Átmenetileg elnöke volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. 1926 a választásokon kisebbségben maradt, de 1931 megszerezte Miskolc egyik mandátumát és a független kisgazdapárt alvezére lett. Gaál Gaston oldalán. Gaál Gaston halálával elnökévé választotta őt a kisgazdapárt. 1933 fellépett a mezőcsáti pótválasztáson Purgly Emil földmívelésügyi miniszterrel szemben, és győzelme volt az egyik oka gróf Károlyi Gyula miniszterelnök lemondásának. Gömbös Gyula miniszterelnökké történt kinevezése után egy ideig támogatta az új kormányt, és a marseillei ügy tárgyalásánál vállalta a főmegbízott szerepét a népszövetség előtt. Itt elért sikeréért kapta meg az I. osztályú magyar érdemkeresztet. 1935 még az új választások előtt éles ellenzéki álláspontra helyezkedett a kormány politikájával szemben. Széles európai műveltségéért és sokoldalú tudásáért becsülik politikai ellenfelei is.

Eddington, Arthur Stanley, Sir, a cambridgei csillagvizsgáló igazgatója (1882). A csillagok belső szerkezetét illető vizsgálatai világhírűek. Elmélete megmagyarázza a csillagok színképi sajátosságait és kimutatja a fényváltozások okait. Népszerű tudományos művei irodalmilag is rendkívül értékesek, és sok százezer példányban fogytak el. E. általuk lett az angolszász világ egyik leghiresebb tudományos írója, és cikkeit, tanulmányait rendkívüli érdeklődéssel várja a közönség.

Eden Anthony angol politikus (1897). Az oxfordi egyetemen keleti nyelvészettel és irodalommal foglalkozott. A frontról mint kapitány tért haza 23 éves korában. Nemsokára képviselővé választották és Chamberlain külügyminiszter titkára lett. 1931 külügyi államtitkár. 1934 jan. főpecsétőr és népszövetségi miniszter. Berlinben, Moszkvában több fontos diplomáciai tárgyalást bonyolított le. Genfi beszédei gyakran voltak centrális események az európai politikában. Főleg az abesszin kérdés felmerülése óta került előtérbe. 1935 végén Sir Samuel Hoare lemondásával külügyminiszter lett. A konzervatív párt fiatal nemzedéke köréje csoportosul. Sokan benne látják a konzervatív párt jövendő vezérét. Régebben lefordított néhány modern francia költőt angolra. Irt egy nagyobb tanulmányt a perzsa líra fejlődési korszakairól. De beszédeiben kerüli az irodalmi szineket és száraz, nyugodt tárgyilagossággal akar hatni. Fontos része volt abban, hogy az angol külpolitika feladta sokáig tanusitott passzivitását az európai országok helyzetével szemben.

VIII. Edward angol király (1894). Előbb a haditengerészetnél kapott kiképzést. 1912 Párizsban töltött több hónapot, majd az oxfordi egyetem előadásait látogatta, míg a háború kitörésével French tábornagy vezérkarához osztották be. Több alkalommal vállalt veszélyes hírszolgálati feladatokat, és egyszer gránát érte automobilját, megölve a soffőrt. 1916 mint vezérkari kapitány az egyiptomi expediciós hadtestnél szolgált. A háború után bejárta az Egyesült Államokat, Kanadát és Indiát. Később nagy utazásokat tett Japánban, Dél-Afrikában, Dél-Amerikában. 1928 Kelet-Afrikában érte őt apja veszélyes megbetegedésének híre és ekkor rekordidő alatt érkezett haza Londonba. Utazásainál gyakran használt repülőgépet, amelyet kitünően tud vezetni. Népszerűségét nagyon fokozta, hogy ismételten bejárta a munkanélküliség következtében keletkezett inseg-területeket és részt vett az egészségtelen tömeglakások lebontásáért megindult harcban. 1935 febr. hosszabb látogatást tett Budapesten és ezt a látogatást alig néhány hónap mulva megismételte. Nincs Európának a szovjetköztársaságon kívül olyan pontja és alig van a világnak olyan országa, amelyet ne ismerne személyes tapasztalásból. 1936 jan. apjának halálával elfoglalta az angol trónt.

Eftimiu Viktor, román költő és színműíró (1886). Albániában született. A román színházak főfelügyelője. Egy ideig a kolozsvári román Nemzeti Színház és Opera igazgatója volt. Számos irodalmi díjat nyert, színdarabjai sűrűn műsoron vannak a román színházakban és írásai igen népszerűek intellektuális körökben.

Egge Péter, norvég író (1869). Az északnorvég parasztok életének kiváló ábrázolója. Előbb ifjúsági, majd társadalmi regényeivel aratott nagy sikereket. Drámákat is írt. 1916 óta állami írói nyugdíjat élvez. Előbb matróz, fényképész, kőműves, kereskedősegéd volt, míg végre ujságíró lett. Első művének Knut Hamsun szerzett kiadót 1891.

Eggerth Lilla magyar írónő (1907). Francia nyelven, Párizsban jelent meg két regénye és több novellája. Merész őszinteség jellemzi a szerelem problémáinak elemzésénél. 1933-ban férjhezment, azóta nem ír.

Egry Aurél jogász (1874). Ügyvédi irodáját 1894 nyitotta meg és csakhamar nagy prakszisra tett szert a kerskedelmi jog területén. Jogtanácsosa a Pénzintézeti Köz-

pontnak és a Hitelbanknak. Elnöke a Pesti Lloyd Társaságnak. A felsőháznak 1928 óta tagja. Nagy szerepe volt az optáns pernél.

Ehrenburg Ilja, a modern orosz irodalom egyik elsőrangú reprezentánsa (1891). Féktelenségei sok bajt okoztak neki gyermekkorában. 14 éves, amikor már barrikádokat épít és szocialista proklamációkat osztogat a gyári munkásoknak. A hatodik gimnáziumból kicsapják. 17 éves korában kerül először börtönbe és nyolc hónapig ül. Közben hat napos éhségsztrájkot rendez. Kiszabadulása után cikkekeket ír, amelyek felháborítják a cenzort. 18 éves, amikor Párizsba emigrál. Itt előbb zsákhordó, majd vasúti munkás lesz. Közben ír és írásaira felfigyelnek orosz intellektüellek. A világháborúban haditudósítónak szerződteti egy orosz ujság. Mielőtt a harctérre megy, elkapja a katholicizmus iránti vágy és az a terve, hogy bencés baráttá lesz. Ebből semmi nem valósul meg. 1917 hazamegy Oroszországba, ahol az irodalom élvonalán emlegetik. Megírja voltaire-i mélységű első nagy regényét, a „Julio Jurenito csodálatos kalandjai"-t. Nemsokára újra megismerkedik az orosz börtönökkel. Előbb a Cseka, majd az ellenforradalmi csapatok foglya lesz. A véletlen menti meg a bitófától. Megint Párizsba emigrál és megírja második hatalmas regényét, a „Trust D. E."-t, ezt a maró szatirát Európáról, amellyel egy csapásra világhírűvé lesz. Egymás után megjelenő könyveit most már minden európai nyelvre lefordítják. Legújabban „Szent javak" (1931), — amelyben a gyufakirály Kreuger pályafutását írta meg — „A teremtés második napja" (1932). E. állandóan csavarog a világban és útirajzaiban mindent meglát, amit nem volna szabad észrevennie.

Einstein Albert fizikus, a relativitás teóriájának világhírű megalkotója (1879). Ulmban született, Svájcban végezte tanulmányait, közben magánórákat adott és a Szabadalmi Hivatalnál dolgozott. Később a zürichi egyetem tanára lett. 1913-ban, amikor már az egész tudományos világ elismerte az „új Newton"-t, meghívták a berlini Kaiser Wilhelm Institut igazgatójának. Egyúttal tagjává választotta a porosz Akadémia és tiszteletbeli tanára lett a berlini egyetemnek. A világháború utáni első esztendőben megnyerte a Nobel-díjat, aminek akkor nagy politikai jelentősége is volt. Majd Painlevé volt miniszterelnök kezdeményezésére a párizsi Sorbonne dísztermében tartott előadást. A német tudomány ellen hirdetett bojkottot tehát E. törte meg az antant államaiban. A londoni egyetem és a párizsi Sorbonne díszdoktora lett, az angol Royal Society és más tudományos intézmények egymásután választották tagul. New York város olyan diadalmenettel fogadta, mintha az óceánrepülésnél állított volna fel új rekordot és díszpolgári oklevéllel tüntette ki. A német nemzeti szocializmus hatalomra jutása után, 1933 emigrált, vagyonát is elkobozták. A világ összes nagy egyetemei felajánlottak neki tanszéket. Einstein Amerikába ment és ott folytatta hatalmas munkáját. A relativitás elméletének felállítása után ennek kiegészítéseként megalkotta a gravitáció és az elektromosság egységes elméletét. Legújabb felfedezéseiről szóló művében közli az általa szerkesztett kozmikus fényképezőgép matematikai lencséjével készült új „világürfényképeket", melyekkel azt bizonyítja, hogy a tér nem „egy" dolog, hanem két egybevágó sík, amelyeket több híd köt össze. Az új elmélet, E. szerint, lehetővé teszi, hogy a villamosságot és a delejességet, a tér, az idő és a vonzóerő fogalmát egyetlen fogalomkörbe zárhassák. Tudományos studiumán kívül zenével és a zsidókérdéssel foglalkozik legtöbbet E., aki lelkes híve a cionizmusnak és több alkalommal járt Palesztinában. Kitűnően bánik a tollal, akkor is, ha nem tudományos kérdésekről ír. Politikai és esztétikai tanulmányai kötetbe gyüjtve is megjelentek. Nagy tudományos eredményein túl rendkívül szuggesztív egyéniségével is erős hatást vált ki azokból, akikkel találkozik.

Einstein Alfred, német zenehistórikus (1880). Főleg az újkor kezdetének zenéjével foglalkozik, és nagy befolyásra tett szert mint a „Berliner Tageblatt" zenekritikusa is. A legnagyobb tekintélyű német zenei lexikon szerkesztője.

Eiselsberg Anton báró, a legnagyobb osztrák sebészek egyike (1860). 1887-ben Billroth asszisztense lett. 1890 Utrechtben, 1895 Königsbergben, azután Bécsben lett egyetemi tanár. Udvari tanácsos, a bécsi Tud. Akadémia tagja. Önálló műtétmódjai és tudományos kutatásainak eredményei tették világhírűvé.

Elek Artúr esztétikus, esszéista, író (1876). Az „Ujság" és a „Nyugat" főmunkatársa és művészeti kritikusa. A „Műbarát" szerkesztője, a „Művészet" és a „Magyar Művészet" cikkírója. Irodalmi tanulmányaiban főleg Stendhall és Poe jelentőségével foglalkozott. Művészeti tanulmányai olasz és magyar festőkről szólnak. Novellásköteté „Álarcosmenet" címen jelent meg.

Ellis, Havelock, angol pszichológus (1859). Már 77 éves, de írásai ma is olyan tiszták és világosak mint ötven év előtt. Úgy atyai, mint anyai nagyatyja tengerészkapitány volt. E. így gyerekkora legnagyobb részét a Csendes oceánon vitorlázgatva töltötte. Úgy megszerette a déli félgömb életét, hogy először ott is telepedett le és négy évig tanítóskodott egy kis délausztráliai faluban, azonban ellenállhatatlan vágyódást

érzett az orvostudomány iránt, visszatért Londonba és csakhamar kezében volt már orvosi diplomája. Egészen rövid ideig praktizált, azután teljesen átadta magát az elméleti tudományos munkának. Viktoria királynő uralkodásának évtizedeiben kétszeresen nehéz volt E. úttörő munkássága, mert a szexualis kérdések nyilt és őszinte tárgyalását ebben az időben a közönség nagy része még megütközéssel fogadta. E. nagyszerű íráskészsége sok akadályt elhárított az útból. A XIX. század nagy angol természettudósainak: Darwinnak és az idősebb Huxley-nek méltó utóda lett és ha tudományos érveiből néha kifogyott: mindig szórakoztató tudott maradni. A freudi alapokon felépült modern pszichoanalizis pillanatnyilag elhomályosította ugyan E. elméleteit.

Ellsworth Lincoln amerikai mérnök, sarkkutató (1880). Kalandos karriert futott be. 1925-ben Amundsennel együtt ült hidroplánra, hogy légi úton közelítse meg az Északi sarkot. Ez a kísérlet nem járt sikerrel, de a következő évben Nobile vezetésével a „Norge" léghajóval átrepülte az É. sarkot. 1931 tengeralattjáróval akart az É. sarkra eljutni, de ez a kísérlete eredménytelen maradt. 1934 délsarki expedíciót végzett.

Elman Misa orosz-lengyel hegedűművész (1893). Apja Dél-Oroszországban volt tanító. E. már mint csodagyerek általános feltűnést keltett és 12 éves korában döntően nagy sikert aratott Londonban, továbbá New Yorkban. A csodagyermekeknél szokásos válság nem érintette művészetét, amely tovább is fejlődésképesnek bizonyult. 1920 óta amerikai állampolgár.

Emőd Tamás költő, ujságíró (1888). Nagyváradon tűnt fel, ahol Ady baráti köréhez és a Holnaposok társaságához tartozott. Különösen háborús költészete volt rendkívül népszerű. Számos verskötete jelent meg. Lírán kívül nagy sikereket ért el mint kabaréíró, franciásan könnyed egyfelvonásosaival. „Magyar Szivárvány" c. látványos revüje Budapesten kívül a nagyobb olasz városokban is színre került. Török Rezsővel együtt is írt több színművet. Aristophanes „Lysistrata"-ját és Zweig „Volpone"-ját átdolgozta.

Ender Ottó osztrák politikus (1875). Jogot végzett. A vorarlbergi ker. szoc. párt elnöke volt. 1930 rövid ideig kancellár. 1931 — a Creditanstalt bukása miatt — lemondott. 1933 a Dollfuss-kormány tárcanélküli minisztere lett, de tartományfőnöki tisztét is megtartotta. Az alkotmányreform előkészítésével bízták meg.

Engel Iván magyar zongoraművész (1900). Thoman István tanítványa. 1928 a kairói zeneakadémia tanára lett, majd Berlinben telepedett le és komoly sikereket ért el nemzetközi körútjain.

Englis Karel cseh politikus (1880). Főtalon lett egyetemi tanár és többször volt pénzügyminiszter. Elsőrendű szakember, több nehéz problémát oldott meg.

Engström Albert svéd író és rajzoló (1869). A „Styx" c. élclap megalapítója. A legnagyobb svéd humorista és „a hexaméter mestere". Művei gyüjteményes kiadásban is megjelentek.

Entz Géza, ifj., zoológus (1875). 1907. a a budapesti egyetem magántanára. 1920 az utrechti egyetem zoológiai intézetének első tanársegédje, majd konzervátora. 1922 a budapesti egyetem rendes tanárának nevezik ki, de tanszékét akkor nem foglalta el. 1929 a Magyar Biológiai Kutatóintézet igazgatója. 1932 a Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak igazgatója, 1933 az egyetem ny. r. tanára, az általános állattan és összehasonlító bonctan tanszékében. Tudományos munkái magyar és német nyelven jelentek meg.

Enyvvári Jenő filozófus (1884). A Fővárosi Könyvtár igazgatója, 1927 óta. Magyarországon ő ismertette Husserl fenomenológiáját. Tanulmányai magyar és német szakfolyóiratokban jelentek meg. Elkészítette a magyar filozófiai irodalom bibliografiáját és a Magyar Filozófiai Szótárt.

Eöttevényi Olivér jogi és történeti író (1871). Eredeti neve Nagy, később előnevét vette fel. 1903 az eperjesi jogakadémia tanára. 1904 egyetemi magántanár, 1917 udvari tanácsos és Krassó-Szörény vm főispánja. A háború után a Magy. Külügyi Társaság ügyvezető alelnöke.

Epstein Jakab amerikai-angol szobrász (1881). New Yorkban született, ahová oroszlengyel szülei vándoroltak ki. Merészen újszerű törekvéseket fejez ki szimbólikus, stilizált szobraival. Nagy vita támadt Oscar Wilde általa készült párizsi síremléke körül. Ez a vita kiújult, mikor E. a londoni földalatti vasutak igazgatósági palotájára tervezett egész szokatlan parkányszobrokat, majd pedig „Ecce Homo"-ja ellen merültek fel heves kifogások, nem csupán az egyházi körök részéről. Az irodalmi és pszichológiai elemek erős kidomborodása mellett E. szobrai formailag is mindig nagyon hatásosak. Híressé váltak portréi Shaw-ról és Einsteinről.

Erdélyi József költő (1896). A szalontai gimnáziumot végezte, érettségi után bevonult katonának, végigharcolta a világháborút és hadnagyként szerelt le. 1922 „Ibolyalevelek" c. jelent meg első verseskötete, amelyre úgy a kritika, mint a közönség felfigyelt. „Világ végén" és „Délibáb és Szivárvány" c. kötetei még fokozták az érdeklődést iránta. 1935 azzal keltett feltűnést, hogy kiállt az uccára költeményeit árulni.

Erdélyi László dr., bencés áld. pap, történettudós (1868). 1891 áldozópappá szentel-

ték. A pannonhalmi tanárképző tanára és rendi levéltáros lett. 1898-tól a nagy rendi történet főszerkesztője és egyes részeinek írója. 1911 a kolozsvári egyetemen a kulturtörténet rendkívüli, egy év mulva pedig rendes tanára. 1921-ig maradt a Szegedre helyezett egyetem kötelékében.

Erdős Renée írónő (1879). Életét Budapesten és Olaszországban tölti. Mint költőnő tűnt fel, „Leányálmok" c. kötetével, amelyhez Eötvös Károly írt előszót. Forró szerelmi líráját — konvertitálása után — felváltotta a vallásos líra. A háború alatt kezdte meg önéletrajzi regényciklusát „Ősök és ivadékok" címmel. Azóta minden esztendőben megjelenik egy regénye. Rendkívül népszerű író, különösen a női olvasótáborban és regényei nagy példányszámban fogynak. Néhány év óta Pest környékén él.

Erdősi Károly, kat. teológiai író, a Szent István Társulat és a Stephaneum vezérigazgatója, pápai prelátus. (1873). Tanulmányai főleg szociális kérdésekkel foglalkoznak. Drámákat is írt. 1927 jelent meg útirajza „Napsütéses Indiában" c. 1934 óta az „Élet" c. folyóiratot szerkeszti.

Ereky István, jogtudós, egy. tanár (1876) Előbb bírósági szolgálatba lépett. 1909 magántanárrá habilitálták. Miniszteri kiküldetésben egy évig tanulmányozta Londonban az angol önkormányzatot. 1914 a po

Erényi Gusztáv dr., ujságíró, író (1889). Évekig élt Németországban, ahol főleg a középeurópai kérdésről írt cikkeket a nagy német lapok számára, később haza jött. 195 Bécsben adták ki Tisza István grófról szóló német könyvét. Faust filozófiájáról is írt könyvet.

Erney Károly bankigazgató (1874). Húszéves kora óta dolgozik a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál, ahol 1924 vezérigazgató lett, majd 1929, alelnökké választották. Felsőházi tag, az I. osztályú magyar érdemkereszt tulajdonosa, a Nemzeti Bank főtanácsosa. Több nagy gazdasági vállalatnál játszik jelentékeny szerepet.

Ernst Lajos, műtörténeti gyüjtő, az Ernst Múzeum megalapítója (1872). Gyüjteménye politikai és írói arcképeket, magyar művészek önarcképeit, magyar történeti képeket, irodalmi és politikai karikaturákat, szobrokat, metszeteket, kéziratokat és a ruhastílusra vonatkozó képeket foglal magában. 1912 Ernst-Múzeum címen állította ki gyüjteményét és a múzeum helyiségében modern festők, szobrászok műveiből rendez kiállításokat és időnkint aukciókat a magántulajdonban lévő műkincsekből. 1932 letétként a Nemzeti Múzeumban helyezte el gyüjteményének egy részét, önarcképekből álló gyüjteménye ugyanakkor a Szépművészeti Múzeumba, a magyar zenére vonatkozó relikviái pedig az Operában kerültek kiállításra.

Ernst Ottó, történetiró (1889). Levéltári ktuatásai alapján irott műveit a New York Times és más nagy európai és amerikai lapok közölték sorozatosan. Történelmi vonatkozású könyvei német, francia és angol nyelven jelentek meg. Legutóbbi munkái: „Ferencz József levelei" (hét nyelven jelent meg) „Királyok száműzetésben",

Ernszt Sándor politikus (1870). Segédlelkész volt Pozsonyban, majd 1898 a néppárt titkára és a néppárt lapjának, az „Alkotmány"-nak igazgatója. 1901—1935 volt képviselő. 1930 népjóléti miniszter lett és átvette néhány hónapra a kultuszminisztérium vezetését is. 1931-es választásokon öt kerületben kapott mandátumot. 1935 is megválasztották a pestkörnyéki lajstrom élén, de E. lemondott a képviselőségről.

Erődy-Harrach Tihamér politikus (1885). Ügyvéd és 1922 óta a tiszaföldvári kerület képviselője. Jogi, gazdasági kérdésekkel foglalkozik.

Ertl János, sebész (1880). A háborús sebészet területén elért eredményeiért I. o. főtörzsorvos lett. 1921 magántanárrá habilitálta a budapesti egyetem. 1928 óta a hadirokkant orthopédia és művégtagpótló intézet vezetője, ahol plasztikus protéziseket szerkeszt. Magyar és német nyelven jelentek meg nagyobb tudományos munkái.

Ervine St. John angol drámaíró (1884). Egy ideig színháizgazgató volt Dublinban. Néhány darabja több szezónon át ment Londonban. Két drámáját játszották Budapesten is. A legnagyobb tekintélyű angol színházi kritikusok egyike. Foglalkozott politikai kérdésekkel is. Megírta Parnell nagyon érdekes életrajzát és nagy könyvet írt Booth tábornokról, az Üdv Hadsereg megalapítójáról.

Esterházy Móric gróf, politikus (1881). Egyetemi tanulmányainak egy részét Oxfordban végezte. 1906 lett először képviselő, pártonkívüli programmal és sokáig gróf Andrássy Gyula híveinek sorába tartozott. 1916 visszautasította a gróf Tisza István által neki felajánlott tárcanélküli miniszterséget. Nem sokkal utóbb v. b. t. tanácsos lett, ellenzéki képviselő létére. Gróf Tisza István lemondása után IV. Károly őt bízta meg az új kormány aakításával. E. akkor kisebbségi kormányt alakított az ellenzéki pártokból. Jóhiszeműségével, tiszta szándékával általános megbecsülésre tett szert, de már alig két hónap mulva lemondott, és Wekerle Sándort ajánlotta utódává. A háború után hosszabb időre visszavonult a politikai élettől és csak 1931 óta újból képviselő a keresztnéy gazdasági párt programjával. Főleg pénzügyi és zárszámadási kérdésekkel foglalkozik. Veje gróf Károlyi Gyula miniszterelnöknek.

Eulenberg Franz, német közgazdász (1867). A lipcsei, aacheni, kieli egyeteme-

ken volt tanár. Közgazdasági és nemzetgazdasági munkáiban főleg a világgazdasági kapcsolatokat elemzi.

Eulenberg, Herbert, német író (1876). Roppant termékeny és rendkívül népszerűek az írásai. Drámáit főleg a német színpadokon adták elő, regényei és főként elbeszélései azonban a határokon túl is nagy sikereket arattak. A történelmi és irodalomtörténeti alakokról írt impresszionista arcképeivel előfutára lett a regényes életrajz műfajának.

Euwe Max, hollandus matematika-tanár, a sakk világbajnoka (1901). 12 éves korában kezd sakkozni. Két magyar mestertől: Réti Richárdtól és Maróczytól tanulja meg a modern sakktudomány alapvető módszereit. 1921 megszerzi a holland nemzeti bajnokságot, amit máig is megtartott. 1926 a természettudományok doktorává avatják. 1928 a sakkvilágszövetség az „amatőr világbajnok" címmel tünteti ki. 1931 Hastingsban Capablanca előtt az első helyen végez. 1935 legyőzte Aljechint Amsterdamban és ezzel megszerezte magának a világbajnokságot. Steinitz, Lasker, Capablanca és Aljechin után ő lett a sakk ötödik világbajnoka. Amsterdamban gyakorló tanár, nős, három leány apja.

Ewers, Hans Heinz, német író (1871). Körülutazta a világot, a háború alatt Amerikában internálták. Fantasztikus, hátborzongató történeteivel lett népszerű. Érdekességét fokozták életének különös fordulatai. „Zauberling", „Alraune" „Das Grauen" c. regényei roppant elterjedtek voltak, rosszhiszeműen kiélezett perverz meséiknél fogva. Szubjektiv útleírásaival és operaszövegeivel is sok sikert aratott. Hitler fellépésekor egyszerre hátatfordított eddigi irányának és az új eszmék apostolává szegődött. „Der Reiter in deutscher Nacht" c. újhangú regényével kitűnő propaganda-anyagot adott az akkor még küzködő nemzeti szocialista irányzatnak, aminek elismeréseként a nemzeti szocializmus uralomra jutásakor a Harmadik Birodalom íróinak élére került. „Horst Wessel" c. regénye is nagy sikerre tett szert, de a filmváltozatot Göbbels betiltotta.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

F

Fábián Béla politikus (1889). Jogi tanulmányainak elvégzése után Budapesten ügyvédi gyakorlatot kezdett. A világháború alatt orosz fogságba került, onnan 1918 elején hazaszökött. Törvényszéki bíró lett és igazságügyminisztersége idején Vázsonyi Vilmos mellett szolgált. 1919. a proletárdiktatura ellen írt röpiratai miatt letartóztatták és ettől az időtől kezdve megszakítás nélkül a parlament tagja régi kerületének bizalmából. Oroszországi tapasztalatairól, az orosz viszonyokról több tudományos és szépirodalmi könyvet írt.

Fabinyi Rudolf elmegyógyász (1879). A kolozsvári elme- és idegkórtani klinikán volt tanársegéd és 1911-ben a Budapest-lipótmezei m. kir. állami elme- és ideggyógyintézethez került, előbb mint főorvos, majd mint igazgató. Behatóan foglalkozik gyakorlatban és elméletben a lelkibetegségek megelőzésével és az elmebetegségek gyógyításával. Mint elmeorvos-szakértő sokat szerepel bűnügyekben, emellett pedig az igazságügyi orvosi tanács tagja. Az általa életrehívott hárshegyi állami ideggyógyintézet vezetője.

Fabinyi Tihamér politikus (1896). Királygyűrűs doktor, főiskolai tanulmányainak egy részét Berlinben és Cambridge-ben végezte. Előbb törvényszéki bíró volt és az igazságügyminisztérium kodifikációs osztályában dolgozott, majd ügyvédi irodát nyitott és Ganz-Danubius jogi osztályának vezetését vette át. 1924 magántanárrá habilitálta a budapesti egyetem jogi fakultása. 1931 óta képviselő. 1932 a Gömbös-kormány megalakulásánál kereskedelmi miniszter lett és 1935 elején a pénzügyi tárca vezetését vette át. Több fontos pénzügyi tárgyalással volt megbízva. A jogi irodalom területén főleg a választott bíróságokkal és az öröklési joggal foglalkoztak tanulmányai.

Fabre-Luce Alfred (1899). Diplomáciai pályán működik, mint a francia irodalom több kiválósága. Londonban volt követségi titkár, amikor „La Victoire" c. regényével feltűnést keltett (1924), mert a világháború igazi okairól beszélt írásban. Azóta számos regényt írt, többnyire politikai hátteret választva.

Failoni Sergio, a budapesti Opera karnagya. (1890). Eredetileg hangversenydirigens volt. 1928 óta tartozik az Opera kötelékébe és itt mint Wagner-karmester is nagyon bevált.

Fairbanks Douglas amerikai filmszínész (1884). Atyja newyorki ügyvéd volt, aki a nyolcvanas évek vége felé családjával együtt elment a Vadnyugatra aranyat bányászni s itt hamarosan szép vagyonra tett szert. F. apja könyvtárában ismerkedett meg először a színpad világával és pedig Shakespeare olvasása közben. Apja azonban komolyabb életpályát szánt neki s ezért a coloradoi bányafőiskolát végeztette vele. Mint majdnem kész bányamérnök hagyta el F. a főiskolát és néhány féléven keresztül a Harward-egyetemet is járta, de végül visszatért ifjúkora ideáljához, a színészethez. Atyja befolyása révén F. elkerült a híres Ward szintársulatához, de minden különösebb siker nélkül szerepelt itt. Ekkor elhatározta, hogy európai tanulmányútra megy s hogy az útiköltséget megtakarítsa, mint hajópincér tette meg az utat egy állatszállító-teherhajón. Visszatérve, hét esztendeig játszott Brady, majd Cohan s végül Griffith társulatánál s főként az utóbbinak köszönheti hírnevét, amikor Griffith már állandó filmstudiót létesített. F. volt az első filmszínész, aki heti 1000 dollárt keresett. 1912-ben elvette az akkor 19 éves Mary Pickfordot s ettől kezdve „Doug" és „Mary" házasélete a legpéldásabb boldogságú viszonyként volt ismeretes. 1916-ban önállósították magukat, saját filmvállalatot alapítottak, amellyel 1918-ban Hollywoodba költöztek. Itt Chaplinnel és másokkal megalapították az United Artists-filmstudiót, amellyel eleinte sok bajuk volt, mert a konkurrens vállalatok nem akarták az új vállalat filmjeit saját színházaikba beengedni. Erre az United Artists maga vásárolt meg Amerika húsz legfontosabb helyén saját mozgókat s ezzel áttörték az ellenük irányult bojkottot. F.-éknek nemcsak saját stúdiójuk, bankbetéteik és birtokaik is voltak, hanem ezenkívül Los Angelesben saját napilapjuk is volt. A házaspár évente egy, legfeljebb két filmet produkált, de F. ezenkívül tanára is volt a hollywoodi filmakadémiának, ahol nem egyszer azzal lepte meg hallgatóságát, hogy dupla salto-martaléval ugrott fel a tanári katedrára, mint ahogy egész filmszereplésének titka az abszolut biztos, szinte artistaszerű fizikai könnyedség s a testi bátorsággal párosult jókedvű humor volt. A házaspár 1926-ban belépett az „Artus királyról elnevezett kerekasztal-társaságba", a teoszofusok rendjének egy mellékhajtásába. Pickford beadta férje ellen a válópört, amely nagy feltűnést keltett Amerikában. Egyben Lord Ashley is válópert indított felesége, Európa egyik legszebb asszonya ellen, aki leánykorában előbb modell volt egy divatcégnél, majd pedig operetténekesnővé lett. Ebben a válópörben a lord házasságtörés címén mint tettestársat F.-et is pörbevonta. Egy idő óta F. alig szerepel többé a mozivásznon és csak mint filmvállalkozó fejt ki tevékeny-

séget. De régebbi alakításai, pl. a „Robin Hood"-ban, a „Bagdadi tolvaj"-ban vagy a Dumas után írt „Három muskétás"-ban a film történetének mindenkor fontos alkotásai lesznek.

Fairbanks Douglas, ifjabb, amerikai filmszínész (1913). Szüleinek nagy híre mellett mint filmszínész eddig még nem tudott átütő sikert felmutatni. Neve inkább a Joan Crawforddal, Hollywood egyik legünnepeltebb szépségével való házassága, majd a tőle való elválása (1933) révén vált ismertté.

Fallada Hans német regényíró (1893). Greifswald pomerániai városban született, Berlinben és Leipzigben nevelkedett, de kora fiatalságától kezdve a falusi élet utáni vágyakozás élt benne. Iskoláit is csak nagynehezen végezte, úgyhogy az érettségihez nem is jutott el. Szülei erre egy vidéki gazdaságba adták, ahol megismerkedett a cukorrépa-termesztéssel, állattenyésztéssel és egyéb dolgokkal, amelyekre olyan régen vágyódott. Éveket töltött falun, azután ismét visszakerült a városba, ahol igen változatos pályát futott be. Volt könyvelő és „tudományos segédmunkás", pénztáros és éjjeli őr, levelező és hirdetésgyüjtő, közben pedig igen gyakran munkanélküli. A megpróbáltatás éveiben kezdett el írással foglalkozni. Első regénye 1920-ban jelent meg expresszionista stílusban; ezt a könyvét ma már nem olvassák, de ő maga sem vállalja. Arra azonban jó volt ez a regény, hogy megtalálja az utat az irodalomhoz. A Rowohlt kiadócégnél kapott alkalmazást, de a hivatali munka mellett írásra is jutott elegendő idő. Igy készült el első komoly nagy munkája, a Bauern, Bonzen und Bomben, amelyet másfél évvel később követett a Kleiner Mann was nun? Ez a könyv — amely Mi lesz veled emberke? címen magyar nyelven is megjelent — a világ minden művelt nemzetének nyelvén, a háború utáni európai irodalom egyik legnagyobb sikerévé fejlődött. A mindennapok bajaival küzködő kisember megható életregénye sehol sem tévesztette el hatását. Ez a regény végleg kijelölte írójának helyét a modern német irodalomban. Állását is elhagyta és azóta kizárólag írásaiból él. Újabban még két nagyjából hasonló légkörü könyve jelent meg, egyiknek címe Wer einmal aus dem Blechnapf frisst, a másiké pedig Wir hatten mal ein Kind. A Hans Fallada egyébként álnév. Amikor első munkáját megírta, nem mert igazi nevével kopogtatni a kiadónál, sokáig keresgélt tehát álnév után és végül megtalálta azt Grimm egyik meséjében. Az abban szereplő ló nevéhez hozzátett még egy l-betűt és készen volt a Fallada álnév. Amikor már ezen a néven mindenütt ismerték, akkor kérte és kapta meg az engedélyt, hogy írásaiban használhatja a Fallada művésznevet, egyébként azonban továbbra is polgári nevén, mint Hans Ditzen szerepel.

Falu Tamás író (1881). Gömörmegyében volt közjegyző, majd a pestmegyei Ocsán, 1913. tűnt fel Majális c. regényével, később irodalmi munkássága megoszlott a próza és a költészet között. Mint költő a hangulatos érzések cizellált formában való kifejezője. Tagja a Petőfi és Kisfaludy Társaságnak. Küszöb c. regényével pályadíjat nyert (1920).

Faludy György író (1911). Az új magyar költői nemzedék egyik legérdekesebb és legerősebb tehetsége. „Bécsi ballada" c. verse 1934 általános feltűnést keltett az irodalmi körökben. Szerencsés kézzel, egyéni verettel költi át Villon verseit és a modern német, francia lírikusokat.

Faluhelyi Ferenc jogász (1886). Bírósági szolgálatot teljesített, majd a világháború kitörésekor a pécsi jogakadémára került, 1922 óta a pécsi egyetemen a nemzetközi jog tanszékét tölti be. Igen kiterjedt irodalmi munkásságot fejt ki magyar jogi és nemzetközi jogi vonatkozásban.

Faragó Jenő író, ujságíró (1872). Több pesti napilap belső munkatársa és színházi kritikusa 1894 óta. Jelentős sikereket ért el mint színpadi szerző is: több vígjátékát és operette-librettóját játszották a fővárosi színházak. „Elssler Fanny" c. táncjátéka, Nádor Mihály zenéjével, az Operában és a bécsi Operában került színre. Számos vígjátékot és operettet fordított magyarra.

Farinacci Roberto, olasz politikus (1892). Miután résztvett a háborúban, Mussolini mozgalmához csatlakozott. Cremonában volt vasúti állomásfőnök és már 1921 képviselővé választották. 1926-ig a fasiszta párt főtitkára volt, de akkor politikai nézeteltérések miatt lemondott erről az állásról. Szerepe nem szűnt meg teljesen és szerkesztője maradt az általa alapított „Regime Fascista" című folyóiratnak.

Farkas Ákos székesfővárosi tanácsnok (1894). Sipőcz Jenő polgármester mellett tizenhárom évig volt titkár és utóbb vezette a polgármesteri hivatalt is. 1934 tanácsnok. Előterjesztésére történt két új kerületi előljáróság felállítása és a statusrendezési javaslat elkészítése. Rothermere lord mellé ajánlották magyar titkárnak, de a polgármester ragaszkodott F. szolgálataihoz.

Farkas Antal, ujságíró, költő és író, szül. Tanyai tanító és vidéki lapszerkesztő volt, 1905-ben Pestre került és a „Népszava", valamint a „Borszem Jankó" munkatársa lett. 1894-ben jelent meg első verseskötete, amelyet további versek, elbeszélések és regények kötetei követtek. A világháború után majdnem tíz esztendőt Bécsben töl-

tött, 1928 óta újra Budapesten él, a „Népszava" munkatársa.

Farkas Edith alapítványi hölgy, a Szociális Missziótársulat általános főnöknője (1877). 1902 óta egész életét a szociális és karitatív munkának szenteli. Számos katolikus jellegű szociális intézményt hívott életre, amelyek közül legfontosabb a Szoc. Missziótársulat, amelyet minden vonatkozásában ő vezet. Az Orsz. Katolikus Nővédő Egyesület ügyv. elnöke, a „Keresztény Nő" c. folyóirat felelős kiadója. A rádióban sorozatos előadásokat tart „Missziós üzenetek" címmel. Több szociális munkára vonatkozó szakkönyv írója.

Farkas Gyula, a berlini Magy. Tud. Intézet igazgatója, a berlini egyetemen a magy. irod. tanára (1894). Budapesten, Párizsban és Halleban végezte tanulmányait. 1921-ben nevezték ki a berlini egyetem lektorává. Számos irodalomtörténeti munkáján kívül elbeszéléseket és regényeket is írt. Megszervezte a Voggenreiter-Verlag-ot, amely először adta ki a szlovenszkói magy. írók könyveit programszerűen.

Farkas Imre író, zeneszerző (1879). A honvédelmi minisztériumban szolgált és mint miniszteri tanácsos vonult nyugalomba. Költeményeivel tűnt fel a múlt század végén és gyorsan népszerű lett. Számos operettjének és színművének nagy sikere volt a különböző színpadokon, közülük az Iglói diákok-at filmre is vitték. Chansonjait sokat éneklik. A „Pesti Hírlap" és a „Szinházi Élet" belső munkatársa. 1936 febr. meghívták a Király Színház művészeti vezetőjének.

Farkas István festőművész, a Singer és Wolfner könyvkiadó cég vezérigazgatója (1887). Mednyánszky tanítványa volt, Nagybányán tanult, majd éveken át Párizsban dolgozott. 1924, majd 1936-ban az Ernst-Múzeumban rendezett gyűjteményes kiállítása nagy feltűnést keltett. De sikerük volt párizsi kiállításainak is. Azóta mint a modern magyar művészet egyik érdekes reprezentánsát tartják számon. 1929-ben Párizsban jelent meg „Correspondences" című litográfia-sorozata, amelynek mind a tíz képéhez André Salmon írt egy-egy verset. 1930 óta Budapesten él, mert átvette az édesapja által alapított könyvkiadóvállalat vezetését.

Farkas István politikus (1869). A cipészmesterséget tanulta ki. Korán bekapcsolódott a szocialista párt működésébe, továbbá a szakszervezeti mozgalomba. 1911 óta dolgozik a szociáldemokrata párt titkárságában és a párt főtitkárává lett. 1922 óta képviselő és sok éles beszédet mondott.

Farman, Henry, a repülőgép európai úttörője, (1875). A Wright-fivérek sikeres amerikai kísérletezései után megépítette a róla elnevezett biplán-típust. Apja Párizsban élő angol ujságíró volt és a fiatal F. Franciaországban született. Mint bicikliversenyző tűnt fel először, majd kerékpárgyártásra rendezkedett be és inen már csak egy lépés volt, hogy az automobil felfedezés után áttérjen erre az új sportágra. A repülőgép problémája már régen foglalkoztatta és érezte, hogy a benzinmotor fogja meghozni a megoldást, de csak Wrighték 1903-as sikere után tudott használható gépet konstruálni. Az első ember volt, akinek sikerült egy városból a másikba szállnia — 1908 Chalous-ból Rheimsba — és az első komoly távrepülési rekordot is ő állította fel 1909-ben, amikor 170 kilométert tett meg gépével. Ma Franciaország egyik legnagyobb repülőgépgyára az övé.

Faulhaber Michael német bíboros (1869). Strassburgi teologiai tanárból lett 1910-ben speyeri püspök, 1917-ben münchen-freisingi érsek és 1921-ben bíbornok. A háború alatt a tűzvonalba is követte híveit. A német katolicizmus egyik legnagyobb tekintélye. Népszerűsége Bajorországban egészen kivételes volt már a háború alatt is, a bajor trón összeomlása után pedig egyenesen Bajorország koronázatlan királyának nevezték. Utóbb sok támadás érte, de hívei annál egységesebben tartanak ki mellette. Nagy szónok, aki a pátosz tiszta méltóságával magával ragadja hallgatóit. A háború után kiment Amerikába és személyes varázsával sikerült ott az intenziv német-ellenes hangulatot letompítania. F. bíborosérsek Mercier bíboros mellett a 20. század egyik legnagyobb egyházi alakja. A jézusi szeretet tanításait hirdeti a bibliai példázatok gyönyörű alkalmazásával és a Vatikán álláspontjával teljes egyetértésben a társadalmi, a politikai békét hirdeti. Erkölcsi erejével, nagy egyéniségével, rendkívüli tehetségével, férfias és keresztény bátorságával nem csupán a német katolicizmusra gyakorol erős befolyást. A pápa ismételten biztosította őt teljes szeretetéről és legkedvesebb hívei közé sorolja.

Fáy Dezső festő (1888). Nagybányán végezte tanulmányait. Elsőízben 1909-ben rendezett kiállítást Gulácsy Lajossal együtt. Ujabban főként fametszetekkel foglalkozik és Dantehez, valamint Arany Nagyidai cigányaihoz készült metszeteivel tűnt fel.

Fazekas Imre író, hírlapíró (1887). Korán kezdte az ujságírói munkát. 1919 óta az Est-lapok kötelékéhez tartozik. A „Pesti Napló" színházi rovatvezetője. Több színművét adták elő Budapesten kívül Bécsben és New Yorkban is. Egyfelvonásosait kabarék hozták színre. 1925—26. Hollywoodban az amerikai Paramount és az Universal filmgyárak számára írt darabokat.

Fedák Sári színésznő (1880). Rákosi Szidi tanítványa volt. Rövid vidéki szereplése után az 1900-as évek elején sorjában aratta a rendkívüli sikereket. Mint Bob herceg

az akkori Népszínházban, majd mint János vitéz a Király Színházban alapozta meg kivételes népszerűségét. A „János vitéz" évek során több mint hatszáz előadást ért meg, és F. ebben a szerepben a magyar színpadi művészet legnagyobb emlékei közé lépett! Később drámai szerepeket is vállalt, mint a Vígszínház és a Magyar Színház tagja. Itt Molnár Ferenc „Farsang"-ja és Biró Lajos „Hotel Imperial"-ja hozta meg számára az első nagy sikereket. Többször töltött hosszabb időt külföldön, nagy érdeklődést keltve vendégszerepelt Bécsben, Berlinben, Londonban és Észak-Amerikában. Vezetőszerepet játszott Reinhardt egyik pantomimjében is. Nagy népszerűségre tett szert az amerikai magyarok között. Nincsen olyan színpadi műfaj és nincs olyan szerepkör, amelyhez ne fűződnének jelentékeny sikerei. Az operett területén nagy fordulatot hozott F. egyéni játéka, és az operettek egész sorát egyenesen számára írták. 1922—1925 Molnár Ferenc felesége volt. Megírta érdekes memoárjait és egyébként is ügyesen bánik a tollal. Nagy táborra tett szert a magyar színiházi közönség között, és ez a tábor híven megmaradt mellette.

Feder Gottfried német politikus (1883). Építészmérnök volt és a háború előtt több évet töltött a gyarmatvilágban. 1917. szövetséget alapított a kamatrabszolgaság ellen. Elveit 1918. foglalta össze a „Manifest zur Brechunk der Zinzknechtschaft. Innen vette át a nemzeti szocialista párt gazdaságpolitikai programjának nagy részét. 1919. F. előadásokat tartott egy müncheni propaganda-tanfolyamon és ekkor hallgatói közé tartozott Adolf Hitler, akire igen mély befolyást gyakorolt. Jelentkeny szerepet játszott a nemzeti szocialista küzdelmek során, de a forradalom győzelme után csak államtitkár lett. Elveit nem sikerült a gyakorlatba átvinnie és ellentétbe került Schacht birodalmi bankelnökkel, aki egyre teljesebben kezébe vette a német gazdaságpolitika irányítását. F. így megvált az államtitkárságtól és arra kapott megbízást, hogy a nagyvárosok körül szervezze meg a kerti-negyedek kiépülését.

Federzoni Luigi olasz politikus (1878) Miután az egyetemet elvégezte, a „Giornale d'Italia" főmunkatársa lett. Mint a konzervatív-nacionalista irány híve, 1910-ben az Idea Nazionale alapitói között volt. 1913. megválasztották képviselőnek. 1922. Mussolinihoz kapcsolódott. Előbb gyarmatügyi, 1924-ben pedig belügyminiszter. 1926—28 között ismét a gyarmatügyi tárcát bízzák rá és minisztersége alatt folynak le a libiai olasz gyarmatok területi egyesítéséért való hadműveletek. 1928. szenátor, egy év mulva pedig a szenátus és a fasiszta nagytanács tagja, elnöke lesz. A „Nuova Antologia" c. tud. folyóirat szerkesztője 1931 óta.

Fehér Artur előadóművész (1886). Mint színész előbb vidéken, majd a Népoperában és a Vígszínházban működött. Utóbb csak előadóművészként szerepelt, beutazva az egész országot.

Fehér Géza etnológus, egy. c. ny. rk. tanár (1890). A bolgár-magyar tudományos kapcsolatokat ő mélyítette ki. Résztvett a madarai ásatásokban és ő hozta felszínre Bulgária aranykorának emlékeit, amiért ott valóságos nemzeti hősként tisztelik. A Bolgár-Magy. Társ., stb. elnöke, a TESZ alelnöke. A Balkánra és főleg Bulgáriára vonatkozó tud. művei magyar, német és bolgár nyelven jelentek meg.

Fejér Lipót matematikus (1880). Budapesten, majd Berlinben, Göttingenben és Párizsban végezte tanulmányait és már huszonötéves korában a kolozsvári egyetem magántanára lett. 1911. nyilvános rendkívüli tanárrá nevezték ki és ugyanebben az évben a budapesti egyetem matematikai tanszékét foglalta el. A legkiválóbb matematikusok egyike, akinek munkásságát bel- és külföldön egyaránt ismételten méltányolta. Tagja a magyar és a göttingeni akadémiának és több nagy tudományos kitüntetés tulajdonosa. Ismételten tartott előadást külföldi egyetemeken és nemzetközi kongresszusokon. Magyarul, németül és franciául megjelent tanulmányai pedig főleg a matematika problémáit dolgozzák fel, kitérve egyben a természettudomány elméletének határkérdéseire is.

Fekete Jenő geofizikus, tanár (1886). Résztvett báró Eötvös Lóránd geofizikai vizsgálataiban és 1919. a br. E. L. Intézet főgeofizikusa, 1935-ben az intézet vezetője lett. A Royal Dutch Shell mexikói csoportjánál vezette a geofizikai méréseket. A Torsion Balance Exploration Co. technikai tanácsadója. A gravitációról, a tehetetlenség arányosságairól és Eötvös Lóránd vizsgálatairól fontos tanulmányai jelentek meg. U. e. témakörben mozgó főműve német nyelven jelent meg.

Feleki Sándor író (1865). Orvosi oklevelet szerzett és kerületi orvos, majd tisztiorvos volt Budapesten. Több verskötete jelent meg és nagy sikert hoztak számára Lenau-fordításai. A Petőfi Társaság tagjává választotta.

Feleky Géza ujságíró (1890). Egyetemi tanulmányainak egy részét Berlinben, Párizsban végezte, hosszabb időt töltött Londonban is. 1913—1916 a városháza közművelődési ügyosztályán dolgozott és levéltárosi címet kapott. 1917 a háború után megszünt Világkereskedelmi Főiskolán a gazdaságtörténet és az újkori történet tanára lett. Irói tevékenységét 1909. kezdte, mikor Kiss József rábízta „A Hét" képzőművészeti rovatának vezetését és Osvát Ernő kiadta első esztétikai taulmányait a „Nyugat"-ban, amelyet később az évek

során át mint főmunkatárs jegyzett. 1917 a „Pesti Napló" vezércikkírója és külpolitikai szerkesztője. Rövid ideig írt vezércikkeket a „Pester Lloyd"-ba is. 1919 a „Világ" felelős szerkesztője, 1925 u. o. főszerkesztő. A „Világ" betiltása ota a „Magyar Hirlap" főmunkatársa és szerkeszti a „Vasárnap" irodalmi mellékletet. Első kötetét „Képek, könyvek, évek" c. a „Nyugat" adta ki (1912). Ezt követte a Munkácsy-monográfiája, amely megindította a Munkácsy-kérdés revizióját. Megjelent több művelődéstörténeti és gazdaságtörténeti tanulmánya. „Kaiser und Krieg" c. németül írta meg a háború előzményeinek történetét (Bécs, 1933). Ez megjelent angol fordításban is (New York 1933). Móra Ferenc ismételten leszögezte, hogy F. nyitotta meg előtte az utat a szélesebb érvényesülés felé. Segítségére volt a magyar irodalom néhány más új értékének is. 1925. a Magyarországi Ujságírók Egyesületének alelnöke. Mint fővárosi bizottsági tag, kultúrpolitikai kérdésekkel foglalkozott.

Fellner Alfréd nagyiparos (1895). Megszervezte az Operabarátok Egyesületét, amelynek 1931 óta ügyvezető alelnöke. Érdemeket szerzett a zenei életben és az idegenforgalom megszervezése körül a Júniusi Hetek organizálásával is. 1932 budapesti osztrák főkonzullá nevezték ki.

Fellner Frigyes közgazdasági író (1871). Ügyvédi vizsgája után a Magy. Agrár és Járadékbank szolgálatába lépett, amelynek később igazgatója lett. 1903. a budapesti egyetemen az agrárpolitika magántanárává habitálták. A Societé Statistique de Paris és az Inst. Intern. de Statistique tagjául választotta. 1914-ben egyet. rk. tanár, 1915-ben a M. Tud. Akadémia levelezőtagja. 1917-ben németvölgyi előnévvel magyar nemességet kapott. 1919-ben a Magy. Agrár és Járadékbank vezérigazgatóhelyettese, de a következő évben erről az állásáról lemond, mert az egyetem közgazd. karán rendes tanárrá nevezik ki. 1921—22 a kar dékánja, később a közgazdasági egyetem rektora. Főleg a nemzeti jövedelem és a nemzeti vagyon megállapítása körül vannak komoly érdemei.

Fellner Pál gazdaságpolitikus (1893). Apjának, F. Henriknek, a Gyáriparosok Orsz. Szövetsége elnökének halála óta vezeti a Leipziger-cég szeszipari, cukoripari és papíripari gyárait. 1931 és 35 a tatai kerület választotta képviselővé, a nemzeti egység pártjának programjával. Gazdaságpolitikai felszólalásait mindig érdeklődés fogadta a parlamentben. Alelnöke a Gyáriparosok Orsz. Szövetségének és több más fontos gazdasági poziciót is tölt be. A gazdaságtudomány elméleti problémáiról több értékes előadást tartott.

Feng-Jü-Hsziang kínai marsall (1888). Szegény emberek fia és 17 éves korában ment katonának; egy kereszténynyüldözés során oly mély benyomást gyakorolt rá Krisztus követőinek bátorsága, hogy 1910 egy amerikai protestáns misszió iskoláját látogatta és megkeresztelkedett. Későbbi éveiben azonban keresztény vallását Szunjatszen szociális és nacionalista tanaival keverte össze s ebből valamilyen egészen egyéni dogmatikát szűrt le a maga számára. De azért mindmáig mint „keresztény tábornokot" ismerik Kínában, sőt állítólag egy ízben katonáit is tömegesen megkeresztelte. Szun-Jat-Szen idején mint kemény katona gyorsan ment előre s 1921 tábornoká nevezték ki, amit a csapatai között behozott vasfegyelemnek köszönhetett. Súlyt helyezett arra, hogy a proletártömegek előtt megőrizze népszerűségét, mindig egyazon ellátása volt, mint közembereinek, szigorúan megtiltotta a fosztogatást s ahol lehetett, az egyszerű nép közé keveredett, sőt székhelyen mintavárost is rendezett be. Igy mindjobban megerősödött Észak-Kínában a helyzete s csakhamar függetlenítette magát a nankingi kormány főhatósága alól úgyannyira, hogy hamarosan a volt fővárost, Pekinget is elfoglalhatta. Itt Karachan szovjetorosz követ befolyása alá került s ennek behatása alatt megpróbált a délkínai, kantoni kommunista területekkel egyesülni. Közben eddigi ura, Szunjat-Szen elhunyt, s ennek helyébe sógora, Csang-Kai-Sek került, aki erőteljes propagandát indított Kína bolsevizálása ellen. Csapataival diadalmasan vonult észak felé, F. ellen, aki erre kénytelen volt Kínából megszökni. Útja Moszkvába vezette, ahová családját is magával vitte. Fél év mulva, fiát az orosz fővárosban hagyván, orosz pénz segítségével visszatért Kínába s újraszervezte hadseregét. Hadseregében állítólag orosz tisztek is voltak s politikai propagandája most arra irányult, hogy a nép nevében és a népért viseljen háborút a többi katonai kiskirály, elsősorban Csang-Kai-Sek ellen. Csakugyan sikerült magát a gazdag Honan tartományban befészkelnie s ezzel egy, még az eddiginél is kalandosabb politikát inaugurált. Csang-Kai-Sek főmarsall erre lepénzelte. Ekkor F. visszavonult, de a nankingi kormány F. katonáinak járó zsoldhátralék fejében 3 millió dollárt, F. egyéni céljaira pedig további 200 ezer dollárt fizetett ki, aminek fejében F. arra kötelezte magát, hogy elhagyja Kina területét. F. el is tűnt a színtérről, de nem hagyta el Kínát, hanem kolduló csavargó módjára járta be az országot, főként Peking vidékét, ahol a polgárság még mindig szívesen emlékezett vissza arra az öt hónapra, ami alatt F. volt a város ura, mert vasfegyelmet tartott katonái között s ez idő alatt rend volt a városban és környékén. Amikor aztán a japánok előnyomulása Mandzsuria felé erőteljesebb tempót vett, F. elérkezettnek látta az időt, hogy ismét

előtérbe lépjen. Sikerült hirtelenjében 3000 főből álló szabadcsapatot toboroznia (1933 május) s ezek élén próbálkozott meg azzal, hogy feltartóztassa a japánokat. Hamarosan be kellett azonban látnia, hogy csekély erőivel képtelen a japán nyomásnak ellenszegülni. Ezért — most már állítólag végérvényesen — visszavonult a politikától s elhúzódott birtokára, ahol részben folytatja megkezdett és részletekeben már ki is adott memoárjait, részben pedig a költészetet, amellyel fiatal kora óta mindig is kacérkodott. 1927-ben Fengya Igor kassai táblabíró F.-ben a saját, 1911 óta elkallódott testvéröccsére vélt ismerni, minélfogva az a hír terjedt el a világsajtóban, hogy F. marsall magyar eredetű.

Fényes Adolf festőművész (1867). Budapesten és Weimarban tanult, azután Párizsban töltött egy évet. A szigorú realizmusból indult ki és egy ideig főleg a nyomor világából merítette sötét tónusú képeinek motívumait. Később kivilágosodott palettája, mindig egyszerűbb lett és megtalálta az utat a stilizélt kifejezési formák felé. A művészi kultúra kivételes fokát képviseli és fejlődési útján több érdekes állomást járt be. Nagy sikere volt arcképeinek is. Számos kitüntetést kapott magyar és külföldi kiállításokon.

Fenyő László költő és ujságíró (1902). Első verskötete „Az Építés orgonája" nagy feltűnést keltett, a kötet merész hangja miatt az ügyészség eljárást indított ellene és fogházbüntetésre ítélte.

Fenyő Miksa gazdaságpolitikus, író (1877). Ügyvéd volt és 1904 a Gyáriparosok Orsz. Szövetségének titkára, utóbb igazgatója lett. Itt rendkívül értékes munkásságot fejtett ki. 1908 egyik megalapítója volt a „Nyugat" folyóiratnak és ezt sokáig mint szerkesztő is jegyezte. Sokszor keltett feltünést bátor kritikáival és érdekes esztétikai tanulmányaival. 1931 képviselővé választották pártonkívüli programmal és a parlamentben is feltűnt nagy gazdasági tudásával, szónoki tehetségével. 12 szavazattal maradt kisebbségben 1935 a választásokon, de azóta is fontos szerepet tölt be a magyar gazdaságpolitikában. 1918 okt. gróf Hadik János kereskedelmi miniszternek hívta meg kormányába.

Ferenczi Imre egyet. tanár, a Nemzetközi Munkahivatal titkára (1884). Pályáját a budapesti városházán kezdte, mint szociálpolitikai szakelőadó, 1916. a szociálpolitika magántanára lett a budapesti egyetemen. 1920-ban a genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal a munkásvándorlásügy szakreferensévé nevezte ki, és azóta is Genfben fejt ki fontos tevékenységet.

Ferenczi Sári írónő, F. Zoltán akadémikus leánya (1887). Hubay Jenő unokahuga. 1909-ben doktori szigorlatot tett, majd férjével, Bató József festőművésszel Berlinbe költözött. Irodalomtörténeti tanulmányokon kívül eredeti szépirodalmi művei közül történeti regényekkel aratta legnagyobb sikereit. A bécsi kongresszus körül játszódó A vörös daru c. regényét az Akadémia a Péczely-jutalommal tüntette ki.

Ferenczy Tibor, Budapest főkapitánya (1881). Édesapja Hajdúm. főszolgabírája volt. F. a jogi doktorátus megszerzése után kétéves tanulmányútra ment Németországba. 1912 kir. alügyész, 1914 kir. ügyész, Végigharcolta a háborút és több kitüntetést kapott. Amikor a románok kivonulnak Debrecenből, átlépett az államrendőrség szolgálatába és a debreceni főkapitányhelyettese lesz, majd Szombathelyre helyezik át kerületi főkapitánynak. 1932. Budapest főkapitányává nevezik ki. Harctéri teljesítményeinek elismeréseképpen a kormányzó 1936. tartalékos viszonylatban őrnaggyá nevezte ki.

Ferenczy Valér festőművész és grafikus, Ferenczy Károly festőművész fia (1885). Apja tanítványa volt Nagybányán, aztán Münchenben, Párizsban, Olaszországban és Berlinben folytatta tanulmányait. 1907 óta állít ki. Több munkája került a Szépművészeti Múzeumba és számos képét megvásárolta a főváros. Rézkarcai közül budapesti sorozatával külföldön is érdeklődést keltett. 1934-ben megírta és kiadta apja életrajzát.

Ferrero Guglielmo olasz történetíró, szociológus s újabban regényíró (1871). Már fiatal korában magára hívta a figyelmet eredeti szempontokban bővelkedő históriai kutatásokon alapuló publicisztikai cikkeivel és tanulmányaival, amelyekben főként az északeurópai fajok fensőbbségét hirdette. Nagy feltűnést keltett a militarizmusról szóló tíz előadása, valamint a Párizsban, 1906-ban meghívásra tartott előadássorozata Neróról, amelyben szinte rehabilitálta ezt a császárt, mint aki túlzott kelet-imádatával nemhogy a keresztények üldözője lett volna, hanem elenkezőleg, a kereszténység elterjedésében valósággal Szent Pál apostol mellé állítható. 1907-ben Amerikába hívták előadások tartására s ekkor született meg a „Két világ között" c. könyve, amelyben nem csupán az Európa és Amerika közötti lelki konfliktust leplezte le, hanem egyáltalán a régi és új kultúrák között természetesen mindenkor felbukkanó ellentéteket is feltárta. Ugyanez években jelent meg fő műve, a hatkötetes „Róma nagysága és hanyatlása" (magyarul 2. kiadás, 1922), amelyben a történelmi materializmusnak bizonyos fokig teret engedve, a római császárság kialakulását tárgyalja szociális és gazdasági alapon. Ugyanezekben az években írta továbbá apósával, a nagynevű Lombrosóval együtt a bűnöző nőről szóló

nagyméretű tanulmányát. A háború alatt a firenzei egyetem tanárává nevezték ki, de a háború után elvesztette tanszékét. F. ettől kezdve a körtörténeti regény írására vetette magát és „A harmadik Róma" címen négykötetes regényciklusba fogott, amely az ókori és a rinascimento Rómája után az Italia unita Rómáját kívánja felelevíteni; voltaképpen azonban inkább csak a kilencvenes évek olasz életét mutatja be, nem éppen kedvező világításban. A regény első két kötete („A két igazság", 1926) egy annak idején nagy feltűnést keltett mérgezési pör körül vonultatja fel Róma társadalmát, míg a harmadik kötet, amelynek ma új aktualitása van (Vér és verejték, 1930) az olaszok 1896-i abesszín hadjáratának összeomlását dolgozza fel számos szemtanu közvetlen tanuskodása alapján. F. 1933 óta jórészt Genfben él nejével, Gina Lombrosóval együtt. Kettejük fia, Leo, Amerikában filmszínésszé lett, de 1933 augusztusában Santa Fé-ben szerencsétlenül járt és meghalt.

Festetics Sándor gróf, politikus (1882). A háború előtt diplomáciai szolgálatot teljesített. 1918 végén vállalta a honvédelmi tárcát gróf Károlyi Mihály kormányában, de már három hét mulva lemondott a különféle nehézségek nyomása alatt. A politikai életben csak 1931 tért vissza, mikor képviselővé választotta az enyingi kerület, ahol nagy hitbizománya van. Előbb az egységes párt soraihoz tartozott, azután a horogkeresztes, majd a nyilaskeresztes mozgalom élére állott és hetilapot is alapított nemzeti szocialista programmal. 1935 Enyingen kívül Debrecen is képviselővé választotta. Debreceni mandátumát megsemmisitették és az enyingi mandátumról lemondott, miután a közigazgatási bíróság megkezdte az ellene beadott petició tárgyalását. De azután mind a két kerület újból megválasztotta.

Feszty Masa festőművésznő, F. Árpád leánya (1894). Édesanyjától tanult eredetileg festeni és hamarosan feltűnést keltett egyéni stílusú, érdekes arcképeivel és aktjaival. 1924 gyüjteményes kiállítást rendezett. 1926. állami megbízásból megfestette Herczeg Ferenc portréját a Nemzeti Színház számára. Hosszabb időt töltött Firenzében, ahol az egyházművészet iránt kezdett érdeklődni. Egymás után festette a Madonna-képeket, megfestette lisieuxi kis Terézt, Szent Erzsébetet és más vallásos tárgyú képeket alkotott. Egy ideig Debrecenben élt, most Budapesten dolgozik.

Feuchtwanger, Lion, német író (1884). Drámáiban és regényeiben főként a zsidóság életéből vett témákat dolgoz fel. Legnagyobb sikerűek Die hässliche Herzogin, Jud Süss, Der jüdische Krieg és a Geschwister Oppenheim regényei, amelyek magyarul is megjelentek. Ezenkívül több régi klasszikus drámát modern színpadra dolgozott át. Igy Aischylos, Aristophanes és Marlowe egy-egy darabját. A nemzeti szocialista kormány megalakulása óta Franciaországban él, német állampolgárságát megvonták.

Fey Emil osztrák politikus (1886). A háború alatt, mint őrnagy megkapta a Mária Terézia-rendet. Azután kivált az aktív katonai szolgálatból és már 1919. jobboldali szövetséget létesített a leszerelt katonatisztekből. Majd a Heimwehr szervezésénél játszott nagy szerepet és bécsi Heimwehr parancsnoka lett. 1932. mint közbiztonsági államtitkár lépett a kormányba és néhány hónappal utóbb közbiztonsági miniszter, majd helyettes kancellár lett. Nagy energiával vette fel a harcot a nemzeti szocialista áramlattal szemben és sikerült megbízható karhatalmat állítania a kormány mögé. 1934. febr. F. vezette a tűzérségi ostromot a nagy bécsi munkásbérházak ellen, majd júl. 25. a kancellári palotában volt, mikor a nemzeti szocialista felkelők letartóztatták Dollfusst és a kormány mellette talált tagjait. F. beszélt utoljára a halálosan sebesült kancellárral és közvetítette a felkelők tárgyalásait a megadásra nézve. Később már csak tárcanélküli miniszter volt és a második Schussnigg-kormányban nem foglalt többé helyet. Néhány héttel lemondása után a Dunagőzhajózási Társaság választotta meg elnökévé.

Figner Vera orosz forradalmár és író (1852). Eredetileg orvosnak készült, azonban már egészen fiatalon belekeveredett az orosz forradalmi mozgalmakba és résztvett a terroristák földalatti szervezkedésében. Halálra is ítélték, de kegyelmet kapott. Kiszabadulása után Párizsba menekült és itt tartózkodott mindaddig, amig a háború után a forradalmi kormány kezébe nem vette az orosz ügyek intézését. A forradalomból alaposan kivette részét. Életének érdekesebb eseményeit Nacht über Russland című munkájában megírta.

Fimmen, Edo, holland munkáspolitikus (1881). Titkára volt a hollandi szakszervezeti tanácsnak, majd a szakszervezeti internacionáléban töltött be vezető állást. 1920. egyike volt azoknak, akik a szállítómunkások Magyarország elleni bojkottját megszervezték. A második és harmadik internacionálé egyesítésének elvi alapján áll és amikor ezirányú állásfoglalása nem járt eredménnyel, a többséggel szemben ellenzékbe vonult. Azóta a hollandiai független szociáldemokrata párt vezére.

Finály Gábor főigazgató, régész (1871, Kolozsvár). 1893 középisk. tanár, 1913 gimn. igazgató. Pannonia és Dácia régészetére és numizmatikájára vonatkozó számos szaktanulmányán kívül legjelentősebb műve az a régészeti térkép, amelyben a magyaror-

szági leletek segítségével iparkodott az Augustus császár ideje alatt M. Vipsanius Agrippa által készített térképet nagyméretben rekonstruálni.

Finaly Horace francia bankár (1875). Családja magyar származású. Franciaországon kívül Olaszországban is fontos pénzügyi tevékenységet fejtett ki. Az évek sora óta a Banque de Paris vezérigazgatója és szerepet játszik több nagyipari vállalatnál is. A francia nagybankok és nagyipar egyik bizalmi embere gyanánt gyakorol erős befolyást a párizsi sajtóra, de a színfalak mögül a francia politika menetére is anélkül, hogy ilyen irányban bármiféle szerepet vállalna a nyilvánosság előtt. Több fontos lapnál van érdekeltsége és tagja a Banque de France igazgatótanácsának.

Fink Georg német regényíró (1903). Azokkal az írásaival tünt fel, amelyekben a proletárifjúság küzdelmes sorsát rajzolja. Ugyanez a tárgya Mich hungert és Hast du dich verlaufen című, magyar nyelven is megjelent regényeinek.

Finkey Ferenc, büntetőjogász (1870). Már huszonhároméves korában a sárospataki jogakadémián büntetőjogot ad elő, mint helyettes tanár. Három évvel később a kolozsvári tudományegyetemen lett magántanár. 1912-ben a büntető perjog rendes tanára. 1915 a pozsonyi egyetemre, 1921 a szegedi egyetem büntető perjogi tanszékére került át. Egyetemi katedrájától megválva koronaügyésszé, majd kúriai tanácselnökké nevezik ki. A Magy. Tudományos Akadémia rendes tagja. Önállóan megjelent munkában a magyar büntetőjog különböző elágazásaival, az amerikai büntetőjoggal, a jogtanítás reformjával, a börtönügy és a büntetéstan problémájával foglalkozik.

Fisher Herbert angol történetíró (1865). Már az oxfordi egyetemen nagy sikereket ért el. Később Párizsban, Göttingában dolgozott az évek során át, majd az Egyesült Államokban tartott előadásokat. Az egyik kisebb angol egyetem alkancellárjából lett 1916. közoktatásügyi miniszter és ezt az állást hat esztendeig töltötte be. Főleg a népoktatás és középfokú oktatás reformálása körül szerzett rendkívüli érdemeket. Lemondása után az egyik oxfordi kollégium igazgatója lett. 1928. a brit akadémia elnökévé választották. Pályája végén írta meg három nagy kötetben Európa történetének összefoglalását, sok évtized munkájának leszűrődése gyanánt és ez a könyve elsőrendű standard-munka. F. az angol kulturális élet egyik legkimagaslóbb, legelőkelőbb egyénisége. Felesége szintén foglalkozik történetírással.

Fisher Irving, Amerika legnagyobb tekintélyű közgazdásza (1867). A new-haweni egyetem tanára. Szigorú elméleti és matematikai alapon állította fel közgazdasági, pénzügyi elméleteit, de eljutott olyan eredményekhez, amelyek erősen befolyásolták az amerikai kormánynak, az amerikai bankoknak gyakorlati politikáját. A feltétlen tekintélyek közé tartozik Európában is. Odahaza a politikára gyakrolt befolyása lényegesen csökkent Roosevelt elnökké-választása óta. A tőke és a jövedelem természetével, a pénz vásárlóerejével, a kamat elméletével és még számos más fontos problémával foglalkozott. Rendkívül feltűnést keltettek azok a könyvei, amelyek a gazdasági válságot jósolták meg, majd elemeire bontották a krízist és gyógyszereket ajánlottak ellene. Utolsó könyve az angol gazdasági újjáépítést magyarázza meg éles logikával, sok új szempontból.

Flandin Pierre Etienne francia politikus (1889). Jogi tanulmányainak elvégzése után Millerand titkára lett. 1914. óta képviselő. A háború alatt repülőtiszt volt, majd fontos szervezési munkákat végzett a repülés területén. 1920. légügyi államtitkár lett, majd kereskedelmi, pénzügyi, közmunkaügyi miniszter. 1934. tagja volt Doumergue koncentrációs kormányának, amelyet tíz hónap után megbuktatott és maga alakított kormányt az alkotmányreform ügyét levéve a napirendről. Mérsékelt inflációval akarta leküzdeni a gazdasági válságot F. a kormány élén és így ellentétbe került a jegyintézettel, továbbá a nagybankokkal. Amikor egy automobilbaleset után eltört karral, lázasan kért felhatalmazást arra, hogy törvényerejű szükségrendeleteket adhasson ki a deficit leküzdésére: kisebbségben maradt és lemondott. Az új kormányban mint államminiszter vett részt, meghatározott hatáskör nélkül. 1936. jan a Sarraut-kormány külügyminisztere lett. A realitások útján halad, széles területeken van alapos tájékozottsága és sokáig a jövő emberének tekintették a francia politikában. De azután Laval mögött erősen háttérbe szorult.

Fleissig Sándor gazdaságpolitikus (1869). Előbb önállóan folytatott bankári tevékenységet, majd az Angol-Magyar Bank szolgálatába lépett és ott vezérigazgató lett. Jelenleg a bank ügyvezető alelnöke. A budapesti tőzsde 1918 alelnökévé, majd 1931 elnökévé választotta. 1935 megkapta az I. oszt. magyar érdemkeresztet és röviddel utóbb, mint a tőzsde delegátusa, felsőházi tag. Érdekes tanulmányai foglalkoznak gazdaságpolitikai és gazdaságelméleti kérdésekkel.

Fleta Miguel spanyol tenorista (1897). Madridban, Milánóban tanult. Húszéves korától kezdve híres énekes. Kivételes sikereket ért el Európában és Amerikában egyaránt.

Fodor László drámaíró (1898). Ujságírói pályáját a „Világ"-nál kezdte. Első nagy

sikere 1923. a „Navarrai Margit" volt a Magyar Színházban. Ez a vígjátéka színrekerült Londonban, New Yorkban is és utóbb „Esernyős király" c. írt hozzá operettzenét Benatzky. Azóta F. vagy tizenöt színműve járta be Európa és Amerika színpadait. Nagy termékenységénél fogva több darabja álnéven került a közönség elé. Sokszor írta át mások darabjait. De azért újból és újból visszatért az irodalmi célkitűzésekhez. Igy Don Juan-drámájában és a „Szerelem nem olyan egyszerű" keserny ős témájának megírásánál. Legutóbbi nagy sikerei Budapesten a Lakatos László társaságában írt „Helyet az ifjúságnak", amely többb, mint 200 előadást ért meg, majd az „Érettségi", amely most jutott el a 100. előadás fölé. Írt elbeszéléseket és regényeket is. Nevét ismeri a világ egész színházi közönsége.

Foerster Friedrich Wilhelm német filozófus és pedagógus (1869). Eleinte filozófiai és nemzetgazdasági tanulmányokat folytatott, majd a munkásmozgalmak és a fiatalkorú bűnösök problémái felé fordult érdeklődése. Bejárta Angliát és Amerikát, ahol éveken keresztül behatóan tanulmányozta az ottani szociális és nevelésügyi viszonyokat. 1899-ben a zürichi egyetem magántanára. 1912-ben visszatért Németországba, ahol a világháború folyamán erősen exponálta magát a pacifista irányzatok mellett. A forradalom kitörésekor résztvett a bajor átalakulás mozgalmaiban és mint a bajor forradalmi kormány követe, ismét Svájcban telepedett le. Azóta csaknem kizárólag pacifista munkásságot fejt ki, újabban a „Zeit" című folyóiratot szerkeszti.

Ford Henry, a világ három leggazdagabb embere közül az egyik (1863). Dearborn mellett született egy kis farmon. Apja Angliából vándorolt ki az Egyesült Államokba. F. csak 15 éves koráig járhatott iskolába, de ezalatt is segédkeznie kellett odahaza, apja kis farmján. Még 13 éves sem volt, amikor titokban szétszedte apja féltve őrzött aranyóráját, hogy megnézze mi a szerkezete, azután hibátlanul ismét összerakta. Ettől kezdve a gyerek lett az egész környék órásmestere, de apja szigorúan eltiltotta ettől, mert a gyerek ingyen dolgozott. 16 éves korában F. Detroitban heti 2½ dollárért beállt egy szerszámjavító műhelybe, de mert kosztja és lakása 3½ dollár volt, a napi 10 órás munkaidő befejeztével, még négy órán át órákat javított, heti 2 dollárért, egy ékszerésznél. A következő évben átment egy gépgyárba, ahol két esztendeig dolgozott, majd egy másik céghez szegődött, amely — az akkori fogalmak szerint — olcsó és könnyű gőzekéket gyártott. Ezeket Ford adta át azután a farmereknek, ő tanította be az egyszerű embereket a bonyolult gépek kezelésére és 2 éven át ő végezte a karbantartást is. Amikor kénytelen volt visszatérni apja farmjára, kis műhelyt rendezett be, hogy egy igazán egyszerű és könnyű traktort szerkesszen meg, mert már akkor meggyőződése volt, hogy a farmokon a jövő nem a lóé, hanem az olcsó gépeké. Apja 40 hold földet ajándékozott neki, csakhogy elvonja a gépektől a gazdálkodáshoz, de a 21 éves F. első dolga az volt, hogy gőzfavágót rendezett be birtokán. 1887. elvette egy szomszédos kis farm tulajdonosának lányát és saját fürésztelepe fájából maga építette fel kis blokkházukat. Nem sokáig bírta azonban a gazdálkodást: visszament Detroitba, ahol Edison villamossági vállalatába gépésznek szerződtette, de szabad óráiban háza udvarán egy rozoga fészerben hozzákezdett első benzinmótorja építéséhez. 1892. elkészült az első „Ford", de csak a következő évben sikerült annyira tökéletesítenie, hogy ne akadjon el folytonosan. Első automobilja összesen 4 lóerőt fejtett ki. F. vagy 1500 kilométert szaladgált gépével, azután eladta 200 dollárért, hogy nyomban hozzákezdjen egy erősebb, de mégis könnyebb autó építéséhez. 1899. otthagyta a villamossági vállalatot, mert a Detroit Automobile Company meghívta főmérnökéül. De enm tudta keresztülvinni azt, hogy rendezkedjenek be tömeggyártásra és az igazgatóság „mérték szerint", a megrendelő kívánságainak megfelelően készített minden egyes automobilt. 1902. otthagyta állását és önállósította magát. Egyszerre egész sor automobil gyártásához kezdett egyemeletes, rozoga gyárában és két versenyautót is konstruált. A „999" remekül bevált és minden amerikai autóversenyben győzött, úgy, hogy F. így szerzett hírneve jóvoltából 1903. megalakította a világ ma legnagyobb automobilvállalatát, a „Ford Motor Company"-t. Az alaptőke névleg 100.000 dollár volt, de ebből a valóságban csak 28.000 dollárt jegyeztek és ennek is csak a felét készpénzben. 23 év múlva hivatalosan is már kerek egymilliárd dollárra becsülték a F. gyárak értékét, amelyek 200.000 foglalkoztattak az öt kontinensen. Ezt a gigászi vállalatot F. úgy építette fel, hogy minden nyereséget üzeme további fejlesztésére használta fel. Ezért is tudta kivédeni a hatalmas amerikai bankok minden ellene irányított támadását. Ma már az egész vállalat Henry Ford és egyetlen fia Edsel magántulajdona, mert 1919 összevásárolták 70 millió dollárért régi társaik minden részvényét, bár később e miatt hosszú pörösködések folytak. Az igazi sikert az 1909. piacra hozott F-modell vívta ki, amely egy csapásra meghódította az egész világ autópiacát. F. ezzel tért át az igazi tömeggyártásra és a F-modellt 19 éven át „a mozgó szalagok" végtelen sora ontotta a piacra. 1915. már egymillió „Ford" futott világszerte, de most kezdett csak meredeken emelkedni a termelés: 9 év alatt

még 9 millió autót gyártott F., majd három év múlva elérték a 15 milliós számot. Ezzel azután új korszak kezdődött. 1928. F. gyárakat 6 hónapra bezárták és millió dolláros költséggel átalakították egy egész más típus előállítására. F. ellenségei biztosra vették, hogy ez a vakmerő lépés meghozza az autókirály bukását. F. teljes győzelmet aratott új A-modelljával és a konjunktura csúcspontján egyetlen év alatt négymillió autót adott el. F. elve kezdettől fogva az volt, hogy a munkásoknak minél nagyobb fizetést kell adni vásárlóképességük fokozására, ugyanakkor azonban a gyártmányok árait le kell szállítani. Ford maga még csak 2½ dollárt kapott 10 órás munkaidő mellett egy egész hétre, míg ma gyáraiban a munkások átlagos napibére, határai munkaidő mellett 8 dollár, pedig azóta autóinak árát F. az eredeti 850 dollárról 220 dollárra szállította le. Ezt természetesen csak úgy lehetett elérni, hogy kiküszöbölt minden közvetítőt és ma már mindent ő maga állít elő kocsijaihoz. Ma 60 autógyára dolgozik a világ minden részében és csak Észak-Amerikában 600.000 hold erdeje és bányatelepe van, 800 kilométeres saját vasútja, repülőgépgyára, óceánjárói, teherhajói. 1915. a skandináv államok békebarátai arra a meggyőződésre bírták, hogy egyszeriben véget lehetne vetni a világháborúnak, ha valaki bátor gesztussal a hadviselők elé lépne. F. erre külön hajót szereltetett fel és azon maga is Norvégiába utazott, azonban e híres „békehajó" útja kudarccal végződött. A háború után F. lapjában, a „Dearborn Independent"-ben, antiszemita hangokat kezdett megütni, de csakhamar felhagyott ezzel a politikájával.

Forrer Robert Eduard német régész (1866). Eredetileg régiségkereskedőnek indult s főleg Elzász római régészeti anyagával foglalkozott. Majd Dél-Franciaországban és a Pireneusokban őskori ásatásokban is részt vett s elméleti. de főként gyakorlati kutatásainak eredményeképpen megírta Reallexikon der prähistorischen, klassischen und frühchristlichen Altertümer (1907) c. művet.

Forró Pál, író (1884). Jogot végzett és ügyvédi diplomát szerzett. Az „Egy diákkor története" c. művében éles szemmel rajzolta meg a serdülő kor nemi válságait. Ezt a regényét sűrű egymásutánban követték forró erotikájú regényei.

Fort Paul francia költő (1872, Reims). Tizenhatéves korában jött Párizsba s két év mulva már egyik vezére lett az akkori fiatal íróknak: ekkor alapította a Théâtre d'Art-színházat, amelyben az angol reneszansz íróin kívül szóhoz juttatta az első szimbolista generációt (Verlaine, Maeterlinck) is. Színháza azután átment Lugné-Poe kezе alá s Oeuvre címen stúdiószínpaddá lett. 1895-ben, tehát 23 éves korában, alapította meg F. a Vers et Prose folyóiratot, a szimbolista irodalom reprezentatív szervét, amely lassanként mindjobban átsímult a parnasszienek irányába. Egyidejüleg részt vett a rokon német Pan folyóirat szerkesztésében is, s ezekben az években jelent meg költői főműve is, a nyolckötetes „Ballades françaises", lírai költemények, amelyekben népies hangon, romantikus felfogásban öleli fel Franciaország egész multját s főként természeti szépségeit, mint ahogy F. főereje éppen az ősi természetnek szinte mitikus szeretetében jelentkezik. Mindezt puha, rímelt stanzákban mondja el, ezeket azonban a próza köntösébe rejti, mert axiomája szerint el akarná tüntetni a próza és a vers között a különbséget. Ezért még a versnél is nagyobb súlyt helyez a ritmizált prózára. 1912. az elhunyt Léon Dierx helyébe őt választották meg „a költők fejedelmévé". A háború alatt a becsületrendet is megkapta.

Földes Béla politikus és nemzetgazdász (1848). Pályájának elején a fővárosi statisztikai hivatalban dolgozott, majd a Kereskedelmi Akadémián lett a nemzetgazdaságtan és pénzügytan rendes tanára. 1882. a budapesti egyetemen a statisztika tanszékére nevezték ki, majd átvette a nemzetgazdaságtan tanszékét. Tevékeny részt vett a tudományos életben, rendes tagja a Magy. Tud. Akadémiának és számos külföldi tudományos intézménynek. 1905. Nagybányán függetlenségi programmal képviselővé választották, a parlamentben különösen pénzügyi kérdésekkel foglalkozott. 1917. az átmenetgazdasági kérdések tárcanélküli minisztere. Jelenleg is élénk tevékenységet fejt ki a szaklapokban. Önállóan megjelent munkáiban szociális kérdéssel, gazdaságtörténettel, szocializmussal, társadalmi gazdaságtannal és kereskedelemelmélettel foglalkozik.

Földes Imre író (1881). Húszéves korában tűnt fel, amikor A király arája című vígjátékával megnyerte az Akadémia Kóczán-díját. A következő években írt darabjaival ugyancsak díjakat nyert. Majd pedig úgyszólván minden évben írt olyan sikeres színdarabokat, amelyek vagy aktuális társadalmi kérdéseket, vagy valamilyen hazafias gondolatot dolgoznak fel. Éveken keresztül a legnagyobb sikerű magyar drámaírók közé tartozott. Legnépszerűbb darabjai A császár katonái, a Hivatalnok urak, a Nincs tovább, Grün Lili, Terike, Tüzek az éjszakában, A világ könyvelője stb. 1936 a Nemzeti Színházban volt nagy siker az „Ifj. Horváth Pál".

Földesy Arnold gordonkaművész (1882). Popper Dávid egyik legkiválóbb tanítvá-

nya. Szerte Európában nagy sikerei voltak, kivételes technikai tudásával és színes, érdekes, de néha szeszélyesen egyéni játékmódjával.

Földessy Gyula író (1874). Esztétikai és kritikai tanulmányai már korán a Nyugat munkatársává avatták. Főként Arany János és Ady Endre emberi és írói egyéniségének kapcsolataival foglalkozott 1911 óta megjelent tanulmányaiban. 1934. gyüjteményes kötetben adta ki bölcseleti és irodalomelméleti munkálatait. Középiskolai tanár, a Magyar Tudományos Akadémiához van beosztva szolgálattételre.

Földi Mihály író és hírlapíró (1894). Orvosi diplomát szerzett és a háborúban is orvosi szolgálatot teljesített. Először 1913. novellás kötete jelent meg, érdeklődése azonban hamarosan hosszabb lélegzetű munkák felé fordult. Regényeiben eleinte erős naturalizmussal dolgozik és a lélek eltévelyedéseit, valamint a kettős én problémáját állítja történeteinek középpontjába. Ebbe a csoportba tartozik a Szahara, Sándor és Sándor, Mámorosak, A másik élet c. regényei. Később a társadalmi problémák felé fordult figyelme és ilyen természetű kérdéseket tárgyal a Halasi-Hirsch fiú és A csábító című regénye, valamint legutolsó munkája, amely A házasság címmel a modern házasság problémáját világítja meg. Isten országa felé, A meztelen ember és A lázadó szűz címen megjelent regénytrilógiája spirituális kérdésekkel foglalkozik. F. 1924 óta a Pesti Napló szerkesztője és azóta mint ujságíró is igen sokoldalú munkásságot fejt ki.

Francé Raoul természettudományi író (1874). Bécsben született és Budapesten végezte a Kereskedelmi Akadémiát, majd a Műegyetemre került, ahol már mint Entz Géza tanítványa, népszerűsítő tudományos értekezések írásával is foglalkozott. Az egyetem elvégzése után a Földrajzi Társaság és a Természettudományi Társulat megbízásából különböző kutatásokat végzett, majd mint a Földtani Társulat kiküldötte, átvizsgálta a Magyarországon található tőzeglapokat. Később a magyaróvári növénykórtani állomásnál teljesített négy éven keresztül szolgálatot, majd 1902-ben külföldre ment és Münchenben telepedett le. Ott először teológiai tanulmányokat folytatott, majd biológiai kutatásokra specializálta magát. Eredményeiről sűrűn beszámolt a szakembereknek és a közönségnek. Javarészt németül megjelent, de több nyelvre lefordított nagyobb műveiben a tudományos értékét, a növények technikai teljesítményét, valamint érzéki és szerelmi életét, a föld életét, az organizmus problémáit és az őserdő életét tárgyalja. Elsőrendű írói kvalitásokkal tud általános érdeklődést kelteni, sokszor írói szempontjai iránt. Egyik legkitünőbb képviselője a tudományos ujságtárca műfajának. Összehasonlító élettani munkáján kívül Phöbus című könyvében az 1980-as évek Európáját rajzolja meg utópisztikus formában, de komoly megalapozottsággal.

François-Ponçet André francia politikus (1887). Érdekes pályát futott be, előbb a Sorbonne-on tartott irodalomtörténeti előadásokat, mint magántanár és finom tanulmányokban foglalkozott Goethe alakjával, de később gazdasági kérdések felé terelődött érdeklődése. Mivel kitünően tudott németül és jól ismerte a német viszonyokat, a háború alatt a francia kémelhárító-osztálynál játszott nagy szerepet, miután előbb századának élén megsebesült a fronton. Később propagandamunkát végzett és azután az egyik francia ipari szövetség titkára lett. Igy került 1924 a francia kamarába, ahol hamarosan a gazdasági tekintélyek közé emelkedett. De először 1928 mint szépművészeti államtitkár lett tagja a kormánynak. Nemsokára gazdasági államtitkárrá nevezték ki és nagy befolyást gyakorolt a francia gazdaságpolitikára, amíg 1931 aug. a berlini nagykövetség vezetését vette át. Most már ötödik éve tölti be rendkívül nehéz viszonyok között ezt az állást és itt nagy személyes eredményeket ért el. Áldozat részéről, hogy ilyen hosszú időt tölt távol Párizstól, de csaknem nélkülözhetetlen embernek tartják poziciójában.

Franklin-Bouillon Henry francia politikus (1870). Ujságíróból lett képviselő 1910. A háború alatt fontos szerepe volt a francia propagandaszolgálatnál. 1921 Musztafa Kemál pasa mellett kapott diplomáciai beosztást és nagyrésze volt abban, hogy Kemál pasa elérhette kitűzött céljait. Egyéni nézetei, heves temperamentuma folytán gyakran volt heves összeütközések központja visszatérése után. 1934 résztvett Doumergue nemzeti kormányában. Most újból élesen ellenzéki.

Frauenfeld Alfred osztrák politikus (1898). Az egyik bécsi banknál volt tisztviselő. Előbb a szocialista párthoz tartozott, azután megkezdte a bécsi nemzeti szocialista párt szervezését. 1932 jelentős eredményt ért el a bécsi községi választásokon és nagyobb párt élén vonult be a városházára, ahol tanácsnokká választották. Résztvett több puccskísérletben és 1933 letartóztatták, 1934 szabadlábra helyezése után elhagyta Ausztriát és Münchenben telepedett le, ahonnan egy ideig még irányította az osztrák nemzeti szocialista mozgalmat, de most már alig szerepel.

Frazer James George Sir, angol etnologus (1854). 1907. a liverpooli egyetem, 1921. óta a cambridgei egyetem tanára. A párizsi, oxfordi egyetemek díszdoktora.

Tudományos munkásságáért biztosították és a francia becsületrend parancsnoki címét nyerte el. 1890—1915-ig jelent meg 12 kötetes főműve: The Golden Bough, amely világhírűvé tette nevét. „Az arany ág" az ősi kultuszokról, mágiáról és vallásos szokásokról szóló átfogó tanulmánya az ősi kultuszokat, mondákat, legendákat, népszokásokat ismerteti az ókortól egészen a huszadik század elejéig. Mindezeket közös nevezőre hozza. Kutatásai során az emberi lélek két jelentős közösségét fedezi fel. Az egyik: az indogermán népek monda-világának közös alapelemei, amelyekből a primitív ember lelki világához jut el. A másik közös lelki alap: a mágikus, a vallásos és a tudományos gondolkodás közössége a földön. Ez a két szellemi közösség F. felfogásában — demokráciát jelent, azon az alapon, hogy közös akarások, egyforma vágyak és egyforma tilalmak irányítják az emberi lélek útjait. A F. szellemtörténetéből megismert demokratikus ember joggal kívánhatja az élet minden területén a demokráciát. Az általa leírt szellem ruhája olyan szőttes, amely három fonálból szövődik: a mágia fekete fonalából, a vallás piros fonalából és a tudomány fehér fonalából. Ha az emberi szellemnek ezt a szőtt ruháját változataiban az emberi történelem során végigtekintjük, úgy kezdetben egy fekete-fehér mintájú szőttest találunk, tehát egy igazi és hamis elképzelésekből álló, mágiából és primitív tapasztalásból összefoldozott szövetet, amelyben a vallás piros fonalai még nem láthatók. Később a szövet megváltozik és bár a fekete-fehér minta megmarad, de benyomul a szellem közepére a vallás piros fonala és a szőttes három színével változik színárnyalataiban és színelosztásában még napjainkban is. F. szellemtörténete a hatásos területeket is erősen befolyásolja a tudomány fejlődésében és eredményeiből széles körökben vontak le következtetéseket.

Freud Zsigmond, a pszichoanalitikai tudomány alkotója (1856). Freiburg morva városban született. Orvosi diplomáját Bécsben szerezte meg. Eleinte agyszövettannal, agyanatómiával foglalkozott. A szervi idegrendszer megbetegedései is érdekelték. Ezekről néhány kitűnő tanulmánya jelent meg. Egyetemi magántanár lett Bécsben, majd a párizsi Charcot mellé került. F. itt találkozott először nagy számban olyan betegekkel, akik nem szervi okok következtében szenvedtek, hanem úgynevezett hisztériás bénulások, érzészavarok tüneteit mutatták. Freud hajlandósága, mely a nem szervi eredetű, úgynevezett neurotikus betegségek mélyebb szerkezetébe igyekezett behatolni, már itt megmutatkozott. Bécsbe visszatérve, F. a magángyakorlatban az akkor divatos villamos és hipnotikus gyógykezelést kultiválta, azonban e gyógymódok alkalmazásakor sok csalódás érte kutató és kritikus szellemét. Megváltásként hatott tehát reá Josef Breuer egyik kórtörténete, melynek lényege az volt, hogy egy hiszteriás leány, aki különböző bénulások, depressziós zavarok, gáltoltságok tüneteiben szenvedett, mély hipnózisban elmeselte, ami lelkét nyomta. Meg is gyógyult, mégpedig sokkal alaposabban, mint azt a közönséges hipnózis-szuggesztios kezelésnél látni szoktuk. Kitűnt, hogy valamennyi tünet összefüggésben állt a leánynak apja betegágyánál keletkezett különböző élményeivel, gondolataival és ezeknek mintegy lecsapódása volt. Breuer íróasztalában őrizte e kórtörténetet, F. pedig megérezte, hogy itt alapvető összefüggések felismeréséről van szó, rendszeresen kezdett tehát foglalkozni a Breuer-féle hipnózisban kikérdezés gyógyító módszerével. Midőn már számos esetben meggyőződött az összefüggések törvényszerűségéről, rábeszélte Breuert egy közösen megírt előzetes tanulmány, majd a „Tanulmányok a hisztériáról" című könyv megjelentetésére. Ez a munka olyan megállapításokat tesz, melyek a pszichoanalizis épületének alapjait is jelentik, mert az indulati élet jelentőségéről, a nem tudatos és a tudatos lelki történések közötti különbségről, valamint dinamikus és ökonomikus lelki folyamatokról ad számot. A módszer, melyről a könyv beszél, az úgynevezett „katartikus eljárás", melynél a cél az, hogy a tünetet fenntartó indulatmennyiséget, hipnózisban visszaterelve rendes útjára, „lereagáltatással" érjenek el gyógyulást. A könyv kemény kritikában részesült, ami Breuert elkedvetlenítette, de F. folytatta vizsgálatait, amelyeknek során a nemiség betegségokozó szerepét látta igazoltnak. F. bizonyos meggondolások alapján letett a hipnózisban való beszéltetés alkalmazásáról, éber állapotban ösztökélte emlékezésre betegeit, s az új módszer leleplezett valamit, amit a hipnotikus eljárás elfedett, felfedezte az elfojtás tényét. Az elfojtás nem más ,mint az a lelki, érzelmi munka, mellyel a tudat kínos élmények behatásaival szemben olymódon védekezik, hogy a kínos élményt, teljes energiatöltésével az elfelejtésnek speciális, elfojtásos módján, a tudattalanba száműzi. Az elfojtás és a tudattalan kutatása ismertette meg Freudot a lelki élet eladdig ismeretlen törvényeinek egész sorával, melyeknek felfedezése nemcsak az orvosi pszichológiát, hanem sok más tudományt is (pedagógia, etnológia, kriminológia) hasonlíthatatlan mértékben megtermékenyített. Az álomról szóló könyve, az alkotó művész munkájáról, a költő álmodozásáról, a vicc és a kómikum tudattalanhoz való viszonyáról való megállapításai, újszerűek és döntő jelentőségűek. A „Totem és tabu", mely a val-

láspszichológiába való mély betekintés, különleges értékkel bír. Emellett klinikus megfigyelések, technikai, gyógyító gondolatok egész sorát produkálta különböző írásaiban. F.-nak az 1920-as évek után megjelent munkái, az életösztönökről és a halálösztönökről írt tanulmánya, az énszerkezetről szóló írása, a tömeglélekkel foglalkozó könyve, néha mások által felvetett ideák metapszichológiai szellemben való kiépítését, a pszichoanalizis eredeti megállapításai mellett új szempontok és új tények keletkezését mutatják. A rendkívüli ellenkezés, mellyel Freud tanai találkoztak és még ma is találkoznak, lassan csökken, mind több és több megállapítást vesznek át a különben konzervatív, sőt Freud-ellenes kutatók.

Freund Mihály vegyészmérnök (1884). Engler karlsruhei tanárnak, a petroleumkémia megalapítójának tanítványa. A petroleumkérdések szakértője. A magyarországi barnaszénkátrány feldolgozása és a petroleumtermékek felhasználása tekintetében jelentős eredményeket ért el. A szénhidrogének kémiai technologiájára vonatkozó fontos kutatásokat végzett. 70 tud. munkája jelent meg magyar, német, francia és angol szakfolyóiratokban. Legutóbbi műve: „A petroleum az ókorban és a középkorban" (1935).

Frey Ernő idegorvos (1873). Az agyszövettani laboratóriumban dolgozott, mint első tanársegéd. 1915 óta a budapesti egyetem magántanára az agybetegségek kórtanának tárgyköréből. Ugyanebbe a körbe vágó tanulmányai nagy számmal jelentek meg magyar és német nyelven.

Friedrich István politikus (1883). Mérnöki oklevelet szerzett és gépjavítóműhelyt, majd gépgyárat alapított. 1914 Amerikába kísérte gróf Károlyi Mihályt és a háború kitörésénél a franciák internálták, de sikerült hazaszöknie. 1918 nov. hadügyi államtitkár lett gróf Károlyi Mihály kormányában. Csakhamar jobbfelé tolódott el és lemondott állásáról. A proletárdiktatúra alatt tevékeny részt vett az ellenforradalmi szervezkedésben. 1919 aug. az ellenforradalmi kormány miniszterelnöke lett. Kétizben újjáalakította kormányát, míg a Clark-féle tárgyalások folytán kénytelen volt lemondani. Huszár Károly koncentrációs kormányában a hadügyi tárcát vette át. Az 1920. nemzetgyűlési választásokat az általa kiadott minisztertanácsi rendelet alapján tartották meg, titkos szavazással. A Tisza-gyilkosok ellen megindult bűnpörben az ügyészség vádat emelt ellene, de a bíróság a tényállás tisztázása után megállapította, hogy F. semmiféle szerepet nem játszott gróf Tisza István halálánál. 1920 óta állandóan tagja a parlamentnek, keresztény ellenzéki programmal. Sűrűn szólal fel és élénk publicisztikai tevékenységet fejt ki.

Friedmann Ernő, jogtudós, egyetemi tanár, publicista (1883). Jogi tanulmányait Budapesten és Berlinben végezte. 1910 a kultuszminisztériumba osztották be, ahol főleg a jogi oktatás reformjával és az új egyetemek szervezésével foglalkozott. 1912 kassai jogakadémiai tanár, majd királyi ügyész. Balogh Jenő igazságügyminisztersége alatt a kodifikációs bizottság egyik előadója lett és több fontos törvénytervezet kidolgozásában vett részt. 1914 a Műegyetem közgazdasági osztályán a jogi enciklopédia rendkívüli, majd nyilvános rendes tanára. A háború alatt a közélelmezési minisztérium kodifikációs osztályát vezette, azután megszervezte az Országos Árvizsgáló Bizottságot és ennek elnöke lett. Ilyen minőségében erélyes rendelkezéseivel több ízben keltett feltűnést. 1921 régi tanszékének megtartása mellett a kormányzó kinevezte a műegyetemen a közigazgatási jog tanárává is. 1926 óta az Országos Ipari Jelzálog Hitelintézetnél működik administrateur delegué, majd mint helyettes elnök. 1932 a Magyar Hirlap főszerkesztője lett és ott élénk publicisztikai tevékenységet fejt ki, 1935 felmentésénél két tanszékének teendői alól, kormányzói kitüntetés gyanánt megtartotta az egyetemi ny. r. tanár címét és jellegét. Tudományos munkássága főleg a büntetőjog területén mozog. Nagy könyvet írt „A korlátozott beszámíthatóság"-ról és értékes tanulmányokat adott ki a konzervatív irány és a haladás küzdelméről a büntetőjogban, a társadalom védelméről a közveszélyes bűntettesekkel szemben és a határozatlan tartamú ítéletekről. Több tanulmánya jelent meg német és angol nyelven is. Később főleg gazdasági cikkei keltettek nagy figyelmet külföldön. Jelentékeny szerepet játszott több nemzetközi jogi konferencián.

Frigyes Mária Albrecht királyi herceg (1856). A katonai pályának szentelte életét. 1893 táborszernagy. 1895 Albrecht főherceg halálával örökölte annak óriási kiterjedésű birtokait és hitbizományait, 1914 átvette az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokságát és 1916 végéig töltötte be ezt a felelős állást, oldalán Conrad von Hötzendorf vezérkari főnökkel. A legmagasabb katonai kitüntetések sora mellett öt díszdoktori oklevelet is kapott főparancsnoki eredményeinek elismeréséül.

Frigyesi József nőorvos (1875). A Tauffer-klinikán volt tanársegéd. 1912. a nőgyógyászati műtéttanból magántanárá habilitálták, majd a nőgyógyászat nyilvános rendes tanára lett. Éveken keresztül vezette a Bakács-téri kórházat, 1929. a budapesti egyetem I. sz. női klinikáját. Számos tudományos értekezése jelent meg magyar és német nyelven. 1924. egészségügyi főtanácsos.

Frobenius Leo német afrikakutató (1873). Örökségképen vette át atyjától, aki maga is neves Afrika-utazó volt, élethivatásul a fekete földrész tanulmányozását. 1905—1935 között tíz különböző utazást tett Afrikában és pedig mindig más-más vidéket választva betörési kapunak és úticélnak. Így felkutatta a Kongo, a Kasszai, a Szenegal, a Niger, a Nilus és a Vörös-tenger vidékét, beutazta Dakart, Togót, Szudánt, Algírt, Tuniszt, Abesszíniát, Délkelet-Afrikát (az utóbbit azért, hogy az Indiával való kultúrkapcsolatokat derítse fel). Etnográfiai gyűjteményeiből Frankfurtban „Forschungsinstitut für Kulturmorphologie" címen tudományos kutató-intézetet alapított. Számos útleíráson kívül foglalkozott külön művekben az őskulturákkal, az afrikai titkos szövetségekkel, a háborúk világtörténetével, az Atlantisszal, Erythreával, Indiával; főműve az Erlebte Erdteile, amely eddig nyolc kötetben jelent meg. 1935-ben Budapesten is tartott előadásokat egyes gyűjteményrészeinek bemutatása kapcsán. Almásy László magyar Szahara-utazóval az Ain Dua-ban felfedezett őskori sziklafestmények megtalálása körül prioritási vitája volt.

Frommer Rudolf, a Fegyver- és Gépgyár volt vezérigazgatója (1863). Nevéhez fűződik az önműködő pisztolyok feltalálása, amelyek nevüket is róla kapták. Ezenkívül ő fejlesztette ki a magyar pisztolygyártást és a sörétes puskák nagybani készítését. Megírta a tőzsdei műszavakat tartalmazó német-magyar és magyar-német zsebszótárt. Kezdeményezésére rendezték 1895-ben a gabonatőzsde giro-elszámolását. 1914-ben megkapta a magyar nemességet fegyverneki előnévvel, majd udvari tanácsossá, 1928. pedig a felsőház tagjává nevezték ki. A fegyvergyár vezérigazgatói állásáról 1935. lemondott.

Frot Eugène francia politikus (1894). Ügyvédből lett szocialista képviselő, azután a polgári baloldalhoz csatlakozott. Mint kereskedelemügyi miniszter kitünően bevált és 1934 belügyminisztere lett a Daladier-kormánynak. Többször megdöntötte azt a vádat, mintha őt terhelné a felelősség a febr. hatodikai véres éjszakáért, de azért még mindig heves támadások célpontja. A párizsi ügyvédi kamara néhány hónapra megvonta tőle a jogot prakszisának folytatására, sőt ünnepélyesen elégették ügyvédi talárját. A jobboldali szervezetek őt üldözik leginkább, talán azért, mert tehetségénél, erélyénél fogva veszélyesnek tartják magukra nézve.

Fuad, I., Egyiptom királya (1868, Gizeh). Az adósságcsinálásai miatt trónjáról elkergetett Iszmail kedivének másodszülött fia. Előtte bátyja, Husszein Kiamil uralkodott, akit azonban a világháború idején török-szimpátiái miatt az angolok eltávolítottak a trónról. 1922 március 15-ig csupán kedive címmel uralkodott, de miután Egyiptom ekkor proklamálta függetlenségét, F. is felvette a királyi címet. Eddigi uralkodását részben a saját családjából támadt trónpretendensekkel való harcai töltötték ki, — amelyeknek végleges lezárására megváltoztatta az eddigi (ótörök hagyományú) testvéröröklési rendet és saját, 1920-ban született fiát, Faruk herceget proklamálta trónörökösül —, részben pedig a népének nagy többségét alkotó wafdista (nacionalista) párttal való huzavonák tették nehézzé, amelyek során egy ízben (1924) feloszlatta a parlamentet, egyízben (1927) három esztendőre felfüggesztette annak működését, s egyízben (1929) a nyilt diktatura eszközéhez fordult s csak legújabban, az olasz-abesszín háború hatása alatt kénytelenkedett újra vissza az alkotmányos parlamentáris uralkodás útjára. Mindezekben a sakkhúzásaiban természetesen nem annyira saját akarata jelentkezik, mint inkább az angolok politikai törekvései, akik északon a szuezi csatorna biztonságát, délen pedig Szudán birtokát féltik az ébredő egyiptomi nacionalizmustól s ezért az angol fegyverekre támaszkodó F. útján kívánják a Nilus mentén saját hatalmi politikájukat érvényesíteni. E kettős konfliktushoz újabban a Nilus két főágába épített öntözőgátak kérdése is súlyosítóan járult, miután e gátak szűrőként hatnak s a Nilus evenként ismétlődő áradásának tulajdonképpeni termékenyítő anyagát, az edaphont vonják el Egyiptomtól az angol birtokban lévő Szudán javára. Az egyiptomi nacionalisták így nem minden ok nélkül félnek emiatt az ország elszegényedésétől. F. egyébként régebben, herceg korában, mint arab költő is nevet szerzett magának s a nemzetközi orientalista kongresszusokon, azok irodalmi szakosztályaiban fejtett ki működést.

Fulda Ludwig német író és költő (1862). Az egyetem filozófiai fakultásának elvégzése után Münchenbe költözött, ahol Paul Heyse irányítása és hatása alatt tette meg első lépéseit az irodalomban. Később Berlinbe ment és a realista művészi irányokat követő fiatal írógeneráció egyik vezetője lett. Egész könyvtárra menő színmű, elbeszélés, költemény és regény került ki tolla alól. Népszerűsége az utóbbi időben már elhalványodott. Mint műfordító is nagy sikereket ért el, például Rostand rendkívül szerencsés tolmácsolásával.

Furtwängler Wilhelm német karmester (1886). Lübeckben, Mannheimban, majd Berlinben vezényelte a filharmonikusok hangversenyeit és a filharmonikusok zenekarával ismételten indult külföldi körútra. Budapesten is több alkalommal vendégszerepelt. Később a berlini állami opera

szerződtette igazgatójának és a heidelbergi egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta. Mint karmester a klasszikusok közé tartozik és több értékes önálló szerzeménye van. Operaigazgatói állását 1934 végén elhagyta. Mint nagy egyéniséget is világszerte tisztelik.

Fülöp-Miller René író (1891, Karánsebes). Erdélybe menekült hugenotta családból eredt s már gimnazista korában egy helyi lapnak politikai szerkesztője volt. Egyetemi éveit Bécsben és Párizsban töltötte, majd Budapesten ujságíró volt. A világháború után nyomban Genfben telepedett le s ezidő óta jelentek meg nagy, nemzetközi sikereket jelentő riportázsai, amelyeknek során beutazta Oroszországot és ismeretlen adatokat tárt fel Leninről, Rasputinról, Tolsztojról és Dosztojevszkijről. Amerikai útja befejeztével kitünő riportkönyvet adott ki a filmgyártás titkairól s az amerikai színházról. Hatalmas műben ismertette a világtörténelem messziánikus fantasztáinak életét és bölcseletét, majd nagyméretű könyvet szentelt a jezsuita rend és a modern pápaság történetének. 1935-ig Bécsben élt, azóta Párizsba telepedett át.

Füst Milán író és költő (1888). Tíz éven keresztül mint felsőkereskedelmi iskolai tanár működött. Azóta kizárólag az irodalomnak él. Mint költő, ő alkalmazta először széles keretek között a szabadverset és ezzel ezt a külföldön már polgárjogot nyert verselési technikát a magyar irodalomban is otthonossá tette. Kisebb és nagyobb elbeszélő írásaiban eredeti hangon megírt történetek keretében újszerű lélektani problémákra helyezi a fősúlyt. Könyvdrámákat is írt. Ismételten megkapta a Baumgarten-díjat. A n e v e t ő k c. regénye német nyelven is feltünést keltett.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Gaál Franciska színésznő (1904). Tizenkilencéves korában tűnt fel egy csapással, Molnár Ferenc „Ibolya" c. egyfelvonásosának főszerepében. Játszott az összes fővárosi magánszínházakban és számos nagy sikert ért el a prózai színpadon csakúgy, mint operettekben. Jóval több, mint száz előadáshoz jutott el vele a „Noszty fiú esete Tóth Marival", „A nagy cipőben kisfiú", továbbá néhány operett, ahol szintén emberi hátteret, emberi érdekességet tudott adni szerepeinek. 1932 óta a film szinte teljesen elvonta a színpadtól. Csak német filmekben lépett fel és ezek nemzetközileg nagy sikerekké lettek. Igy a „Csókol Veronika", a „Csibi", a „Péter". Szerződése voltakép Hollywoodba kötötte. G. mindig újból elhalasztotta útját Amerikába, de németnyelvű filmjeit játszották odakünn is. G. erős, érdekes egyéniség, színpadképessé, sőt színpadi értékké tette alacsony alakját és új hangokat ütött meg a naiva szerepkörében. 1934 házasságot kötött Dajkovich Ferenccel.

Gaál Mózes, tanker. főigazgató, ifj. író (1863, Barót). 1889-től gimn. tanár, 1907 óta az általa szervezett budapesti-tisztviselőtelepi gimn. igazgatója, 1918. főigazgató. Pósa Lajos halála óta az „Én Ujságom" szerkesztője. 25 éves kora óta számos ifjúsági elbeszélést, színművet, tört. monográfiát, továbbá népszerű középiskolai összefoglaló könyveket írt.

Gaár Vilmos jogász (1862). Ügyvéd volt, majd bírói szolgálatba lépett és mint kúriai bíró vonult nyugalomba. Ettől fogva élénk szerepet játszott a budapesti városházán. Itt 1930 a törvényhatósági bizottság örökös tagjává választották. 1928 óta felsőházi tag. Alapos tevékenységet fejtett ki a magánjogi és perjogi irodalom területén.

Gadó István törvényszéki elnök (1876). Jogi pályáját Bácstopolyán kezdte meg, majd Fehértemplomra került, 1914-ben pedig a nagybecskereki ügyészség vezetője lett. 1920 Budapesten előbb a büntetőtörvényszék, az ítélőtábla tanácselnöke és a híres pörök egész sorában vezette a tárgyalásokat. 1934. kúriai tanácselnöki ranggal a budapesti büntetőtörvényszék elnökévé nevezték ki.

Gajda Radula csehszlovák politikus (1892). Cattaroban született, majd Olaszországba került és a világháború alatt a cseh légióban teljesített szolgálatot. A háború végével a csehszlovák köztársaság szolgálatába lépett és a hadseregben gyors karriert futott be. Tábornokká és 1925 a hadseregfőparancsnok helyettesévé nevezték ki. Jobboldali beállítottsága következtében ismételten fasiszta törekvések középpontjába állítják. Ezért nyugalomba kellett vonulnia és képviselő lett, sőt pártot alapított. Életének eseményeit 1928 könyvalakban is megírta. Családi neve eredetileg Heidl volt.

Gál Gyula színész (1865). Rövid vidéki működés után a Vigszínházhoz került, 1901 óta a Nemzeti Színház kötelékéhez tartozik, ahol 1923 örökös tag lett. Széles szerepkört tölt be, nagy technikai tudással és nagyon népszerű a Nemzeti Színház közönségénél.

Gál Jenő ügyvéd és politikus (1872). Elsősorban mint bűnügyi védő szerzett nevet. Így többek között védő volt Haverda Mária anyagyilkossági perében, Tisza István meggyilkolásának tárgyalásában és a frankhamisítási ügyben. Elméletileg is foglalkozik a büntetőjoggal. Szerkeszti a „Büntetőjog" c.szaklapot. 1927-ben demokrata programmal képviselővé választották és mandátumát 1935-ig tartotta meg.

Galamb Sándor esztétikus (1886). Reáliskolai tanár, majd a Színművészeti Akadémia tanára. Egyetemi magántanárrá habilitálták és rövid ideig a Nemzeti Színháznál dramaturgi munkát végzett. A különböző folyóiratokban sűrűn jelennek meg irodalomtörténeti, esztétikai és kritikai írásai. Önállóan megjelent munkáiban a magyar társadalmi dráma negyedszázadának történetét, a magyar operett első évtizedeit írja meg. Az Akadémia a Bésándíjjal tüntette ki. A „Magyarság" színházi kritikusa.

Galánthay-Glock Tivadar, vitéz, tábornok (1872). A magyar honvédségben szolgált. Évtizedek óta fáradozik egy nemzetközi érvényességű új gyorsírás-rendszer kiépítésén, amely a keleti nyelvek számára is alkalmas legyen. 1926-ban csakugyan bemutatta a rendszerén alapuló kínai gyorsírást. Ezenkívül tehetséges portréfestő is. Végül egész sor európai és keleti nyelven beszél s így vezető szerepet játszik a turanista irányú mozgalmakban is. Több mint tíz külföldi nyelven beszél. 1935. a kisgazdapárt programjával képviselővé választották.

Galli-Curci Amelita olasz koloraturénekesnő (1889). Milánóban tanult énekelni és 1910-től fogva ért el nagy sikerek sorát Európában és Amerikában egyaránt. 1908—1920. Curci festő felesége volt. Utolsó budapesti vendégszereplése csalódást váltott ki.

Gandhi Mohandas Karamchand, a „mahatma" — vagyis magyarul „nagy lélek", indiai politikus (1869). Hivatalnokcsaládból származott, jómódú szülei 19 éves korában

Angliába küldték, hogy ott végezze egyetemi tanulmányait. G. előbb a londoni ügyvédi kamara tagja lett, majd Bombayben kezdett praktizálni. Egy peres ügyben Dél-Afrikába kellett utaznia, ahol megdöbbenve látta, hogy ott élő honfitársainak milyen bánásmódban van részük. Otthagyta nagyszerűen jövedelmező irodáját és Dél-Afrikában telepedett le, ahol nyomban a hindu bevándorlók élére állt. Dél-Afrikában is olyan nagy klientélára tett szert, hogy jövedelme meghaladta még az első angol ügyvédekét is. Míg azután Tolsztoj elveinek lelkes apostola lett, és a nagy orosz író filozófiája olyan döntő befolyással volt egész gondolkozására, hogy megtakarított vagyonából Durban mellett tolsztojánus telepet rendezett be honfitársai számára. Többször is elítélték politikai magatartásáért, de azért lojalitása még nem rendült meg az angolokkal szemben. A búr háborúban saját költségén vöröskeresztes különítményt állított fel, amelynek hordágyait ő maga is segített szállítani a búrok gyilkos tüzében: majd a szörnyű pestisjárvány idején járványkórházat szervezett Johannesburghban, amelyben maga ápolta élete állandó kockáztatásával a betegeket. 1908 anatoli benszülöttek véres lázadásakor ismét vöröskeresztes osztag élén sietett a harcok színhelyére, 21 évig küzdött Dél-Afrikában a hinduk jogaiért és munkásságát siker is koronázta, mert 1914 a legsúlyosabb igazságtalanságokat lényegesen enyhítették. G. úgy érezte, hogy most már hazatérhet Indiába. A világháború kitörésekor G. türelemre intette tüzesebb vérű híveit, de a békekötés után egyszerre megadta a jelta Satyagraba — szóról-szóra „az igazsághoz való ragaszkodás“ — vagyis az erőszaknélküli ellenállás megkezdésére. A háború négy esztendeje alatt egész India megtanulta tisztelni a nagy szociális és vallási reformátort, aki India miszticizmusát Tolsztoj elveivel vegyítette össze. A hindu nacionalisták legnagyobb része örömmel engedelmeskedett a parancsnak és rohamosan kezdett térthódítani G. mozgalmának jelképe, a rokka, amelyen háziszőtteseiket készítették, bojkottálva az angol ipart. 1922 állt G. hatalma tetőpontján, ekkor azonban veszedelmes lejtőre került, amely szükségszerűleg teljes lelki meghasonlottságba vezette őt. Hívei a passzív rezisztenciából fokozatosan az önkéntes hadsereg toborzásáig jutottak el és G. békésnek indult mozgalma véres eseményekhez vezetett. A mahatma heteken át tartó böjtölésekkel igyekezett jóvátenni „bűneit“. Határozatlan, ingatag politikája elfordította tőle a nacionalisták szélsőséges vezéreit. De azért 1922 letartóztatták és a bíróság hangsúlyozva tiszteletét G. nagy egyénisége iránt, hatévi börtönre ítélte. Két év mulva egy életveszélyes műtét után kegyelmet kapott. Megváltozott helyzetet talált táborában. A nacionalista alvezérek elfoglaltak minden vezető állást. G. elvesztette hatalmát a mozgalom felett. 1925 egy évre teljesen visszavonult a politikai élettől. A szigorú vezeklés évének leteltével többször is hosszú böjtölések alá vetette magát, majd az erőszakos nacionalista kisérletek kudarca után újból emelkedni kezdett tekintélye. 1932 másodszor is letartóztatták. Mintegy másfél évi fogság után szabadult ki G. és azóta nem tudott többé döntő szerephez jutni India politikai életében. Európában is sok lelkes híve van G.-nek, közöttük Romain Rolland, aki szép könyvet írt róla.

Garbo Greta filmművésznő (1905). Södermalmban, egy kis svéd városban született. A szerény viszonyok között élő szülők csak legnagyobb nehézségek közepette tudták négy gyermeküket felnevelni, akik között Greta volt a legfiatalabb. Apja, Gustavsson Károly, hajón teljesített szolgálatot és télvíz idején olyan keveset keresett, hogy még fűtőanyagra sem telt. Lánya a nagyon egyszerű életmód ellenére szépen fejlődött, de meglehetősen magába zárkózó természete volt. Már iskolás korában a színpad felé fordult érdeklődése, de ez egyelőre csak elméleti maradt. Hamarosan kenyérkereset után kellett látnia: először egy borbélyüzletben nyert alkalmazást, majd a Bergström-áruházba került, ahol megszerették és aránylag szépen haladt előre. Az áruháznak köszönheti első filmszereplését is: reklámfilmet készítettek és ebben tűnt fel először. Egyik reklámfilm a másikat követte és a filmrendezők figyelme feléje fordult. A kétféle elfoglaltság nem volt összeegyeztethető, kénytelen volt tehát kilépni az áruházból és beiratkozott a színészeti akadémiára. Vizsgaelőadásként Ibsen darabjában, „A tenger asszonyá“-ban lépett fel és nagy sikert aratott. Ekkor szerepelt először a színpadon Greta Garbo néven. Az előadást végighallgatta Mauritz Stiller is, a Svenska-film rendezője, aki azután G.-t végleg megnyerte a filmszereplések számára. Első szerepét Lagerlöf Zelma egyik regényéből készült filmben kapta. Az egyhangú siker után Stillerrel együtt Amerikába került és egyik nagy szerepét a másik után alakította. Hamarosan a némafilm legünnepeltebb sztárjai közé emelkedett, de amikor a hangosfilm vette át az uralkodó szerepet, azok közé a kevesek közé tartozott, akik az új viszonyok között is megállták helyüket. Azóta is egyik sikert a másik után aratta. Legnagyobb szerepeit a Karenina Anna, a Zöld kalap, a Szenvedély, Mata Hari, Grand Hotel, Krisztina királynő c. filmekben alakította. Egy új játékstílus származik tőle a filmen és éveken át a női szépség egyik ideális típusának számított Amerikában épúgy, mint Európában. Magányos életet él, kerülve minden nyilvános szereplést. Svédország

úgy tekinti őt, mint a nemzeti kultúra egyik nagy képviselőjét.

Gárdonyi Albert, c. egy. rk. tanár, Budapest ny. főlevéltárosa (1874). 1899-ben került a Nemzeti Múzeum könyvtárához, 1914-ben az akkor szervezett Fővárosi Könyvtárhoz, 1911-ben fővárosi levéltáros, 1914-ben főlevéltáros. 1913-ban oklevéltanból habilitálják. Munkássága a pestbudai könyvnyomdászat és könyvkereskedelem történetére s a főváros régi keleti kereskedelmére nézve hozott értékes adatokat felszínre. Megírta Bezerédj István életét s a főváros történetét 1873-tól 1923-ig. Levéltári adatok alapján 1918-ban felkutatta a Vérmezőn Martinovichnak és vértanutársainak holttesteit, s ez alkalomból megírta a magyar jakobinusok emlékezetét.

Gartner Pál idegorvos (1900). Pályája kezdetén hosszabb ideig elmegyógyintézetben teljesített szolgálatot. A pszichoanalizis területén Wilhelm Stekel hívévé szegődött és lefordította magyarra Stekel két könyvét. „A lelki betegségek keletkezése és gyógyítása", továbbá „Ösztön, kultúra, illuziók" c. jelent meg két önálló könyve.

Garvin James Louis, Anglia egyik legkiválóbb publicistája (1868). Előbb az egyik nagy angol napilapot szerkesztette, de azután az „Observer" c. nagy vasárnapi lap élére állt, mert itt teljes függetlenséggel képviselhette nézeteit. 1908 óta írja heti cikkeit az „Observer"-be és rendkívüli tekintélyt tudott biztosítani lapjának. Nem csupán elsőrendű publicista, de ugyanolyan jó szerkesztő is és vezetése alatt jelent meg az „Encyclopedia Britannica" legújabb kiadása. Sokáig elnöke volt az angol ujságírók egyesületének. Megírta Chamberlain nagy életrajzát, több kötetben.

Gáspár Antal rajzolóművész (1889). Már gyermekkorában is készített karikatúrákat, amelyeknek sikerültebbjei a „Kakas Márton" című élclapban meg is jelentek. Azóta ezerszámra láttak napvilágot tréfás és szatirikus rajzai, amelyeknek legnagyobb része a politikai világ alakjaira és eseményeire vonatkozik. Hosszú ideig volt a „Pesti Hirlap" munkatársa, ma a „Budapesti Hirlap" és a „Függetlenség" számára dolgozik.

Gáspár Jenő író és hírlapíró (1894). Teológiát, majd bölcsészetet hallgatott, 1913 óta pedig rendszeresen dolgozik különböző budapesti napilapokban. Jelenleg a „Nemzeti Ujság" éjjeli szerkesztője. 1933 megkapta a főváros Ferenc József-díját. Újabban a Petőfi Társaság „Koszorú" című folyóiratát is szerkeszti.

Geddes Auckland Sir angol orvos és politikus (1879). Az egyik kanadai egyetemen volt az anatómia tanára háború kezdetéig, mikor hazatért Angliába és 1916. vezérőrnagyi ranggal az ujoncozás vezetését vette át. 1919 kereskedelmi miniszterré nevezték ki, 1920—1923. Anglia washingtoni nagykövete volt.

Geddes Eric Sir angol politikus (1875). Az előbbi bátyja. Előbb Indiába volt vasúti mérnök, majd az egyik nagy angol vasúti vállalatnál emelkedett a helyettes vezérigazgató állásáig, mikor 1916. megbízták az angol közlekedés katonai szervezésével. Itt olyan eredményeket ért el, hogy egy év mulva az admiralitás első lordja lett és ezzel kezébe került a hajóhad irányítása. A háború után közlekedési miniszter lett, majd a takarékossági bizottság élére került. 1922. lemondott mandátumáról és a Dunlop-gumigyár elnöke lett.

Gedő Lipót festő- és rajzolóművész (1887). Elsősorban karikatúráival szerzett nevet magának. Ezek összegyüjtve három nagy albumban külön is megjelentek. 1934. elnyerte Budapest grafikai díját.

Gellért Oszkár költő (1882). Mint finomtollú, mélyérzésű költő szerzett nevet magának. Első kötete 1903 jelent meg „Az első stációnál" címmel és ezt tíz további verskötet követte. 1904 a „Pesti Hirlap" munkatársa. 1920 óta a „Nyugat" szerkesztését látja el. Berinkey Dénes kormányában a sajtóiroda főnöke volt. Kétízben megkapta a Baumgarten-díjat.

Genthon István művészettörténész (1903). A Műemlékek Orsz. Bizottságának előadója. A magyar régi és új művészet, főként a festés körébe vágó tanulmányai éles kritikai meglátásról tanuskodnak.

Gentile Giovanni olasz bölcselő (1875). Régebben vidéki középiskolai tanár; Benedetto Croce híveként lett a római egyetemen tanárrá, majd a háború után közokt. miniszterré. Ismeretelméleti, majd az olasz bölcselet történetére és általános nevelésbölcseleti kérdésekre vonatkozó műveket írt. Főműve az 1917—1923 között négy kötetben megjelent Origine della filosofia contemporanea in Italia. Croce mellett szerkesztője volt a La Critica c. folyóiratnak. A fasizmus uralomrajutásával kidolgozta annak nevelésügyi politikáját (1924) s egy év mulva külön bölcseleti alapvetését adta a fasizmusnak. Mazziniről, Lionardoról mint bölcselőkről s különböző aktuális politikai témákról monográfiákat írt. Általában egyik legtermékenyebb publicistája a mai Olaszországnak.

Gerbault Alain francia úti író (1893). Mérnöki diplomát szerzett, a háborúban pilóta volt. 1932-ben egy nagyobbfajta csónakon Gibraltár és New York között egymagában átszelte négy hónap alatt az Atlanti óceánt, majd 1925-től kezdve négy éven keresztül ugyanezzel a csónakkal körülhajózta a földgömböt. E két utazásáról

rendkívül hangulatos, a kultúrától megcsömörlött ember magánytszerető lelkét megszólaltató könyvekben számolt be.

Gerevich Tibor egy. tanár (1882, Mármarossziget). 1908. a Nemzeti Múzeum régészeti osztályának tisztviselője, 1911. magántanár, 1926. a ker. archeologia és művészettörténet ny. r. tanára a budapesti egyetemen. 1925 óta a Római Magyar Intézet igazgatója s újabban kurátora. 1933 óta a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke s évtizedek óta az Esztergomi Prímási Múzeum igazgatója. 1934 óta akadémikus. 1935. megkapta a Corvin-koszorút. Tudományos téren főként az olasz művészettörténet körében végzett kutatásokat, közelebbről a bolognai rinascimento történetét, valamint a krakói Czartorysky-képtár olasz mestereit dolgozta fel. Az esztergomi képtár rendezése kapcsán a középkori magyar művészet története terén tett néhány fontos fölfedezést s ez idő óta mind szélesebb keretekben dolgozza fel a magyar művészeti multat. Jelentős szerepe jutott az olasz-magyar kulturális közeledés kiépítésében, valamint a bécsi közgyüjteményekből a békeszerződés értelmében Magyarországra hazaszármaztatott műtárgyak kiválogatásában. A modern egyházművészeti törekvéseknek, mint az Egyházműv. Tanács alelnöke, buzgó istápolója.

Gerlóczy Zsigmond orvostanár (1863). Doktorrá avatása után Fodor József mellett a fertőtlenítő eljárásokat tanulmányozta és ezeknek eredményeit alkalmazta azután, mint a Szent László-kórház főorvosa. Egyetemi magántanár, majd egyetemi tanár. 1927 és 1930 között a székes fővárosi közkórházak központi igazgatói állását töltötte be. Rendkívül széleskörű munkásságot fejtett ki közegészségügyi és orvostársadalmi téren is: elnöke volt az Országos Közegészségügyi Egyesületnek, a Budapesti Orvosok Szövetségének, a Közkórházi Orvostársulatnak és a népjóléti minisztériumban megalakult Egészségügyi Sajtóbizottságnak; szerkesztette az „Egészség" és az „Ifjúság és Egészség" című folyóiratokat. 1927-ben a felsőház tagjává nevezték ki.

Germán Tibor orvos (1888). Pályáját a budapesti egyetem bakteorológiai intézetében kezdte, majd a fülészeti klinikára került át, ahol tanársegéd lett. Egyetemi magántanár, 1923 az Apponyi-poliklinika fülosztályának vezetője. Irodalmi működése is a hallóideg megbetegedéseivel kapcsolatos problémákra vonatkozik. 1934 nőül vette Bajor Gizit.

Germanus Gyula orientalista (1884). 1912-1912-ben a Keleti Kereskedelmi Akadémián, 1920-ban a Közgazdasági Egyetemen a török és arab nyelvek és történelem tanára. Az oszmán kultúrhistória és irodalomtörténet köréből jelentek meg nagyobb tanulmányai. Ujabban három éven keresztül a Rabindranath Tagore vezetése alatt álló santiniketani egyetem meghívott előadója volt; ez éveinek eredményeképpen „India világossága" címen jelent meg munkája. 1935-ben élményekben gazdag tanulmányutat tett Arábiának az európaiaktól eddig kevéssé ismert részeiben.

Gerson Max német orvos (1881). Nevét az általa bevezetett és az egész orvostudományban nagy feltűnést keltett diétás kúrával tette ismertté. A Gerson-féle kúra elsősorban a tüdő és más szervi tuberkolózisok gyógyításában bír jelentőséggel. A kúra abban áll, hogy rendkívül kevés hús mellett főleg nyersanyagok, elsősorban gyümölcs- és főzelékfélék a legfőbb tápanyagok. A diétában tilos a dohányzás és alkohol. Tiltva van tea, csokoládé, kakaó, só, mindennemű konzerv, húsleves vagy húskivonat. A diétában nyers tojássárgája citrommal, nyers tej, joghurt, sótlan vaj, friss gyümölcsök, sótlan kenyér és nagyon rövid ideig főtt főzelékek szerepelnek. A sót az ételekben majorana, fahéj és köménymag helyettesítik. Ezt a diétát alkalmazza G. nemcsak a tüdő, hanem más szervek tuberkolózisa esetében is. Diétájával kitünő eredmények érhetők el bőrbajok, izületi bántalmak, vérszegénység, sőt daganatos megbetegedéseknél is. G. terápiai elmélete nagy feltűnést és hosszú tudományos vitát váltott ki az orvosi világban. Főművei: „Meine Diät" (1930) és „Einführung in die Gerson-Diät" (1930).

Gide André Paul Guillaume francia iró (1869). A mult század dekadenseinek esztetizáló környezetéből indult ki s a nála egy nemzedékkel korábbi Oscar Wilde irányához csatlakozott, sőt egy ideig Wilde bizalmasa is volt. 1890 óta jelennek meg könyvei, amelyek stílusban ugyan még a divatos szimbolizmusban fogantak, de tartalmilag mereven szembeszegültek ezzel az iránnyal, mert G., ahogy hirdette, az élet ellenségének tartott minden szimbolizmust és romantikát. Elmélet és gyakorlat azonban ezúttal is meglehetősen távol estek egymástól; maga G. ebben a korszakában teljesen távol esett az élet valóságától, filozofémákba keveredett, amelyekben az igazság létét tagadja s helyébe a művészileg és eszmeileg termékeny tévedés jogát proklamálja. Ezt az elméletét az „André Walter" figurája köré csoportosított írásaiban hirdetett és gyakorlatilag átélt erkölcsi hedonizmus propagátorává váljék, ahová 1897-ben megjelent „Nourriture terrestre" és az 1902-ben megjelent „L'immoraliste" c. műveiben érkezett el. Ezekben már nyiltan állást foglal az érzéki lét szabadságának kiélhetése mellett s e hitvallásának művészi megformulázására mind gyakrabban nyul az antik görög-

ségből vett példázatokhoz és témákhoz. (Le roi Candaule, Philoctète s főként a Corydon, amelyben a homoszexualitás lélektanát fejtegeti.) Mellesleg egyik megalapítója volt a Nouvelle Revue Française-nek, a kimondottan azzal a célzattal alapított folyóiratnak, hogy a Mercure de France állítólag kivénhedt irányzata által elposványosított kritika helyébe új kritikát s ezzel az új irodalmi irányok számára új lehetőségeket teremtsen. 1926-ban Középafrikába utazott s ez útja eredményeképpen született meg néhány érdekes Afrika-tárgyú könyve. 1932 óta nyiltan állást foglal a kommunista világszemlélet mellett.

Gigli Benjamino olasz tenorista (1890). Gyerekkorában templomi énekes volt. Később Rómában végezte zenei tanulmányait. 1914. aratta első nagy sikerét. Értékes hanganyagán, nagy zenei kultúráján kívül a sikert fokozza színészi tehetsége.

Gilbert Jean német zeneszerző (polgári neve: Max Winterstein. 1869). Számos operettsiker fűződik nevéhez, így a „Szemérmes Zsuzsanna", „A hermelines nő", „Az aranyfácán".

Gimes Lajos festőművész (1886). Az Iparművészeti Iskolán tanult. Eleinte főként akvarell- és temperatechnikában, majd később olajban s legutóbb a saját felfedezésű „solimpress"-technikában fest melegtónusú tájképeket kis német városokról, olasz tengerparti fészkekről s Budapest ismeretlen részleteiről.

Giono Jean francia regényíró (1889, Manosque). Szülőhelyén kis banktisztviselő volt, amikor egy marseillei patikus-barátja buzdítására irogatni kezdett. 1924-ben Lucien Jacques fametsző-művésszel együtt adott ki „Accompagné de la flute" címen verseskötetet, amellyel azonban nem volt sikere. Nem bátortalanodott el, hanem tovább irogatott most már prózát, anélkül, hogy írásai kiadásra kerültek volna. Végre 1928 októberében napvilágot látott „Colline" című regénye, amely 1929 májusában megkapta a világ legnagyobb irodalmi díját, a francia-amerikai irodalmi barátságot szolgáló Prix Brentanót. G. nevét egyszeriben szárnyra kapta a hír s azóta már öt nagy regénye jelent meg, amelyekben csakugyan új tónust üt meg: az unanimizmus célkitűzéseivel majdnem azonos természetközelséget. Figurái a déli Franciaország hegyei között élő favágók, hegyi pásztorok, vadászok, akiknek folytonos drámai feszültségben folyó életét viszi nagy beleérzéssel papírra.

Giraudoux Hippolyte Jean francia író (1882). Német nyelv- és irodalomtanárnak készült, majd a diplomáciai pályára tért, és mint követségi tanácsos Briand mellett volt a külügyminisztérium sajtófőnöke. Válogatott kis kör érdeklődését szolgáló, rokokósan finoman stilizált írásai már a háború előtt feltűnést keltettek. A háborúban mint aktív katona vett részt s ettől kezdve írásai mély változáson mentek keresztül. Az addigi könnyed hang helyett kesernyés irónia jelentkezett nála s régebbi impreszszionista stílusát csak azokban az írásaiban ismerni fel, amelyekben a lélek irrealitásait boncolgatja (Siegfried et le limousin, 1922.) éspedig egy kettéhasadt lélek csodálatos élményein keresztül. 1926. újabb tónus szakadt le palettájáról a Bella című mulatságos szatírájában, amelyben hivatali főnökének, Poincarénak egyéniségét és gondolkodását éles formában szatirizálta. A francia szellemi életre jellemző, hogy G.-nak e könyve miatt semmi baja nem esett hivatali minőségében, sőt Poincaré előléptette és a becsületrend parancsnokává neveztette ki. Jelenleg rk. követ és meghatalmazott miniszter. 1928 óta több nagy színpadi sikere is volt Párizsban és a külföldön. Le Combat avec l'ange (1934) magyarul is megjelent.

Gladkov Fjodor Vásziljevics orosz író (1883). Szegény parasztcsaládból származik és igen változatos kenyérkereseteket folytatott: volt nyomdászinas, gyógyszertári szolga, majd tanító, amikor a forradalmi mozgalmakba keveredett és ezért a cári rendőrség számüzetésbe küldte. Gorkij biztatására kezdett írással foglalkozni, igazi sikert azonban csak 1924-ben megjelent és több nyugati nyelvre lefordított Cement c. regénye hozott számára. Következő nagyobb munkája, az Új föld, már kevésbé talált visszhangra az orosz határokon kívül.

Glattfelder Gyula csanádi püspök (1874). A magyar katolikus újjászületés egyik legintenciózusabb s egyben legaktívabb előharcosa. 1896. szentelték pappá, 1899. a közp. papnevelő intézet felügyelője. 1900 alapította meg az első Szent Imre-kollégiumot katolikus főiskolai hallgatók számára s ezzel az intézménnyel teremtette meg a magyar katolikus reneszansz leghatalmasabb fegyverét. 1909. egy. teol. tanár, 1911. csanádi püspök, mint ilyen 1923-ig élt püspöki székhelyén, Temesvárott. Ekkor Szegedre helyezte át egyházmegyéje székhelyét s ezóta az alapítások egész sorával gazdagította Szeged város képét és szellemi életét. Uj püspöki székházat, egy. teológiai fakultást, tanítóképzőintézetet alapított. Tudományos téren a katolikus egyháznak a modern élettel való kapcsolatait feltáró értekezéseket írt. Társadalmi téren pedig megszervezte az Actio Catholicát, amelynek országos elnöke.

Glatz Oszkár festőművész (1872). Egyik legszámottevőbb tagja volt a nagybányai művészkolóniának és Hollóssy mellett főleg plein-air tanulmányokkal foglalkozott. Később a szénnel rajzolt arcképek felé fordult érdeklődése. 1913 a Képzőművészeti Főiskola tanárává nevezték ki. 1917-ben a Képzőművészeti Társulat nagydíját nyerte el. Újabb műveit külföldön is bemutatta. A legutóbbi esztendők során főleg a magyar népviselet és néprajz problémáival foglalkozott.

Glazunov Alexander orosz zeneszerző (1865). Már tizenhatéves korában nagy feltűnést keltett első szimfóniájával, amelyet Liszt Ferenc is előadatott Weimarban. Rendkívül termékeny zeneszerző. Nem keresi a mélyebb problémákat, de ötletekben nagyon gazdag. Noha a zene szláv irányát képviseli, hajlékonyan tudta követni a nyugati zenefejlődés állomásait. Kitünően instrumentál, nagyon szellemes és nagyon szines. Ennek köszönheti, hogy évtizedeken át rendkívül népszerű volt. Szinte valamennyi zenei műfajban voltak sikerei.

Goebbels Paul Josef német politikus (1897). Tanárnak készült és főleg a művészettörténet érdekelte, de korán a politika felé vitte útja. Már 1924 csatlakozott a nemzeti szocialista mozgalomhoz és eleinte néhány kisebb lapot szerkesztett. 1926 átvette a nemzeti szocialista párt berlini csoportjának vezetését, míg a párt centruma továbbra is München maradt. 1927 indult meg szerkesztésében az „Angriff", előbb, mint hétfői lap. 1928 választották először a birodalmi gyűlés tagjává. A nemzeti szocialista mozgalomnak egyik legtehetségesebb szónoka, de nem tartózkodik a legélesebb kifejezésektől és támadásoktól sem. 1930 Hindenburg birodalmi elnök megsértéséért indítottak bűnvádi eljárást ellene, de Hindenburg utóbb megelégedett azzal a nyilatkozattal, amelyet G. tett a bíróság előtt. Igy ez a pört nem folytatták le, de más per során elítélték. 1929 nemzeti szocialista színpadot alapított és itt előadták egyik drámáját. Utóbb a nemzeti szocialista párt propagandaosztályának vezetését vette át. Néhány hónappal Hitler kancellársága után mint propagandaügyi miniszter tárcanélküli tagja lett a német birodalmi kormánynak. Ebben a minőségében rendkívül élénk tevékenységet fejt ki, és többször szembekerül a nemzeti szocialista párt mérsékeltebb elemeivel. A kormány egyik legbefolyásosabb tagja, és nagyon sokat szerepel a nyilvánosság előtt, mióta Hitler már csak kivételes alkalmaknál tart beszédeket.

Gombaszögi Ella színésznő (1900). Karakterszerepekben és a komika szerepkörében nagy sikereket ért el szinte valamennyi budapesti magánszínházban. Az operett, a vigjáték, a dráma területén egyaránt megállja helyét. A legnépszerűbb filmszínésznők közé tartozik.

Gombaszögi Frida színésznő (1890). A Magyar Színházban szerezte meg kivételes népszerűségét az 1910-es évek elejétől fogva. A „Napraforgós hölgy", a „Sárga liliom", „Az orvos dilemmája", „A farkas" voltak első nagy sikerei. Később a Vígszínház tagja lett és itt rendkívül széles szerepkörben bizonyította be kivételes tehetségét. Nevo összekapcsolódik egy sor Molnár-sikerrel és később néhány orosz drámában bontakozott ki művészetének folytonos fejlődése. A magyar színházi közönség rendkívül súlyos veszteségnek érezte, mikor G. 1933 férjének, Miklós Andornak halála után visszavonult a színpadtól, ahol éppen az utolsó évben még emlékezetes művészeti esemény volt két szerepe: Angliai Erzsébet és A kaméliás hölgy. 1934 a három Estlap részvénytársasági elnökévé választották és azóta ott végez intenzív munkát. Vezetésével ünnepelte meg „Az Est" impozáns módon megindulásának 25. évfordulóját.

Gorkij Maxim (polgári nevén Alexej Maximovics Pjeskov) orosz iró (1869). Nizsnij-Novgorodben született, melyet azóta nevére kereszteltek át. Nagyapja egy kegyetlenkedései miatt Szibériába száműzött katonatiszt, apja kárpitos volt, aki fiától, annak ötéves korában, megkapta a kolerát és belehalt. Anyja ettől kezdve gyűlölte G.-t. Hétéves korában iskolába kezd járni, pár hét mulva himlőt kap s kimarad az iskolából. Többet életében nem tanult rendszeresen. Mire felépült, anyja cipészinasnak adja, majd kertésznek, aztán gyümölcsárusnak, utána vasúti őrnek megy s végül mint kukta köt ki egy volgai hajón. Ez a kuktáskodása sorsdöntővé lett az életében, mert főnöke, a hajószakács, könyvbolond ember volt, aki az olvasás szenvedélyét inasába is beleojtotta. A hajóról lekerülve, kóbor életre adja magát s végigvándorolja a mezítlábas „burlákok" társaságában Déloroszország minden országútját. Közben öngyilkos-kísérletet is követ el, de csak a tüdejét lövi keresztül s ezidőtől fogva egész életében köhécsel, tüdejével betegeskedik. Kazánba kerül, ahol irnoknak csap fel egy ügyvéd mellett, majd kóristának jelentkezik egy színháznál, ahol Saljapinnal szemben őt veszik fel karénekesnek; innen is kikopik s elmegy halásznak a tengerpartra. 23 éves korában vasmunkás Tifliszben s itt egy nagyszerű barátra akad, Alexander Mefodievics Kaljusni nevű volt szibériai száműzöttre, aki ámulva hallgatja, hogy fiatal barátja minő nagyszerűen tudja eddigi élettapasztalatait mesélni. Bátorítgatja, hogy írja le élményeit. G. verseket ír s egy versfüzetével beállít az akkor népszerűsége tetőpontján álló Vladimir Koro-

lenkóhoz, aki azonban, miután saját bevallása szerint nem ért versekhez, azt tanácsolja a fiatal munkásnak, hogy írjon prózát. Így születik meg G. első prózai műve, a Makar Csudra, amely már G. (keserű) álnéven jelenik meg 1892 szept. 25-én a tifliszi „Kavkaz" c. folyóiratban. A következő hét esztendő páratlanul termékenynek bizonyult. 30 éves korában már kilenc kötetben adják ki G. novelláit. Ettől kezdve áttér a nagy, monumentális regényformára s még ugyanebben az 1899. évben jelenik meg első regénye (Gyorgyejev Tamás), amelyben már erősen lüktet a szociális lekiismeret, anélkül azonban, hogy a marxista dogmatika kiütköznék rajta. A következő évben megjelenik a Troje (Ők hárman) és ekkor írja meg egyetlen nagysikerű drámáját Na dnye („A mélyben"), amely rendszerint „Éjjeli menedékhely" címen szerepelt az európai színpadokon is. Az orosz császári akadémia tagjai közé választják, de a cár nem erősíti meg a választást, mire két ajánlója lemond az akadémiai tagságról. Az 1905-i orosz forradalom egyik felbujtójának tartja őt a rendőrség, mire letartóztatják s a Péter-Pál-erődbe viszik. Egész Európa intellektuális közvéleménye felzúdult erre az intézkedésre. Róma polgármestere, Colonna herceg, személyesen interveniál a római orosz nagykövetnél a letartóztatott író érdekében. Végül szabadon bocsátják, de száműzik Oroszországból. G. ekkor előbb Amerikába, majd Olaszországba emigrál, ahol azóta legszívesebben Nápoly környékén (Capriban, Sorrentóban és a nápolyi Posillipón) tartózkodik. Akkor sem megy haza, amikor 1913-ban a Romanov-dinasztia jubileumakor általános amnesztiát hirdetnek. Ellenben ezekben az években ismerkedik meg Leninnel, akivel ugyan számos nézeteltérése akad, aki azonban mégis nagy hatással van G.-ra, mert ő az, aki az eddig csupán érzelmi szocialistát a dogmatikus marxizmus irányában befolyásolja. E hatás alatt született meg 1907-ben G. egyik főműve, „Az anya", amely minden melodramatikus szépsége mellett, alapjában mégis inkább az orosz munkásmozgalom történelmi kifejlődését ábrázolja. Érthető, ha a cári cenzúra letiltotta, mint ahogy annyi más könyvének orosz kiadását is betiltotta. G. művei ettől kezdve rendszerint Berlinben, német nyelven jelennek meg. A világháború kitörésekor G. visszatért Oroszországba s úgy az első, mint a második forradalom természetesen szívesen kiaknázta maga mellett G. európai hírnevét. G. azonban mindmáig tulajdonképpen kívül áll a forradalmakon. Ő maga, amikor egy hivatalos bejelentő-lapot raktak eléje, amelyben politikai pártállását is meg kellett jelölnie, az illető rovatba ezt jegyezte bele: „okolo-partini", amit talán a francia „sympathisant" kifejezéssel lehet legjobban körülírni. Egy időben, amikor Radekék a szociálforradalmár-entellektüelleket tömegével lövették agyon, G. mereven szembehelyezkedett ezzel az eljárással és tiltakozása jeléül el is hagyta Oroszországot és Sorrentóba költözött. Ekkoriban írta róla Radek, hogy „G. voltaképpen mindig is kispolgári író volt". Csak 1929 költözött újra vissza hazájába, amikor 60. születési évfordulójának megünneplésére készült a bolsevista uralom. Sorrentóban egy olasz herceg tengerparti villájában meglehetősen zárkózott életet élt. G. nejével csak rövid ideig élt együtt, hamarosan elváltak, de az azóta eltelt 40 esztendő sem törölhette ki ennek az asszonynak az emlékét, akit G. nagyon szeretett s akinek „Első szerelmem" címen egyik legidillikusabb könyvét szentelte. Felesége első házasságából van G.-nak egy mostohafia, Zinovi Pjeskov, aki kalandos élet után ma mint a francia idegenlégió félkarú ezredese él Párizsban s egy Combettes grófnőt bír nőül. Mint filmíró is szerepel. G. házasságából született egy fia, Maxim Pjeskov, aki feleségével és kislányával G. oldala mellett él és mint rajzolóművész működik. G. mellett ezenkívül egy Budberg nevű volt orosz bárónő él mint titkárnő s ez látja el G. helyett annak idegennyelvű levelezését és interjúit, minthogy G. az oroszon kívül csak törve beszél más nyelveken. G. maga egyébként egészen szerényen él: vegetáriánus; naponta tíz és fél órát ül íróasztala mellett s egy meleg pulloveren és egy kopott szürke nadrágon kívül más viseletet nem igen látni rajta. Oroszországba való visszatérése óta több kötetben megírta rendkívül érdekes memoárjait, valamint Az Artamanovok c. regényét, amelyben az orosz nemesség 19. századbeli lehanyatlását festette meg. G.-t természetesen nagy tiszteletben részesítik Oroszországban, nemcsak várost neveztek el róla, hanem őt magát már életében kitüntették a „Nagy" díszítő jelzővel. Ezenkívül elnöke a külföldi írókat orosz nyelvre átültető bizottságnak, valamint a Pen Club orosz ágazatának. De minde hivatalos ünneplések közepette is lelke legmélyén megmaradt G. a régi lázadónak, aki ott Oroszországban írott színművében is a háttérül használt históriai párhuzamot, a cárizmus bukását, voltaképpen a pártdogma és a terror ellen való izgatásra használja fel. Magatartása természetesen nem mindig egyértelmű, mert hiszen a diktatúrával neki is számolnia kell s így az írói szabadság kérdésében sem foglalt el olyan félreérthetetlenül egyenes álláspontot, mint aminőt tőle az egész világ írói közvéleménye, amely egykor olyan nagy lendülettel vetette magát közbe az érdekében, várhatna tőle. De ez talán csupán taktika kérdése nála, vagy legalább

is ebben reménykedik mindenki, aki G. írói kvalitásait tiszteli. G. ugyan nem állítható egy sorba a nagy oroszokkal, Tolsztojjal, Turgenyevvel és Dosztojevszkijjel, mert alkotó ereje ehhez kissé korlátolt. De a huszadik század orosz szellemiségének mindenesetre egyik legnagyobb értéke, akinek egyéniségében két világhistóriai korszak egymásrapattanása rajzolódik le.

Góth Sándor színész (1869). Pályája összeforrt a Vígszínház történetével, itt kezdte pályáját G. a Vígszínház alapításánál és mint rendező is fontos része volt az itt kialakult játékstílus magas színvonalra emelésénél. Elsősorban a vígjáték, és a szalóndráma G. szerepköre, de többször tragikus feladatokkal szemben is bebizonyította művészi tehetségének sokoldalúságát. Időnként a Magyar Színház és a Belvárosi Színház közönsége előtt is nagy sikereket ért el. Szerencsés kézzel fordította le a francia színművek egész sorát. Hubay Jenő több operájához írt szöveget, és Relle Pál társaságában dramatizálta Móra Ferenc egyik regényét a Nemzeti Színház részére.

Góthné Kertész Ella színésznő (1881). A Vígszínház tagja 1903 óta. A Bernstein-drámák hősnőivel voltak első sikerei. Emlékezetes szerepe Salome, Oscar Wilde drámájában, majd Molnár Ferenc néhány színművében, p. a „Testőr" színésznőjével szaporította sikereinek sorát. Újabban a komikai szerepkörre tért át.

Gömbös Gyula, vitéz (1886). A tolnamegyei Murga községben született, ahol apja evangélikus néptanító volt. A pécsi hadapródiskolát végezte el, és 1905 a zágrábi honvédezredhez osztották be szolgálattételre. Később elvégezte a felsőbb tiszti tanfolyamot, majd a bécsi hadiiskolát. A háború kitörésével a zágrábi hadtest vezérkarához osztották be és itt bátor magatartásáért már 1914 szept. kitüntették. Később a Pflanzer-Baltin-hadsergnél teljesített vezérkari szolgálatot és 1916 egy éjjeli rohamnál megsebesült. Felépülése után a honvédelmi minisztériumban, majd Betegh erdélyi kormánybiztos mellett működött. Végül Bécsben a pótlásügyi főnökségnél nyert beosztást, és feltűnést keltett „Die ungarische Armee" c. tanulmánya az önálló magyar hadsereg szükségességéről. 1918 júliusában „Was ist zu tun" c. tanulmánya a forradalom közeledésével és a forradalom megelőzésének feltételeivel foglalkozott. A forradalom kitörésekor hazavezényelték és előbb a honvédelmi minisztériumban szolgált, majd, mint a horvát viszonyok alapos ismerőjét Balla Aladár zágrábi követ mellé osztották be. 1918 végén visszatért a honvédelmi minisztériumba és itt bátran fordult szembe azokkal a forradalmi elemekkel, akik Bartha Albert miniszter lemondását követelték. 1919 jan. a MOVE elnökévé választotta, miután éles formában foglalt állást gróf Károlyi Mihály politikája ellen. Böhm Vilmos hadügyminiszter nyugdíjazta, és 1919 februárjában elrendelték letartóztatását, mire G. Bécsből folytatta tevékenységét, és megindította a „Magyar Futár" című ellenforradalmi hetilapot. A kommunisták kormányrakerülése után előbb Belgrádban folytatott tárgyalásokat, majd Szegedre ment és az ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára lett. Később az ellenforradalmi kormány bécsi meghatalmazottja volt. A Peidl-kormány eltávolítása után közvetítette a tárgyalásokat Friedrichs István és a szegedi kormány közt. 1920 a törökszentmiklósi kerület egyhangú mandátuma küldte ki a nemzetgyűlésbe, a kisgazdapárt programjával. Így került szoros kapcsolatba Nagyatádi Szabó Istvánnal. Vezetőszerepe volt IV. Károly király visszatérési kísérleteinek meghiusításában. Részt vett az egységes párt megalakításában és mint annak ügyvezető alelnöke irányította a második nemzetgyűlési választást. Gróf Bethlen István első kormányának megalakításánál őt szemelte belügyi államtitkárrá, de a legitimisták éles harcot indítottak ellene és így G. elhárította magától az államtitkárságot, hogy ne nehezítse meg Bethlen számára feladatának elvégzését. A földreform végrehajtásának módjával szemben kialakult aggodalmai, továbbá a koronarontás ellen követelt erélyes rendszabályok elmaradása következtében előbb lemondott az egységes párt ügyvezető alelnökségéről, majd hat hívével ellenzékbe vonult és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (fajvédő) Pártot. A fajvédőpárt 1928 újból összeolvadt az egységes párttal és G. 1928 szept. honvédelmi államtitkár, 1929 okt. pedig gróf Csáky Károly lemondásával honvédelmi miniszter lett. Alig féléwel utóbb a kormányzó szolgálatonkívüli tábornokká nevezte ki. A honvédelmi minisztérium élén reformálta a katonai büntetőjogot, átszervezte a honvédtisztképzést, fizetésrendezést biztosított a tisztikarnak, 1931 aug. Bethlen lemondása után tárcáját megtartotta a Károlyi-kormányban is. Gróf Károlyi Gyula lemondását kilencnapos kormányválság követte, amelyet G. miniszterelnökké kinevezése oldott meg 1932 okt. 1. G. ekkor rádiószózattal fordult az országhoz, mielőtt még a parlament előtt kifejtette volna programját, majd a nemzeti munkaterv 95 pontjában szögezte le céljait és módszereit. Ismételten bejárta az országot, ahonnan egyre több díszpolgári oklevelet kapott és fontos diplomáciai tárgyalásokat bonyolított le külföldi utazásain. 1935 okt. foglalta össze G. kormányának három év alatt elért eredményeit. Ezek közül kiemeljük a költségvetési egyensúly biztosítását, a rendkívül súlyos deficit leküzdésével a pengő értékének stabilizálását, a gazdasági élet fokozatos felélénkítését, a gazdadós-

ságok rendezését, a jó viszony megszilárdítását Ausztriával és Olaszországgal, a barátságos viszonyt a Németbirodalommal. Még a három év letelte előtt játszódtak le 1935 tavaszán az új választások, amelyek erős többséget biztosítottak a parlamentben G. számára. Kormányát ismételten rekonstruálta G., akit a kormányzó az I. oszt. érdemkereszttel tüntetett ki és szolgálaton kívüli altábornaggyá léptetett elő. Számos magas külföldi kitüntetést is kapott a miniszterelnöksége alatt elért eredményeiért G.

Göring Hermann német politikus (1893). Az háború kitörésénél aktív katonatiszt volt. Repülőnek ostzották be és itt rendkívüli bátorságáért, a légi harcok során elért eredményeiért egy vadászrepülőosztag parancsnokává nevezték ki és megkapta a Pour le Merite rendjelét is. 1919 Dániában volt repülőügyi tanácsadó, majd két évig egy svéd repülővállalatot vezetett. 1921 tért vissza Németországba és ott müncheni tartózkodása alatt ismerkedett meg Adolf Hitlerrel. Már a kezdet napjaiban a nemzeti szocialista mozgalomhoz csatlakozott és megszervezte az első rohamcsapatokat. A müncheni puccskísérletnél 1923 megsebesült és akkor egy ideig Innsbruckban, Rómában, Svédországban élt. Az 1927. évi amnesztia után tért haza és 1928 nemzeti szocialista programmal a német birodalmi gyűlés tagja lett. Mivel Hitler, akkor még osztrák állampolgár volt, és így ezért sem lehetett képviselő: a birodalmi gyűlésen G. volt a 14 tagról 107 tagra szaporodott nemzeti szocialista párt vezére. 1932 már 230 mandátumot kaptak a nemzeti szocialisták a választásokon, és ekkor G. lett a birodalmi ülés elnöke. Mint ilyen, nem vette észre azt az elnöki kéziratot, amelyet Papen kancellár akart átadni neki piros bőrtárcában a birodalmi gyűlés feloszlatására nézve, és így lehetővé vált, hogy a parlament bizalmatlanságot szavazzon Papen kormányának. 1933 jan. 30. alakult meg Hitler Adolf koncentrációs kormánya, amelynek még csak két nemzeti szocialista tagja volt. Frick, aki a belügyi tárcát vette át, és G. mint repülésügyi miniszter. Ekkor még Papen lett helyettes kancellár és porosz miniszterelnök , míg G. a porosz kormányban a belügyi tárcát kapta meg. Újból megválasztották a birodalmi gyűlés elnökévé, és átvette a német színházi ügyek legfőbb vezetését is. 1933 porosz miniszterelnökké lett, többi állásának megtartása mellett és Hindenburg birodalmi elnök tábornokká nevezte ki. Sok fontos diplomáciai tárgyalást vezetett a külföldön, Hitler megbízásából. Feltűnést keltett rendkívül erélyes fellépése azon a törvényszéki tárgyaláson, amelyen a birodalmi gyűlés berlini palotájának leégésével kapcsolatosan folytattak le. Két ízben járt Budapesten és megkapta az I. osztályú magyar érdemkeresztet. 1936 a berlini opera díszelőadással ünnepelte meg G. negyvenharmadik születésnapját, és ezen a díszelőadáson megjelent a külföldi diplomaták nagy része is. Néhány hónappal előbb feleségül vette Emmy Sonnemann ismertnevű színésznőt, aki házassága óta visszavoult a színpadtól és most nagy reprezentatív szerepkörtl át el Berlinben.

Götz Kurt német színész (1888). Nagy sikereket köszönhet egyszerűségének, természetességének, finom, halk humorának. Irt egy sor ügyes, kellemes vigjátékot, drámát is. Ezek közül a „Hókuspokus" volt a legnagyobb siker.

Grandi Dino olasz diplomata (1895). Az iskolából ment a harctérre, ahol mint alpinikapitány többszörösen kitüntette magát. A háborúból visszatérve jogásznak ment, egyúttal a Resto del Carlino munkatársa is volt s mint szocialista jelölt szerepelt a választásokon. Be is került a parlamentbe, ahol Bottain kívül ő volt a legfiatalabb képviselő. A fasizmus első jelentkezésekor nyomban melléje állott s már 1922-ben részt vett állami megbízásból a genfi munkaügyi kongresszuson. Titkára volt a fasiszták parlamenti frakciójának, s magánéletében az Imperia kiadóvállalatnak volt igazgatója. Hamarosan a fasiszta párt részéről alelnöke lett a parlamentnek, 1923-ban belügyi, 1925-ben külügyi h. államtitkár, 1929—1932 között külügyminiszter, azóta pedig londoni nagykövet.

Gratz Gusztáv politikus (1875). Az ujságírói pályára lépett, majd a Társadalomtudományi Társaság titkára, és a „Huszadik Század" c. folyóirat egyik szerkesztője lett. A nemzetközi jog magántanárává avatták, 1905 alkotmánypárti, 1910 munkapárti programmal képviselő. Közben a Gyáriparosok Országos Szövetsége igazgatójává választotta. 1915 gróf Tisza István kívánságára külügyminiszteri osztályfőnökké nevezték ki. 1917 gróf Esterházy Móric kormányában vállalta a pénzügyi tárcát. A proletárdiktatúra bukása után bécsi követ volt, majd 1921 a Teleki-kormány külügyminisztere. IV. Károly visszatérésénél tárcát vállalt a király által kinevezett kormányban és elkísérte őt Budapest alá. Az akkor megindult bűnvádi eljárás során több hetet töltött vizsgálati fogságban. 1935-ig rövid megszakításokkal képviselő volt. Régebben érdekes tanulmányt irt Tisza Kálmánról. Legutóbb megírta Magyarország történetét a kiegyezéstől a háború végéig, majd a forradalom és az ellenforradalom történetét.

Goga Octavian román költő (1881). Tanulmányainak egy részét Budapesten végezte és mint erdélyi születésű román, ma is jól beszél magyarul. A háborús évek alatt kezdett szerepet játszani a román politikában. 1918 végén tárcanélküli miniszter, 1919 közoktatásügyi miniszter lett, majd

1926 belügyminiszter az Avarescu-kormányban, amelynek tevékenységére neki volt a legnagyobb befolyása. A politika területén az utóbbi években a szélsőségek felé hajlik, de mint kultúrpolitikus mindig fogékonyságot tanusított a magyar irodalmi értékek iránt. Lefordította Ady Endre sok versét és megvásárolta Ady csucsai birtokát, amely jelenleg is az övé. Szerencsés „Az ember tragédiája" fordítása és lefordította Petőfi Sándor számos versét is. A román irodalomban sokra becsülik G. lírai verseit és prózai írásait.

Green Julien amer. származású francia regényíró (1900, Páris). Húszéves kora óta írt „Théophile Delaporte" álnéven, főként angol irodalomtörténeti vonatkozású esszéket, továbbá a katolikus életritmus reformját sürgető pamflettet. 1925-ben jelent meg első nagyobb regénye, a Mont Cinère. A könyvnek nagy sikere volt: a teljes imposszibilitásnak — ahogy bírálói mondották: az angolszász flegmának — álláspontjáról elemezte az élet szürke kódébe vesző köznapi emberek gyötrelmes életét, akiknek egyetlen vigasza az a kibékítő trance, amely néha-néha szinte misztikus álomvilágba ragadja őket. E sikere óta minden második évben produkál egy-egy nagy regényt, amelyek közül az Adrienne Mesurat sikere talán még az előbbit is felülmúlta, a Le Visionnaire pedig magyarul is megjelent.

Grey Zane amerikai kalandregényíró (1875). Családja a vadnyugatról származik, ő maga azonban 1904-ig New Yorkban fogorvos volt. Csupán mellékesen foglalkozott saját családja történetével s ezenközben jött arra a felismerésre, hogy ez a történet mennyire gazdag kalandos eseményekben s a nyugati gyarmatosítás históriájának romantikus részleteiben. Első kötete mingyárt nagy sikerre talált, filmre is vitték s ezóta teljesen az irodalomnak él. Könyveiben főként a háttérül szolgáló, elementáris erejű természeti események leírása jelent esztétikai értéket is.

Griffith Dawid Ward amerikai filmrendező (1880). Előbb ujságíró volt, majd a film felé fordult érdeklődése. Előbb, mint rendező szerzett nevet magának, azután saját gyárat alapított. Sok sikert ért el, de most már kezdenek elhaladni fölötte az idők.

Griger Miklós politikus (1880). Jelenleg apátplébános Bicskén. 1910 óta a politikai életben is szerepel. Először Lukács László ellen lépett fel néppárti programmal. A Károlyi-forradalom alatt tartott fehérvári megyegyűlésen ellenforradalmi szellemben szólalt fel. 1920, 1922 és 1926 Csornán képviselővé választották; 1934. kilépett a keresztény pártból és megalapította a legitimista néppártot. A parlamentben főként szociális irányú felszólalásokkal szerepelt. Az 1935-ös választások során több kerületben lépett fel, de nem jutott mandátumhoz.

Groener Wilhelm német politikus (1867). A hadseregben csinálta meg karrierjét, a háború kitörésénél a német nagyvezérkarban a hadügyi osztály főnöke volt és kitünően bonyolította le a mozgósított csapatok frontraszállítását. A háború végén Ludendorff utóda lett. 1920 közlekedési miniszterré nevezték ki és itt nagy érdemeket szerzett a német birodalmi vasutak újjászervezésével. 1928 a közlekedési minisztériumból a hadügyminisztérium élére került, majd egy időre átvette a belügyminisztérium vezetését is. Ekkor rendelte el a jobboldali rohamcsapatok leszerelését. Ez a rendelet buktatta meg őt és vele a Brüning-kormányt is.

Gross George német festő és grafikus (1893). Antimilitarista és pacifista tendenciájú képeivel, szatirikus rajzaival és illusztrációival tűnt fel. Munkáinak egy része sorozatokba gyüjtve önálló albumban is megjelent (Das Gesicht der herrschenden Klasse; Kleine Grossmappe; Ecce Homo; Über alles die Liebe). Az erős és kiélezett politikai, illetőleg szociális tartalom mellett mindig találni műveiben erotikus vonatkozásokat is. Könyörtelen őszinteséggel fejezi ki mondanivalóit. Az utóbbi években emigrációban él, de már régebben is voltak konfliktusai az igazságügyi hatóságokkal.

Grosschmid Béni jogtudós (1852). Az évek hosszú során át a magánjog tanára volt a budapesti egyetemen. Nevét Zsögödre magyarosította, majd újból régi nevét használta. Széles tudásával, mélyszántású, eredeti gondolkozásával nagy hatást gyakorolt a magyar magánjog fejlődésére. Nyolcvanadik születésnapja alkalmából 1931 tanítványai újból kiadták „Fejezetek a kötelmi jog köréből" c. főművét. Fontos szerepe volt számos nagy kodifikációs feladat elvégzésénél.

Grósz Emil szemészprofesszor (1865). Tanulmányainak befejezése és külföldi út után Schulek Vilmos tanár szemklinikáján nyert beosztást. 1894 magántanárrá képesítették és ugyanebben az évben a szemklinikát vezette igazgatóhelyettesi minőségben. 1905. nyilvános rendes tanárrá és az I. szemklinika igazgatójává nevezték ki. Rendkívül széleskörű munkásságot fejtett ki évtizedeken keresztül a különböző magyar és külföldi szakfolyóiratokban és a külföld nagy tudományos társaságai egymásután választották tagjaik sorába. Udvari tanácsos, megkapta a Corvin-koszorút. Tudományos dolgozatai főként a szemészet diagnosztikájára, therápiájára és a trahomaellenes küzdelemre vonatkoznak. Élénk irodalmi, valamint gyakorlati tevé-

kenységet fejtett ki az orvostársadalmi és általános közegészségügyi kérdések területein.

Grünwedel Albert német orientalista régész (1856). 1881-ben lett a berlini múzeum tisztviselője s 1885-ben a néprajzi osztály vezetését bízták rá. Ebben a minőségében szerezte meg az északnyugatindiai Gandhara-művészet eladdig ismeretlen emlékeit, amelyeknek kutatása közben felderítette makedoniai Nagy Sándor indiai útjának döntő hatását a buddhista művészet középkori kialakulására. E tanulmányai elmélyítésére 1902—3-ban hosszabb expediciós úton volt Kelet-Turkesztánban, ahol a más kutatók által már felfedezett „romvárosok" részletes felderítése révén világosságot vetett az ottani ujgur-török művészet mivoltára és a buddhizmusnak Kína felé való terjedésére. Korszakosak a korai mongol művészet vallásos vonatkozásait kutató munkái is. A tizes évek felé Le Coq kereskedő és műtörténész kíséretében újra felkereste a Turfánt s onnan gazdag leletanyagot hozott magával a berlini állami múzeumok számára. Koccsói falfestményfelfedezései a magyar népvándorlás kultúrhistóriájára nézve is döntő fontosságú anyagot tartalmaznak.

Guitry Sacha francia drámaíró (1885). Szentpétervárott született, ahol a francia színház tagja volt apja, Lucien Guitry, korának egyik legnagyobb és legelőkelőbb színésze. Már húszéves korára feltűnt mint színész és karikatúrarajzoló és mint drámaíró. Évenként két-három, néha több darabot ír. Ezek pongyolaságuk mellett is mindig kedvesek, érdekesek, emberiek. Mint színész, szintén a pongyolaság stílusát képviseli G. Teljes fesztelenséggel mozog és beszél a színpadon, úgy mintha otthon volna. Éppen ennek köszönheti sikereit. Néha felületes és csak szellemes, de szerencsés darabjaiban eljutott igazi mélységekig, minden ünnepélyesség nélkül. Újabban a filmre is átdolgozták néhány darabját, például azt, amely Pasteur életéről szól. Az évek során át Yvonne Printemps volt partnere a színpadon és utóbb felesége. Három év előtt Printemps londoni színésznő lett és elvált G.-től. Tíz éven át saját színházának igazgatója volt, de azután a színház nehézségekbe került és jelenleg G. nem saját gazdája. Sok más dolga mellett nagy szerepet játszott Párizs irodalmi szalónjaiban is, és szokatan érdeklődést váltott ki nemrég megjelent emlékirataival.

Gulácsy Irén, Pálffyné, író (1894). Férjével, aki földmérnök volt, esztendőkön át járta a Hanságot, ahol egészen közelről ismerte meg a falu népét, annak minden évezredes sorskérdését. Majd, amikor férje a háborúban megrokkant, Nagyváradra költöztek, ahol G. nagyműveltségű urának útmutatása mellett, éveken keresztül levéltári tanulmányokat végzett. Ebből a két komponensből alakul ki az a témakör, amely G. írásainak problémáit s egyben miliőjét is szolgáltatja: a falu népe és a magyar mult. Nőírónál egészen szokatlanul erőteljes stílusa már első regényénél, a Förgeteg-nél (1925) is megnyilvánult, amellyel egy erdélyi regénypályázatot nyert meg. Ettől kezdve az özvegyen maradt G. kizárólag az irodalomnak élt, eleinte mint erdélyi ujságíró, újabban pedig Budapesten, mint író. Itt a Fekete vőlegények c. regényével tűnt fel első ízben s amig erdélyi évei alatt úgy regényeiben, mint színműveiben inkább a falukérdés, a paraszt lelkisége és a földreform szolgált művei alaptémájául, Budapesten mindinkább a történeti tárgykörbe tolódott el, ahol — mint pl. a „Pax vobis"-ban (1929) — kitünő megjelenítő erővel rajzolja meg a történeti multat.

Gulyás Pál irodalomtörténész (1881). 1912 óta a Nemzeti Múzeum könyvtárának tisztviselője, 1914. a könyvtártan egy. magántanára, 1924. ny. rk. tanári címet kapott, 1934-ben nyugdíjba ment. Számos könyvészeti szakdolgozata mellett főműve a 15. és 16. századi könyvnyomtatás története Magyarországon (1931), valamint az eddig csupán néhány füzetnyire kiadott, de kéziratban kész bibliográfiai anyaga, amely a Szinnyei „Magyar írók" bibliográfiai lexikon kiegészítéseül és folytatásául készült. A Tud. Akadémia tagja.

V. Gusztáv svéd király (1858). Tizenhéteves korában lépett a svéd hadseregbe, negyvenéves korában lett tábornok. Mint atyjának legidősebb fia, egyben az akkor még perszonálunióban álló Svéd- és Norvégországok trónörököse is volt. Két évvel atyja halála előtt, 1905-ben azonban a két állam békés egyetértésben elvált egymástól s Norvégia dán herceget hívott meg uralkodóul, míg Svédország kitartott a Bernadotte-dinasztia mellett. Amikor aztán G. 1907 decemberében, 49 éves korában trónra lépett, általános feltünést keltett, hogy — elődeitől eltérően — nem koronáztatta meg magát: a királyi palástot a trónszékre boríttatta (anélkül, hogy ráült volna), a koronázási jelvényeket pedig a trónszék mellett kis asztalkára helyeztette. Akkoriban úgy magyarázták ezt az elhatározását, hogy a, csupán Svédország királyává való, koronáztatásával nem akar a norvég trónus dolgában jogfeladást elkövetni. Azóta persze G. egész politikai irányvezetéséből kiderült, hogy a koronázási rituálénak ez a leegyszerűsítése nála kormányzati és életelv is: kimondottan országa első tisztviselőjének tartja magát s a királyok „Isten kegyelméből" való fikcióját teljesen elejtette. A svéd demo-

kráciának (ahol tudvalevőleg sohasem létezett a jobbágyság intézménye) nincs nála erőteljesebb képviselője s így ő volt az első uralkodó Európában, aki közvetlenül a világháború benyomása alatt a szociáldemokrata pártot bízta meg kormányalakítással. A világháború alatt a legszigorúbb semlegességet őrizte meg, annak ellenére, hogy felesége német (badeni) hercegnő volt. Ezzel a semlegességi politikával akkor sem szakított, amikor a békeszerződések folyományaképpen a Népszövetség az Alandszigetek birtokát elvette Svédországtól és Finnországnak ítélte oda. G. uralkodása alatt egész Svédország társadalmi struktúrája mélyreható változáson ment keresztül, és pedig minden erőszakos forradalom nélkül, amiben nagyrésze van G. alkotmányos érzületének, amellyel a maga esetleges magánnézetét mindenkor az arra hivatott alkotmányos szervek döntése mögé helyezi. G. mint magánember is úgy saját hazájában, mint általában az egész kontinensen rendkívül népszerű, amiben nagy része van annak is, hogy „Mister G." álnéven Európa egyik legjobb, de mindenesetre egyik legszenvedélyesebb tenniszjátékosa.

II. György görög király (1890). A világháború alatt kizárták a trónöröklésből öccsének javára. Mikor 1920. apja Konstantin király visszatért Athénbe, újból Gy. lett a trónörökös és nőül vette Károly, jelenlegi román király nővérét. Apjának második elmozdítása után öccse lett I. Sándor néven király, azonban rövid idő mulva váratlanul elhunyt. Így 1922 szept. Gy. foglalata el a trónt, de már 1923 dec. kénytelen volt hátatfordítani Görögországnak. Ekkor Konduriotisz tengernagy lett régens és nem sokkal utóbb a nemzetgyűlés, majd a népszavazás kimondotta a trónfosztást, visszaállítva a köztársaságot. Gy. 1935 nov. lett másodszor is király, a monarchista párt győzelmével, miután kikötötte a teljes amnesztiát politikai ellenfelei számára és a tiszta választások biztosítását. Hosszabb ideig telt, amíg Kondylisz tábornok és pártja elfogadták a feltételeket. De Gy. nem volt hajlandó Londonból addig elindulni Athénbe, amíg kívánságainak teljesítését nem biztosították.

Györgyi Dénes építész (1886). A Technológiai Iparmúzeumban tanított, majd az Iparművészeti Iskolán építőiparművészeti vezető szaktanár lett. Magyaros ízlésben számos középületet épített. A turini, valamint a barcelonai világkiállítás magyar pavillonjának rendezése az ő nevéhez fűződik.

Györki Imre politikus (1886). Mint ügyvéd lépett a Munkásbiztosító Pénztár szolgálatába. 1922 óta Debrecen szocialista képviselője. Felszólalásai körül gyakran játszódtak le heves összeütközések.

Győry Tibor orvostanár (1869). Magántanári képesítését orvosi történelemből szerezte. 1916-ban egyetemi rendkívüli tanárrá nevezték ki, majd h. államtitkári címmel a társadalomegészségügyi kérdéseket intézte a népjóléti minisztériumban.

Gyulai Ágost irodalomtörténész (1868). Főgimnáziumban, majd a polgáriiskolai tanárképző főiskolán tanított és 1921-ben a főiskola igazgatójává nevezték ki. Később a budapesti polgári iskolák főigazgatói teendőit vette át. 1934. nyugalomba vonult. A debreceni egyetemen magántanári képesítést szerzett. 1902 óta a Magyar Paedagógiai Társaság titkára. Sok irodalomtörténeti vonatkozású cikken és nagyobb tanulmányon kívül önálló an megjelent munkái a háború és az irodalom, illetőleg az iskola kapcsolatával és a jó tankönyv kérdésével foglalkoznak.

A villamos háztartási készülékek áramfogyasztása.

A villamos háztartási készülékek könnyű kezelhetőségéről, tiszta üzeméről, megbízható működéséről a nagyközönség legszélesebb köreinek már régóta kedvező véleménye van. A villamos áramot szolgáltató telepek általában az áramegységár megszabása szempontjából a villamos háztartási készülékeket 3 csoportra osztják. Egyik csoportba a villamos főző-, sütőkészülékek tartoznak. E készülékek főleg a déli órákban, tehát a villamos telepre nézve kedvező időben igényelnek áramot. A másik csoportba a villamos forróvíztárolók tartoznak, amelyek a nap legkülönbözőbb szakaiban használtatnak és áramfogyasztásuk általában kicsi.

A villamos főző-, sütőkészülékek számára épen az említett kedvező időben való áramigénylésük folytán az áramszolgáltató vállalatok a háztartási áramegységárnál olcsóbban adnak áramot: Budapesten pl. 12 fillér kilowattóránként. Míg forróvíztárolók számára meg olcsóbban, úgynevezett éjszakai áramot adnak 6 fill/kwó egységáron.

Most pedig nézzük meg, hogy fővárosunkban számszerűen mennyibe is kerül az egyes villamos készülékek áramfogyasztása. A villamos tűzhelyen való főzés havi áramköltsége a 12 fill/kwó egységár mellett pl. egy négyszemélyes háztartásnál kb. 12—13 pengő. Itt megjegyezzük, hogy villamos tűzhelyeket a budapesti fogyasztók az Elektromos Műveknél igen kedvező feltételek mellett vásárolhatnak.

A villamos forróvíztároló üzemköltségére jellemző, hogy a víznek 80 C hőfokra való felmelegítése 10 literenként 6 fillérbe kerül, egy fürdővíz pedig 36—40 fillér. A villamos forróvíztároló fürdőszobában, konyhában, orvosi rendelőben, fodrászüzletben, szóval mindenütt, ahol a napnak bármelyik órájában forróvízre szükség lehet, a legnagyobb kényelmet nyujtja.

Egyes háztartási készülékek áramfogyasztását az alábbi táblázatban ismertetjük.

KÉSZÜLÉK MEGNEVEZESE:	1 órai áramfogyasztás a világitási (33 fill. kwó-ként) egységárral fillérben	1 órai áramfogyasztás a főzési (12 f ll. kwó-ként) egységárral fillérben
Hősugárzó	14	5
Vasaló	12	4
Padlókefélő	8	2.7
Porszivó	6	2
Hajszáritó (egyszeri hajszáritás költsége)	2.5	0.8
Ventilátor	2	0.7
Melegitő párna	1.5	0.5

Mindezekből azt látjuk, hogy a vilamos háztartási készülékek — azok áramköltségeit a legszigorúbban mérlegelve — nemcsak a nagyobb, de a legkisebb háztartásokban is célszerűen, gazdaságosan alkalmazhatók.

Budapest Székesfőváros Elektromos Művei állandó kiállitása

V., HONVÉD UCCA 22. SZ.

A kiállitás előadótermében minden szerdán d. u. 1/26 órakor főzőbemutatót, villamos gyakorló konyhájában pedig minden hétfőn, csütörtökön és pénteken d. e. 1/210 órakor főzőelőadást tartanak.

Az összes villamos háztartási készülékek dijtalanul, üzemközben is megtekinthetők.

Belépés, ruhatár dijtalan **Dijtalan felvilágositás.**

A viz a fővárosi élet fontos ütőere

A tiszta víz az ember legnagyobb szükséglete. Ahol élet van, ott jó víznek is kell lenni. Víz nélkül nincsen sem növényi, sem állati, vagy emberi élet. A pusztító járványú betegségek arra kényszerítették az újabb kor emberét, hogy a nagyobb városok vízszükségletét nagyszabású — az egészségi követelményeknek mindenben megfelelő — vízművekkel biztosítsa. Ez az elgondolás vezeti a székesfőváros vezetőségét is, mikor a lüktető fővárosi élet fontos ütőerén tartja állandóan a kezét.

Budapest Székesfőváros Vízművei a város különleges fekvése következtében *egyike a legérdekesebb vízműveknek*. Azt a pompás, tiszta altalajvizet — amellyel kevés nagy város dicsekedhet — állandóan ellenőrzés alatt tartják. A Vízművek vezetősége a víz tisztítására és hygiénikus szállítására különös gondot fordít. Ennek szolgálatában van az állandó bakteriologiai vizsgálat, az egyes kútcsoportoknál szükségessé vált, külföldi viszonylatban is példás szűrőház és vegyészeti laboratórium, továbbá azok a szigorú előírások, amelyek mellett a víz szállítása és a fogyasztók által való felhasználása történik.

A budapesti vízellátásra vonatkozó néhány érdemes tudnivalót az alábbiakban adjuk közre:

Budapest lakosainak száma 1934-ben 1,044.864 volt, a szállított évi vízmennyiség pedig 69.3 millió m³. Ez annyit jelent, hogy egy lakosra 182 liter napi vízfogyasztás esik, ami összehasonlítva a külföldi nagy városok fogyasztásával: igen tekintélyes szám. A vízzel ellátott ingatlanok száma 1900 óta 12.273-ról 26.250-re, tehát több, mint a duplájára emelkedett. 1930-ban a W. C.-k száma 97,827-ről 245.523-ra emelkedett tehát az emelkedés nagysága 150%. Még szembetünőbb a fejlődés a fürdőszobáknál. Az elmult évben a fürdőszobák száma 98.597 volt, míg 1900-ban csupán 22.827. Tehát amíg a lakosok száma 47%-kal emelkedett (733.358-ról), addig a fürdőszobák száma több mint 300%-kal. 1900-ban48 millió m³ vizet szállított a vízmű, a mindössze 3,564 vízmérő állomány mellett, ezzel szemben 1934-ben, mint említettük, 69.3 millió m³ vizet szállíttottak 32.883 vízmérővel.

A vízműtelepek fokozatos kiépítésével lépést tartott a csőhálózat fejlődése is, amelynek jelenlegi hossza kereken 1.168 km, vagyis körülbelül kétszerese az 1900. évi hálózati hossznak. Ez a hosszúság megfelel Budapest—Páris közti légvonalnak. Mindez beszédes bizonysága annak, hogy a lakosság kultúr-igényei mennyire fejlődtek és egyúttal bizonysága annak az óriási fejlődésnek, melyen a főváros vízműveinek az elmult 34 év alatt keresztül kellett mennie.

Természetes dolog, hogy ezzel még nincs a fejlődés útja lezárva. A egyre nagyobb számban épülő modern lakóházak, intézmények és ipartelepek, valamint a fogyasztó közönség kulturájának egészséges irányban való fejlődése a vízműveknek állandó fokozott fejlesztését és tökéletesítését követeli.

A főváros vízellátását jelenleg 3 víztermelőtelep biztosítja, összesen napi 240.000 m³ maximális vízszállítással. Az átemelés munkáját külön telepek végzik, úgyhogy végeredményben összesen 15 gépház, 80 aknakút, 74 csőkút és 1351 fm. vízszintes gyüjtőkút termeli a vizet, illetőleg végzi el a főváros vízellátását. A víz tárolására, továbbá a nyomás kiegyenlítésére 18 vízmedenceszolgál, összesen kerek 65.000 m³ tároló képességgel.

A székesfőváros vízellátása a jelen nehéz viszonyok között is továbbfejlődik és pedig két irányban. Egyrészt a mai vízellátás biztonságának fokozására, másrészt újabb vízszerzési lehetőségek kiaknázására törekszik. Nemzetgazdasági és üzemgazdasági szempontokat, a célszerűséget és üzembiztonságot állítva irányelvül: a régi és ma már gazdaságos működésűnek nem mondható berendezéseket, nevezetesen a gőzgépeket és a kazánházakat megszüntették és helyettük a modern technikai előhaladásnak megfelelő elektromos- és Dieselmotoros hajtógépekkel működtetett centrifugál-szivattyúkat állítottak a víztermelés szolgálatába. A biztonság célját szolgálja továbbá az a nagyszabású munka is, amellyel Káposztásmegyeren, a szentendrei-sziget és a Duna balpartja között két 3 m. átmérőjű tartalék-alagút épül a Duna 0 pontja alatt 18 m. mélységben.

A másik cél — vagyis az újabb vízszerzési lehetőségek megteremtése érdekében folyamatban van a vízellátás zavartalanságát hosszú évekre biztosító új nagy vízműtelep építése, amely — annak idején — teljes kiépítettségében cca 100.000 m³ újabb vízmennyiséget lesz képes naponként a víztermelés szolgálatába állítani.

Ezekkel a megoldásokkal a főváros megnövekedett igényeit majd a nyári csúcstermelés idején is zavartalanul ki lehet elégíteni. Ezzel olyan helyzet fog előállni, hogy a jövő megnagyobbodó és az eddigieken túlmenő feladataival — így a fővárost környező városoknak és községeknek a vízellátás körébe való bekapcsolása kérdésével is — nyugodt viszonyok között lehet foglalkozni.

A most befejezés alatt álló rekonstrukciós munkálatok 14.400.000 P-t emésztenek fel.

Ez a vázlatos ismertetés és a keretében foglalt adatok élénk bizonyságát szolgálják annak, hogy Budapest egészségügyi szempontból is nyugat nagy metropolisaival parallel halad és hogy a város vízművei mind a termelt víz kiválósága, mind a termelési eszközök modernsége s a műtárgyak célszerűsége szempontjából bátran felveheti a versenyt a külföld hasonló nagy üzemeivel.

A Községi Kenyérgyár jelentősége a kenyérpiac szempontjából

A Községi Kenyérgyár (X. ker., Százados út 16. sz. Távbeszélő állomása: Aut. 31-0-30.) 1909. évi augusztusban indult meg és 26 évi fennállása alatt különösen a háborúban és a háborút követő súlyos években igen nagy szolgálatokat tett a főváros fogyasztóközönségének, amikor a hatósági kenyérellátásnál a legnagyobb és legbiztosabb támasza volt a hatóságnak és a főváros lakosságának egyaránt.

A községi kenyérgyár célja egyrészt, hogy *állandóan árszabályozó hatást gyakoroljon a főváros piacán a kenyérárak alakulására,* másrészt hogy mintaképül és buzdításul szolgáljon a magánvállalkozásnak arra, hogy kenyérkészítő műhelyeit és kenyérgyárait a közegészség és köztisztaság korszerű követelményeinek megfelelően rendezze be.

A főépület középrészén vannak az irodai helyiségek, a vegyvizsgáló laboratórium és a sütőmunkások fürdőhelyiségei és öltözőterme. Az irodák mögött emelkedik a háromemeletes sütőépület, melynek földszinti tésztatermében készül a kenyértészta. Az egész tésztakészítő művelet alatt a tésztának a munkás testével való bármilyen érintkezése szükségtelen, mert a munkát gépek végzik. A tésztateremből jobbra és balra nyílik a két sütőterem, melyeknek mindegyike szintén 36 méter hosszú és 7 méter széles. Mindegyik terembe nyílik 12 darab gőzsütőkemence. A kemencék fűtése beforrasztott csövekbe zárt túlhevített gőzzel történik. Egy-egy kettős kemencében egy óra alatt egyszerre több, mint 100 darab 2 kg-os kenyér süthető. A sütőkemencékhez a tésztát és a kemencéktől a kisült kenyeret kerekeken járó állványokon szállítják. A felsorolt termek és helyiségek falai fayence-burkolattal vannak ellátva, a padozatok betonnal vannak burkolva.

A kenyérgyártóterem fölött az első emeleten van a tésztagyár, melynek berendezése hasonlóan modern gépekből áll, mint a kenyérgyáré, mégis azzal a különbséggel, hogy a tésztát a kemencék helyett szárítószekrényekben ventillátorok segélyével szárítják. A tészta kizárólag a legfinomabb búzalisztből és tojásból készült, mindenféle festőanyag hozzáadása nélkül. A tészta metélt, kocka- és csőtészta (makaróni), valamint tarhonya formájában készül. A tésztagyár fölött a II. és III. emeleten vannak a lisztraktár termei, ahová villamos elevátor szállítja fel a lisztet. Ugyanitt van négy lisztszitáló- és négy lisztkeverőgép, ezekből a megszitált és megkevert liszt a második emeleten levő négy lisztartányba hull alá, melyekből a liszt az első emeleti automatikus mérlegekbe továbbítható, ahol az egyes dagasztáshoz szükséges lisztadagok pontosan megméretvén, a földszinten álló tésztacsészékbe hullanak. A lisztnek ez az útja a III. emeleti beöntőgaratról a földszinti tésztacsészéig egyenes vonalban és teljesen elzárt úton, a természetes esés törvénye szerint halad, úgyhogy mindenféle emelő- és továbbítószerkezetek, amelyek sarkaikkal és szögleteikkel a lisztmoly képződésére alkalmasak, teljesen ki vannak küszöbölve.

A főépülethez egy fedett folyosón át csatlakozik a kenyérraktár, idejut kerekes állványokon a kemencékből kisült kész kenyér. A kenyeret innen kosarakba rakva, automobilokon szállítják a város minden részében levő elárusítóhelyekre. A baloldali melléképületben van a burgonyafőzőhelyiség, a burgonyamosógéppel, két burgonyafőzővel és egy gőzkazánnal. A burgonyafőző-helyiség folytatása a burgonyahámozó-terem két burgonyazuzógéppel. A burgonyafeldolgozó-helyiség alatt van a burgonyapince. Végül a főépület mögötti udvaron épült a kocsiszín és autógarázs. A kenyérgyár udvarára vasúti iparvágány vezet, amelynek segítségével a liszt-, szén-, burgonya- és egyéb szükségletek közvetlenül vasúti kocsikban szállíthatók a gyártelepre. A munkások száma: 237. 1934. évi termelése 5,972.000 kg. volt.

Szent Gellért gyógyfürdő és szálló

(I., Gellért tér 1. Távbeszélő kapcsolószáma: 68-8-00.) 1918 szeptember hó 26-án adták át a közhasználatnak a hatalmas fürdő- és szállópalotát, mely ma Budapest idegenforgalmának egyik hathatós tényezője. A Szent Gellért-gyógyfürdő évszázados termálforrásai egy, még a török időkből származó, mélyen a Gellért-tér útteste alatt lévő kupolás forráscsarnokban fakadnak. Tizenkét, a dolomitsziklából feltörő forrás ontja itt páratlan bőségben a termálvizet. A források vizének hőfoka 46—51 C fok között váltakozik. Napi vízhozamuk kb. 2,600.000 liter. Vegyi összetételük alapján erős radioaktivitású meszes-földes-kénes hévvizek. A Szent Gellért-gyógyfürdő összes fürdő- és gyógyhelyiségei a hatalmas kupolás nagycsarnok körül vannak csoportosítva. A férfi és női termál fürdőmedence csarnokai művészi Zsolnay-féle majolika és grés kiképzése a fürdő egyik látványossága. Az előbbihez 130, az utóbbihoz 110, a legnagyobbrészt nyugággyal felszerelt kényelmes öltözőfülke tartozik. A fürdőcsarnok baloldalán két traktusban, négy emeletsorban a férfi és női társas iszapkezelő-osztály, nyolc külön iszapkezelő-helyiség, 18 elsőosztályú és 18 másodosztályú kádfürdő, továbbá két díszfürdő van, 18 kádfürdő szénsavfürdőkre, két további kádfürdő pezsgőfenyőfürdőkre és sóványító habfürdőre, 9 kádfürdő pedig sósfürdők kiszolgáltatására van berendezve. Külön férfi és külön női osztálya van a hőlég-kezelésnek, valamint a legmodernebb berendezésű hidegvízgyógyintézeteknek, amelyek nyáron napfürdővel vannak összekötve. A belégző-osztály egy kisebb és egy nagyobb társas belégzőhelyiségből, nyolc apparátussal felszerelt külön belégzőszobából és egy öt személy befogadására alkalmas pneumatikus kamrából áll. Az intézet gépgyógyászati (Zander) osztálya a legmodernebb szerkezetű aktív és passzív gépeknek tökéletes sorozatát nyujtja. Ezenkívül svéd gimnasztikára és Frankel-gyakorlatokra van berendezkedve, specialista orvos és okleveles svédtornatanárnő vezetése mellett. Orvosi villanyozó-osztály diathermiás, d'Arsonval-készülékkel, kvarcfénykezelésekkel és négyrekeszes villanyfürdővel, továbbá Röntgen-osztály, valamint bakteriológiai, vegyi és szerológiai laboratórium egészíti ki az intézet orvosi berendezkedését. A maga nemében páratlan szépségű a fürdő parkjában elhelyezett termális hullámfürdő. 1934-ben készült el a télikert helyiségéből alakított pezsgőfürdő-úszócsarnok. A gyógyfürdővel közvetlen kapcsolatban levő szálló 232 szobája a modern szállótechnika minden kényelmi berendezésével van ellátva. Az intézmény vezetője: *Bánlaky* Géza, az egyesített fürdőüzemek központi igazgatója.

BUDAPESTI FIÓKOK:
I., Krisztina-körut 133.
II., Fő-utca 2.
II., Margit-körut 4.
III., Fő-tér 2.
IV., Károly király-ut 30.
V., Lipót-körut 20.
V., Nádor utca 23.
VII. Erzsébet-körut 58.
VII., Baross-tér 23.
VIII., Rákóczi-ut 11.
IX., Vámház-körut 1.
IX., Ferenc körut 14.
IX., Élelmiszer Nagyvásártelep.
IX., Soroksári-ut 58.
IX., Gubacsi-ut 6.
XI., Horthy Miklós-ut 1.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROSI
KÖZSÉGI TAKARÉKPÉNZTÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KÖZPONT:
BUDAPEST V., DOROTTYA-UTCA 4.

Betétek, bankszerű megbízások teljesítése

Gázművek

(VIII., Tisza Kálmán tér 20. Távbeszélő száma: 30-9-85.) Az új gázgyár Óbudán, a Homokos-dülőben, a Weiss-, Bernauer- és Schön-féle tervek alapján épült fel és 1913 október 13-án helyeztetett üzembe. Az óbudai gázgyár Európa legmodernebbül berendezett gázgyárainak egyike. Saját pályaudvarral és ahhoz csatlakozott kb. 13 km hosszú vágányhálózattal rendelkezik; hozzátartozik még egy tisztviselő- és munkáslakótelep, több mint 100 lakással, elemi iskolával, óvodával, orvosi rendelővel, gyógyszertárral, könyvtárral, színházzal, munkáskaszinóval, sportpályával, stb. Az üzem szíve a gázfejlesztőberendezés, amelynek egy-egy kamrája 10.000 kg. szenet fogad be. A kamrák töltése és kiürítése villamos-erővel hajtott töltőkocsik segítségével történik, egy 120 vagón szenet befogadó silosból. A termelt és megtisztított gáz, az óbudai gázgyárban levő két, egyenként 100.000 köbméter ürtartalmú gáztartóba kerül, ahonnan elektromos kompresszorok segítségével nyomócsöveken át jut a pesti és budai gáztartókba. 1913-ban a Tisza Kálmán téri, margitkörúti és újpesti gyárak üzeme megszűnt, míg a ferencvárosi gyárak üzemét 1919-ben, illetve 1923-ban szüntették be. A székesfőváros kezelése alatt épültek meg — az óbudai gázgyáron kívül — a révészuccai 60.000 köbméteres, a Tomcsányi uccai 150.000 köbméteres s a margitkörúti 18.000 köbméteres új gáztartók; végrehajtatott továbbá a főváros egész területére kiterjedő új távnyomó- és elosztócsövek fektetése is. A háború és a forradalmak lezajlása után a Gázművek nagy erővel látott hozzá az üzemi berendezések kibővítéséhez és modernizálásához. 1920-ban berendezkedett a gázgyártás melléktermékeként adódó és eddig egyáltalán nem értékesített barnaszénkátrány feldolgozására. 1921-ben pedig — minthogy Nyugat-Magyarország elcsatolásával az ország egyetlen ammóniákgyárát elvesztette — cseppfolyós- és kénsavammóniák, valamint szalmiákszesz termelésére. 1925-ben megépítette az óránként 120 tonna teljesítőképességű szénőrlő- és keverő-berendezését, amely lehetővé teszi az olcsóbb aknaszenek nagyobbarányú felhasználását és megjavítja a koksz minőségét is. 1927-ben — a fokozódó gázszükséglet kielégítése, valamint a gáz hőértékének javítása érdekében — a gázgyárat egy napi 180.000 köbméter teljesítményű vízgázgyártó berendezéssel bővítette ki, amelynek révén az óbudai gázgyár teljesítőképessége napi 430.000 köbméterre emelkedett. 1933-ban a Gázművek egy benzolgyártó berendezés építését kezdte meg. A Gázművek a székesfőváros kezelésébe való átvétel óta állandóan nagy propagandát fejt ki a gázfogyasztás népszerűsítésére. E célból előadásokat rendez, szakkiállításokon vesz részt, gázfőző-, sütő-, vasalókészleteket, vízmelegítő-, víztárolókészülékeket, gáztűzhelyeket és gázfűtőkályhákat ad bérbe és különböző kedvezmények nyujtásával igyekszik a gáz használatát terjeszteni. A gázpropaganda összpontosítása, valamint az ügykezelés egyszerűsítése érdekében 1927-ben a kerületi szerelési irodákat és a gázelszámoló osztályt a város központjában fekvő Rákóczi-út 18. sz. alatti helyiségeiben egyesítette, ahol a fogyasztóközönség a gázhasználattal kapcsolatos minden ügyes-bajos dolgát egy helyen intézheti el.

KOVÁCS ÉS FALUDI

filmlaboratóriuma

BUDAPEST, XIV., GYARMAT UCCA 39. TEL. 97-8-55

Községi Élelmiszerárusító Üzem

(IX., Soroksári út 58. Távbeszélő száma 31-8-41, 31-8-43.

A Községi Élelmiszerárusító Üzemet a főváros 1911. évben azon közérdekű szempont által vezérelve létesítette, hogy legyen egy olyan végrehajtó szerve a főváros közönségének, mely — a legelemibb és legfontosabb szükségletre — az élelmiszerekre vonatkozó községi közélelmezési politikának a főváros gazdasági, szociális és egyéb érdekeire irányuló akaratát a gyakorlatban aktív tevékenységgel megvalósítsa. Legyen a fővárosnak egy oly szaküzeme, mely az élelmezés terén a fővárosi fogyasztók érdekében minden eshetőségre rendelkezésre álljon s melynek kerete rendkívüli viszonyok esetében — az adott helyzetnek megfelelően és a feladatok nagyságához képest — könnyen kiterjeszthető.

Az üzem e tevékenységét oly irányelvek alkalmazásával gyakorolja, hogy egyrészt termelőknek az árubeszerzéseknél kellő ellenérték adásával reális értékesítési lehetőséget nyujt, másrészt az élelmiszerek forgalombahozatalánál a magánélelmiszer-ipar és kereskedelem jogos és méltányos érdekeit is szemmel tartja. Az üzem egyébként teljes egészében magángazdasági alapon — vagyis azonos versenyfeltételekkel, kamat-, adó- és egyéb teher viselésével — működik és az évvégi zárszámadásoknál mutatkozó többlet a székesfőváros háztartási szükségletének javára lesz befizetve. Az üzem gazdasági működési köre két irányú: részben ipari, részben pedig kereskedelmi jellegű tevékenység. Ipari tevékenysége az elsőrendű tömegszükségletet képező hús-, kolbász- és hentesáruk gyártása, zsiradék feldolgozása és kiolvasztása, juhgomolya feldolgozása. Kereskedelmi tevékenysége marha-, sertés-, borjú- és bárányhús, kolbászáru, zsiradék és egyéb hentesáru, lőtt vad, tojás, vaj, sajt és egyéb tejtermék, hüvelyes, kenyér és tésztanemű, harmatvíz, zöldség, gyümölcs, burgonya és egyéb elsőrendű szükségletet képező élelmiszerek árusítása és a fogyasztóközönség igényeinek e cikkek keresleténél kedvezőbb, jobb és jutányosabb kielégítése.

Az üzem minőségi cikkeivel mértékül szolgál a fogyasztónak összehasonlítás szempontjából a közforgalomban lévő élelmiszerekkel szemben árra és minőségre nézve. Továbbá útmutatást nyujt az élelmicikkeknek a közegészségügyi és egyéb közszempontok kívánalmainak megfelelő előállítására, kezelésére, csomagolására, tárolására s forgalombahozatalára nézve. Az üzem feladata továbbá a fővárosi közkórházak és egyéb népjóléti intézmények szükségleteinek élelmiszerrel való gyors, állandó és zavartalan ellátása, részben az üzem termelvényeivel, illetve áruival, részben — árlejtés útján a magánvállalkozástól beszerzett és az üzem által átvett kezelt és elosztott — élelmiszerekkel. Az Élelmiszerüzem alimentálja a hatósági inségenyhítő tevékenység főzőhelyeit, ellátja illetve adminisztrálja a főváros egyéb szociálpolitikai intézkedései során létesített szervezeteinek — anya- és csecsemővédő intézetek, gyermeknyaraltatási akciók, stb. — élelmiszer-igényléseit.

Az üzem központi telepe a Marhaközvágóhíd elkülönített részében fekszik. Itt van az üzem külön nagy vágócsarnoka a mögötte elterülő vágóállat-istállókkal. E telepen működnek az üzem ipari természetű üzemei: kolbász-, hentesárugyára, napi kb. 8—10.000 kg kolbászáru-termeléssel, húspácoló- és füstölő-termekkel. Modern zsiradékfeldolgozó- és olvasztóüzem, napi több vagónos termelőképességgel és tejtermékfeldolgozó helyiségei. Ehhez csatlakoznak a kész gyártmányok és a többi, hütést igénylő élelmiszerek tárolására az üzem hütőraktárai, melyeknek gépi hűtését saját hűtőtelep végzi.

Az áruforgalmat az élelmiszerfajták szerint elkülönített osztályok bonyolítják le. Terményáru-, tejtermék- tojás-, baromfi-, lőtt vad-, zöldség- és gyümölcs-, burgonyaosztályokban történik az áru átvétele, kezelése, osztályozása és csomagolása. A tojásosztály végzi a forgalomba hozandó tojások előzetes minőségi vizsgálatát (lámpázását). Az élelmiszerek szétosztását, mérlegelését és expediálását a központi szállítási osztály bonyolítja le, saját 17 egységből álló gépkocsi-parkjával.

A technikai berendezéseket kiegészíti még az üzem saját gőzfejlesztő üzeme, gépházzal, valamint az adminisztráció lebonyolítására kétemeletes irodaépület. A központi telepen kívül működnek a Sertésközvágóhídon a sertésvágóüzem, az Élelmiszernagyvásártelepen a zöldség-, gyümölcs- és baromfiosztály és raktárai vannak. A fogyasztóközönség részére az élelmiszerek kiszolgáltatását a főváros minden kerületében felállított 52 saját elárusító-üzlet bonyolítja le.

Az üzem 1934. évben 197.951.— q élelmicikket hozott forgalomba, melynek összértéke 12,649.346.— pengő volt. Vezetőség: *Baitz József* vezérigazgató, *Huck Antal* igazgató.

A

PÉTI SÓ

(NITROGÉNMŰTRÁGYA)

a magyar mezőgazdaságban nélkülözhetetlen!

Tartalmaz: 17% nitrogént és
50% meszet.

PÉTI NITROGÉN MŰTRÁGYAGYÁR R. T.
Budapest, V., Nádor ucca 21.

Beszélgessünk egy percig a dohányzásról

Valljuk meg hogy füstölnivaló dolgában el vagyunk egy kicsit kényeztetve. Akármilyen gyártmányt is veszünk manapság a trafikban, az mind jó, még a legolcsóbb cigarettafajták is remekek a maguk nemében. Érdekes, hogy ép a gyártásnak ez a megbizhatósága okozza azt a forgalomzavart — tévhitnek is lehetne nevezni — ami a jobb és finomabb cigaretták és szivarok fogyasztását az utóbbi időben csökkenti. Holott igenis nagy különbség van cigaretta és cigaretta, szivar és szivar között. A dohányzás élvezete csak akkor teljes, ha a szivar vagy cigaretta jó és finom. Nagy hiba megfosztani magunkat a jobb füstölnivaló élvezetétől. — Amikor a jobb szivnivaló mellett kardoskodunk, szólnunk kell a Nikotexről is. Kétségtelen ugyanis, hogy minden dohánygyártmány finomabb, szelidebb, jobb Nikotex min ségben. Még az egyébként kitünő Extra cigaretta is. Igen, még az Extra is élvezetesebb ha — Nikotex. De ugyancsak ezért csinált gyors karriert a Nikotex-Darling is, amely megtartva eredeti jó tulajdonságait, sajátos izét és illatát, finomságban még sokat nyert. Hódoló elismerés illeti a Nikotex-Darling izléses, szép csomagolását is. Vagy itt van a Nikotex- ymphonia, amelynek élvezetes előnyeit most kezdik felfedezni a hozzáértő és takarékos dohányzók. A „Szivj jobbat" helyett majdnem azt lehetne mondani: Szivj Nikotexet!

A magyar hangos filmgyártás telepe a

HUNNIA FILMGYÁR RT.

Budapest, XIV. Gyarmat u. 39. Tel.: *97-9-99

Visszapillantás egy nagy kísérlet első tíz esztendejére

1936 márciusában lesz tíz esztendeje, hogy a Corvin Áruház kapuit megnyitotta. Tíz év minden vállalkozás életében tekintélyes időszak, de fokozott súllyal esik latba, ha — mint ez esetben — ily nálunk teljesen újszerű vállalkozási formáról, az első tíz évről és a gazdasági élet ennyire betegesen mozgalmas esztendeiről van szó.

Visszatekintve erre az elmult időszakra, akaratlanul is emlékezetünkbe kell idézni az áruház alapításának időpontját. 1922-ben fogtak hozzá a régi, viharvert Apolló-Kabaré vasvázas épületének lebontásához, hogy megkezdjék a Corvin nagyszabású építési munkálatait. Az akkori viszonyok között feltünésszámba ment egy ilyen arányú építkezés, minthogy a megelőző évtizedben, sajnos, teljesen elszoktunk az építő munkától. Igy válnak érthetővé Rákosi Jenőnek, a „Budapesti Hírlap"-ban annakidején megjelent vezércikkei, amelyekben többek között a következőket írja: „Már egyszer írtam e helyen a nagy építkezésről, mely velünk szemben folyik a Rökk Szilárd uccában, impozáns fronttal a Blaha Lujza tér felé. Egy idegen cég épit itt, gondolom, valami világraszólónak tervezett árupalotát a régi Kaszelik-féle telken, amely éktelen foltja volt eddig a vidékünknek. Hasonló vállalkozást vagy csak megközelítőt is székesfővárosunk határában hiába keresnénk... Ki meri hát a keletkező épülettel szemben azt mondani, hogy a papirosból nem lesz arany? A vállalkozó szellem, a munkás kéz és a tervező emberi genie az a varázserő, amely igenis aranyat csinál a Zürichben lebecsült papirosból... Az országos inséget inségakcióval, a drágaságot uzsorabírósággal megszüntetni nem lehet. Komoly gyógyszere mindenkinek egy van csak: a munka, a munkaalkalom. Ezt beszéli nekem minden nap a Kaszelik-telken épülő nagy áruház."

Tekintettel a nemzetközi árucsereforgalomban fennállott teljesen zilált és bizonytalan állapotokra, az építés ütemét szándékosan lassítani kellett. Végül azonban elérkezett a megnyitás időpontja és az első hónapok már igazolták, hogy a minden merész kezdeményezésnél elmaradhatatlan baljóslatok ismét tévedtek, mert a magyar vásárlóközönség igenis örömmel üdvözölte az alkumentes árakkal megjelent és a kereskedői tisztességre kényes áruházat. A lehetetlennek tűnő kísérlet, 1926-ban kirekeszteni az alku- és árengedményeket, sikerült. És ezzel a ténnyel az áruház kétségtelenül missziót végzett, ha visszaemlékezünk arra az árdsungelre, amely annakidején e téren uralkodott.

Megnyugvással állunk meg egy pillanatra — mondá az áruház vezetője munkatársunknak —, hogy áttekintsük az eddig befutott pályát és erőt merítsünk további utunkra. Mert az életben nincs megállás és egy-egy rövid pihenő csak erőgyüjtésre szolgálhat. Igy ez a visszapillantás is csupán arra serkenthet bennünket, hogy szolgálatainkat mindig tovább tökéletesítve, a közönség bizalmát megőrizzük, jelenlegi — 627 főből álló — személyzetünk kenyerét biztosítsuk és hacsak lehet, a munkaalkalmak számát tovább szaporítsuk.

A FOGAT TISZTITJA ÉS ÉPSÉGBEN TARTJA, A FOGKÖVET OLDJA

BAEDER OVENALL FOGKRÉM

BŐRÁPOLÁSHOZ, SPORTHOZ MINDEN IDŐBEN

BAEDER CAOLA VITAMINOS KRÉM

ÜDIT, SZÉPIT, ILLATOSIT

BAEDER CAOLA SZAPPAN

PÉNZINTÉZETEK ORSZÁGOS BIZTOSITÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁGA

BUDAPEST, V., SAS UCCA 1. ÉS 3.
TELEFON: 80-8-30, 80-8-38, 80-8-39.

EZEN SZINTISZTA MAGYAR ALAPITÁS A LEGELŐNYÖSEBB FELTÉTELEK MELLETT VÁLLAL: **ÉLET-, TŰZ-, BETÖRÉS-, SZAVATOS-, BALESET-, AUTÓ-, ÜVEG-, JÉG-, RÁDIÓ-, TEMETKEZÉSI- ÉS SZÁLLITMÁNYBIZTOSITÁSOKAT, UTIPODGYÁSZBIZTOSITÁS VERSENYFELTÉTELEKKEL**

Kérje mindenütt a lipótkörúti **Glasner Ede rt.**

Lipót-körut 6 ● Telefon: 11-6-26 „PRINCE OF WALES" KARLSBADI KÉTSZERSÜLTJÉT

Első Magyar Gyapjumosó és Finomposztógyár rt. V., Kárpát ucca 9—11

Gyártja a legfinomabb férfi és női divatszöveteket, kizárólag tiszta gyapjuból. Gyártmányai minőség, kimintázás és kivitel tekintetében egyenértékűek a legjobb angol és külföldi gyártmányokkal. Kapható minden hazai nagykereskedőnél.

Az idei filmszezon két kiemelkedő AMERIKAI ATTRAKCIÓJA:

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM

SHAKESPEARE-REINHARDT-MENDELSSOHN

A VÉRES KAPITÁNY

Rendezte: KERTÉSZ MIHÁLY

WARNER BROS. FIRST NATIONAL & VITAPHONE MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE R. T. BUDAPEST, VIII., JÓZSEF KÖRUT 30—32. — TELEFON: 32—5—90.

LEGJOBB IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ A

LITERATURA

FIZESSEN ELŐ A MAGYAR-HIRLAP UTJÁN ÉS KEDVEZMÉNYES,

HAVI 60 FILLÉRES ÁRON

KAPJA EZT AZ ÉRTÉKES, KÉTHETENKÉNT MEGJELENŐ KÖNYVMAGAZINT

Egyesült Kő-, Könyvnyomda, Könyv- és Lapkiadó Rt.

Budapest, V., Tátra-u. 4.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár